

«Мәдени мұра»

Мемлекеттік бағдарламасының кітап сериялары
Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті
Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамасы бойынша
шығарылып отыр

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІ

ӘДӘБІТ
ЖАДЫТТЕРІ

20 томдық

Алматы 2012

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

М.О. ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР ИНСТИТУТЫ

Заһирабдин Мұхаммед
Бабур

Ш.А.РАХИМОВ
ТАҒАЛАНДЫҚТАР

18 - том

Шаймас
Баспа Үні

Алматы 2012

*Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитеті
“Әдебиеттің әлеуметтік маңызды түрлерін басып шығару”
бағдарламасы бойынша шығарылды*

Томды басуға М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институтының
Ғылыми кеңесі ұсынған

РЕДАКЦИЯЛЫҚ БАС АЛҚА:

Қасқабасов С., *төраға*
Қорабай С., *төрағаның орынбасары*
Жолдасбеков М.
Жүсіпов Қ.
Қалижанов У.
Қирабаев С.
Мағауин М.
Сәбитова Г.

ТОМНЫҢ РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Әлібекұлы А.
Әзібаева Б.
Қорабай С., *жауапты редактор*
Орда Г.

Томды баспаға дайындаған: Т. Қыдыр

Сарапшы: З. Сейітжанов, *филология ғылымдарының докторы*

ISBN 978–601–264–***–* (18-т.)
ISBN 9965–806–41–1

© Әдебиет және өнер институты, 2012
© «Таймас» ЖШС, көркемдеу, 2012
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүлкітік құқықтары
«Таймас» баспа үйіне тиесілі

РЕДАКЦИЯЛЫҚ БАС АЛҚАДАН

М.О. Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты Мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы шеңберінде жарық көрген «Әдеби жәдігерлер» атты жиырма томдық басылымды дайындап, жариялау жұмысын жалғастыруда.

Аталған басылымның басты мақсаты – халықтың ежелгі заманнан бергі жазба мұралары мен әдеби жәдігерлерін сол күйінде өзіне қайтару, түркі халықтарына ортақ ежелгі және орта ғасыр әдеби ескерткіштері мен XV–XIX ғасырлардағы ақындар шығармаларын неғұрлым толық жариялау.

Оқырманға ұсынылып отырған «Әдеби жәдігерлер» сериясының 18-ші томына XVI ғасырда өмір сүрген көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, тарихшы, жазушы, ғалым, ақын Захираддин Мұхаммед Бабырдың «Шариғат түсініктері» («Мубәййән дәр фикһ») атты еңбегі еніп отыр. Осыған дейін аталған серияның 14-томында Бабырдың «Бабырнама» атты тарихи-мемуарлық шығармасы жарияланған болатын.

Бабырдың осы томды құрап отырған «Мубәййән дәр фикһ» («Шариғат түсініктері») еңбегінің түркі жазба әдебиетінде алар орны ерекше. Бабыр бұл шығармасында Ислам дінінің ұстындарын, иман негіздері мен шарият шарттарын өлең сөзбен өрнектеген. Себебі ақын өмір сүрген орта – Исламның негізгі ағымдарынан саналатын сүнниттік және шиіттік бағыттардың өзара бәсекелесіп тұрған уақыты болатын. Хорасан мен Мәурәннәһрде негізінен, сүнниттік бағытты, соның ішінде, Имам Ағзам мәзһәбін ұстанатын мұсылман жамағаты өмір сүргенімен де, Иранға Шаһ Исмаил Хагаидың таққа келуімен, шиіттік ағым мемлекеттік дін болып жарияланады да, өзге жамағаттарға қысым жасала бастайды. Осындай саяси-идеологиялық мәселелерді арыдан түсінген Бабыр дәстүрлі исламның негізгі ұстындарын өлең сөзбен жазуға кіріссе керек. Шығарма 1522 жылы (нижри жыл санағы бойынша 928 жылы) жазылып біткен. Әдеби жәдігердің көлемі – 2258 бәйіт, яғни 4516 жол. Шығарма негізгі бес бөліктен, анығы бес кітаптан тұрады. Олар: Иман кітабы («Китәбус-салат»), Зекет кітабы («Китәбуз-зәкат»), Ораза кітабы («Китәбус-сәум»), Хаж кітабы («Китәбул-хаж») және соңы («Тәммәт»). Әр кітап іштей бірнеше бөлімдерден тұрады. «Мубәййән» шығармасы аруздың хәфиф бәхр үлгісімен (Фәғиләтун мәфағилун фәғилун) жазылған.

Бабыр мұрасы бүгінгі күнге дейін біраз зерттелді. Әсіресе оның «Бабырнама» атты тарихи-мемуарлық еңбегі Батыс ориенталистері мен орыс шығыстанушылары, сондай-ақ түркі тарихшылары тарапынан көп қарастырылды. Бір емес, бірнеше жанрда (ғазал, рубай, қытға, мәснәуи және т.б.) қалам тербеген Бабырдың лирикалық өлеңдері зерттеушілер назарына іліккенімен де, таза Ислам мәдениетін дәріптейтін «Мубәййән дәр фикһ» атты шығармасы айтарлықтай зерттеле қойған жоқ. Десек те шығарманы әр жылдары Ф.Көпрүлү, Р.Арат, И.Березин, А.Самойлович, З.Азимжанова, С.Хасан, Х.Хасан, О.Сейхан секілді ғалымдар зерттеп, шығарманың тілі мен көркемдік ерекшелігіне қатысты тың тұжырымдар жасағанын айта кеткен жөн.

Орта ғасырда жазылған шығарманың біздің заманымызға дейін бірнеше нұсқасы жетті. Қазір ғылымға түрік ғалымы Көпрүлү нұсқасы (кезінде ғалым бұл нұсқа туралы мәлімет бергенімен де, қолжазбаның бүгінгі тағдыры туралы дерек жоқ), Өзбекстандағы бірнеше нұсқа (Әлішер Науаи музейі, Ә.Бируни атындағы Шығыстану институты), Берлин нұсқасы (Стаатсбибиотек), Ленинград нұсқасы, сондай-ақ Ресейдегі Шығыстану институтындағы нұсқалар белгілі. «Әдеби жәдігерлер» сериясының 18-ші томына еніп отырған кітап Өзбекстан Республикасының Әлішер Науаи атындағы музейінде 103-ші инвентарь нөмірімен сақтаулы тұрған нұсқа негізінде дайындалды. Себебі бұл қолжазба өзге нұсқалардан жақсы сақталғандығымен ерекшеленсе керек. Қолжазбаның көлемі 13x18, талиқ каллиграфиялық үлгісімен жазылған, әр бет 9 жолдан тұрады.

Бабыр мұрасы қазақ даласында әлі толық зерттеле қойған жоқ. Ғұлама ойшылдың «Бабырнамасы» қазақ тілінде жарық көргенімен де, оның көркем шығармалары мен аруз іліміне қатысты зерттеу еңбегі өз зерттеушілерін күтуде. Осы олқылықтың орнын толтыру мақсатында кешегі кеңес заманында жарық көруіне қатаң тыйым салынған «Мубәййән дәр фикһ» атты көркем шығармасын қазақ оқырмандарына таныстыруды жөн деп таптық. Бабырдың бұл құнды еңбегін түпнұсқа негізінде алғаш рет қазақ тіліне аударып, жеке том ретінде баспаға дайындаған – белгілі түркітанушы жас ғалым, филология ғылымдарының кандидаты Төрәлі Қыдыр. Туындының «Хаж кітабы» бөлігінен басқа бөліктері толық аударылып берілді.

Кітапты дайындау барысында сол Алтын Орда дәуірінің әдеби тынысы мен стильдік ерекшеліктерін толық сақтау мақсатында барынша түпнұсқаға жақындатылып аударылды. Сондықтан да кітапта кейбір стильдік ерекшеліктер мен сөйлем құрылымдары сол қалпында берілді. Түсініксіз сөздер сол беттің төменгі жағына берілді. Шығармада кездесетін діни терминдер мен топонимикалық атауларға түсініктемелер жасалды. Сондай-ақ шығарманы ғылыми ортаға таныстыру мақсатында қолжазбаның факсимилесі (көшірмесі) де қоса берілді.

Иман негіздері мен шарифат шарттарын өлең сөзбен өрнектеу дәстүрі Алтын Орда тұсында белең алғаны белгілі. XIV–XV ғғ. «Мұғинул-мурид», «Раунақул-ислам» секілді шығармаларда діни құлшылықтарды орындау мәселелері көтерілген болатын. XVI ғасырда дүниеге келген Бабырдың «Мубәййән дәр фикһ» шығармасы сол әдеби жәдігерлердің дәстүрлі жалғасы болып, түркі жазба әдебиетінде өз орнын табатындығы ешбір талас тудырмаса керек.

Томның ғылыми қосымшасында Бабырдың «Шарифат түсініктері» («Мубәййән дәр фикһ») атты еңбегі бойынша түсіндірме сөздік, пайдаланылған әдебиет тізімі, орыс және ағылшын тілдеріндегі түйіндемелер берілген.

Томның көлемі – 480 б.

МУБӘЙЙӘН ДӘР ФИКҺ¹ БИСМИЛЛӘҺИР-РАХМӘНИР РАХИМ²

Хакқа хәмд-у сәна³ ада қылдым⁴,
Хақ атымен ибтида қылдым⁵.

Бастайтындай (Оған лайық) кім бар-дүр,
Қылмасаң атымен әбтәр⁶-дүр.

Қүдіретті һәм кемелденген Тәңірі болар,
Қаһарлы һәм Ұлы Тәңірі болар.

Не қылса да, Оның қылары күмәнсіз,
Не болса да, Оның білері күмәнсіз.

Күтеді мейіріміннен адасушылар,
Паң құлшылығымен және шаһтар.

Жаман мен жақсыға үміт Одан,
Қорықпақ Одан һәм сүйініш Одан.

Денедә қаншалықты түк болса,
Түк санындай тәнде тіл болса.

Мадаққа лайық болса ол тілдер,
Айтса мадағын айлар һәм жылдар.

Ол құдіреттің сөзі бір болғай,
Қүдірет өзі әлсізге тіреу болғай.

Сәййидул-мурсәлин уә хатәмун-нәбийнiң нә'тi (Саллаллаһу 'әләйһи уә сәлләм)⁷

Уәжіп болды құдіретке шукр-е Худай⁸,
Мұстафа болды бізге раһнәмай⁹.

¹ фикһта дәлелденген

² Аса қамқор, ерекше мейірімді Алланың атымен (бастаймын)

³ мадақ пен мақтау

⁴ орындадым

⁵ бастадым

⁶ кемшілік

⁷ Алла елшілерінің төресі һәм пайғамбарлардың соңының мадағы (Алланың оған сәлемі мен амандығы болсын)

⁸ Аллаға шүкір

⁹ жолбасшы

Жолбасшысыз жолмен кім бара алғай?
Барса алғаш қамда-ақ қалғай.

Кім Ахмет секілді көсем болар?
Жолда жол қаупі болса не қылар?

Бойына енсін хил 'әт-е «ләуләк»¹⁰,
Лат¹¹ аузына әуелден түн шақ.

Ол – әнбийа сәр әфраз¹²,
Қабу қаусейн¹³ махрам-е раз¹⁴.

Маған қылғыл шапағатыңды жолдас,
Не дейін өзге 'әләйкә саллаллаһ¹⁵.

Китаб нәзімнің себебі¹⁶

Білесің, ей, талапкер перзент,
Бауырым һәм жаныма пәйуәнд¹⁷.

Мәселелер ол зәрур еді,
Білмесең дінге қатер еді.

Жетті көңіліме жинастырсам,
Өлең тәртібіне сыйыстырсам.

Оны есте сақтауға асан¹⁸,
Ол мәселені білерсің йексан¹⁹.

Қиямет күнінде есеп болғай,
Маған әжір²⁰, (ал), саған сауап болғай.

Осы ниетті мен қылыппын,
Ол мәселелерді мен біліппін.

¹⁰ «Ләуләк» шапаны. «Ләуләк – Мұхаммед пайғамбардың хадисі болып, онда Алла Тағала пайғамбарға: «Мен сені жаратпағанымда әлемді жаратпас едім», деген болатын

¹¹ жәһилиет дәуіріндегі арабтардың табынатын негізгі үш пұтының бірі

¹² пайғамбарлар төресі

¹³ пайғамбардың Алланың құзыретіне барған уақыттағы ара қашықтық.

¹⁴ сырлар кеніші

¹⁵ саған Алланың амандығы болсын!

¹⁶ кітаптың жазылу себебі

¹⁷ байланған

¹⁸ оңай

¹⁹ бірден

²⁰ сауап

Бәріне тырысып, ыждағат қылай,
Сенің атыңа мен тамам қылай²¹.

Өткінші дүние ісі оңай болар,
Дін ісін қылған ол лайық болар.

Дін мен білімде әр күні артық бол,
Дәулет пен бақытта Хұмайун бол.

Тілекшіл бол жаһанда, дәулет көр,
Жүз тұман абырой һәм ізет көр.

Бес парыздың тә’дады²²

Ғұламалардың көбісі деді бұ мақал,
Парызды білмеу болды мубтил-е ә’ мал²³.

Парыз ілімі елге секілді қарыз болар,
(Оны) білу барша елге парыз болар.

Кімде-кім болса балиғ-у ’әкил²⁴,
Оған бес парыз болды, мұны білгіл.

Бірі – иман, (ал), екінші – салат²⁵,
Бұл екеуінен кейін, үшінші – зекет.

Рамазан оразасы мен хаж өтемек,
Парыз айн²⁶ болды осы бес бишәк²⁷.

Елдің болды баршасына тағат²⁸ шарт,
Бірақ екеуінде бар истита’ ат²⁹ шарт.

Ол екеуі – хаж бен зекетті дер,
Болса егер байлығың бар, бер.

Енді бір-бірлеп қылайын бәрін тақрир³⁰,
Хақ Тағаладан болса егер тағдыр.

²¹ бітірейін

²² есебі

²³ амалдарды жоққа шығару

²⁴ балиғат жасына жеткен және ақыл-есі бүтін

²⁵ намаз

²⁶ әркімнің өзі орындауға міндетті парыз

²⁷ күмәнсіз

²⁸ құлшылық

²⁹ байлық

³⁰ айтайын

Бірінші кітап
Китаб-е иман
Алғашқы парыздың баяны

Бабыр, әуелгі парыз(ды) қыл тә'риф³¹,
Барлық адамға әуелі ол тәклиф.³²

Мынау – иман, мен айтайын, есітіндер,
Не десем де, оны көңүлге бітіндер³³.

Мумину биһқа³⁴ болар тәхкик³⁵,
Қылар иқрар тіл³⁶, көңүл тәсдиқ³⁷.

Алты мумину биһтің зікірі³⁸

Алты-дүр мумину биһ³⁹, ей, мүмін⁴⁰,
Айтайын баршасын, есіт менен.

Әуелі – иман Құдайға келтіргіл,
Серік-шірігін ойыңнан кетіргіл.

Және біл, періште болар мәужуд⁴¹,
Баршасы құл, (тек) Тәңірі-дүр мә'буд⁴².

Бар үшінші кітап иқрары⁴³,
Тәңірі көмегі болса дей(ін) бәрі.

Және біл, пайғамбарларын бір Хак,
Ақирет күнін тағы біл мұндақ⁴⁴.

Және біл, Құдайдан, ей һәмдәм⁴⁵,
Жақсылық болса егер, жамандық һәм.

³¹ түсіндір

³² ұсыныс

³³ тоқындар

³⁴ сенімге

³⁵ шынайы

³⁶ тіл айтып

³⁷ көңілге тоқыр

³⁸ иманның баяны

³⁹ иман

⁴⁰ мұсылман

⁴¹ бар

⁴² Жаратушы

⁴³ сенімі

⁴⁴ осылай

⁴⁵ сырлас

Және өлмектік һәм тірілмектік,
Тәңіріден (деп) осыларды білмектік.

Осылардың бәрін айтты Бабыр,
Білерсің баршасы толық иман-дүр.

Бұл толықты мен айттым хали⁴⁶,
Бірақ мысалда бар ғой ижмалы⁴⁷.

Шәрхіменен⁴⁸ бәрін баяндайын,
Білмеген болсаңыз аян қылайын.

Әуелгі мумину биһтің шәрхі⁴⁹

Мынау, иман Құдайға келтірмек,
Серік-шірігін ойдан шығармақ.

Айытқал: «Лә иләһә иллаллаһ»,
Айт һәм мағынасынан һәм бол ағаһ⁵⁰.

Кәлимә осы-дүр, мұны тоқтат,
Дегені парыз болды бір нәубет⁵¹.

Және бұдан кейін келері,
Ол ақайд⁵² делінеді.

Ұдайы болса ойыңа керек,
Тұрақты болса ойыңа керек.

Білгіл һәм сенімді осыған түз⁵³,
Жан-көңліңде осылай отырғыз⁵⁴.

Құдай ғой баршасын бар еткен,
Жер мен көк, (бірін) төмен, (бірін) жоғары еткен.

Білгіл, шексіз құлшылық иесі Ол,
Барша жаратылыстан бас Ол.

⁴⁶ бәрін

⁴⁷ қысқасы

⁴⁸ түсініктемесімен

⁴⁹ алғашқы иманның түсіндірмесі

⁵⁰ хабардар

⁵¹ мезет

⁵² ақида ілімі

⁵³ түзе

⁵⁴ яғни, жайла

Барлық нәрсені Ол жаратқан,
Жоқтық алқасында таратқан.

Бір-дүр және жоқ серік Оның ісіне,
Ұқсамас еш істе, еш кісіге.

Ықтияжы кісіге жоқ-дүр Оның,
Дос-жаран ісіне жоқ-дүр Оның.

Бар еді һәм қашанда болады,
Не болады, не толады.

Тәңірі болмысына пенде жол таппас,
Қашан һәм қайда, оған жол таппас.

Заты Оның гауһар да емес, зат та емес,
Істерінде кемшін де жоқ, арман емес.

Тәңірі заты мен аты елдей емес,
Пейілі мен сипаты елдей емес.

Өз басыңмен Құдайға ат демегіл,
Һәм ойыңмен сипат демегіл.

Бар жазылған ол сипатпенен,
Һәм аталған ол атпенен.

Оның өзі солай айтқан,
Иланушылар солай атаған.

Хақ Субханаһудың субути сипаттарының тәфсилі⁵⁵

Бар субути сипаттары жеті,
Осыларды ғалымдар баян етті.

Ишара(т) хәйат⁵⁶ сипатына

Бірі бұл жетіден хәйат болар,
Ол хәйаты бимәмат⁵⁷ болар.

Бұл хәйат ел өміріндей емес,
Хақ сипаты ел сипатындай емес.

⁵⁵ баяны

⁵⁶ өмір сипатына ишара

⁵⁷ өлімсіз

Тән-жаннан емес хәйаты Оның,
Ұқсамас халыққа сипаты Оның.

Ишара(т) ілім сипатына

Және бір(i) – ілім ғой сипаттардан,
‘Алимул-ғәйб’⁵⁸ болды аттарынан.

Пікір мен ойдан емес бұл ілім,
Кәсіп пен ізденістен емес бұл ілім.

Тауда тас, түзде құм сандарын,
Оған аян ғой білер бәрін.

Ишара(т) ирадат сипатына

Біл үшінші сипат – ирадат-дүр,
Білмеген адам бақытсыз-дүр.

От күйер, су ағар ирадатынан,
Бастан-аяқ бәрі бар ирадатынан.

Қалауынсыз от ішінде мамық күймес,
Аш жеп әлем асына тоймас.

Ишара(т) құдірет сипатына

Және бір сипат Хаққа құдірет-дүр,
Онда құдірет-дүр, Онда қуат-дүр.

Барлық іс те сондай дана-дүр,
Бәрін жасауға да тауана⁵⁹-дүр.

Көз жұмып ашқанша қылар мәжуд⁶⁰,
Көз ашып жұмғанша қылар набуд⁶¹.

Не қылса да құдіреті дәстүр⁶²,
Себеп пен көмек керек емес-дүр.

⁵⁸ ғайыптарды білуші

⁵⁹ шамасы жетеді

⁶⁰ жаратар

⁶¹ жоқ қылар

⁶² яғни, жеткілікті

Ишара(т) сэмғ-у басар⁶³ сипаттарына

Және біл, сипаты сэмғ пен сипаты басар,
Лімінен мұнда өзге мағына бар.

Бұл естімек құлақтан емес,
Бұл көрмекте көз көмек емес.

Мейлі қараңғы, мейлі жарық болсын,
Мейлі жырақ болын, мейлі жақын болсын.

Көрер һәм есітер аралықсыз,
Әлсіздік жоқ құзыретінде һәрғиз⁶⁴.

Ишара(т) кәләм⁶⁵ сипатына

Және біл, кәләм-дүр сипаты,
Толықсыған барша сипаты.

Сөйлеуші ғой кәләмменен,
Не тіл, не ауыз және не камменен⁶⁶.

Нүктелер әріпсіз, тіркессіз,
Хақ 'әдәмға⁶⁷ деді шексіз.

'Әдәм ол сөзбен пайда болды,
Мұнша тар болды, мұнша бар болды.

Алтыншы мумину биһтің шәрхіне⁶⁸ лайықты түрде мұнда жасалды

Жер мен көк ішіндегі барлығы хәдис⁶⁹-дүр,
Тәңірі қалауы біл, ба'истур⁷⁰.

Күпір мен дін, зүһд⁷¹ пен фикс⁷², жақсы-жаман,
Тәңірі қалауымен бірге-дүр йексан⁷³.

Пейіліңіз әр түрлі, біліңіз содан,
Жаман мен жақсы, барша Рахманнан⁷⁴.

⁶³ есіту және көру

⁶⁴ ешқашан

⁶⁵ сөйлеу

⁶⁶ ауызбенен, яғни тілмен де, ауызбен де сөйлемейді деген мағынада

⁶⁷ жоқ болу

⁶⁸ иманның түсініктемесіне

⁶⁹ бар

⁷⁰ себебімен

⁷¹ діндарлық

⁷² бұзықтық

⁷³ бірдей

⁷⁴ яғни, Алладан

Жаман мен жақсы-дүр қазасы Оның,
Жақсыға-дүр бірақ разылығы Оның.

Діндарына тиер түмен⁷⁵ азабы,
Жарылқан пасықты бисебебі⁷⁶.

Зұлым емес-дүр, болар барлық ісі құп⁷⁷,
Әділдік пен кеңшілік болар оған мәнсуб⁷⁸.

Екінші мумину биһтің шәрхі⁷⁹

Және періштелер тобы деп біліңіз,
Әр қайсысы бір істе-дүр біліңіз.

Бірі раки⁸⁰-дүрүр, бірі сажид⁸¹,
Бірі қайим⁸²-дүрүр, бірі қа'ид⁸³.

Бірі Хақ жадына мустағрақ⁸⁴,
Білместен Хақтан өзгені мұглақ⁸⁵.

Келсе егер тамшы жаңбыры жерге,
Бар оныменен бір періште бірге.

Барса егер түйір топырағы көкке,
Ол баруды ойлама өздігінше.

Әр жауын жауса, әр желі ессе,
Әр нәрсе барса, әр нәрсе келсе.

Әрбір іске өкіл болды мәләк⁸⁶,

Мейлі жер әһлі⁸⁷-дурур, мейлі әһл-е фәләк⁸⁸.

Біліңіз, періште тобының бәрі,
Еркек хәм ұрғашыдан болды бері.

⁷⁵ мың

⁷⁶ себепсіз

⁷⁷ жақсы

⁷⁸ лайық

⁷⁹ иманның түсіндірмесі

⁸⁰ Аллаға рукуғ жасаушы

⁸¹ Аллаға сәжде жасаушы

⁸² Аллаға (намаз ішінде) тік тұрушы

⁸³ Аллаға (намаз ішінде) отырушы

⁸⁴ батқан, яғни тек Алланы зікір етуші деген мағынада.

⁸⁵ тіптен

⁸⁶ періште

⁸⁷ тұрғыны

⁸⁸ көк тұрғыны

Күпір мен күнәні білмейді,
Хақ бұйырғаннан өзге қылмайды.

Бұл періште ішінде төрт-дүр мәшһур⁸⁹,
Аттары парақтарда-дүр мәстур⁹⁰.

Жебірейіл һәм екінші Исрафил,
Бар үшінші періште Микәйіл.

Бар бұлардың біреуі Әзірейіл,
Әрқайсысы бір іске тағайындалған біл.

Бар бұрынғысы уахи алып келген,
Және бірі сүр ішінде дем сүрген.

Біреуі ризық жеткізер елге,
Бірі ел өмірін берер желге.

Бірнешесін адамзатқа біл тағин⁹¹,
Жақсы-жаманды жазатыны айын.

Екі күн, екі түн үй мен жолда,
Бірі оң қолда, бірі сол қолда.

Әр бейне рас етіп өздеріне,
Көрінер әһлі құрб⁹² көздеріне.

Және бірі періште-е рәхмәт⁹³,
Және бірі азап үшін мусбәт⁹⁴.

Екеуі көр ішінде-дүр сайил⁹⁵,
Түр-келбеттері өте қайыл.

Бірі Мүңкір, бірі Нәнкүр-дурур,
Бәрі үкім қолында тұтқын-дурур.

Осылармен сіз жаман болмаң,
Күпір һәм күнәман жолдас болман.

Пенделік-дүр бұйұрса не шара,
Мейірім егер қылса, сұраса не шара?

⁸⁹ атакты

⁹⁰ жазылған

⁹¹ тағайындалған

⁹² жақын-туыстарына

⁹³ мейірім періштесі

⁹⁴ белгіленген

⁹⁵ сұрақ сұраушы

Үшінші мумину биһтің шәрхи⁹⁶

Тәңіріге біл, көп кітап болар,
Онда да мейірім мен үндеу болар.

Әмбиеге келіпті бұ кутуб⁹⁷,
Үмметіне нәбилері⁹⁸ оқытып.

Бұ кітап төрт-дүр және он төрт,
Кімде-кім қарсы шыкса түссін өрт⁹⁹.

Бірақ иман әдетке қажет емес,
Қысқа иман кутубка¹⁰⁰ келтірілмес.

Бұ кітаптардан төрт-дүр мәшһур,
Бірі – Тәурат-дүр, бірісі – Зәбур.

Және Инжіл һәм және Фурқан¹⁰¹-дүр,
Енді мәшһур¹⁰² аты Құран-дүр.

Бұ кутуб¹⁰³ соларға келді фуруд¹⁰⁴,
Бірі – Мұса-дүр, бірі – Дәуіт.

Және Иса-дүр һәм Мұхаммед біл,
Осы тәртіппен ақылға сал.

Бұ кутуб¹⁰⁵ делінді кейбір аты,
Баршасын біл, сөзі мен сипаты.

Сипаты Тәңіріден қашық емес,
Деме махлұқ¹⁰⁶, (олай) дұрыс емес.

Төртінші мумину биһтің шәрхи¹⁰⁷

Кімде-кім жеткізсе Құдайдан елге пәйам¹⁰⁸,
Ол адамға қойылар пайғамбар нам.

⁹⁶ иманның түсіндірмесі

⁹⁷ кітаптар

⁹⁸ пайғамбарлары

⁹⁹ яғни, тозаққа

¹⁰⁰ кітаптарға

¹⁰¹ яғни, Құран

¹⁰² белгілі

¹⁰³ кітаптар

¹⁰⁴ тұлғалар

¹⁰⁵ кітаптар

¹⁰⁶ яғни, жаратылған емес

¹⁰⁷ иманның түсіндірмесі

¹⁰⁸ хабар

Елге дейді Құдай әхамын¹⁰⁹,
Әмір мен нәһи¹¹⁰ және әрбір пайғамын¹¹¹.

Тура жол елге көрсетеді олар,
Жақсылық жаққа елге көсем олар.

Осы қауым болмаса дәлалатта¹¹²,
Қалғай ел күпір мен залалатта¹¹³.

Бар болар барша әмбие мә'сум¹¹⁴,
Күнә һәм қылмыс олардан мә'дум¹¹⁵.

Қатесін тапса егер біреуіне жол,
Ұмытып не қателікпен жасаған ол.

Ишара(т) әмбиенің фазилеттеріне¹¹⁶ және Хазірет Мұхаммедтің абзалдығына ('Әләйкумус-сәлам)¹¹⁷

Әмбие Тәңірі таңдағандары-дүр,
Барша ел тән бұ хәйл-е жанлар¹¹⁸-дүр.

Бар болар барша елге фазылдары¹¹⁹,
Мейлі болсын періште, мейлі пері.

Баршаның абзалы – Мұхаммед-дүр,
Баршаның кемелі – Мұхаммед-дүр.

Баршаның қасиетін жинастырсаң,
Бір кісінде бәрін сыйыстырсаң.

Қасиет Ахметтей болмағай, ол һәм,
Болғай Ахмет қасиетінен кем.

Әр нәбидің құжаты бар,
Бір бөлек қауымы мен үмметі бар.

¹⁰⁹ үкімдерін

¹¹⁰ әмірі мен тыйымы

¹¹¹ жарлығын

¹¹² туралықта

¹¹³ адасушылықта

¹¹⁴ күнәсіз

¹¹⁵ қашық

¹¹⁶ пайғамбарлардың ерекшеліктеріне

¹¹⁷ Оларға (Алланың) сәлемі болсын

¹¹⁸ адамдар қауымы

¹¹⁹ артықшылықтары

Бірақ, біл, Мұхаммед-е араби¹²⁰,
Бар-дурур барша ұлұсқа нәби¹²¹.

Барша әмбиеге ол хатим¹²²,
Барша мәжкүм¹²³, ол ғой хакім.

Хатим¹²⁴ болыпты оған пайғамбарлық,
Келмес енді адамға бұ жарлық.

Аспаннан Мәсі солай келгей,
Шариғатын шәрғ-е Мұхаммед¹²⁵ білгей.

Үгіттейді ұлұсты бұ дінге,
Тырысады бәрін бұ айынға¹²⁶.

Шариғатынша шариғат болмағай таңсық,
Қылды әр шариғатты бар мансұқ.

Ишара(т) Миғражына (Саллалаһу ‘әләйһи уә сәллам)¹²⁷

Бір түні Тәңірінің кеңшілігінен,
Қасиеті мен кеңшілігінің шексіздігінен.

Уммуһани үйінде ерді Расул,
Жебірейіл аспаннан етті нүзүл¹²⁸.

Жебірейіл алдында Пырақ шығып,
Көлік еді Пырақ һәм ол рақиб¹²⁹.

Меккеден келді Бәйтул Мұқаддасқа,
Сен бұл жолды ойламағын қысқа.

Барды одан, аспанға мәйл етті¹³⁰,
Жетті көкке сол мезет жетті.

¹²⁰ арабтан шыққан Мұхаммед

¹²¹ пайғамбар

¹²² соңы, яғни пайғамбарлардың ақыры

¹²³ үкімінде

¹²⁴ соңы

¹²⁵ Мұхаммед шариғаты

¹²⁶ дінге

¹²⁷ Алланың оған сәлемі мен амандығы болсын

¹²⁸ түсті

¹²⁹ жолдас

¹³⁰ жол алды

Әмбиен мұхтәлит етті¹³¹,
Нұрынан барша аспан толды.

Көрді тозақ және жұмақты һәм,
Жақсы пейіл һәм жаман істі һәм.

Жолдасы әлсіз болды бармақтан,
Емес еді бұл әлсіздік арымақтан¹³².

Көретіндерді барды һәм көрді,
Есітер сөзді Хақ есіттірді.

Ояу еді Хақ бұ мейірім етті,
Ешкім жетпегенге ол жетті.

Келді одан солай шабытпен бері,
Суымаған еді әлі (жатқан) жері.

Күмән бұл іске келтірме көңілінде,
Жаман пікір жинама көңілінде.

Барша Тәңірі қасында асан¹³³-дүр,
Құдірет алдында ақыл қайран-дүр.

Ишара(т) хауарик-е әдеттің¹³⁴ әр жерде бір аты бар

Ғажайып іс көрсетсе кісі,
Біліңіз не екенін оның бұл ісі.

Онда егер дағуа-е нубууәт¹³⁵-дүр,
Біліңіз, оған мұғжиза ат-дүр¹³⁶.

Немесе оның аты керемет-дүр,
Ақылда осы істе қайрат-дүр.

Күпіршіден хауарик-е әдет¹³⁷,
Пайда болса білің(дер), не дейді оған ат?

Болады ол айла немесе истидраж¹³⁸,
Сикырдан деп біліңіз оны ихраж¹³⁹.

¹³¹ араласты

¹³² шаршағаннан

¹³³ оңай

¹³⁴ ғажайып іс

¹³⁵ пайғамбарлық белгісі

¹³⁶ яғни, мұғжиза деп аталады

¹³⁷ ғажайып іс

¹³⁸ көзбояушылық

¹³⁹ пайда болған

Адамзат болмысы мен періште болмысының бір-бірінен ерекшелігі туралы

Білгіл, абзал болар һәуас-е мәләк¹⁴⁰,
Мүміннің¹⁴¹ көрмейтінінен емес шәк.

Бар ғой абзал періште тобынан,
Барша мұсылман мұны біл шын.

Әмбиеден кейін уәлилер¹⁴²-дүр,
Періштеге қасиеті бар-дүр.

Ишара(т) Мұхаммед үмметінің абзал үммет екендігіне, сондай-ақ үмметтердің арасында әділетті төрт халиф әзіз және құрметтісі-дүр

Рас, Мұхаммед нәбилер¹⁴³ кемелі-дүр,
Үмметі һәм үмметтің абзалы-дүр.

Үмметінің ішінде көп әхбабы¹⁴⁴,
Бәрінен жақсы ал-у асхабы¹⁴⁵.

Бар Әбу Бәкір барша үмметке,
Лайық һәм жақсырақ бар халифатқа.

Болды одан кейін халифа Омар,
Бар еді осы іске ол дәрхур¹⁴⁶.

Және Оспан мен Әли еді,
Осы төрт үммет абзалы еді.

Екеуі шайх¹⁴⁷ һәм екеуі хатнәйн¹⁴⁸,
Берді олар дін ісіне ниет пен зейін.

Кімде-кім шайқы мен әнбиені сөгер,
Қанын өз қолымен төгер.

Сөгүші шариғатта болар кәпір,
Тілімізді сен сақта, ей, Қадир¹⁴⁹!

¹⁴⁰ періштенің тектілігі

¹⁴¹ мұсылманның

¹⁴² яғни, әулиелер

¹⁴³ пайғамбарлар

¹⁴⁴ сүйіктісі

¹⁴⁵ сахабалары

¹⁴⁶ лайық

¹⁴⁷ ақсақал

¹⁴⁸ жас

¹⁴⁹ Қүдіретті Жаратушы!

Расында шариғат етер тәкфір¹⁵⁰,
Өлім болғай бұл күнәһарға тә'зір¹⁵¹.

Жаксы дең(дер) барша ал-у асхабын¹⁵²,
Мадақтандар барша дос пен жаранын.

Жаксы дең(дер), жаксы һәм көрің(дер) жарыны,
Изет һәм құрметпен біліндер бәріні.

Баршасын жаксы и'тикад қылындар¹⁵³,
Баршаны жаксылықпен жад қылындар¹⁵⁴.

Солай, халифалық Әлиге тапты қарар¹⁵⁵,
Түсті сахабалар арасына хилаф-у никар¹⁵⁶.

Хақ Әли құзыреті еді онда,
Кім қарсы шықты, болды шерменде.

Ол қарсылық еді нахақ һәм батыл¹⁵⁷,
Бірақ оларға тигізбегейсің сен тіл.

Екеуі еді он мубәшширден¹⁵⁸,
Осылай шатасты қателескенінен.

Ишара(т) әһлі қиблә тәкфири¹⁵⁹ дұрыс емес

Не нәрсе Тәңіріден алып келсе Расул,
Әр кісі оларды қылса қабыл.

Ол адам әһлі қиблә¹⁶⁰-дүр, біліндер,
Оны кәпір демекті бәс қылындар¹⁶¹.

Мейлі көп зұлымдық пен қате қылса,
Күпірші болса, жүз күнә қылса.

¹⁵⁰ күпірлік

¹⁵¹ әзір

¹⁵² сахабаларын

¹⁵³ сеніндер

¹⁵⁴ яғни, еске алындар

¹⁵⁵ яғни, халиф болғанында

¹⁵⁶ дүрдараздық пен келіспеушілік

¹⁵⁷ адасқан

¹⁵⁸ жұмақпен сүйіншіленген он сахабаның екеуі

¹⁵⁹ мұсылмандарды күпірлікте айыптау дұрыс емес

¹⁶⁰ Қыбла қауымы, яғни мұсылмандар

¹⁶¹ тоқтатындар

Үкім бермең(дер) оның сақауатына¹⁶²,
Тозақтық (деп) жазбаңдар атына.

Егер адам болса салих-у 'абид¹⁶³,
Күндіз-түн болса қаим-у сажид¹⁶⁴.

Әмірлер тәркі етпесе һәргиз¹⁶⁵,
Нәһилер¹⁶⁶ жаққа баспаса із.

Үкім етпеңдер оны сағадатты¹⁶⁷,
Деменіз(дер) оны болды жәннатты.

Алайда ол он достар-е Илаһ¹⁶⁸,
Жәннаттықтарына болды куә/h/.

Және ал-е Расул¹⁶⁹ бар еді,
Адн жәннатына сүйінші етті.

Және бәрін құзырет алдынан¹⁷⁰,
Біл, сүйінші нәби мақалынан¹⁷¹.

Ишара(т) имамға

Дін ісіне көп иһтимам¹⁷² керек,
Әлем әһлі ішінде имам керек.

Лайық емес бұ іске өзге кісі,
Керек осы имамыңыз құрайиши¹⁷³.

Патшасы-дүр шарифат имам деді,
Осы елге халифа нам деді.

Халық ішінде (ол) патша болар,
Айтқанын қылмасаң күнә болар.

Патшаға мойынсыну уәжіп-дүр,
Қылмағанға күнә уәжіп-дүр.

¹⁶² болмысына

¹⁶³ діндар, тақуа

¹⁶⁴ намазда тұрып, сәждеде болса

¹⁶⁵ әсте

¹⁶⁶ тыйым салынғандарға

¹⁶⁷ бақытты

¹⁶⁸ Алланың достары

¹⁶⁹ пайғамбар жараны

¹⁷⁰ яғни, Алланың құзыретінен

¹⁷¹ яғни, пайғамбар сөзінен

¹⁷² ыждағат

¹⁷³ яғни, құрайыш тайпасынан

Егер ол кісі күнәһар болғай¹⁷⁴,
Қылмасына оның себеп болғай.

Патша қаншалықты залым-дүр¹⁷⁵,
Ислам қауымы ішінде хакім-дүр.

Оған қарсы шығу болды харам,
Осы ғой шарифаттағы тәртіп-низам¹⁷⁶.

Бұл имамдық ету шарифат ара¹⁷⁷,
Кімге уәжіп болар екен, әйа.

Тентек ел осыны әуес қылмас,
Өзге елдің бұл қолынан келмес.

Егер онда болса бұған хуккам¹⁷⁸,
Кімді қылсын өзгелерге имам.

Әркім де бұ істі қылмайды,
Салтанат тәсілін білмейді.

Егер имам қаласа не қылсын ол,
Салтанат тәсілін қайдан білсін ол?

Патшалық ойран болуға не шәк¹⁷⁹,
Дінге де көп кедергі болар бишәк¹⁸⁰.

Ишара(т) төрт имамға кім мұқтәдай-е дін уә пишуә-е әһлі йақин¹⁸¹-дүр

Біл, бұл төрт имам бәрхәк¹⁸²-дүр,
Олар бұл дінге раунақ¹⁸³-дүр.

Бұл имам шарифат адасы¹⁸⁴-дүр,
Дін мен шарифаттың мұқтәдасы¹⁸⁵-дүр.

Бірісі – Әбу Ханифа Нұғман-дүр,
Және бірі – Шафиғи Паруан-дүр.

¹⁷⁴ яғни, болса

¹⁷⁵ яғни, залым болса да

¹⁷⁶ тәртіп

¹⁷⁷ шарифатта

¹⁷⁸ әкімдер

¹⁷⁹ күмән

¹⁸⁰ күдіксіз

¹⁸¹ дін көсемі және сенушілердің имамы төрт имамға ишара

¹⁸² шынайы, нағыз

¹⁸³ шам-шырақ

¹⁸⁴ яғни, шарифаттың өтелуі

¹⁸⁵ жетекшісі

Және бірі – Мәлік һәм және Ахмет,
Қылды олар талап шариғатта бихад¹⁸⁶.

Бір-біріне ізбасар және һәмпей¹⁸⁷,
Дәреже мен көмек көп тапқай.

Тәңіріден бізге көп ләтифә¹⁸⁸-дүрүр,
Көсеміміз Әбу Ханифа-дурур.

Тәңіріге шүкір айтындар йексан¹⁸⁹,
Қылды біздерге істі ол асан¹⁹⁰.

Ишара(т) заһид¹⁹¹ пен пасық, жақсы мен жаманның арқасында намаз (оқуға) дұрыс

Пасық болса, болса не заһид¹⁹²,
Залым болса, болса не абид¹⁹³.

Дұрыс болды ол имам болғай,
Көсемнің ісі орындалғай.

Қайсы-дүр бұ имам, есітің(дер) раз¹⁹⁴,
Бұл имам болды елге пиш-е намаз¹⁹⁵.

Бірінші мумину биһ¹⁹⁶ пен жетінші мумину биһтің баяны

Және ақирет күнінің иманы,
Мынау айтайын, есітің(дер) оны.

Бұрынғы мекен онда көр-дүрүр,
Көр елінен Құдай сұрай-дүрүр.

Ол сұраушы екі періште-дүрүр,
Кім бұрын болды аттары мәзкур¹⁹⁷.

¹⁸⁶ шексіз

¹⁸⁷ жолдас

¹⁸⁸ нәзіктік

¹⁸⁹ бір жолы

¹⁹⁰ оңай

¹⁹¹ діндар

¹⁹² діндар

¹⁹³ тақуа

¹⁹⁴ сыр

¹⁹⁵ намазды өтеуші

¹⁹⁶ иман

¹⁹⁷ яғни, жоғарыда айтып өтілді

Кім Құдайың, пайғамбарың кім-дүр?
Дінің мен жолбасшың кім-дүр?

Егер жауапты сауаппен айтса,
Не азап көрмес, не қайғы жесе¹⁹⁸.

Қабірін кең Құдай қылғай оған,
Ризуан ұрмақ ішінде ашылғай оған.

Күндіз-түні оған аян болғай,
Бақша жерінде орын болғай.

Егер жауабын жақсы айтпаса,
Тәңірінің ол жаққа қайтпаса.

Басына темірден соққы жегей,
Жан рахатына «Қош бол!» дегей.

Үнүн тапқанында гүрзі есері,
Есігер ғәйрі адами¹⁹⁹ мен пері.

Егер пері мен адамзат есіткей,
Үрейден жандарын еріткей²⁰⁰.

Қабірі оны өте қатты сыққай,
Бір-біріне сүйектерін тыққай.

Ризуан болар оған Сақар басына,
Жүз мың реніш, сор, зор басына.

Жерін тозақ ішіне көргей ол,
Кейде от, кейде май ішінде көргей ол.

Ишара(т) Исрафилдің екі сүріне

Ақыр заман солай жақындаса,
Өмір соңы бәрі тасса.

Әмір болғай Құдайдан биқил²⁰¹,
Демін сүр ішінде тартар Исрафил.

Шамдай өлгей ел бұл дем бірлә,
Һәм опат болғай ел дәм бірлә.

¹⁹⁸ яғни, қайғы жемейді

¹⁹⁹ адамнан басқа

²⁰⁰ шығарар

²⁰¹ сөзсіз

Бос болар бұ халықтан әлем,
Өмірлер болмағай бәни-адәм²⁰².

Және болғай Құдайдан мә'мур²⁰³,
Сүр ішінде дем сүруге сахиб-е сур²⁰⁴.

Жетінші мумину биһтің болуы

Осылардан кейін бұл-дүр ахуал,
Келеді қолға нама-е ә'мал²⁰⁵.

Бақыттылардың оң қолынан келгей,
Онда ол бақытын білгей.

Бақытсыздар намасын²⁰⁶ тергей,
Арқадан сол қолына бергей.

Ишара(т) мизанға²⁰⁷

Және бұдан кейін таразы бар,
Құлшылық пен күнәні тартар.

Кімде-кімге келсе пәллә-е тағат²⁰⁸,
Білгей жұмақтығын сол сағат.

Кімде-кімге келсе пәллә-е 'исийан²⁰⁹,
Қалғай сол сәт биһуш-у қайран²¹⁰.

Ишара(т) Арасаттың мәуақифыға²¹¹

Арасат ішінде тұру елу еміш²¹²,
Әрбірінде болар сауал әр іс.

Тез өтер біреу берсе жақсы жауап,
Немесе, жылдар тартар қинау мен азаб.

²⁰² адамзат баласы

²⁰³ жөнделген

²⁰⁴ сүр иесі, яғни Исрафил періште

²⁰⁵ амал дәптері

²⁰⁶ амал дәптерін

²⁰⁷ яғни, мизан таразысына

²⁰⁸ құлшылық баспалдағы

²⁰⁹ күнә баспалдағы

²¹⁰ естен танып қалады

²¹¹ Арасатта тұруға

²¹² екен

Кейбір елге Тәңірі мейірім еткей,
Есепсіз жұмақ ішіне ол жеткей.

Ишара(т) шапағат есігі әуелі хазірет Расулдан ашылғай және кімге Хақ жарлық берсе, ол шапағат қылғай

Мұстафа-дүр, біліндер, үмметке,
Есік ашқай бұрұн шапағатқа.

Және әр кімге Хақ берер дәстүр²¹³,
Көңілі қалағанға ол шапағатшы болар.

Ишара(т) сиратқа

Арасаттағылар бұлардан өтер,
Тозақ үстіндегі көпірге жетер.

Жіңішке қылдан һәм қылыштан ітіг²¹⁴,
Баршаға керек одан өтпектік.

Жын, адам, мұсылман, кәпір,
Болғай ол көпір үстінде әзір.

Аяқ қойса кәпір сол деме,
Жерін көрер ол жаһаннамда.

Өтуші от ішінде терлеп өтер,
Мұсылман одан найзағайдай өтер.

Кейбір ел желдей, кейбірі құстай,
Кейбір елге көрінер ол түстей.

Кім-кімде болса әлсіз иман,
Өтпегі одан болмағай асан²¹⁵.

Бірі еңбектеп, бірі жүгіріп,
Жығылып тұрып, бірі шалынып.

Біреу алғаш қадамнан-ақ қалғай,
Біреу ортасына жетіп құлағай.

Біреу соңғы қадамда жығылғай,
Жығылып тозақ ішіне тығылғай.

²¹³ жарлық

²¹⁴ өткір

²¹⁵ оңай

Ишара(т) жұмақ пен тамұқ ақиқат және мүшріктің орны тамұқ, мұсылманның мақамы жұмақ екені

Білгіл, жұмақ пен тамұқ хақ-дүр,
Мұсылманның мақамы жұмақ-дүр.

Кімде-кім болса мүшрік не кәпір,
Орнын етті тамұқ оның Қадир²¹⁶.

Ишара(т) тозаққа

Кімде-кім тозаққа түссе кәпірден,
Шықпағай мәңгілік сол жерден.

Әр азабын ел елестетер,
Тозақтықтарға ол азап жетер.

Түссе егер мұсылман жаһаннамға,
Күнәсіндей қалар сол қамға.

Не шапағатшы шапағат етер оған,
Орны жәннәт ішіне жеткей оған.

Не Құдай оған мейірім еткей,
Одан ол қайғы мен бейнет кеткей.

Кімде-кім мұсылман өтсе бұл әлемнен,
Құтылар біл мәңгілік қайғыдан.

Күнәсіндей егер реніш жетер²¹⁷,
Бірақ ақыры жәннат жаққа кетер.

Ишара(т) хәузі Кәусарға

Және білгіл хәузі Кәусар,
Онда жұлдыздай тартулар бар.

Көпірден өтіп бұл суда тұрғай,
Халықты бұл суға жуындырғай.

Жуылсын деп тамұқ азабын,
Көңілі тынышталар бұ кезде бәрінің.

Тынышталып көңілі барғай жұмаққа,
Жүз мың шүкір еткей Хаққа.

²¹⁶ Күдіретті Алла

²¹⁷ яғни, жетсе

Ишара(т) жұмаққа

Дәреже жәннат ішінде сегіз,
Тәңірі егер мейірім етсе, жетерміз.

Тәңірі жәннатты кімге бергей,
Амалына жараса жер бергей.

Онда хор, сарай мен ғилман²¹⁸-дүр,
Сондай ләззатқа ақыл қайран-дүр.

Әр рахатты ел хаял етер²¹⁹,
Одан артық жәннат еліне жетер.

Мәңгілік жерлерінде болғай,
Қайғы мен мұңнан құтылғай.

Баршадан жақсы ләззәт-е дидар²²⁰,
Бізге еткіл нәсіп, ей, Ғаффар²²¹.

Ишара(т) иман шарттарына

Білгіл, иман шарттары бар-дүр,
Имандылар арасында муқаррар²²²-дүр.

Біреуі – ғайыпқа келтір иман,
Болды иман осылай бидәрман²²³.

Ғайып ілімін Хаққа лайық біл,
Сөз осы шарифатта, осылай біл.

Және Хақтан керек үміт пен бим²²⁴,
Мұны деп тұрма, бар Құдай кәрим²²⁵.

Және білгіл халал хақты халал,
Біл, харамды һәм харам һәм обал.

Тәңірінің дұшпанына дұшпан бол,
Тәңірінің сүйгенін сүйген бол.

²¹⁸ қызметшілер

²¹⁹ яғни, ойласа

²²⁰ Алланың дидарын көру ләззаты

²²¹ Ей, күнәларды кешуші Алла

²²² белгіленген

²²³ шарасыз

²²⁴ қауіп

²²⁵ жомарт

Ишара(т) иман уәжібтеріне

Кімде-кім иман бұларға келтірсе,
Осы дегендер үстінде тұрса.

Имандыларға неше уәжіп-дүр,
Айтайын, демек лайық-дүр.

Ғұлама сухбаты-дүр әуелі біл,
Және су шөлдегендерге жеткізгіл.

Ауру елге және ʼийадат²²⁶-дүр,
Біл, бұларды хош бақыт-дүр.

Әкесіздерге сен мейірімділік қыл,
Татуластыр жауласқандар арасын, іс қыл.

Ғұсыл мәйіт-тұрұр, және мұны дер,
Құдайым, пақырға (бір) нәрсе бер.

Ишара(т) иманның нәтижесі мен пайдасына

Кімде-кім иман бұларға келтірсе,
Осы дегендер үстінде тұрса.

Құтылар пенделіктен, өлмектен,
Талмақтан, ынтасын бөлмектен.

Дүниелік-дүр бұларды йад алыңыз²²⁷,
Ақиреттікті дейін, құлақ салыңыз.

Мәңгілік азап пен бейнет,
Көрмес ақирет барар жәннат.

Китаб хатимесі²²⁸

Аллаға шүкір мұратыма жеттім,
Алғашқы парыз сөзін тамам еттім.

Бұл еді сүннет еліне муʼтақидат²²⁹,
Баян еттім баршасын бат²³⁰.

²²⁶ жағдайын сұрау

²²⁷ жаттап алыңыз

²²⁸ кітаптың соңы

²²⁹ сенім

²³⁰ түгел

Бұл мәселені мен баян еттім,
Бұл ақайданы²³¹ аян еттім.

Дейді асли-е и'тикадийа²³²,
Қарсы болған, болар 'инадийа²³³.

Қалған он төрт фәрз-е шәр'ийә²³⁴,
Амалдар дейілді фәр'ийә²³⁵.

Тәңірі таупықы болса дейін бәрін,
Көрсетей онда әр амал жерін.

КИТАБУС-САЛАТ²³⁶

Бабыр, енді дегіл екінші парыз,
Дейілер сөзді онда кыл арыз²³⁷.

Бұл екінші, біл, намаз-дурур,
Пендеден Тәңіріге нийаз²³⁸-дурур.

Күндіз-түнгі уақыты бес болмыс²³⁹,
Үзір емес мұнда еш нәрсе хәм еш іс.

Біл, бұл парызда парыздар бар,
Және бар уәжіптер мен сүннеттер.

Мустахабтар-дүр және әдептер-дүр,
Шариғатшылар арасында мукаррар²⁴⁰-дүр.

Намаз парыздарының баяны

Парыз он екі-дүр намазда, біл,
Біліп ап әр қайсысын жерінде қыл.

Алтауын біл намаз сыртында,
Және алтауын намаз ішінде.

²³¹ ақидаларды

²³² сенімнің негізі

²³³ мойынсұнбаған

²³⁴ шариғат парызы

²³⁵ тармақталған

²³⁶ намаз кітабы

²³⁷ яғни, баянда

²³⁸ қажеттілік

²³⁹ болыпты

²⁴⁰ белгіленген

Нешеуі шарт-түр бұлардан, біл,
Және бірнешеуін рүкін дегіл.

Намаздың сыртындағы алты парызының баяны

Алты сыртындағыны бұрын арыз қылай²⁴¹,
Соңынан шәрх ол алты парыз қылай²⁴².

Бірінші шарты – ол таһарат²⁴³-дүр,
Біл, бұ үш парыздан ибарат²⁴⁴-дүр.

Біреуі жер, біреуі тон, біреуі су-дүр,
Ол он екіден үшеуі осы-дүр.

Бұл таһарат денеде тағы керек.
Төрт болар парызы оның елге бишәк²⁴⁵.

Факиһтар²⁴⁶ парыздарды атапты,
Тазалықта парызды үш санапты.

Демегіл біреуін ұмытыпты,
Тәннi һәм тонды²⁴⁷ бір тұтыпты.

Таза судың мәселесі

Рас, тазалық бәрі болар судан,
Әуелі судың тазалығын дейін.

Біл мәселесін ынтамен сұраған,
Бірі ағынды су, және (бірі) тұрған.

Бол, ағар су шамасынан ағар²⁴⁸,
Ақырдан ағызса бір пәр-е каһ²⁴⁹.

Бұл суды таза һәм мутаһһар²⁵⁰ біл,
Не нәрсе жумақшы болсаң, осы суда жуғыл.

²⁴¹ баяндайын

²⁴² яғни, соңынан алтауының түсіндірмесін жасайын

²⁴³ дәрет

²⁴⁴ тұрады

²⁴⁵ күдіксіз

²⁴⁶ шариғаттанушылар

²⁴⁷ киімді

²⁴⁸ хабардар бол

²⁴⁹ каналмен

²⁵⁰ таза

Бірақ ағынды суда бар-дурур ігірім²⁵¹,
Ешнәрсе онда жумасын ешкім.

Егер нәжістер мен өлексе-дүр,
Бұл ағынды суда, онда үкім осы-дүр.

Егер судың жартысы не көбісіне тиер,
Су таза емес-дүр, солай болса егер.

Және тұрған судың шамасын біл,
Осы-дүр айтайын сен есіткіл:

Егер бұл судың мураббағ²⁵² болса жері,
Болса оның айналасы қырық қары.

Шариғатта дейді мұны дәһ дәр дәһ²⁵³,
Бұл ағынды судай болды, бол ағаш²⁵⁴.

Деді бұ гәзді²⁵⁵ шариғатта жеті тұтам,
Бұл өлшем гәзи-дүр, ей, һәмдәм²⁵⁶.

Егер дөңгелек көрінсе бұл су жері,
Төңірегі керек отыз алты қары.

Егер ұзын су болса мәсахат қыл²⁵⁷,
Жүз қары болса хош таһарат қыл²⁵⁸.

Ендігі һәм бір қары керек болғай.
Бұл сулар секілді демек болғай.

Осылар тереңдігін біл, жетер бұл қадар²⁵⁹,
Жері көрінбегей, су алсаң егер.

Ендігі сол әр суды көрсен,
Ұзындығы мен енін жиыстырсаң.

Оннан он болса пәк болар,
Онда не жусаң да дұрыс болар.

²⁵¹ иірім, шатақ

²⁵² төртбұрыш

²⁵³ он да он

²⁵⁴ хабардар

²⁵⁵ ұзындық өлшемі, шамамен 104 см.

²⁵⁶ жолдас

²⁵⁷ өлше

²⁵⁸ дәрет ал

²⁵⁹ шама

Осы сөздерді мен баян еттім,
Бәрінің үкімін аян еттім.

Түсі һәм дәмі немесе іспенен,
Өзгерсе нәжіспенен.

Біліңіз(дер), осы суды таза емес,
Сақтаныңыз мүмкін таза емес.

Су кіріп-шықса , кетсе өзгесі,
Тазарарда бұл болды тәдбирі²⁶⁰.

Егер нәжіс түссе өзге суларға,
Не болар шарифат үкімі бұларға?

Онда өзгеруі керек емес-дүр,
Нәжіс болмаққа ендігі дәстүр²⁶¹.

Болса бұл суда бір өлі хайуан,
Болмаған болса онда қан ақпаған.

Не су хайуандарынан болса суда,
Осылардың өлігі болса суда.

Шыбын, маса және шаян йаңлығ²⁶²,
Бақа, бес аяқ және балық.

Бұл су болмас нәжіс болың(дар) ағаһ²⁶³,
Қаншалық болмаса да дәһ дәр дәһ²⁶⁴.

Егер көлшікке кірсе ағар су,
Не сызып барса онда су әр су²⁶⁵.

Бір нәжіске жетті су нағәһ²⁶⁶,
Бірақ болмайды дәһ дәр дәһ²⁶⁷.

Пәк емес осы көл суы, біліңіз,
Тіптен, ол судан бас тартыңыз.

²⁶⁰ жолы

²⁶¹ жарлық

²⁶² секілді

²⁶³ хабардар

²⁶⁴ он да он

²⁶⁵ әр тараптан

²⁶⁶ кенет

²⁶⁷ он да он

Әрқашан ол көлшік толғай²⁶⁸,
Тазарар сол сәт, су таза болғай.

Шариғат монша суын деді пәк,
Әр нәрсе бұл сумен жусаң нибак²⁶⁹.

Болса бұл судың нәжістігі таһир²⁷⁰,
Су кіріп-шыққан соң-ақ бұ су арыр²⁷¹.

Болса таза емес осы су нағай²⁷²,
Қалай тазарар, дейін, болың(дар) ағай²⁷³.

Су ағып кірсе, алса жерінен,
Не атып шықса тасып жерінен.

Болар ағынды су үкімінде бұ су,
Өзге не нәрсе жуар болсаң, кел жу.

Адамзаттың ауыз су таһир²⁷⁴-дүр,
Біл, ол таза һәм мутаһһар²⁷⁵-дүр.

Мейлі жүніп болсын, мейлі кәпір,
Білгесін ауыз суын таһир²⁷⁶.

Білерсің, халал хайуанның,
Суы пәк болды һәм инсанның²⁷⁷.

Не нәрсе етін жесе болмас,
Қалдығын да таза десе болмас.

Бірақ білгіл, сур-е бағл һәм ешек²⁷⁸,
Болды күдікті, мұнда жодүр шәк.

Отұрған үй мен сиба'-е туйур²⁷⁹,
Қалдығы мәкруһ, шариғатшылар деп-дүр.

²⁶⁸ яғни, толар болса

²⁶⁹ күдіксіз

²⁷⁰ таза

²⁷¹ тазарар

²⁷² кенет

²⁷³ хабардар

²⁷⁴ таза

²⁷⁵ таза

²⁷⁶ таза

²⁷⁷ адамның

²⁷⁸ қашыр мен ешектің қалдығы

²⁷⁹ жыртқыш құстар

Секілді тышқан және мысық һәм мар²⁸⁰,
Қаршыға менен лашын һәм сұңқар.

Мейлі тауық оттаған, ей, дана,
Қалдығы мәкруһ-дүр шарифат ара²⁸¹.

Намаз оқитын жердің мәселесі

Енді жердің таһаратын²⁸² айтай,
Шарифат елінің үкімін айтай.

Пәк жерде намаз қылғайсың,
Болмаса сақ болғайсың.

Сәжде жері, екі аяқ жері пәк,
Болса өзге, таза емес болса нибак²⁸³.

Жерге егер бір нәжісі жетті²⁸⁴,
Құрыды ол жер және әсері кетті.

Деме ол жерді арығысыз-дүр²⁸⁵,
Өте онда намаз, жайыз²⁸⁶-дүр.

Бірақ мұнда тәйәммум етпегіл,
Шарифаттың жолын кем етпегіл.

Ағаш пен от жерде-дүр қайим²⁸⁷,
Қыш жерде кілем болар дәйім.

Егер ұсақ тас пен тау тәсәуур қыл²⁸⁸,
Бәрі жер үкімінде ғой, білгіл.

Әр тамы²⁸⁹ мен үйі арығысыз²⁹⁰-дүр,
Деме, онда намаз жайыз²⁹¹-дүр.

²⁸⁰ жылан

²⁸¹ шарифатта

²⁸² тазалығын

²⁸³ қорқыныш жоқ

²⁸⁴ тисе

²⁸⁵ яғни, таза емес деме

²⁸⁶ орынды

²⁸⁷ өсіп тұрған

²⁸⁸ көз алдына елестет

²⁸⁹ яғни, үй

²⁹⁰ таза емес

²⁹¹ дұрыс

Әр әжетхана орны мен шарапхана,
Болса әр там болар секілді және.

Онда мәкруһ-дүр намаз, білің(дер),
Жиіркенішсіз өзге жерде қылың(дар).

Егер мусалла²⁹² болса кілем саған,
Онда былай-дүр ықтият саған.

Таза емес жерінде қылма намаз,
Бар намазыңа өзге жерде жәуаз²⁹³.

Мешіт әдебінің мәселесі

Мешіт әдебін қылай тәлім,
Қыларсың Құдай үйін тә'зім²⁹⁴.

Мұнда сіңбірме, мұнда түкірме,
Балшық болса аяқтарыңда сүртпе.

Пәк емес болса мешітің мәнқуш²⁹⁵,
Онда сарп етсең тіллә мен күміс.

Бірақ өз малыңды онда сарп еткіл,
Кісі малы сауап емес-түр, біл.

Мұнда сарп етуші бұл-дүр аула²⁹⁶,
Үлес алса бұл малда бұқара.

Мешіт пен тамның үкімі бір-дүр, біл,
Соңынан еру лайық-дүр, біл.

Киім мәселесі

Тон²⁹⁷, айтылды, сәтр-е әурет-түр²⁹⁸,
Парыз-дүр, білуі зәрурат²⁹⁹-түр.

²⁹² намаз оқитын жер

²⁹³ рұқсат етілген жер

²⁹⁴ құрметтерсің

²⁹⁵ безендірілген

²⁹⁶ тағы жақсы

²⁹⁷ яғни, киім

²⁹⁸ әуретті жабушы

²⁹⁹ зәру

Қашанда парыз-дүр, қылдым арыз³⁰⁰,
Бірақ тазалығы-дүр намазда парыз.

Жаппағы ерге келсе қолынан,
Тізеге дейін парыз болды кіндіктен.

Кіндігің біл, емес болар дахил³⁰¹,
Тізені әуретке бірақ дахил³⁰², біл.

Біл, әйелге жаппақ болды бәрін,
Табан, жүз және алақаннан өзгелерін.

Егер кәнизәк болса шарифатта,
Ер секілді болды сәтр-е әуретте.

Бірақ, білгіл, аркасы мен қарын,
Жаппағы парыз болды осыларын.

Бұл жамылғы керек-түрүр андақ³⁰³,
Білінбесе астында қара, ақ.

Егер намазда әурет ашылса,
Төрттен азырақ екенін білсе.

Ол намазханның намазы-дүр жайыз³⁰⁴,
Бұл мәселелерді есте сақтағайсыз.

Мустахаб-дүр жамылғы тақпақтық,
Тән мен йықтарды жаппақтық.

Біл, диба³⁰⁵ мен қызыл неме,
Ерге мәкруһ-дүр, кий деме.

Шарифатты орында, ей, һәмдәм³⁰⁶,
Қылма жібекті жайнамаз һәм.

Егер киіміне нәжістер жетті³⁰⁷,
Шарифат, білгіл, бұған не үкім етті.

³⁰⁰ айтып

³⁰¹ кірмейді

³⁰² кіреді, яғни тізе әурет болып есетеледі деген мағынада.

³⁰³ былай

³⁰⁴ дұрыс

³⁰⁵ түрлі-түсті жібек мата

³⁰⁶ жолдас

³⁰⁷ тисе

Егер нәжіс ғализ³⁰⁸-дүр онда,
Білерсің үкімін айтқанда.

Болса дирһемдей, біл, мә'фу³⁰⁹-дүр,
Мейлі жуғызба, мейлі оны жудыр³¹⁰.

Әр нәжіс үлес бар онда,
Салмағы дирһем-дүр назар сонда.

Бұ дирһем салмағын дейін, жад ал,
Қылды назар бір мысқал.

Немесе кендігі мұрат-турур,
Ханафиға бұл сенім-дурур.

Бұ дирһем енін жазыпты,
Алақан еніндей деп жазыпты.

Егер нәжістер хәфифә³¹¹-дүр анда,
Сал құлақ, үкімін айтайын пенде.

Қысылма, ол төрттен бірінен егер кем-дүр,
Мәселе, білмегенге көп қайғы-дүр.

Бір кісі намазын қылады,
Әр нәрсе онымен біледі.

Егер нәжіс тисе не-дүр үкімі,
Білесің, киім секілді болар үкімі.

Бірақ тән менен тән үстерінде,
Болмаса бір дирһемше бұ бәрі де.

Тиген болса хәфифә³¹², ей, һәмдәм³¹³,
Қосылғанның төрттен бірінен керек-түр кем.

Біл, дене мен киім және жайнамаз,
Қалай болар нәжіс, есіткіл раз³¹⁴.

³⁰⁸ тығыз, кою, ауыр

³⁰⁹ кешірілген

³¹⁰ жуғыз

³¹¹ жеңіл

³¹² жеңіл нәжіс

³¹³ жолдас

³¹⁴ сыр

Егер жеңіл нәжіс тиер³¹⁵,
Қалар одан мұнда түсі мен әсер(і).

Жұқпаса еш нәрсе бұларға нибақ³¹⁶,
Ол кезде мыналарды білгіл пәк.

Ол нәжіс нәрсе тисе қалай екен,
Үкім оған шариғатта қандай екен?

Егер нәжістен болса ол намлық³¹⁷,
Біл, хәфифі секілді жуғыл арығ³¹⁸.

Немесе керек ластануы онда,
Тамса су тазалықты сыққанда.

Егер нәжіс болса құрғақ, ол арық³¹⁹,
Онда құрғақ керек сирайәтлық³²⁰.

Нәжасаттың³²¹ алғашқы бөлімінің мәселесі

Біл, нәжасатты, екі бөлім-дүр,
Біреуіне хакики есім-дурур.

Бұл хәкики хәм екі бөлім, есіт,
Бірі – ғализа, бірін – хәфифә айт.

Қайсы-дүр бұл ғализа, дейін бір-бір(леп),
Ірің мен қан-дурур және чағыр³²².

Ол жердің қанға үкімі бұл болғай,
Олар нақис-е узу³²³ болғай.

Болса мақұл бауыздалған,
Біл, таза-дурур оған іш қан.

Шыбын не бүрге мен бит қаны,
Неше көп болса, біл таза оны.

³¹⁵ яғни, тисе

³¹⁶ қорықпа

³¹⁷ намлы

³¹⁸ жеңіл нәжіс тигендей тазалап жу

³¹⁹ таза

³²⁰ жұғуы

³²¹ нәжістердің

³²² арақ

³²³ дәреттің кемшілігі

Бір әр түрлі құрт пен хашарат³²⁴,
Ақпаса қаны, де таза оған ат.

Мақұл емес тезек пен бәулін³²⁵,
Біл ғализа, есіт бұ ел қаулын³²⁶.

Майақ, тезек және құмалақ,
Болса әр қайсысынан болар мұндақ³²⁷.

Тауық, қаз, үйрек бұл-дүр хал,
Біл, бұл үшке ғализа-дүр бихал³²⁸.

Әрнәрсенің халал болса еті,
Зәрді шариғатта хафифа бітті³²⁹.

Әрнәрсә сүт, тер және сілекей,
Сұра үкімін, саған айтай(ын).

«Ғәйрі мә'құл құс саңы не екен?»
Біл, оны шариғатта хәфифә деміс³³⁰.

Желінетін құс саңыны біл бұ шақ,
Жаман иісі егер болмаса де, арық³³¹.

Нәжіс тиген жерді жуудың баяны

Біл, нәжіс тиген жерді, қалай жуылар,
Қандай жолмен жуса пәк болар?

Болса көрінген нәжіс онда нетер?
Суменен айыбын кетірсе жетер.

Не ағынды нәрсе болса су йаңлығ,
Біл таза оны егер болса арын³³².

Үкімі болса нәжасәт есіткіл,
Оны тазартар не нәрсе, біл.

³²⁴ шыбын-шіркей

³²⁵ зәрін

³²⁶ сөзін, үкімін

³²⁷ солай

³²⁸ яғни, арам емес

³²⁹ жазды

³³⁰ дейді

³³¹ таза

³³² таза

Секілді қылыш, айна һәм пышақ,
Тазартар бұларды біл топырақ.

Болса кебіс пен мәсі бұл мәр'и³³³,
Топырақ оны кетірген соң арыды³³⁴.

Егер көрінетін нәжасәт³³⁵ болмаса біл,
Бұл секілді деймін оны жуғыл.

Егер дене болса жуасың үш нәубет³³⁶,
Ол жумақ субуғ³³⁷-дүр оған ат.

Сығуын бұл іш және үш сық,
Соңғы сыққанды сығарсың қатты/ғ/.

Сығылмайтын нәрсені жууын біл,
Болды үш түрлі, айтай, есіткіл.

Бірі ол – су әсер етпес,
Денесінің арасына су жетпес.

Секілді білінбес һәм тоқыма заты,
Бар бұл үкім осылар мысалы.

Біл, тән үкімінде-дурур бұлар,
Тән секілді үш рет құярсың сулар.

Жәнә кімде-кім әсер етер оған су,
Оны бұл түр, ей, намазхан, жу.

Секілді чәрминә, ағаш һәм суфал³³⁸,
Әсер етер нәрсе болса бәрін жу бұл мысал.

Үш жуып, үш кептірсең пәк болар,
Мәселесін білмеген опат болар.

Бұл құруды (жайын) ол сұрағай,
Айт (оған) оның тамып тұрғай.

Және сияқты кілем мен киіз,
Бар бұларды сығудан ел әлсіз.

³³³ көзделген

³³⁴ тазарды

³³⁵ нәжістер

³³⁶ рет

³³⁷ жетіден бірі

³³⁸ саз-балшықтан жасалған

Тазармайды біліндер әр суда,
Күндіз-түні байлаңыз ағар суда.

Әр тері ас жесе тазарар, білгіл,
Мейлі ки, мейлі оны жайнамаз қыл.

Егер екі намыстан ол біреуі,
Бірі адам. Бірі доңыз терісі.

Нәжәсул-әйн³³⁹-дүр доңыз, білгіл,
Одан сақтандыру бұл сөз, білгіл.

Дене тазалығының мәселесі

Және, білгіл, дене таһаратыны³⁴⁰,
Түсінгін шариғатпен 'ибаретіні³⁴¹.

Парыз білгіл тазалығын оның,
Жуғыл оны, есіт сөзімді менін.

Ішінде емес болар дирһем³⁴²де уәли³⁴³,
Тезек пен зәрдің шығар махаллы³⁴⁴.

Уәжіп болды (көлемі) дирһемдей болса, жумақ,
Сүннет болды, егер болса азырақ.

Зәр мен тезексіз етпен(дер), истинжа³⁴⁵,
Бидғат болды бұл, білгіл, ей дана.

Истинжаның алғашқы түрінің баяны

Біл, екі түрлі болды истинжа,
Бірі мынау, есіткіл, ей бәрна³⁴⁶.

Өзін жуардан бұрын тазала, ей, жар³⁴⁷,
Таза нәрсемен тазала, зинһар³⁴⁸.

³³⁹ нағыз нәжіс

³⁴⁰ тазалығын

³⁴¹ тәртібін

³⁴² күміс ақша

³⁴³ бірақ

³⁴⁴ жері

³⁴⁵ төменгі жақтың тазалығы

³⁴⁶ жігіт

³⁴⁷ дос

³⁴⁸ абайла

Біл, мәкруһ-дүр неше нәрсе,
Ол нәрсемен тазартайын, деме.

Жейтін нәрсе болмасын бұл емес һәм,
Хайуаннан басқа керек емес хас³⁴⁹ һәм.

Сияқты нан, қамыс пен шиша,
Сүйек, тері, бор және тише³⁵⁰.

Тазартуға осы халатта³⁵¹,
Тас керек, не кесек не ләттә³⁵².

Жаман емес ағаш құрғақ болса,
Не кіші болса, не үлкен болса.

Не қол топырақ, не тән топырақ,
Болмастан шаң, топырақ және киім уфрак³⁵³.

Тазала әр нәрсені, көңілің арыр³⁵⁴,
Санын үш те тағы мейлі бір.

Истинжа³⁵⁵ сүннеттерінің баяны

Енді сүннеттерін дейін, бір-бір,
Маған белгілі болғанын дейін заһир³⁵⁶.

Үш нәрсемен өзін арытқыл³⁵⁷,
Бірінің үш жағын бұл үкімде біл.

Егер артыққа қажеттілігің бар (болса),
Санын тақ сақтағыл зинһар³⁵⁸.

Жуу мен сүртуді жәм' еткіл,
Шариғаттың бұйрығын есіткіл.

Һәм жу, һәм тазала солменен,
Қылма бұларды оң қолменен.

³⁴⁹ ерекше

³⁵⁰ балта

³⁵¹ жағдайда

³⁵² шүберек

³⁵³ шаң-тозаң

³⁵⁴ тазарар

³⁵⁵ төмен жақтың тазалығы

³⁵⁶ яғни, айтайын

³⁵⁷ тазала

³⁵⁸ байқа

Затың онда бірақ сол да керек,
Тазалар нәрсе оң қолда керек.

Жусаң өзінді тамға не жерге,
Сүрт қолыңды шарифат ісін дерге.

Истинжаның екінші түрінің баяны

Бұл-дүр екінші түрі истинжа,
Бұрынырақ қылып едім има³⁵⁹.

Әуелі оңынан жу содан соң киін,
Айтылар сөзді осындайда дейін.

Бос қой орындығыңды жуар шақта,
Қойма бос өзін ораза болғанда.

Ораза ұстаған өзін ықтият етсін,
Жуып тұрарда өзін арытсын³⁶⁰.

Бұл жұмақта саны емес мәснун³⁶¹,
Көңілің тазарса жумағыл әфзун³⁶².

Үш жуғанша бұ су ғализ³⁶³ емес,
Бірақ төртінші болса пәк деміш³⁶⁴.

Истибра мәселесі

Міне, дедім екі түрін истинжа,
Енді айтайын не-дүр истибра.

Ерге, әйелге мұны уәжіп біл,
Қылатын іс-дурур, мұны қылғыл.

Түбінен ұшына сағ үш нәубет³⁶⁵,
Не жөтел үш, сінбір үш кәррәт³⁶⁶.

Немесе мынау үш қадам жүріп жол,
Немесе мынау кисай басып сол қол.

³⁵⁹ ишара

³⁶⁰ тазаласын

³⁶¹ қатып қалған

³⁶² артық

³⁶³ кою

³⁶⁴ дейді

³⁶⁵ рет

³⁶⁶ рет

Біл, әйелге осы болар истибра,
(Дәрет) сындырып, шүберек қойсын ол барша.

Қойсын аяғын аяққа,
Айқастырсын ықтият қылмаққа.

Шүберекті алсын да жусын өзін,
Көңілде сақтасын бұл ел сөзін.

Нәжасаттың екінші бөлімінің баяны

Бұл хәфифи нәжасәт³⁶⁷ еді,
Сипаты мен үкімінің бәрін дедім.

Және бір бөлім-дүр нәжасатта,
Үкімін оның айтты-лар атта³⁶⁸.

Мұнда тағы, біл, екі бөлім-дүр,
Біріншісін мұғаллаза ат-дүр³⁶⁹.

Мужиб-е ғусл³⁷⁰ болды екі қысым³⁷¹,
Осы бөлім ішінде бар неше есім?

Мужиб-е ғусл бір жәнабәт³⁷²-дүр,
Және бір уәжіптігіне хайыз³⁷³ ат-дүр.

Және бір уәжібі нифас³⁷⁴ біл,
Баршасына құлақ сал, есіткіл.

Ғұсылдың алғашқы уәжіптілігінің баяны

Неше істен болар жәнабәт, біл,
Енді дейін баршасын, сен анық біл.

Жерінен тұрған уақытта мәни³⁷⁵,
Ұрық не шаһуат егер болса, ол кісіні(ң).

³⁶⁷ жеңіл нәжістер

³⁶⁸ яғни, атап

³⁶⁹ яғни, деп аталады

³⁷⁰ ғұсыл құйыну уәжіп болды

³⁷¹ бөлім

³⁷² яғни, ғұсыл құйынудың бірінші себебі жүніп болу

³⁷³ етеккір

³⁷⁴ әйелдердің босанғаннан кейін келетін қан

³⁷⁵ сперма

Біл, жүніп, гәрчі бидухул-дурур³⁷⁶,
Мұнда үзірің қашан қабыл болар?

Хатнаға³⁷⁷ дейін ғайып болса басы,
Ерге, әйелге болды ғұсыл ісі.

Мұнда (ұрық) ағу қажет емес-түр,
Жүніп болуға осынша іс бәс³⁷⁸-түр.

Ұйқыдан кейін болса ол заһир³⁷⁹,
Мәзи³⁸⁰ немесе мәни³⁸¹ болса суға кір.

Бірақ ол мәзи ұйықтағанда,
Кейбірі болар оған сол шақта.

Ерге ақ қою-ғой бұл чірк³⁸²,
Иісі бар-дүр секілді гулзирк.³⁸³

Біл, әйел мәнисі бұл шық³⁸⁴-дүр,
Сұйық болды һәм рең-түсі сары³⁸⁵-дүр.

Ғұсылдың екінші уәжіптілігінің баяны

Мужиб-е ғусл болды хайыз және,
Осы уәжіпті сені екінші сана.

Хайыз әйелге қан-дурур келер,
Үш түн, үш күн мұның ең азы болар.

Ең көбі болды он түн-күндіз,
Мұны білмекте са'илар көгіз³⁸⁶.

Болса оннан көп, үштен кем,
Истихаза біл оны, ей, һәмдәм³⁸⁷.

³⁷⁶ қаншалықты кірмесе де, яғни әйелге жақындаспаса да

³⁷⁷ сүндеттелген жерге

³⁷⁸ жеткілікті

³⁷⁹ пайда болса

³⁸⁰ ұрықтан кейін келетін сұйықтық

³⁸¹ ұрық

³⁸² кір, қан-ірің

³⁸³ гүл жапырағы

³⁸⁴ мүмкін

³⁸⁵ яғни, сары

³⁸⁶ ізден

³⁸⁷ жолдас

Ол әдетте көрсе қан әр рең(де),
Хайыз-дүр, оны өзге нәрсе демен(дер).

Ғұсылдың үшінші уәжіптілігінің баяны

Енді айтай(ын) нифас не болар,
Туса бала, бұл қан-дүр келер.

Уақыты жоқ аздығының оның,
Ең көбі қырық күн болар оның.

Бұл үш іс ғұсыл біл парыз болар,
Қылмағы елге мислі³⁸⁸ қарыз болар.

Жүніп, хайыз және нифастағы адамның істемейтін нәрселерінің баяны

Бес нәрсе қылма болсаң арығысыз³⁸⁹,
Жүніп жанға бұ бес емес жайыз³⁹⁰.

Бірі – намаз, тауаф³⁹¹-дүр және бір(і),
Болма Тәңірі Кәләміне закир³⁹².

Және бір бұл қылма Мусхаф мәс³⁹³,
Мешіт ішінде тұруды қылма әуес.

Және білгіл хайыз бен нәфса³⁹⁴,
Неше істі қылмасын асла³⁹⁵.

Осы бес-дүр жима³⁹⁶, ораза және,
Жетті іс болды баршасын сана.

Жоқ қазасы намазының, білсін,
Оразасын бірақ қаза қылсын.

Біл, әйел үш мустахаза болса,
Хайыз үкімі болды хайыз шағы десе.

³⁸⁸ сияқты, яғни елге қарыз сияқты болар

³⁸⁹ таза емес

³⁹⁰ дұрыс емес

³⁹¹ Қағбада тауаф етілмес

³⁹² яғни, Құранды оқушы болма

³⁹³ Құранды ұстама

³⁹⁴ нифастағы әйелге

³⁹⁵ ешқашан

³⁹⁶ жыныстық қатынас

Хайыз шағы егер емес (болса), білсін,
Әлемді шарлағандай амал қылсын³⁹⁷.

Ғұсылдың төрт сүннетінің баяны

Біл, бұл төрт ғұсыл сүннет-дүр,
Өзге ғұсыл болса мустахаб ат-тұр.

Жұма және екі айт пен ихрам,
Арафа ғұсылы болды төрт тамам.

Біл, тірілерге ғұсылдар мұндақ³⁹⁸,
Бірақ уәжіп болды өлікті жұмақ.

Ғұсылдың парызының баяны

Біл, үш нәрсе болды ғұсылда парыз,
Қылайын баршасын бір-бірлеп арыз³⁹⁹.

Бірі ауызға су алмақ-дүр,
Және суды мұрынға алмақ-дүр.

Мұрын, ауызға біраз су жібергіл,
Қақырық хәм халққа суну жеткізгіл.

Бұл-дүр үшінші парыз, біл мұны,
Барша тәнге жеткізіп құй суды.

Бұл жұмақтарда сен артықша қыл,
Қалса бір түк құрғақ, тазасыз, біл.

Ғұсыл сүннеттерінің баяны

Ғұсылда біл, бес болар сүннет,
Саған айтай(ын) бәрін, сен тоқтат.

Қоспаға дейін екі қолыңды жуғыл,
Тәнде болса нәжасат, ет заил⁴⁰⁰.

Қыл, дәрет пен ғұсыл үшін ниет,
Барлық ағзаға су құй үш нәубет⁴⁰¹.

³⁹⁷ яғни, жан-тәнімен беріліп амал етсін

³⁹⁸ осындай

³⁹⁹ яғни, айтайын

⁴⁰⁰ тазала

⁴⁰¹ рет

Осы секілді де, ғұсыл, хайыз һәм нифас,
Осыны қыласың олармен қийас⁴⁰².

Бірақ әйел басына су шашқай,
Қажет емес шашын ашқай.

Егер құрғақ қалса түбі пәк емес,
Өргені құрғақ болса қауіп емес.

Кір егер болса тырнағың арасы,
Ғұсылда кетпесе оның қарасы.

Болса бұл кір секілді май мен қамыр,
Осылардын су етпесе әсер.

Уәжіп болды оларды алыс етпек,
Осылардың жерлеріне су жетпек.

Өзінің кірі болса қауіп емес,
Ғұсылыңа, біл, ол зиян бермес.

Ғұсылдың кірін білгіл пәк,
Сайлағанға детіспесе не бак⁴⁰³?

Біл, жүніп ғұсыл қылмасын фил-хәл⁴⁰⁴,
Қылсын әрине біраз уақыт иһмал⁴⁰⁵.

Сисін ол не бірнеше қадам жүрсін,
Не біраз қозғалсын не ұйықтасын.

Жоғалады арада болса мәни,
Жоғалуы осы неше болды, таны.

Егер құрғақ қалса саған біраз жер,
Сал құлақ, шарифатта мұнда не дер?

Егер тигізсең суды оған, бәс⁴⁰⁶-түр,
Және ғұсыл қажет емес-дүр.

Мустахаб-дүр қолды жеткізбек,
Барша ағзаға жеткізіп құймақ.

⁴⁰² салыстыр

⁴⁰³ не қауіп

⁴⁰⁴ сол сәт

⁴⁰⁵ күтсін

⁴⁰⁶ жеткілікті

Кімде-кім моншада суға кірсе,
Лөңі⁴⁰⁷ оның таза емес болса.

Тәнді сүртпек оны һәм сүртсін,
Тазарған соң, оны таза көрсін.

Дәрет кемшіліктерінің баяны

Біл, үкімін деп еді екі бөлім,
Біреуіне муғаллаза еді есім.

Және ғәйр-е муғаллаза-дүр, біл,
Хәдәс оны деді, есіткіл.

Біл, бұ дәреттің кемшіліктері болды,
Қыл дәрет, себебі саған бұл болды.

Екі жерден нәрсе болса заһир⁴⁰⁸,
Ал дәрет, боласың туһир⁴⁰⁹.

Бірақ ол, біл, ілгеріден-дүр,
Кемшілік емес-дүрүр, бұ сөз шын-дүр.

Ірің, қан және сары су,
Шықса жерлерінен алғын узу⁴¹⁰.

Және бірі ауыз тола құсық біл,
Және бірі мастық-дүр, есіткіл.

Біл, әр түрі жойылған соң хуш,
Болды нұқсан дәретке, салғыл гуш⁴¹¹.

Бірақ, егер болса құсканың балғам⁴¹²,
Босамайтын болса егер ауыз тола қан.

Кімде-кім құсық және түкірігінде көрсе қан,
Реңі жеңіп, дәрет болар нұқсан.

Ұйқы-дүр және жантайсаң,
Жантайғанда, құласаң.

⁴⁰⁷ моншада арнайы киетін алжапқыш

⁴⁰⁸ пайда болса

⁴⁰⁹ таза

⁴¹⁰ дәрет

⁴¹¹ құлақ

⁴¹² шырыш

Және бірі намазда күлсе,
Ол қулу қарқылдап болса.

Және қатын жеріне ер мүшесі,
Тисе, болды дәреттері сынады.

Қаншалықты болмаса да духул мен инзал⁴¹³,
Болды кемшілік дәретке, мұны жаттап ал.

Және бірі уақыттың шығуы,
Үзір иесіне дәрет ісі.

Үзір иесі кім, білгіл,
Осы істе бар негізі көп мүшкіл.

Ірің, қан мен сары су һәм бәул⁴¹⁴,
Ағар болса онда осы қаулы.

Қылса бір уақытын бұл іс тамам⁴¹⁵,
Үзір иесі дер бұл кісіге нам.

Айналысу бір уақыт қажет емес-дүр,
Өзгеде бір көрінсе һәс бәс⁴¹⁶-түр.

Бірақ бір уақытта тамам еткей,
Үзір иесі болуы кеткей.

Үзір иесі, есіт, бұл сайил⁴¹⁷,
Кемшілік емес дәретіңе, біл.

Әр намазың үшін дәрет қыл,
Уақыт барынша әһр намазды өтегіл.

Қашан да уақыт шығар сол ан⁴¹⁸,
Табады дәретің нұқсан.

Чәрх-е сайил мынау шариғат деді,
Бұрынырақ мұнда ол дейіліп еді.

Болды жылдар дауасызбын,
Бұл пәлемен мубталамын⁴¹⁹.

⁴¹³ яғни, кірмесе, және ақпаса

⁴¹⁴ зәр

⁴¹⁵ барша

⁴¹⁶ жеткілікті

⁴¹⁷ сұраушы

⁴¹⁸ кез

⁴¹⁹ кіріптар болдым

Қашан дәрет алармын⁴²⁰,
Ілгері һәм көрермін көп мен.

Бірақ уақыт не бұл жұмыс етпес,
Біраз уақыт менен ол кетпес.

Жұмыс бір мезет қылса мүддәтте⁴²¹,
Және бір уақыт жоқ-дүр әлбетте.

Жазда көбінесе дәретім сынбас,
Қыс сынудан дәретім тынбас.

Еш білмеймін не дауа қылайын,
Кімге бұ мүшкілімді айтайын.

Ғайыптан бір шипа Құдай бергей,
Дертіме Тәңірі өзі дауа бергей.

Дәрет парызының баяны

Кімде-кімге болса бұл хәдәс-е хадис⁴²²,
Ол дәрет алсын бар мухаддис⁴²³.

Білесің, төрт болды фәрз-е узу⁴²⁴,
Ержеткенге бірақ бес-дүр бұ(л).

Жүз жумақ-дүр бірі бұлардан, біл,
Шынтағың мен қолдарыңды жуғыл.

Басқа мәсіх тарт және аяғың жу,
Асығыңмен болды фәрз-е узу⁴²⁵.

Сақал үстіне шықпаса жүз⁴²⁶,
Парыз біл мәсіні есіт, бұл сөз.

Сақал астында көрінсе жүзі,
Су тигізсін, бұл болды шарифат сөзі.

⁴²⁰ алар болсам

⁴²¹ біраз уақыт

⁴²² жаңа хадис

⁴²³ хадистанушы ғалым

⁴²⁴ дәрет парызы

⁴²⁵ дәреттің парызы

⁴²⁶ бетке сақал шықпаса

Не көрінсе де ол муажихада⁴²⁷,
Оны жүз, біл, дедім мушафиһада⁴²⁸.

Түк шығар жерден ол әурет түбінен,
Біл, әурет яғни ол сүйек түбінен.

Түбі кірмейді жүзге,
Қарсыдан сондықтан көрінбесін ол көзге.

Нермелер екі құлақта болар,
Екеуінің арасы, біл, жүз болар.

Нерме біл – сырға жері болар,
Жүзің одан, есіт, бірі болар.

Оған дейін жүз болар бұл дахыл емес⁴²⁹,
Бет-әлпетті біл қиын емес.

Себебі басыңа мәсіх тартарсың,
Төрттен біріне парыз-дүр есіткейсің.

Жуылар дәртке дедім ат,
Жумағы парыз болды бір нәубет⁴³⁰.

Шариғат амалы арасында тазалық керек,
Жуылар денеде субуғ керек.

Денелерден соншалық су тамса,
Ағып барып, тамшылар тамса.

Мұны депті субуғ шариғат елі,
Бұған әлсіз-дүр бұл адам тілі.

Дәрет сүннеттерінің баяны

Біл, бар-дүр дәретте сүннеттер,
Тұт құлақ, баршаға дейін аттар.

Сүннет болды он екі, бол ағаһ⁴³¹,
Баршадан бұрын айт «Бисмилләһ».

⁴²⁷ бетпе-бет

⁴²⁸ көзбе-көз сөйлесу

⁴²⁹ кірмейді

⁴³⁰ кезек

⁴³¹ хабардар

Екі қолыңды қоспаға дейін жуғыл,
Су ал аузыңа және ғарғара қыл.

Су ал аузыңа тағы қыл мисуак,
Ол ағашпен деді арақ⁴³².

Шөп мисуакы болмаса білсін,
Саусағымен бұл амалды қылсын.

Және бұдан кейін қыл истиншак⁴³³,
Ниет қыл, шарифат сөзіне бақ⁴³⁴.

Сақал, қол, аяқ ет тәхлил⁴³⁵,
Барша басқа мәсіх сүннет, біл.

Мәсіх екі құлағыңа тартып,
Орындарсың ри'айәт тәртиб⁴³⁶.

Жуылар мүшені жу үш қатла⁴³⁷,
Жуылатыңа тигіз су үш қатла.

Ысқыла ысқылау сүннет-дүр,
Сипа қолды оған бұл ат-дүр.

Енді сапасын етейін арыз⁴³⁸,
Ниет болса керек жалғасқан парыз.

Су алып аузыңа мубалаға қыл⁴³⁹,
Ғарғара жасау болды бұл мубалаға біл.

Жоғары тарт мұрныңа су алып,
Әр амалды баста бәрін біліп.

Тамақтан қыл сақалыңа тәхлил⁴⁴⁰,
Қолың арқасын жоғары қыл.

Және байқа аяғыңнан,
Бастағыл бұрын бармақ ұшынан.

⁴³² мисуак ағашы

⁴³³ демді ішіңе тарт

⁴³⁴ кара

⁴³⁵ ойла

⁴³⁶ кезегін сақтағайсың

⁴³⁷ рет

⁴³⁸ айтайын

⁴³⁹ шай

⁴⁴⁰ байқа, зертте

Хынсырыңды салып араларына,
Суды жеткіз осылар бәріне.

Сол аяқ хынсырында еткіл тамам⁴⁴¹,
Осы сүннеттер еді, дедім нам⁴⁴².

Дәрет мустахабтарының баяны

Айтайын енді мустахабтарын,
Жаттап ал, саған дейін бәрін.

Мойын мәсіхін мустахаб біл,
Бастап жуарда оң жағынан қыл.

Мұрт, кірпік және қасың жеріне,
Мустахаб-дүр тигіз су әр жеріне.

Ал дәрет істерді пәй-дәр-пәй⁴⁴³,
Мүшелерді жуғыл суы құрғамай.

Айтқайсың тәшәһһуд пен салауат,
Оқығайсың оқитын тә'уат⁴⁴⁴.

Дәреттің басында оқымақ керек:

Бисмилләһир-рахмәһир-рахим. Бисмилләһил-әһйиул-әзим уәл-хәмду
лилләһи 'әлә динил-исләми. Аллаһуммә сәббитни 'әлә диникәл-исләми уә
'әлә суннәти нәбийүкә 'әләһис-сәләуати уәс-сәлам.

Мүшелер үш рет жуылады, алғаш жуғанында ташаһһуд, ортаншысында
салауат, үшіншісінде осы болар, дұғаларын оқымақ керек.

Ауыз жуарда оқылады:

Рабби инни 'әлә зикрикә уә шукрикә уә хусни 'ибадәтикә уә қийами
та'әтикә уә тилауәти кәлмикәл-кәрим.

Мұрынға су алғанда оқылады:

Аллаһуммә райиһни мин райихәтил-жәннәти уәрзукни нә'имән уә ә'узу
бикә мин духани жәһәннәмә.

⁴⁴¹ бәрін

⁴⁴² атап өтгім

⁴⁴³ рет-ретімен

⁴⁴⁴ дұғалар

Жүз жуарда оқылады:

Аллаһуммә бәйиз уәжһи йәумә тәбйәззу ужуһу әулийәикә уә лә тәсуәдду уәжһийу бинуни мә'рифәтикә йәумә тәсәдду ужуһу ә'дәйикә.

Оң қол жуарда оқылады:

Аллаһуммә ә'тини китаби бийәмини уә хасибни хисабән бәсийрән.

Сол қол жуарда оқылады:

Аллаһуммә лә ту'тини китаби бишимали уәла мин уәра-и захири уәла тухасибни хисабән шәдидән.

Бас мәсіхінде оқылады:

Аллаһуммә ғәшшини би-рахмәтикә уә әнзилә 'әләйя мин бәрәкәтикә.

Құлақ мәсіхінде оқылады:

Аллаһуммә әж'ални минәл-ләзинә йәстәми'унәл-қаулә фәттәби'унә әхсәнәһ.

Мойын мәсіхінде оқылады:

Аллаһуммә ә'тик рәкәбәти минән-нәри уә нәжжини минәс-сәласили уәл-ә'лали

Оң аяқ жуарда оқылады:

Аллаһуммә сәббит қадәмийә 'әләс-сиратил-мустақими йәумә тәзуйлу фиһил-әқдами

Сол аяқ жуарда оқылады:

Аллаһуммә әж'әл сә'ий мәшкурән уә зәнбий мәғфурән би рәхмәтикә йә әрхәмәр-рахиминә.

Уздан соң оқылады:

Аллаһуммә әж'алний минәт-тәууабийнә уә әж'алний минәл-мутатаһһиринә уә әж'әлни мин уәрәсәти жәннәтин-нә'ими уә жә'әлний минәл-ләзинә лә хәуфун 'әләйһим уә ләһум йәхзәнунә.

Дәрет мәкруһтарының баяны

Енді мәкруһтарды дейін, есіт,
Суды бетіңе қатты ұрма, жігіт.

Себепсіз мүшеңе салып назар,
Қарамағың егер қажет болса не зарар?

Сол қолмен алмағыл суды,
Мұрын, аузыңа, есінде сақта мұны.

Оң қолмен мұрныңды сықпа,
Сөз айтпа, дәретте айқайлама.

Етікке мәсіх мәселесі

Егер киіп сен етік таһарат-лық⁴⁴⁵,
Егер дәрет сынса мәсіх қыл бұл шак.

Тарт ол саусағыңды жоғарыға,
Аяғың ұшынан тобық сарыға⁴⁴⁶.

Үш қол жеріндей мәсіх бәс⁴⁴⁷-түр, біл,
Мейлі ұзын, мейлі көлденең қылғыл.

Төрт саусақпен мәсіхті қылсаң лик⁴⁴⁸,
Асығыңа дейін бар-дүр әула дик⁴⁴⁹.

Мәсіні (егер) етігіңе сен қылсаң,
Қылма саусақтарыңның ұшымен.

Қажет емес бұл еткік болғай,
Өзгенің үкімі дейін, қалай болғай?

Араби⁴⁵⁰ болса сенде мейлі чарық⁴⁵¹,
Тобығыңа дейін керек онда жабық.

Бірақ журабқа⁴⁵² мәсіх сен қылма,
Матадай нәрсеге дұрыс білме.

Болса жураб муна'ал⁴⁵³ һәм тәндар⁴⁵⁴,
Оған сол кезде мәсіх тарту бар.

Мәсіх жасар жер болса егер жыртық,
Болса үш саусақтың жеріндей ашық.

⁴⁴⁵ дәретті

⁴⁴⁶ дейін

⁴⁴⁷ жеткілікті

⁴⁴⁸ бірақ

⁴⁴⁹ тағы жақсы

⁴⁵⁰ араб қауымына тиесілі

⁴⁵¹ теріден жасалған жеңіл аяқ киім

⁴⁵² шұлыққа

⁴⁵³ қонышы

⁴⁵⁴ бинт, ақ дәке

Мәсіх ол нәрсеге емес жайыз⁴⁵⁵,
Оған сені мәсіх қылмағыл һәргиз⁴⁵⁶.

Мерзімі бар үкіміне түн мен күн,
Бар жолаушыға бірақ үш түн мен күн.

Басталуы дәрет бұзылуынан-дүр,
Факиһтардан бұл сөз айтылған-дүр.

Аяғы болса мәсіне мүддәт⁴⁵⁷,
Не етікті шығарсаң етікті сол мезет.

Егер дәрет бар болса аяқ жу, бәс⁴⁵⁸,
Қылма бастан бетке⁴⁵⁹, қажет емес.

Шығарар әдейі егер табаның,
Көбі балтырыңа келсе, біл сенің.

Мәсің сол кезде болады батыл⁴⁶⁰,
Тарт мәсіхті һәм аяғыңды жуғал.

Жол жүрер уақыт, жерінен қауак⁴⁶¹,
Табаның болса мәсіхіңе жоқ, бақ⁴⁶².

Бір аяқ шықса мәсіх мубәттил⁴⁶³-дүр,
Осылар шарифатшылардың тілі-дүр.

Мәсіхтен кейін аяқты қылса су өл⁴⁶⁴,
Асығыңа дейін егер жетсе бұ өл.

Мәсіх жойылады себебі бар мұндақ⁴⁶⁵,
Болмады бәрін мәсіхпен жумақ.

Егер етікті муқим⁴⁶⁶ қылса сапар,
Үш түн-күнге дейін мәсіх оған бар.

Егер етікті жолаушы болса муқим,
Түн-күн мәсіх қыл оған тәлім.

⁴⁵⁵ дұрыс емес

⁴⁵⁶ ешқашан

⁴⁵⁷ уақыт, яғни мәсіх бітуінің соңғы күні

⁴⁵⁸ жетер

⁴⁵⁹ яғни, бүтіндей қайта дәрет алу

⁴⁶⁰ жалған

⁴⁶¹ жарық, тесік

⁴⁶² қара

⁴⁶³ жоққа шығарушы

⁴⁶⁴ дымқыл, ылғалды

⁴⁶⁵ бұлай

⁴⁶⁶ тұрақты адам, яғни үйде отырған адам

Таяммум мәселесі

Уақыт болар киелі болар топырақ,
Суға сол кезде болар бәсеке топырақ.

Су жырақ болса сенен жер бір мил,
Сен намазың үшін таяммум қыл.

Төрт мың-дүр қадаммен бір мил,
Бір куруһ⁴⁶⁷ оны Үнді елі дер, біл.

Деді олар бір жарым қары бұл қадам,
Бір қары, біл болар алты тұтам.

Бір тұтам төрт елі, және бір елі,
Алты арпа кеңдігі болды, біл бұл білігі⁴⁶⁸.

Не бір үмметке бейнеті жетсе,
Су зиян жетуінен қауіп етсе.

Не уақытша сенен тазаланбаса,
Су таһарат қылуға жетпесе.

Не бағасы бұл судың болса ауыр,
Қыл таяммум, солай болсын бұл әрбір.

Бұл екі шарт бар бийабанда⁴⁶⁹,
Суға қажеттілік болса онда.

Не болса да жер жынысынан⁴⁷⁰,
Әк, топырақ, құм, сүрме бігін⁴⁷¹.

Осылармен сен таяммум қыл,
Болды дұрыс бұлармен, білгіл.

Топырақпен тағы мужәууэз⁴⁷²-дүр,
Қыл таяммум мұнда сөз аз-дүр.

Топырақтың жері пәк болуы керек,
Қалмайды бұл істе күдік пен шәк.

⁴⁶⁷ ұзындық өлшемі

⁴⁶⁸ ұғым

⁴⁶⁹ айдалада

⁴⁷⁰ жерден

⁴⁷¹ секілді

⁴⁷² рұқсат етілген

Таяммум парызының баяны

Біл, таяммумға төрт парыз болар,
Білмек оларды сияқты қарыз болар.

Біреуі – жер топырағын таза еткіл,
Және ниетті мына жолмен қылғыл:

«Ниет еттім таяммум алмақ үшін,
Маған намазым мубах болсын».

Және екі қолды топыраққа,
Ұр таяммум ісін қылмаққа.

Сұрткіл жүзіңе қолдарыңды,
Есіңе алғыл таяммум істеріні.

Біл, топырақты біраз сұртпектік,
Түп-түбіне оны жеткізбектік.

Дұрыс емес болар таяммумда,
Әсері жеткілікті болар таяммумда.

Және топыраққа қол тигізуменен,
Сұрт қолдарға екі тірсекпенен.

Сен таяммумда осы мәселе біл,
Жаса саусақтардың арасын тәхлил⁴⁷³.

Онда былғанбаған су-дүр,
Ғұсыл уәжіп болса да іс осы-дүр.

Осы шарттармен таяммум қыл,
Болса әр уақыт. Әр намазды өтегіл.

Мутаяммум⁴⁷⁴ мына неше істі қылар,
Үзірсіз су барында кімде-кім білер.

Бір-бірлеп айтай есіткіл, ей, һәмдәм⁴⁷⁵,
Мессе қыран һәм духул мешіт⁴⁷⁶ һәм.

Өлім қаупі болса, болса һәм су пәдид⁴⁷⁷,
Өте өлік⁴⁷⁸ намазы мен және айт⁴⁷⁹.

⁴⁷³ байқа

⁴⁷⁴ таяммум алушы

⁴⁷⁵ жолдас

⁴⁷⁶ мешітке кірерде

⁴⁷⁷ табылса

⁴⁷⁸ жаназа

⁴⁷⁹ яғни, айт намазын

Таяммум кемшіліктерінің баяны

Барлық нәрсе дәрет кемшілігі болар ол,
Біл таяммумға да зиян берер ол.

Және жеткілікті суға егер құдірет,
Тапса, сынар таяммум сол мезет.

Намаз уақыттарының баяны

Парыз білгіл намаздың уақытын,
Уақытсыз істі пайда қылмақтан.

Бес болар уақыты бір түн-күнде,
Күдік һәм күмән жоқ-дүр мұнда.

Алты сыртқы парызға дахил⁴⁸⁰,
Уақыт төртінші парыз-дүр білгіл.

Баршадан бұрын таң намазын өте,
Бар болар уақт-е субх-е казиб⁴⁸¹, өте.

Бар ұзын, жіңішке. Жарық-дүркім,
Біл, көкжиек деңгейіне мұны қаим⁴⁸².

Дұрыс болды бұл таң болса сахур⁴⁸³,
Мұнда құптан намазын қылса болар.

Және мұның соңында шығыс сары⁴⁸⁴,
Көрінер біреуі жарық әсері.

Бұл көкжиектің ұзындығына тартар,
Барғанынша жарықтығы артар.

Дін иелері жетекші етілер,
Субх садикты⁴⁸⁵ бұл субхты⁴⁸⁶ деді олар.

Білгейсің таң намазының уақытын,
Осу таң басында болмақтығын.

⁴⁸⁰ кіретін

⁴⁸¹ жалған таңғы уақыт

⁴⁸² тұрушы

⁴⁸³ сәресі ішетін уақыт

⁴⁸⁴ жақта

⁴⁸⁵ шынайы таң

⁴⁸⁶ таңды

Күн шығар кезде бітуі оның,
Бұл арада болар орындалуы оның.

Және уәқт-е намаз-е пишин⁴⁸⁷-дүр,
Оған, білгіл, бұл түрі дайын-дүр.

Әуелі күннің ауғанынан,
Саялардың ұзын болуынан.

Екі есе болғанша бұл көлеңкелер,
Біл, бесін өтер, кісілер өтер.

Бірақ түс саясын бұлармен көр,
Болғанша осыларша сен қыла көр.

Өтесе бесін, намаздігер-дүр,
Сен ойлама аралық бар-дүр.

Деді олар асыр уақытын мұнша,
Орындағыл күн батқанынша.

Батысымен күн шам намазы болар,
Демегіл, уақыты барша тамам болар.

Шапақ кеткенше бұл уақыт бар-дүр, біл,
Бар шапақ күн батар тарапта қызыл.

Бұ шапақ ғайып болса құптан-дүр,
Субх-е сабиққа⁴⁸⁸ дейін уақыты болған-дүр.

Орындағыл үтір соңынан құптаннан,
Үтірді орындау кейін болар одан.

Мустахаб уақыттар баяны

Енді дейін уақыттарда истихбаб⁴⁸⁹,
Орындаңыз сол шақ намаз, ей, әхбаб⁴⁹⁰.

Күн шығар жер керек сары болса,
Фәжр⁴⁹¹ қыл уақыт егер бұл шақ болса.

⁴⁸⁷ бесін намазының уақыты

⁴⁸⁸ шынайы таңға

⁴⁸⁹ сауапты іс

⁴⁹⁰ сүйікті

⁴⁹¹ таң сәрі, арай

Жаз кезінде орындағыл тахир⁴⁹²,
Күн болар біртіндеп тағир⁴⁹³.

Әуелі уақытта орындағыл қыста(р)⁴⁹⁴,
Жақсырақ, егер қылайын десең істер.

Асыр соңынан қыларсың андақ⁴⁹⁵,
Күн сарыдан өте бұрынырақ.

Бірақ батыста қыларсаң тә'жил⁴⁹⁶,
Қылма соңынан оны һәм сен бәрін қыл.

Біраз кешіктірі құптанда,
Болғай алғашқы сулс⁴⁹⁷ қылғанда.

Үтір соңғы сулсі⁴⁹⁸ әула⁴⁹⁹-дүр,
Егер саған сенім пайда⁵⁰⁰-дүр.

Намазда уақыттары мен мәкруһ уақыттарының баяны

Қылмағайсың намаз үш уақыт,
Не парыз, не нәпіл, не сүннет.

Не жаназа дұрыс болар, не қаза,
Не тілауат қыларда сәжде рәуа⁵⁰¹.

Күн шығар шақ, күн батар шақ-дүр,
Және бір уақыт күн түс болуы-дүр.

Бірақ ол асырды сен қыласың,
Күн батарын білесің.

Рақағатын қылсаң егер күн барында,
Өзгесін қыл күдік жоқ барында.

Біл, бұ үш уақыттан болар бұл шақ,
Бұл осы уақыт болар қылмақ.

⁴⁹² соңынан, яғни кештетіп

⁴⁹³ өзгерер

⁴⁹⁴ яғни, қыс мезгілінде ертерек орында

⁴⁹⁵ солай

⁴⁹⁶ асығарсың

⁴⁹⁷ үштен бірі

⁴⁹⁸ үштен бірі

⁴⁹⁹ тағы жақсы

⁵⁰⁰ яғни, саған сенім артық болса

⁵⁰¹ дұрыс

Бұл тағы бар жиркеніштікпен,
Осы айтып өткен сипатпенен.

Қылмағыл нәпілді екі сағат,
Болды қарсы онда бұл тағат⁵⁰².

Асыр уақыты мен таң шапағы-дурур,
Қылма не ақысы, не сауабы-дурур.

Бірақ болса жаназа менен қаза,
Қыл бұл уақыттарда болды рәуа⁵⁰³.

Қыбла мәселесі

Болды бір парыз қыблаға қарау,
Шарт болар шарифат сөзі ғой бұлай.

Мекке тұрғыны осы сөз білсін,
Жүзін Қағба тарапқа қылсын.

Жырақ болған кісі, есіт, нетер?
Бағытына жүзін қылса жетер.

Бағыты егер саған емес мәлім,
Кісіден сұра болар ол мәфһум⁵⁰⁴.

Бірақ жерлікті қажет болар бұ кісі,
Ол уақытта болмайды зерттеу ісі.

Жергілікті адам болмаса тәхәрри қыл⁵⁰⁵,
Бір бағытқа күмән қылып орындағын.

Осы жолмен намаз қылдың,
Қыбла жаққа еместі кейін білдің.

Және қылма бұл ісің ғой құп,
Бұл намазың сенің болар мәхсуб⁵⁰⁶.

Егер намаз ішінде пайда болса жиһәт⁵⁰⁷,
Жүзінді бұр сол жаққа сол сәт.

⁵⁰² құлшылық

⁵⁰³ дұрыс

⁵⁰⁴ түсінікті

⁵⁰⁵ зертте

⁵⁰⁶ есептеледі

⁵⁰⁷ ынта

Қауіп уақытында білгін, ей, бәрна⁵⁰⁸,
Көлік үстінде барлық намаз рәуа⁵⁰⁹.

Нәпіл үзірсіз һәм дұрыс-қой, біл,
Көлік үстінде жақсы орындағын.

Бірақ тәхримә⁵¹⁰ уақыты, ей, дана,
Қыблаға жүзінді қыл, біл, әула⁵¹¹.

Кеме ішінде намаз дұрыс, біл,
Отырып не тұрып орындағын.

Кеме бұрылса, сен ары бұрыл,
Қай жақ қыбла сол жаққа бұрыл.

Бірақ бір рет қылмағын әрекет,
Басқа-басқа аяқтарыңды тербет⁵¹².

Намаз ниетінің мәселесі

Біл, алтыншы парыз – ниет қой,
Намаз ішінде шарт сиххат⁵¹³ қой.

Ниет етпек көңілде парыз дегіл,
Тілмен демекті сүннет біл.

Біл, тәхримә⁵¹⁴ менен ниет ара⁵¹⁵,
Артық болмасын қыларда ада⁵¹⁶.

Бұл кезде Тәңірімен әзір бол,
Дайында өзіңді жәм'-е хатир⁵¹⁷ бол.

Кемшіліксіз біл мұны намаз болар,
Бұл намазыңа біл не ат болар.

Егер бұл дегенше болмасаң әзір,
Дұрыс емес саған, дедім заһир⁵¹⁸.

⁵⁰⁸ жігіт, бауырым

⁵⁰⁹ дұрыс

⁵¹⁰ намазды бастау тәкбірі

⁵¹¹ тағы жақсы

⁵¹² қозға

⁵¹³ дұрыс

⁵¹⁴ намазды бастау тәкбірі

⁵¹⁵ арасында

⁵¹⁶ орындарда

⁵¹⁷ ойыңды жина

⁵¹⁸ сырты

Бірақ көңлінде таң намазы болса,
Жаңылып тілің оны шам десе.

Ол көңілдегі киелі ғой біл,
Қарызың көңілде бар ғой, біл.

Ниет етуді мен қылайын саған арыз⁵¹⁹,
Нәпілді нәпіл де, және парызды парыз.

Уәжіп болса де оған уәжіп ат,
Сүннет болса айтарсың сүннет.

Кімде-кім шариғат сөзіне бақты⁵²⁰,
Уақыты болса етсін осы уақыты.

Бірақ бұл сөзді жұмада демегіл,
Егер айтсаң дұрыс емес қой, біл.

Шарт емес имамдыққа ниет, біл,
Бірақ ең жақсысы мынау, ниет қыл.

Шарт қой ниет ұюға, білің(дер),
Әр амалды біліп, жерінде қылың(дар).

Намаздың ішіндегі алты парызының баяны

Енді дейін алты парыз дахилды⁵²¹,
Бұл мәселеге сөйлетейін тілді.

Бәрінен бұрын бар ғой тәкбір,
Мұны тәхримә⁵²² дер сағир-у кәбир⁵²³.

Дегіл, «Аллаһу әкбәр», сол кезде,
Не бұл мағынада де нәрсе онда.

Созба «ба» және «ра» арасында,
«Ра»-ны шешім еткін адасында⁵²⁴.

Мұны тәхримә біл, неге дейді,
Әр мубахыны бұл харам етеді.

⁵¹⁹ айтайын

⁵²⁰ қараса

⁵²¹ ішіндегіні, яғни намаздың ішіндегі алты парызды

⁵²² намаз басындағы тәкбір

⁵²³ үлкен-кіші

⁵²⁴ орындалу барысында

Демек, жемек һәм және ішпек,
Бәрін харам етер бишәк⁵²⁵.

Ниет еткіл тағы қолыңды көтер,
Бұрын қолыңды көтерме, ей, сәруар⁵²⁶.

Қиям мәселесі⁵²⁷

Біл, екінші парыз болды қиям,
Үзірсіз қиямсыз қылма тамам⁵²⁸.

Біл қиям азырағын, ей, дана,
Болса тәхримә⁵²⁹ тұрғаныңда ада⁵³⁰.

Қүдіреті жоқ кісі мұны білсін,
Отырып болмаса, жатып қылсын.

Егер намазың парыз болса, ей, жар,
Парыз білгіл қиямды зинһар⁵³¹.

Нәпіл мен сүннетте ықтиярың бар,
Тұрар һәм отырарда сен мухтар⁵³².

Жақсырақ ол болар кісі тұрса,
Ним-музд⁵³³ болды ол отырса.

Бірақ таң сүннетінде отырма,
Мұнда отыруыңды дұрыс көрме.

Қырағат мәселесі⁵³⁴

Және бір парыз біл, қырағат-қой,
Біл, Құран оқуға бұл ат-қой.

Парыз болса намаз, біл, мұндақ⁵³⁵,
Екі ракағатта парыз ғой оқымақ.

⁵²⁵ күдіксіз

⁵²⁶ адамзат

⁵²⁷ намазда тұру

⁵²⁸ бітірме

⁵²⁹ намазды бастау тәкбірі

⁵³⁰ орындап тұрғаныңда

⁵³¹ міндетті түрде

⁵³² еріктісің

⁵³³ жарты пайда яғни, толық емес

⁵³⁴ намазда сүре оқу

⁵³⁵ осылай

Уәжіп, нәпіл мен сүннетте,
Парыз білгін барша ракағатта.

Егер бір аят оқысаң, оқы ұзын,
Қысқа аят егер болса үш болсын.

Рукуғ мәселесі⁵³⁶

Және бір парызды рукуғ білің(дер),
Қылар істі жалғасымен қылың(дар).

Иіліңіз қолыңызды қойып тізеге,
Не дейтінді мен айтайын сізге.

Бас пен арқа мойынды түзу етің(дер),
Әр намаз істерін сендер түзетін(дер).

Мұнда тәспі бір дегенше тұрың(дар),
Уәжіп осы тұруды мұнда көрің(дер).

Үш демекті бірақ сүннет дең(дер),
Мейлі тәспі кеш дең(дер), не барша дең(дер).

Сәжделер мәселесі

Сәжде болды бесінші парыз, есіт,
Бірақ екі сәжде парыз болды, жігіт.

Қолдарың жерге қой, арасына бас,
Сәжде қылғыл бұ түрі, ей, қардаш⁵³⁷.

Сәжде амалын десең, аңлай⁵³⁸,
Жерге қойғын мұрын мен маңдай.

Мұнда тәспі айт және қыл арам⁵³⁹,
Бұл екеуінде ракағат секілді тамам.

Мұны білгіл сәжде етер хин⁵⁴⁰,
Аяғың болмасын қашық жерден.

⁵³⁶ намазда иіліп тұру

⁵³⁷ бауырым

⁵³⁸ білейін

⁵³⁹ тыныш тұр

⁵⁴⁰ кезде

Бір аяқ тұрса бар кәраһийәт⁵⁴¹,
Екеуі тұрса басынан ет ниет.

Қуғуд мәселесі⁵⁴²

Қылды алтыншы парыз соңғы қуғуд⁵⁴³,
«Әт-тәхийәт» оқығанша мә'буд⁵⁴⁴.

(Намазда) ұюшы осы мәселе білсін,
Ташаһһудка дейін муафәқәт⁵⁴⁵ қылсын.

Алты сыртынан⁵⁴⁶ болды уақыт себеп,
Бесеуін шарт айналасында санап.

Алты дахилда⁵⁴⁷ қағда⁵⁴⁸ мен тәкбір,
Шарт, біл өзге рүкін, дейін бір-бір(леп).

Намаз уәжіптерінің баяны

Міне, айттым намаз парыздарын,
Түсіндірейін енді уәжібін бәрін.

Тұт құлақ, ей, мусалли-е талиб⁵⁴⁹,
Біл, жиырма екі ғой уәжіп.

Жетеуін халық білесін, ей, жар,
Әр намазханға әр намазда бар.

Бірі – «Аллаһу әкбәр» болды, есіт,
Тәхримә⁵⁵⁰ уақытында бұл лебізді айт.

«Әт-тәхийәт» оқымақ-қой, біл,
Қағдалар⁵⁵¹ уақытында оны оқығын.

⁵⁴¹ кемшілік

⁵⁴² намаздағы отырулар мәселесі

⁵⁴³ намаздағы соңғы отырыс

⁵⁴⁴ құлшылық етуші

⁵⁴⁵ келісім

⁵⁴⁶ яғни, намаздың сыртындағы алты парызынан

⁵⁴⁷ намаздың ішіндегі алты парыз

⁵⁴⁸ отырыс

⁵⁴⁹ намаз оқушы

⁵⁵⁰ намазды бастау тәкбірі

⁵⁵¹ намаздағы отырыстар

Және тәғдил⁵⁵² рукндерде керек,
Мұны тыныштық дейді бишәк⁵⁵³.

Қыл рукуғ⁵⁵⁴ мен сужудта⁵⁵⁵ арам,
Тәспі бір дегенше там⁵⁵⁶.

Парыз, уәжіптерді жерлерінде қылып,
Орындарсың ра'ийәт-е тәртіп⁵⁵⁷.

Және бірі «Фатиханы» бір оқымақ,
Болды уәжіп есіт бар мұндақ⁵⁵⁸.

Және сәлем лебізімен шыққын,
Оқып жатқан намаздан хасил⁵⁵⁹.

Және он бесін мен айтайын нам,
Бәріне барша жерде емес 'ам⁵⁶⁰.

Сен қырағатты қылғайсың дайын,
Екі алғашқы ракағат ішінде дайын.

Нәм бұл екеуінде «Фатиха» оқығын,
Осы екеуінде «Фатиха» зам қыл⁵⁶¹.

Қылғын «Әл-хәмді» сүреге тәкдим,
Баршасын саған қылайын тәлім.

Бірақ егер болса нәпіл мен сүннет біл,
Барша ракағатта сүрені зам қыл⁵⁶².

Сүренің заммы қажет емес-дүр,
Егер бір аят ұзын болса бәс⁵⁶³-дүр.

Қысқа болса оқығын үш аят,
Не бұл үш қысқа дейін керек ғайәт⁵⁶⁴.

⁵⁵² тәртіп

⁵⁵³ күдіксіз

⁵⁵⁴ ракағаттар

⁵⁵⁵ сәжделерде

⁵⁵⁶ бәрін

⁵⁵⁷ тәртібіне назар аударарсың

⁵⁵⁸ осылай

⁵⁵⁹ пайда

⁵⁶⁰ бұқара халық

⁵⁶¹ яғни, «Фатихадан» кейін сүре оқу

⁵⁶² оқы

⁵⁶³ жеткілікті

⁵⁶⁴ қажет

Және оқы құнт әлбетте,
Үгір ішінде үшінші ракағатта.

Аллаһуммә иннә нәстә'инукә уә нәстәғфирукә уә нәстәһдикә уәнүлминү
бикә уә нәгубу иләйкә уә нәтәуәккәлу 'әләйкә уә нусни 'әләйкәл-хәйра уә
нәшкурукә уә лә нәкфурукә уә нәхлиу уә нәтруку мән йәфжәрукә. Аллаһуммә
ийәкә нә'буду уә ләкә нусалли уә нәсжуду уә иләйкә нәс'а уә нәхфиду уә нәржу
рәхмәтәкә уә нәхса 'әзәбәкә инни 'әзабикә бил-куффари мулхик.

Егер кісі білмесе құнт нетер,
«Раббәнә әтинә» оқыса жетер.

Раббәнә әтинә фил-дунийә хәсәнәтән уә фил-ахирәти хәсәнәтән уә қина
'әзәбән-нәри.

Бірақ үйренбекке ынта керек,
Ынталармен керек үйренбек.

Және таңмен шам мен құптанда,
Біл, имам оқысын жоғары онда.

Бұл-дүр ең төмені қате есітсе,
Үні елінің құлағына жетсе.

Жалғызға есіт бар жайыз⁵⁶⁵,
Оқысын мейлі пәс, мейлі аңыз⁵⁶⁶.

Абзал болды егер оқыса аңыз,
Айтатын нәрсе болса айтармыз.

Асыр мен бесінде пәс оқысын имам,
Мен айтқандай етсін тамам.

Бұл қырағатты біраз пәс етсін,
Ең азы өзі оны есітсін.

Ернін жыбырлатса көңілде түйіп,
Бұ қырағат емес болар мәхсуб⁵⁶⁷.

Егер имам болмаса есіт нетер,
Жалғыз хәм мұны амал етер.

Ұйып тұрғанында сен тік тұр,
Ұюшыға тыныш тұру уәжіп-дүр.

⁵⁶⁵ дұрыс

⁵⁶⁶ іштей

⁵⁶⁷ есептелген

Бұл кырағат кезінде сакит⁵⁶⁸,
Айтатындарды басқа кезде айт.

Ұюшы кім болса сол кезде,
Ұю керек болар онда.

Ұю деген мынау есіт, мәселе,
Ұйыса сәжде мен қағжа ара⁵⁶⁹.

Рақағатқа егер де болмаса мәхсуб⁵⁷⁰,
Болмаса һәм ұюшы-дүр құп.

Бірінші қағда болды уәжіп, біл,
Онда әр уақыт етсең отырғын.

Айттарда рукуғ тәкбірі,
Біл уәжіптен ол болар бірі.

Және тәкбірлер болар, білгін,
Екі айт ішінде уәжіп, ей, сайил⁵⁷¹.

Және бір тілауат сәждесі біл,
Сәжде ол жерге егер жетсең қыл.

Болмаса һәм намаз уәжіп-дүр,
Жетсең ол уақыт сәжде келтір⁵⁷².

Оқушы, есітуші білсін,
Жетсе егер сәжде жеріне қылсын.

Болсаң ол уақыт егер намаз ішінде,
Тәңірі құзыретінде қажет ішінде.

Егер серік болмаса оқушы біл,
Өтегеннен кейін бұл сәждені қыл.

Оқыса егер иам қыл мәлім,
Сәжде қылсын имам һәм мә'мум⁵⁷³.

Сен рукуғ етпестен бұл сәждені қыл,
Рукуғсыз жасағын бұл сәждені біл.

⁵⁶⁸ тыныш тұру

⁵⁶⁹ арасында

⁵⁷⁰ есептелген

⁵⁷¹ сұраушы

⁵⁷² жаса

⁵⁷³ ұюшы

Және бір уәжіп болды сәжде-е сәһу⁵⁷⁴,
Тәңірлік ісінде керек емес ләһу⁵⁷⁵.

Сәһу сәждесі қайсысы, білгін,
«Өт-тәхийәт» оқы тағы мұны қыл.

Салауат оқымай сәлем дегін,
Мәселе осылай болды шарифатта, біл.

Жалғыз болсаң жаса екі сәлем,
Бірақ бір жаққа қылады имам.

Сен және екі сәждені келтір⁵⁷⁶,
Орындап екі сәждені отыр.

«Өт-тәхийәт» оқы тағы салауат,
Осы секілді тамам қыл бұ салат⁵⁷⁷.

Сәһу сәждесінің уәжіптілігінің баяны

Сәһу сәждесі білгін, ей, талиб⁵⁷⁸,
Неше істен болар уәжіп саған.

Іс намаз ішінде артық етсе кісі,
Егер намаз істерінен болса ісі.

Секілді үш сәждемен екі руқуғ,
Сәһу сәжде қыл, бұл тапса уқуғ⁵⁷⁹.

Және егер тәркі болса әр уәжіп,
Сәһу сәжде қыл, ей, тәліп⁵⁸⁰.

Және нәсіп болса әр тәхир⁵⁸¹,
Парызда сәжде-дүр оған тәдбир⁵⁸².

Кешіктіру шамасы мұнша ғой білсең,
Онда бір рүкінді орындасаң.

⁵⁷⁴ сәһу сәждесі

⁵⁷⁵ ойын

⁵⁷⁶ жаса

⁵⁷⁷ намаз

⁵⁷⁸ талапкер

⁵⁷⁹ пайда болса

⁵⁸⁰ ізденуші

⁵⁸¹ кешіктіру

⁵⁸² байқа

Және күдік болса рәқағат ішінде саңа⁵⁸³,
Төрт не үш болып па мәселе?

Егер бұл күдік болса саған әуелі бар,
Өте басынан намазды зинһар⁵⁸⁴.

Егер саған бар болса бұл шәк,
Соңынан бір рәқағат онда бар өтемек⁵⁸⁵.

Сәһу сәждесін мұнда да келтір,
Сәжденің уәжіптілігін осы деген-дүр.

Сәһу егер бірден артық болса нетер,
Бірнеше болса екі сәжде етер.

Егер имамыңа сәһу уақи'-дур⁵⁸⁶,
Ұюшы біл оған таби'-дур⁵⁸⁷.

Ұюшы сәһу қылса сол мезет,
Сәһу сәждесі жоқ оған қажет.

Ұюшы сәһуді көтерсе имам,
Есіңе ал хабардар еттім.

Намаз сүннеттерінің баяны

Уәжіп, парызға осы дедім ат,
Неше екенін біл намаз ішінде сүннет.

Көтер қолыңды десең үш тәкбір,
Бірі – тәхримәде⁵⁸⁸, құнытта бір.

Және бірі айттарда тәкбират⁵⁸⁹,
Дер уақытында қол көтергіл бат⁵⁹⁰.

Ер көтерсін қолын құлаққа дейін,
Бірақ әйел қолыңды төске дейін.

⁵⁸³ саған

⁵⁸⁴ байқа

⁵⁸⁵ өтеу, орындау

⁵⁸⁶ қажет болса

⁵⁸⁷ бағынышты

⁵⁸⁸ намазды бастау тәкбірінде

⁵⁸⁹ тәкбірлер

⁵⁹⁰ барша

Тұт ашық сол кезде саусақтар,
Біл, қалай бұл жолға саусақтар.

Кіндік астында қоярсың солды,
Солдың үстінде қойғын қолды.

Соңынан тәхриәден сәна⁵⁹¹ оқығын,
Және оқы «Ә'уз» менен «бисмил».

Сухәнәкә Аллаһуммә уә бихәмдикә уә тәбәрәкәсмүкә уә Тә'ала жәддука
уә ла иләһә ғәйрук.

Және «Әмин» де «Фатихадан» соң,
Барлық істі Құдай келтірер оң.

Енді қылдың бұл төртті мәлім,
Ақырын оқысын имам һәм мә'мум⁵⁹².

Интиқалатта⁵⁹³ дегін тәкбір,
Барша жерде дегін бірақ ол бір.

Ол бірі-дүр рукуғтан шықпақ,
Осы жерде айтпағын мұндақ⁵⁹⁴.

Рүкіндерге кірерде, шықпаққа,
Деді оны интиқал мұндаққа⁵⁹⁵.

«Сәми'аллаһ» деп имам онда,
Ұюшы «Раббәнә ләкә» ол анда⁵⁹⁶.

Ұюшы осы сөзді есітсін,
Әр екеуін мұнда айтсын.

Үш (рет) дегейсің рукуғ тәспісін,
Бұл рукуғ ішінде ұстарсың тізеден.

Қаума мен рукуғ, отырыста біл,
Барша саусақтарыңды ашық ұстағын.

Сәжде мен рукуғ арасында ұстамақ,
Қаума-ғой, сүннет болды, біл мұндақ⁵⁹⁷.

⁵⁹¹ Аллаға мадақ дұға

⁵⁹² ұюшы

⁵⁹³ намазда әр амалды орындағанда

⁵⁹⁴ осылай

⁵⁹⁵ мұндайға

⁵⁹⁶ сол кезде

⁵⁹⁷ осылай

Сәждеде жеті мүшені жерге тегүр⁵⁹⁸,
Айтайын баршасын, бір-бірлеп сұр(а).

Екі қол, екі тізе, бас, екі аяқ,
Осы жетеуін жерге бар қоймақ.

Сәжде тәспісін дегейсін үш,
Осылар қылмақты біл борыш.

Екі сәжде арасында отыр,
Жәләсе дейді мұны, бір сүннет-дүр.

«Әт-тәхийәт» тан кейін салауат,
Оқымақ сүннет болды сен тоқтат.

Аллаһуммә салли 'әлә Мухәммәдин уә барикә 'әлә Мухәммәдин уә 'әлә
'али Мухәммәдин кәма салләйтә уә барәкәтә уә сәлләмтә 'әлә Ибраһимә уә
'әлә алиһи Ибраһимә раббәнә иннәкә хәмидун мәжид».

Жүзінді бүр оңға, солға бер сәлем,
Осы секілді намаз қыл итмам⁵⁹⁹.

Барлық істе имамға мә'мум⁶⁰⁰,
Ұю керек қылындар мәлім.

Намаз мустахабтарының баяны

Енді айтайын намаз мустахабын,
Және түсіндірейін оның әдебін.

Келсе егер есінегің, ауыз жапқын,
Жөтелің тоқтатып сабырлық қыл.

Мұны біл мустахаб қырағаттан,
Оқымақтық артық үш аяттан.

Сен рукуғ кезінде мұны біл,
Бас, арқа, бойыңды түп-түзу қыл.

Сәжде қылмақта тізе, қолың және бас,
Қой, тұрмақта керісінше, ей, қардаш⁶⁰¹.

⁵⁹⁸ жеткіз

⁵⁹⁹ бітір

⁶⁰⁰ үюшы

⁶⁰¹ бауыр

Сәждені екі кол арасында қыл,
Онда саусақтарың жабыстырғын.

Сәжде етер шақта сен мұны біл,
Барша саусақ ұшын қыблаға қыл.

Болса егер маңдайың жер, топырақ,
Тазалама намаз ішінде мутлақ⁶⁰².

Себебі намаз ішінде ұстарсың тік,
Ұста аяқтар арасы төрт елі.

Қағдада аяққа қоярсың қолдар,
Көрсетейін саған шарифатта жолдар.

Сол аяқ жеріне қойып отыр оған,
Оңды тербетпек болды саған.

Жаса дұрыс неше жерде керек,
Табаның тік тұрар бұл шақ бишәк⁶⁰³.

Бірақ әйел қай жерге отырды,
Аяқ ұштары оң жаққа тұрды.

Біл имамына мустахаб болды,
Оқымақтық қырағат-е мәруи⁶⁰⁴.

Айт тәспілерді үштен көп,
Бірақ тақ айтпақты көргін құп.

Қол қарыннан жырақ, қарыннан тұт,
Пұт аяқтан, аяқты жерден тұт.

Қыл рукуғ һәм сужудта мұндақ⁶⁰⁵,
Бірақ әйелге керісінше қылмақ.

Рақағат төрт парыз болса мұны біл.
Ең соңында «Фатиха» оқығын.

Және «Әл-хәмд» басында керек,
Барша рақағатта «Тәсмие»⁶⁰⁶ бишәк⁶⁰⁷.

⁶⁰² ешқашан

⁶⁰³ күдіксіз

⁶⁰⁴ түсіндірілген қырағат

⁶⁰⁵ былай

⁶⁰⁶ «Бисмилләһир рахмәнир рахим» деп айту

⁶⁰⁷ күдіксіз

Мұны жазылған біл әрбір имам,
Тұрғын сол шақ қылса екі сәлем.

Жүзін бұрсын имам оң жағына,
Фәжр мен асырда осы ғой аңа⁶⁰⁸.

Егер болса намазхан қарсысында,
Дұрыс емес қой тура қарсысында.

Намаз әдептерінің баяны

Түсіндірдім осы мустахабтарды,
Енді айтайын намаз әдептерін.

Қыл қиям ішінде сәжде жеріне назар,
Қара аяққа осы бар рукуғ егер.

Сәжде қылғанда мұрныңа қарағын,
Қойныңа қағда болса осындай қыл.

Егер азаншы айтса «Хәййә ’әлә»,
Тұрыңыздар намаз оқуға ада.

Десе «Қадду қамат» етуші ауаз⁶⁰⁹,
Қыл имам онда сен шуру’-е нәмаз⁶¹⁰.

Намаз мубахтарының баяны

Неше іс-дүр мубах, шарифат деміш⁶¹¹,
Егер намаз ішінде пайда болса ол іс.

Оң мен сол (жаққа) жүз бұрмастан көрмек,
Егер жылан оқталса өлтірмек.

Денеге жабысса киім рукуғ ара⁶¹²,
Жөндемек ол киімді болды рәуа⁶¹³.

Нәпіл егер болса есіт, ей, қары⁶¹⁴,
Біл, мубах, болды сүре қайталауы.

⁶⁰⁸ оған

⁶⁰⁹ деп айтса

⁶¹⁰ намазды баста

⁶¹¹ дейді

⁶¹² ракағат жасап жатқан кезде

⁶¹³ дұрыс

⁶¹⁴ оқушы, қары

Намаз мәкруһтарының баяны

Егер мәкруһтарға кезек-дүр,
Біл, не істерге осы түр ат-дүр.

Бірі – қайталауың тәкбір,
Сүннетті тастау деп білерсің және бір.

Санамақтық қолменен аят,
Оқылатынды оқымақ пат-пат⁶¹⁵.

Және қылмақ руқуғ ішінде, ей, хам⁶¹⁶,
Қылатын қырағатың итмам⁶¹⁷.

Интиқалатта⁶¹⁸ демектік зікір,
Ету намаз ішінде және пікір.

Және белгілі сүре-дүр білсең,
Егер айқын намаз ішінде қылсаң.

Сүрелер басында «Бисмилләһ»,
Болды мәкруһ оқымақ ол гаһ⁶¹⁹.

Сүрелер бәрінің орындалуында,
Қысқа сүре болса арасында.

Төменгі сүрені жоғары оқымақ,
Болды мәкруһ бұл тағы андақ⁶²⁰.

Парыз болса екінші ракағатта,
Оқымақтық ұзын осы мұрсатта.

Аят пен сүреде және тәқрар⁶²¹,
Қылмаған-дүр кәраһийәт⁶²², ей, жар.

Және қылмақ руқуғде төмен бам,
Сәжде етер жерден және тазартпақ тас.

Жерге қол қоймағын бұрын тізеден,
Керісінше қоймақта сен есіт бізден.

⁶¹⁵ асығыс-үсігіс

⁶¹⁶ бауыр

⁶¹⁷ аяқтау

⁶¹⁸ намаз ішінде көшу

⁶¹⁹ сол кезде

⁶²⁰ солай

⁶²¹ қайталау

⁶²² жиіркенішті

Жеңде қол жоқ намаз қылмақтық,
Ауыз, қолда әр нәрсе ұстамақтық.

Ауыз, көзді үзірсіз жаппақ,
Жапқын ауызыңды болса есінер шақ.

Және айқастырмақ аяқтан-аяқ,
Отырғанда табанға отырмақ.

Тисе жерге белің, қарын тізеге,
Ерге мәкруһ-дүр, дейін сізге.

Бүгіліп және иттей отырмақ,
Және байлап аяқтарың құрмақ.

Сиыр секілді бас салып сәлем етпек,
Асығып рукінді аяқсыз етпек.

Тіс арасындағыны жұтпақ,
Қауыштырмақ оны бар бағлық⁶²³.

Болса маңдайда егер тер мен топырақ,
Болды мәкруһ оны сүртпек.

Және қолды мықынға қоймақ-дүр,
Жақсы иіс иіскемек һәм солай-дүр.

Егер жайнамазда бар (болса) шөп-шалаң,
Біл, мәкруһ болды киім аямақ.

Және есітпегенше күрсінбек,
Және ауыз суын түкірмек.

Киетіндерді кимек һәм салмақ,
Ер амалмен һәм болар мұндақ⁶²⁴.

Тақпақ алтынды және жібек кимек,
Ерге мәкруһ болды, біл бишәк⁶²⁵.

Болмаса һәм намаз болар мәкруһ,
Тағушы, киюші жегей әндүһ⁶²⁶.

Есінемектік және керілмектік,
Керек елге бұларды білмектік.

⁶²³ байлаулы

⁶²⁴ мұндай

⁶²⁵ күдіксіз

⁶²⁶ өкініш

Қарсы алдында от пен кісі болмақ,
Желпімек намаз ішінде мутлақ⁶²⁷.

Және бармақ намазға жүгіріп,
Именіп және жеңінді түріп.

Және саусақтарыңды сықырлатпақ,
Бір нәрсеге және сүйеніп тұрмақ.

Және бір бұл бас жалаң өтемек,
Болды мәкруһ осы рең өтемек.

Бесін, шам және құптан парызын,
Қылса мәкруһ болар кешіктірсе кейін.

Және бұл имам ұзын оқыса,
Қараса жамағат оны не үшін оқыса.

Бұл тағы бар жиіркенішті, сен біл,
Жамағаттың ойы үшін тә'жил⁶²⁸.

Және қылмақ болар имам хайал⁶²⁹,
Келетін адам үшін бұл махал⁶³⁰.

Және болмақ имам онсыз жерде,
Бір қары жоғары және сыз жерде.

Болса михраб тағы сол жерде,
Жалғыз болмағы имам онда.

Сәжде аяты есіт мұндақ⁶³¹,
Төмен оқырда имам оны оқымақ.

Рүкіндерде имамға сыбқат⁶³²,
Біл, бар ғой бұл іс кәраһийәт⁶³³.

Және үюшы онсыз демек тәкбір,
Дауыстап күндізгі нәпіл ғой және бір(i).

⁶²⁷ тіптен

⁶²⁸ асығыс

⁶²⁹ ой, пікір

⁶³⁰ осы уақыт

⁶³¹ мұндай

⁶³² намазда имамнан бұрын рүкіндерді орындамақ

⁶³³ жиіркенішті

Айәт-е уә' дә уә уа' ид⁶³⁴ есіт,
«Садақаллаһ» демек бұл жерде, жігіт.

Неше жерде намаз болар мәкруһ,
Кімде-кім білмесе, жейді көп әндуһ⁶³⁵.

Қора, мал қора ішінде кесенеде,
Нәжіс қарсысында және жол ортасында.

Біл, әйелге мешіт ішінде намаз,
Болды мәкруһ, сен есіткін раз⁶³⁶.

Болса үйдің ішінде жаман зат,
Не киім, үйде болса егер сурет.

Бірақ жандының болса бұл сурет,
Оған болсын бүтін барша һәйәт⁶³⁷.

Болса бар осы суреттер,
Біл, жиіркенішті ол намазда бар.

Осы істер мен кәйфийәт⁶³⁸,
Дедім баршасына бір-бір ат.

Біл, мәкруһ болар намаз ара⁶³⁹,
Болса осылар орнына келтір байқа.

Намаз бұзылуының баяны

Неше істен намаз болар фасид⁶⁴⁰,
Айтайын үйренуге көрсет жидд⁶⁴¹.

Үзірсіз парызды тастау муфсид⁶⁴²,
Мейлі ұмытып, мейлі етсе қасид⁶⁴³.

Оқитының болса тәғирі⁶⁴⁴,
Біл, муфсидтен ол болар бірі.

⁶³⁴ яғни, Алланың аяты оқылғанда

⁶³⁵ өкініш

⁶³⁶ сыр

⁶³⁷ қазылар алқасы

⁶³⁸ мәселелер

⁶³⁹ ішінде

⁶⁴⁰ бұзылады

⁶⁴¹ ынтанды

⁶⁴² азғындық

⁶⁴³ әдейі

⁶⁴⁴ өзгерсе, яғни оқитын нәрсені басқаша оқыса

Біраз өзгерсе муфсид де,
Өзгергенде қалмаса мағына⁶⁴⁵.

Немесе бұл өзгерсе егер фахиш⁶⁴⁶,
Қой намазыңды оқы бастан іс⁶⁴⁷.

Сөз демек көп болар, егер аз болар,
Біл, ол намазды бұзушылар болар.

Түшкіргенге егер берсең жауап жігіт,
Не сәлем болса, не әлейк⁶⁴⁸ есіт.

«Жәллә»⁶⁴⁹ десең дегенде Тәңіріге ат,
Не нәби⁶⁵⁰ атына десең салауат.

Осыларды намазды бұзушы біл,
Егер намаз ішінде болсаң бұларды демегін.

Және тәлім мен үйретуші біл,
Осы екі істі дегін мубәттил⁶⁵¹.

Және бір нәрсеге талап болар,
Оны халықтан сұрап болар.

Және Құранды көріп оқымақ,
Бұл тағы муфсид⁶⁵² болды біл мұндақ⁶⁵³.

Және еңіремек, ыңкылдамақ «ah-yh»,
Муфсид болды бұлар болыңдар ағah⁶⁵⁴.

Екі қолыңмен егер іс қылсаң,
Бір жолы муфсид болды, сен білсең.

Бір қолыңмен қылсаң ер үш іс,
Болса бір рүкінде бұл муфсид еміш⁶⁵⁵.

⁶⁴⁵ яғни, оқығанда мағынасы өзгеріп кетсе

⁶⁴⁶ дөрекі

⁶⁴⁷ яғни, қайталап оқы

⁶⁴⁸ яғни, сәлемдескенде

⁶⁴⁹ түшкіргенге жауап беру

⁶⁵⁰ пайғамбар

⁶⁵¹ жоюшы

⁶⁵² азғындық

⁶⁵³ осылай

⁶⁵⁴ хабардар

⁶⁵⁵ екен

Сәждеде тұрса жерден екі аяқ,
Бұл тағы муфсид болды, біл мұндақ⁶⁵⁶.

Және жол жүрмек болар мубәттил⁶⁵⁷,
Жүрсең үш қадамдай муфсид біл.

Және ішпек, жемек болар мубәттил,
Күлмек дауыспен тағы мубәттил біл.

Дауыстап жыласаң бұл муфсид еміш⁶⁵⁸,
Алайда болар талап Құдайлық іс.

Және күрсінбе өзің есітетіндей,
Муфсид болды бұл іс, біл мұнша.

Және муфсид болар жөтелмек, біл,
Болса үзірсіз бар болар мубәттил.

Қыбладан өзге жаққа жүзі болса,
Муфсид болар және көкірегін бұрылса.

Әуреттің ашылуы және мубәттил,
Төрттен бірінен көбірек болса мубтил, біл,

Және бір муфсид нәжістер біл,
Одан өзіңді сен жырақ ұстағын.

Бұл нәжасаттың екі түрін де біл,
Дирхем мен руб'ді⁶⁵⁹ есіңе ал.

Әдейілеп дәретті сындырмақ,
Муфсид болды бұл іс, біл мұндақ⁶⁶⁰.

Мутәйәммум⁶⁶¹ егер суды көрсе,
Бұл тағы муфсид болды, деңдер сұраса.

Уақыттың шықпағы болар мубәттил,
Үзір иесіне бұл мәселені біл.

Және тәртіп егесі есітсе,
Қаза болған намаз есіне тұссе.

⁶⁵⁶ осылай

⁶⁵⁷ жоюшы

⁶⁵⁸ екен

⁶⁵⁹ төрттен бірі

⁶⁶⁰ былай

⁶⁶¹ таяммум алған адам

Фасид болды⁶⁶² намаз оған білсін,
Мұны қойсын, қазасын өтесін.

Бес намаздың баяны

Кімде-кім бес уақытта намаз етті,
Парыз рақағатында бар он жеті.

Екеуі таң намазы алдын болар,
Төрт басқа, бесін намаз болар.

Төрт асыр болды және үш шам,
Төрт құптан парыз болды тамам.

Төртеуінің үшеуін жолаушы өтер,
Бір түн-күнде парыз он бір өтер.

Және үш үтір ғой уәжіп болар,
Мұнда айтып өтпек лайық болар.

Енді айтайын неше екен сүннет,
Бар түн-күнде он екі рақағат.

Екіден бамдад, шам және құптанда,
Және бесіне алты ғой онда.

Жолаушы намазының баяны

Егер біреу жолға шығуды қаласа,
Мақсатының қашықтығын білсе.

Үш түн-күннен өтсе сол жолы,
Дер сапар мерзімі шарифат елі.

Бұл уақытта шарифат мұхтары⁶⁶³,
Түйенің болды орта жүрісі.

Болса тау жолы не жаяу кісі,
Орташа керек болар жүрісі.

Суда егер кеме ғой не баскасы,
Құрметті ғой оның орта серуені.

⁶⁶² бұзылды

⁶⁶³ ерікті

Егер йағаш⁶⁶⁴ пен қаласаң мықийас⁶⁶⁵,
Он сегіз біл деді шәр'шунас.⁶⁶⁶

Бір йағаш біл бар болар үш мил,
Бұрынырақ мил айтылып еді, біл.

Шықса егер ниет сапар етіп ап,
Отаның шетінен өтіп ап.

Сол кезде біл мүсәпір ол кісіні,
Сапарлық қылар бар ісіні.

Бір мүсәпірге не болар әхам⁶⁶⁷,
Тұт құлақ, баршасын қылайын и'лам⁶⁶⁸.

Бірі бұл намаз қасыр етер⁶⁶⁹,
Төрт ракағат парызды екі етер.

Егер қаза болса бұл намаз нетер?
Біл оны жолаушыдай өтер.

Бірақ сүннеттерді біл, ей, жар,
Қылып-қылмайтынына сен мухтар⁶⁷⁰.

Біліңіз осы сөзді, ей, ғұлама,
Жол жүргенде қылсаңыз әула⁶⁷¹.

Рамазан оразасына сен мухтар⁶⁷²,
Мейлі ұста, не ұстама ықтиярын бар.

Бірақ жақсысы ораза тұтпақ болар,
Нәпсінің ләззәтін ұмытпақ болар.

Ораза жеген кісі қаза қылсын,
Бірге-бір оразасын өтесін.

Және бұл жолаушы қылар,
Үш түн-күн етікке мәсіх тартар.

⁶⁶⁴ өлшем бірлігі

⁶⁶⁵ өлшеу

⁶⁶⁶ шарифаттанушы

⁶⁶⁷ үкімдер

⁶⁶⁸ айтайын

⁶⁶⁹ қысқартар

⁶⁷⁰ ерікті

⁶⁷¹ байқап

⁶⁷² еріктісің

Жетсе егер мақсатына бұл сапары,
Оны болды муқим⁶⁷³ шарифат дейді.

Немесе он бес түн мен күндіз,
Тұрмағын ниет етсе осы ғой сөз.

Осы тұрмаққа бірақ қала керек,
Болмаса қала, болса кент пен кесек⁶⁷⁴.

Ол кісінің муқим⁶⁷⁵ болар намы,
Кетер одан жолаушы әхкамы⁶⁷⁶.

Жайлауда нийәт-е иқамәт⁶⁷⁷ пенен,
Ел муқим болмайды бұл ниет пенен.

Алайда болар жайлауда отырар ел,
Шатыр не күркемен жүрер ел.

Онда әскерлері уақи'-дур⁶⁷⁸,
Патша ниетіне таби'-дур⁶⁷⁹.

Егер жолаушыға бар муқим имам⁶⁸⁰,
Бағыныштылық керек қой онда тамам.

Егер жолаушы имам болса нетер?
Ұюшы соңынан екі рақағат өтер.

Тәртіп иесінің баяны

Кей-кейде әр адамға алты салат⁶⁸¹,
Болмаған болса қаза біл оған ат.

Шарифат болды сахиб-е тәртіп⁶⁸²,
Мәселе ойында ұста есітіп.

Бұл адамға намаз болса қаза,
Өтесін әуелі сол қазаны ада⁶⁸³.

⁶⁷³ үйде отырған адам

⁶⁷⁴ қыстак

⁶⁷⁵ үйіндегі адам

⁶⁷⁶ үкімдері

⁶⁷⁷ тұрғылықты ниеті

⁶⁷⁸ орналасқан болар

⁶⁷⁹ бағынышты болар

⁶⁸⁰ яғни, имам жолаушы емес, тұрғылықты

⁶⁸¹ намаз

⁶⁸² тәртіп иесі

⁶⁸³ өтесін

Егер қаза қылмастан қылар уақытын,
Шариғат тыйым салды мұны қылмақтан.

Біл уақыты қажет емес қой аңа⁶⁸⁴,
Бұл қалғанды қылмағанша ада⁶⁸⁵.

Егер жақын болсын десең бұл қаза,
Бұл қазаны анық етсін ада⁶⁸⁶.

Кісіге егер қаза көп болса нетер,
Ол қазаны тағы анық етер.

Не бұл бастан қазаны қыл дайын,
Немесе ол бастан еткін дайын.

Біл, үш іс болды мусқит-е тәртіп⁶⁸⁷,
Айтайын, есіңе аларсың есітіп.

Бірі ұмытып болар бұлардан, біл,
Және бір уақыт тарлығын дегін.

Және бірін кәсрәт-е фәуаид⁶⁸⁸ біл,
Осы көптіктің азы алты, біл.

Сақыт болса бұл жолмен тәртіп,
Қылмас ол 'әуд⁶⁸⁹, және біл есітіп.

Әрқашан әр қазаны қылсаң қыл,
Және тәртіп қажет емес, біл.

Ауру намазының баяны

Және ауру намазын білгін,
Ауру болған бұл сөзді есіткін.

Егер шамаң келмесе саған тұрмақ,
Дұрыс болды бұл уақыт отырмақ.

Отырып һәм рукуғ пен сужуд,
Қыла алмас болсаң осы ғой биһбүд⁶⁹⁰.

⁶⁸⁴ оған

⁶⁸⁵ яғни, қазасын өтемейінше

⁶⁸⁶ орындасын

⁶⁸⁷ тәртіп түскен жер

⁶⁸⁸ пайдалардың көптігі

⁶⁸⁹ қайту

⁶⁹⁰ жақсысы

Отырып қыл ишара һәм има⁶⁹¹,
Бұл екі рүкін қыл бұл жолмен ада⁶⁹².

Бұл ишараны сен мына жолмен еткін,
Сәжде менен рукуғ парқын біл.

Бірақ ишараны қылма қаспенен,
Бұл ишараны жаса баспенен.

Бұған да егер болмаса шамаң егер,
Жатқын арқаңа сол шак, ей, сәруәр⁶⁹³.

Қыбла жаққа аяқтарыңды қылып,
Қыл намазың бұ мәселе біліп.

Азан мәселесі

Біл, бар ғой муәккәдә сүннет⁶⁹⁴,
Парыздарда азан мен қамат.

Амал ет мұны азан айтқанда,
Бар дауыспен айтындар биік жерде.

Қыбла жаққа жүзінді бұрып,
Сен дәретпен айтқын тұрып.

Дәретсіз һәм алайда болды рәуа⁶⁹⁵,
Егер дәрет болса бар ғой әула⁶⁹⁶.

Бірақ қаматты дәретсіз айтпақ,
Болды мәкруһ, білерсің бишәк⁶⁹⁷.

Сен азан айтқанда ұста бұл сөзді жад⁶⁹⁸,
Буын мен әріптерді қылма зийад⁶⁹⁹.

Уақыттарында дегін азандарды,
Қылма уақытсыз осы шараларды.

⁶⁹¹ ым

⁶⁹² орында

⁶⁹³ басшы

⁶⁹⁴ бекітілген сүннет

⁶⁹⁵ дұрыс

⁶⁹⁶ байка

⁶⁹⁷ күдіксіз

⁶⁹⁸ яғни, есінде ұста

⁶⁹⁹ көп

«Бес кісіге кәраһийәт⁷⁰⁰ қой азан»,
Десе, орындаңыз амалын сол ан⁷⁰¹.

Бірі набалиғ⁷⁰² және қатын,
Жүніп, мас және бірі мәжнүн.

Егер қазаларды қылсаң сол сәт,
Айт әуелі азанды бір нәубет⁷⁰³.

Өзгелерде азан емес қажет,
Егер айтса жеткілікті қамат.

Егер жамағатқа жетпесең білгін,
Ол азан жеткілікті, қамат қыл.

Әр кісі муқим⁷⁰⁴ емес қой,
Егер қамат айтса сол бәс⁷⁰⁵ қой.

Мешітке шақырушы азаншыға жауап,
Уәжіп болды айтпақ, ей, әхбаб⁷⁰⁶.

Қайсы болар бұл жауап, менен есіт,
Азаншы нені айтса, соны айт.

Бірақ сол сәт дегенде «Хәййә’ әләтін»,
Айт: «Лә хәулә» сонда мен айтайын.

Еш сөз деме, қылмағын еш іс,
Бұл сөз (айтар) уақыт емес, іс харам ерміш⁷⁰⁷.

Өзге мешіт азаншысына жауап,
Уәжіп емес болар, біліндер әхбаб⁷⁰⁸.

Намазды жамағатпен оқымақтың баяны

Біл, жамағат, муәккәдә⁷⁰⁹ сүннет,
Кімде-кім тәркі етсе жейді қасырет.

⁷⁰⁰ жиіркенішті іс

⁷⁰¹ сол шақ

⁷⁰² балиғат жасына жетпеген

⁷⁰³ кезек

⁷⁰⁴ үйдегі адам

⁷⁰⁵ жеткілікті

⁷⁰⁶ сүйікті

⁷⁰⁷ екен

⁷⁰⁸ сүйікті бауырлар

⁷⁰⁹ бекітілген

Қауымды тәркі етсе біл мұны бишәк⁷¹⁰,
Болар ол қауыммен қитал етпек⁷¹¹.

Сен жамағатты тәркі етпегін,
Қаншама көп сауабын артық біл.

Бірақ болар саған жақын мешіт,
Сенен болар жырақ ұлы мешіт.

Осы мешітке бар, барма жырақ,
Дұрыс емес көптігі үшін бармақ.

Қаза болса намаз мешіт-е Хай⁷¹²,
Саған үш іс лайық қой, мен айтай(ын).

Өзге мешіт жамағатқа жүгір,
Не бұл мешітте жалғыз өтеп тұр.

Не өз үйінде-ақ намаз оқығын,
Бұл үш істе ерікте болдың, біл.

Егер он істен бірісі ғой уағи⁷¹³,
Біл, жамағатқа бар болар мани⁷¹⁴.

Біреуі болды жанбыр мен батпақ,
Және бірі тұрса тұрса жел қатты.

Және бірі болса егер кісі ауру,
Не біреу болса, болса аурулы.

Және аш алдында тамақ болса,
Және бірі бұл ұсталу қауіп болса.

Және егер қауіп болса сұлтанына,
Істемектік және бұл қалғаннан.

Және бірі кек дауы,
Бар оныншы дәрет қажеті.

Жаман-жақсы арқасына намаз,
Біл, бар ғой шариғат ішінде жәуаз⁷¹⁵.

⁷¹⁰ күдіксіз

⁷¹¹ жоймақ, өлтірмек

⁷¹² Алла Тағаланың тоқсан тоғыз есімінің бірі. Мәңгі тірі деген мағынада. Яғни, Алланың мешіті

⁷¹³ шынайы

⁷¹⁴ тыйым салу

⁷¹⁵ рұқсат етілгендер

Бірақ байқа осы ғой имамдық ішінде,
Кімде-кім болса ә'ләм-у атқа⁷¹⁶.

Таяммумды кісі һәм насихат біл,
Дәретгі кісі мен және ғасил⁷¹⁷.

Дұрыс болды, олар имам болар,
Осылардың ісі тамам болар.

Болса егер ер имам әйелге,
Не болар шариғат бұйрығы мұна⁷¹⁸.

Қылса егер ниет имамдыққа ер,
Біл, әйел намазы дұрыс, дер.

Бірақ әйел имамдық ниет,
Жасамақ қой имам сол мезет.

Біл, имамдық жиіркенішті ол кісіге,
Болмаса қауым разы оның ісіне.

Қылмағайсыз имам неше кісі,
Егер қыларсыз, емес дұрыс бұл ісі.

Бірі набалиғ⁷¹⁹ және бір гуң⁷²⁰,
Үзір иесі болмасын бұл сөзін.

Кімде-кім орындаса әріп-дыбыссыз,
Ол кісіні имам қылмаңыз сіз.

Сапыңыз қисық болмасын, көріңіз,
Араны ашпастан, жақын тұрыңыз.

Болса ұюшы бір кісі, мұны ден(із),
Тұрсын оң жақта, имаммен тепе-тең.

Нәпіл үзір кісіге парыз гузар⁷²¹,
Ұюуы дұрыс емес, ей, жар⁷²².

⁷¹⁶ күнәлі істерден кашушы діндар

⁷¹⁷ ғұсыл құйынған кісі

⁷¹⁸ бұған

⁷¹⁹ балиғат жасына жетпеген

⁷²⁰ сақау

⁷²¹ өтер

⁷²² досым

Мутәнәффилдің⁷²³ ұюуы бірақ,
Парыз өтер кісіге дұрыс қой бірақ.

Жұма намазының баяны

Және, білгін жұма намазын парыз,
Осы мәселені қыламын арыз⁷²⁴.

Парыз білсін бұл жол болса әркім,
Ер, азат, дені сау һәм муқим⁷²⁵.

Бірақ орындағанда неше шарт керек,
Қажет болды бұл шарттарды білмек.

Мысыр мешітінде⁷²⁶ орында бұл намаз,
Қайсы ол мысыр мешіті, есіт раз⁷²⁷.

Патша болар онда, не нәйиб⁷²⁸,
Шариғат үкімін орындар осы мансап.

Және ол шарт патша болсын,
Не керек болса нәйиб-е мә'зун⁷²⁹.

Және бір шарты – бесін уақыты ғой,
Мұнда білгін, бұл түрі сендіру ғой.

Парыздың бұл уақыты жұмада демегін,
Парыз бұл уақытта дегейсің, біл.

Және бір шарты хұтба ғой онда,
Алланың зікірі ғой ең кемі онда.

Және бір шарт біл, жамағат қой,
Азырағы үш кісі бұл өлшем ғой.

Бірақ имамнан өзге үшеу болсын,
Жамағат осы үшеумен толсын.

⁷²³ нәпіл намазды оқушының

⁷²⁴ айтамын

⁷²⁵ үйінде отырған адам, яғни жолаушы емес

⁷²⁶ үлкен мешітте

⁷²⁷ сыр

⁷²⁸ орынбасары

⁷²⁹ рұқсатты орынбасары

Болса осы шарттар хасыл⁷³⁰,
Парыз онда жұма намазын біл.

Себебі мешітке жеткесін әуелі,
Нәпіл қыл екі ракағат осы махал⁷³¹.

Бар бұл екі тәһийәт-е мешіт⁷³²,
Ұлы Тәңірі ісінде көрсет жид⁷³³.

Және сүннетті төрт ракағат қыл,
Сүннет жұмалық ниет қыл.

Қылмағайсың намазды хұтба шағы⁷³⁴,
Әурелеме тіліңді сөзге тағы.

Егер хұтбашыдан өзге болса имам,
Не дейді, шарифат елі мұнда кәләм⁷³⁵.

Біл, емес бұл сыртқы сүннет,
Қыл намазыңды бикәраһийәт⁷³⁶.

Қағдада егер имамға жетсең,
Ұйы бұл намаз еттің.

Және қылғын сүннеттер мен бесін,
Бесін жақын ғой дегін осы хин⁷³⁷.

Кісіге тәркі болса осы салат,⁷³⁸
Онда байлаулы емес бұл салат.

Бесінде бар жамағат ол уақыттар,
Өтесін бесін жалғыз сол уақыттар.

Оқып ап жұмадан бұрын бесін,
Мешітті құрметтесең егер сол хин⁷³⁹.

Жұмаға егер үлгере алмасаң білгін,
Өтеген бесінің болады батыл⁷⁴⁰.

⁷³⁰ бар болса

⁷³¹ осы сәтте

⁷³² мешіт ақысы

⁷³³ ыждағаттылықты

⁷³⁴ яғни, хұтба оқылып жатқан шакта

⁷³⁵ сөз

⁷³⁶ кемшіліксіз

⁷³⁷ мезет

⁷³⁸ намаз

⁷³⁹ сол кезде

⁷⁴⁰ жалған

Жаксы киім ки, мустахаб қой бұл,
Ұста өзіңмен бірге сол кезде хошбу⁷⁴¹.

Адам мойнына қоймайсың аяқ,
Қайда жер тапсаң сонда отырмақ.

Айт намаздарының баяны

Айттардың намазын уәжіп біл,
Мен айтқандай орындағын.

Мұнда һәм білесің шарттары бар,
Жұманың шартындай болар, ей, жар⁷⁴².

Жұмада хұтба шәрт-е сиххәт⁷⁴³ қой,
Айттарда бірақ сүннет қой.

Жұмада хұтба бұрын оқылар,
Айттарда намаздан соң болар.

Шықса күн уақытының бастаушысы ғой,
Түске дейін уақытының жалғасы ғой.

Айттарда намаз екі ракағат,
Өтегін азансыз һәм биқамат⁷⁴⁴.

Рамазан айты болса дейін рамазан,
Құрбан айты егер болса дейін құрбан.

Бұл уәжіп болар тоғыз тәкбір,
Айттарда дейін бәрін бір-бір(леп):

Біл, тәхримә⁷⁴⁵ деді ғой бірі,
Және екеуі, рукуғ тәкбірі.

Және алтауын артығы біл,
Осыларды білмекті пайда деп біл.

Соңынан тәхримәден⁷⁴⁶ сәна⁷⁴⁷ оқығын,
Қолыңды мұнда байламақ қой, біл.

⁷⁴¹ хош иіс

⁷⁴² дос

⁷⁴³ негізгі шарт, яғни парыз

⁷⁴⁴ қаматсыз

⁷⁴⁵ намазды бастау тәкбірі

⁷⁴⁶ намазды бастау тәкбірінен кейін

⁷⁴⁷ дұға

Және бұдан кейін айт үш тәкбір,
Көтеріп байламай қол бір-бір.

Бірақ соңында айқастыр еліг⁷⁴⁸,
Керек елге бұларды білмектік.

Және оқы «Ә'узу» мен «Бисмил»,
Және «Әл-хәмді» мен қырағат қыл.

Айт тәкбір және үш кезек,
Көтеріп байламай қол сол мезет.

Және дегін рукуғ тәкбірін,
Есіңе ал шариғатшылар шешімін.

Егер имам айтқанда тәкбират⁷⁴⁹,
Ұйысаң оған ол әуқат⁷⁵⁰.

Және білгін екінші рақағаттан,
Соңынан «Әл-хәмді» менен қырағаттан.

Айт тәкбірлер, оқыма сәна⁷⁵¹,
Салып қолыңды қыл бұларды ада⁷⁵².

Ұйысаң егер рукуғ шағы(нда),
Айт тәспі уақытында баяғы.

Егер үлгерсең екінші рақағатта,
Саған бұл болды, біл бұл мұрсатта.

Сол сәтте түр имам қылса сәлем,
Ол намазыңды қыл осы түрлі тамам.

Оқы «Әл-хәмді» һәм қырағат қыл,
Соңынан тәкбірлерді айтқын.

Ораза айты айы ғой шәууал⁷⁵³,
Болса тәхқиқ-е 'ид бә'дә зәуал⁷⁵⁴.

Соңғы күн бұл намазды қылса болар,
Мәселені ынтаменен білсе болар.

⁷⁴⁸ қол

⁷⁴⁹ тәкбірлер

⁷⁵⁰ сол уақыттарда

⁷⁵¹ дұға

⁷⁵² орында

⁷⁵³ арабтың рамазаннан кейін келетін айы

⁷⁵⁴ опаттан кейінгі шынайы айт

Бірақ егер айт болса азха⁷⁵⁵,
Болды тәшрик⁷⁵⁶ күндерінде рәуа⁷⁵⁷.

Қайсы болар айттарда истихбаб⁷⁵⁸,
Айтайын есте сақтарсыз, әхбаб⁷⁵⁹.

Жаса мисуак және жақсы киімдер ки,
Жақсылықта ұста өзінді солай саған дей(ін).

Сен намаз оқымақта біл мұнша,
Қылмағын нәпіл оны қылғанша.

Барсаң егер айт намазға бір жақтан,
Өзге жолмен қайтарсың одан.

Ораза айтында мустахаб қой, біл,
Садақа пітірді бұрын бергін.

Жейтін айттың жемектерінен,
Білерсің шарифат елінің демектерінен.

Айт тәкбірлерін аһәсте⁷⁶⁰,
Жеткенше айт намазына пәйуәсте⁷⁶¹.

Құрбан айтында айтыңыз тәкбір,
Бәрін айтайын саған бір-бір(леп).

Әр парыз соңынан мұны біл,
Соңғы тәшрик асырға дейін айтқын.

Біл, уәжіп қой бұл тәкбират⁷⁶²,
Бұл мәселені есіңе ал, тоқтат.

Өтегенше намаз еш нәрсе,
Құрбан айты егер болса еш деме.

Оқы намазыңды, шал құрбандық,
Жегін одан бар ғой лайық.

⁷⁵⁵ яғни, құрбандық айты

⁷⁵⁶ құрбан айттағы арнайы тәкбір айтатын күндер

⁷⁵⁷ дұрыс

⁷⁵⁸ мақұлдау

⁷⁵⁹ сүйікті бауыр

⁷⁶⁰ ақырын

⁷⁶¹ жақын

⁷⁶² тәкбірлер

Екі айт ішінде екі уәжіп болар,
Мұндай айтайын, айтпақ лайық болар.

Пітір садақасының баяны

Болса есеп иесі⁷⁶³ егер әр хор,
Пітір садақа оған уәжіп-дүр.

Ораза айтында пітір садақасын біл,
Қылайын саған шәрх⁷⁶⁴, есіткін.

Бұл нәрсе нисаб қой оған ат,
Мұнда кірмейді зәрурийәт⁷⁶⁵.

Жейтін һәм киетін үй заттар,
Соғыс аспабы мен мінер аты.

Ғази⁷⁶⁶ елде бірақ екі ат қой,
Мұнша нәрсе оған қажет қой.

Және екпекке біл диһанға,
Екі сиырды қажет деп біл ана⁷⁶⁷.

Және кәсіп иелеріне бар аспап,
Фикһтан⁷⁶⁸ болса фикһ елінде кітап.

Қызмет үшін егер болса құлдары,
Біл, бар ғой қажеттілігі осылары(ның).

Осы қажеттіліктен артығын санағын,
Шарт емес мұнда жылдың өтпегі, біл.

Егер нисабқа жетсе бұл фазыл⁷⁶⁹,
Пітірдің садақасын сен бергін.

Пітір садақасын өзіңнен бер,
Шариғат кімнен және мұны бер, дер?

⁷⁶³ яғни, мал-дүниесі белгілі бір мөлшерге жетсе

⁷⁶⁴ түсіндірейін

⁷⁶⁵ қажеттілік, яғни шариғатта нисаб деген мал-дүниенің белгілі бір мөлшерге жеткенін білдіреді, сол нисабқа толғандарға пітір садақасын беру міндетті. Бұл нисабқа күнделікті қолданылып жүрген қажетті заттар кірмейді.

⁷⁶⁶ ғазуатшы, жиһадшы

⁷⁶⁷ оған

⁷⁶⁸ шариғат мәселелері

⁷⁶⁹ артық

Егер сенде болса ұлан не пенде⁷⁷⁰,
Бер бұлардан бұл садақаны онда.

Берме құлдан бар сауда үшін,
Ержеткен бала болса өзі берсін.

Кіші ұлан малды болар,
Әкесі ұлы малынан берер.

Кіші ұланда құл болса бұл хин⁷⁷¹,
Садақа бермек жоқ қажет одан.

Болса ұлан ынтасы одан бер,
Мәселе шарифатта осылай дер.

Адам басына уәжіп болған хин⁷⁷²,
Бересің жарты сағ⁷⁷³ бидайдан.

Берерің болса егер мейіз сенің,
Біл, бидайдай болды үкімі оның.

Және құрма мен арпадан бір сағ,
Бересің сенде болса егер бұл мәта⁷⁷⁴.

Білесің сағ төрт батпан, біл,
Ритл⁷⁷⁵ қалар болса жиырма дегін.

Біл, мысқал менен бұл істер,
Төрт жарым ғой мұны есіт, ей, жар.

Ритл мысқал менен бір тоқсан,
Батпанның біл, болды жүз сексен.

Сақты жетті жүз жиырма дегін,
Бәрін орнымен айттым, біл.

Не бұл айтылғанды құн деп біл,
Құнын беруді абзал біл.

Ораза айт таңы жарыса қараңғы,
Біл, уәжіп уақыты болар бұл шақ.

⁷⁷⁰ қызметші, құл

⁷⁷¹ кезде

⁷⁷² кезде

⁷⁷³ өлшем бірлігі

⁷⁷⁴ зат-тауар

⁷⁷⁵ бір литрге дейінгі су өлшем бірлігі

Садақа бер бұрынырақ намазыңнан,
Мустахаб қой берер болсаң бұл хин⁷⁷⁶.

Пітір садақаны бермекті есіткін,
Айттан бұрын тағы дұрыс біл.

Болса бұл садақада егер тәһир⁷⁷⁷,
Болар дұрыс, өзге уақытта берсең бір.

Пітір садақасы шығыны мен зекет,
Бір болар, ойыңа сен тоқы.

Құрбандықтың баяны

Жән құрбандық біл, уәжіп қой,
Құрбандық айтында сен орында.

Пітір садақасы уәжіп болғанға,
Уәжіп болар бұл іс тағы аңа⁷⁷⁸.

Бірақ құрбан өзіне қылсын бәс⁷⁷⁹,
Құл һәм перзент үшін бұл уәжіп емес.

Құрбандық айтының намазын қылсаң,
Болды уәжіптер уақыты егер білсең.

Уақытын біл үш күн болды, көңіліңе ал,
Бірақ алғашқы күн ғой абзал.

Кімде-кім құрбан қылар болса, мұны білсін,
Қала халқы намаз өтеп қылсын.

Жалғыз ел дұрыс болар, біліңіз,
Айттың намазынан кейін қылыңыз.

Кісі басына ешкі ғой не қой,
Жеті кісіге түйе ғой не уй⁷⁸⁰.

Қой мен ешкі жасын білің(дер), байлар,
Бір жасынан асқан болғайлар⁷⁸¹.

⁷⁷⁶ кезде

⁷⁷⁷ соңы

⁷⁷⁸ оған

⁷⁷⁹ жетер

⁷⁸⁰ сиыр

⁷⁸¹ болсын

Сыыр, түйе керек қой ол ан⁷⁸²,
Жеті кісіге түйе ғой не уй⁷⁸³.

Тарттырылған, мүйізсіз боларын, біл,
Тәңірі жолында оны құрбан қыл.

Осы құрбандық болмасын сол шақ,
Арық, ақсақ және шатақ не шолақ.

Болмасын соқыр, құйрығы жоқ, не тіссіз,
Осыларды біліндер, емес жайыз⁷⁸⁴.

Арық сондай болмасын негізі,
Шолақ сондай болмасын негізі.

Ақсақ ол болса, шарифатшылар дер неге,
Келе алмайды ол тұрар жерге.

Құлағы, құйрығы мен көзінен,
Болмайы сулісі⁷⁸⁵, бауыздар хин⁷⁸⁶.

Енді тісі жоқты дейін, білің(дер) мұндақ⁷⁸⁷,
Болмағай аузында тісі мутлақ⁷⁸⁸.

Жақсырағы осы болар, өзің бауызда,
Не әмір бер тағы бауыздаудың үстіне жет.

Үштен бірін садақа қыл болар абзал,
Және бір үштен бірін өзің үшін ал.

Және бір үштен бірін қонақ қыл,
Сақтасаң баршасын хәм өзің біл.

Терісі садақа не бір зат қыл,
Пайда алса болар одан, біл.

⁷⁸² сол кез

⁷⁸³ сыыр

⁷⁸⁴ дұрыс емес

⁷⁸⁵ үштен бірі

⁷⁸⁶ сол сәт

⁷⁸⁷ былай

⁷⁸⁸ тіптен

Жаназа намаздың баяны

Және білгін қаза намазы бар,
Мұны парыз кифая депті-лер.

Қайсы болар бұл кифая парызы, іл.
Айтайын, сен құлақ сал, есіткіл.

Бір мұсылман ол істі қылғанынан,
Түседі баршасы мойнынан.

Біліп ешкім егер қылмаса,
Бәрі болар күнәлі, ел білмес.

Төрт тәкбір болды, біл бұл салат⁷⁸⁹,
Не тәртібін қыларын дейін, тоқтат.

Болса тәкбір әуелі, ей, сәруәр⁷⁹⁰,
Мұны айтарда сен қолыңды көтер.

Мұнан өзге дерінде тәкбират⁷⁹¹,
Қол көтерме басыңды сен қозғалт.

Оқығайсың сәнаны одан соң,
Және тәкбірді дегеннен соң.

Айтқайсын Расулға салауат,
Және үшінші айтқын бат⁷⁹².

Оқы үшіншіден кейін мына дұға,
Бұл дұға сүннет болды қылғыр ада⁷⁹³.

Аллаһуммә әғфирли хәйинә уә мәйитинә уә шәһидинә уә ғайибинә уә сағиринә уә кәбиринә уә зәкәринә уә унсәнә минәш-шәһидин. Аллаһуммә мән әхийәйтәһу миннә фәһиһи 'әләл-исләми уәс-суннәти уә мән тәууәффәйтәһу миннә фи тәуәффәһу 'әләл-имәни. Уәт-тәубәти бирахмәтикә йә әрхәмәр-рахимин.

Егер мәйіт набалиғ⁷⁹⁴ болса, ұл балаға мына дұғаны оқымақ керек.

Аллаһуммә әж'әлһу ләнә фәрәтән уәж'әлһу ләнә әжрән уә зүһрән уәж'әлһу ләнә шәфи'ән уә мушәффи'ән бирахмәтикә йә әрхәмәр-рахиминә.

⁷⁸⁹ намаз

⁷⁹⁰ бауырым

⁷⁹¹ тәкбірлер

⁷⁹² солай

⁷⁹³ орында

⁷⁹⁴ балиғат жасына жетпеген

Егер қыз бала болса, мына жолмен оқымақ керек:

Аллаһуммә әж'әлһә ләнә фәрәтән уәж'әлһә ләнә әжрән уә зуһрән уәж'әлһә
ләнә шәфи'ән уә мушәффи'ән бирахмәтикә йә әрхәмәр-рахиминә.

Және төртіншіден кейін бер сәлем,
Бұл намазыңды қыл осылай тамам.

Бұл намаз оқымақта сен мұны біл,
Сүннет болды намаз ихфа қыл.

Сен өлікке намаз қыл бұ сипат,
Көкірегінің қарсысында қыл бұл салат⁷⁹⁵.

Шаһ керек, бұл имам не қазы,
Не біреу уәли⁷⁹⁶ болса разы.

Бұл намазыңды қыласың үш сап,
Соңғы сап біл бар ғой әшраф⁷⁹⁷.

Қаза егер болса кісіге, тәкбір,
Болмаған кісі ғой, десін және бір.

Егер намаз оқымаққа сол мезет,
Дайын болғанға өзге ғой сурет.

Күтпестен намазға кірер ол,
Осы ғой біл шарифат ішінде жол.

Қаза болғанды соңынан дейін, айтай(ын),
Дұғасыз дейін оларды пей-дәр-пей⁷⁹⁸.

Егер жаназа көтерсе мұны біл,
Оқып жатқан намазды қат' қыл⁷⁹⁹.

Тарауих намазының мәселесі

Сен тарауихтың намазын біл,
Рамазан түндерінде оны қыл.

⁷⁹⁵ намаз

⁷⁹⁶ әулие

⁷⁹⁷ ақсүйектер

⁷⁹⁸ бірінен соң бірі

⁷⁹⁹ үз

Сүннет болды бұл екі он ракағат,
Бірақ емес қой муәккәдә сүннет.

Бұл намаз оқы соңынан құптаннан,
Үтірді соңынан оқырсың одан.

Әр екі ракағат етсең бер сәлем,
Қыл жамағатпен мұны итмам⁸⁰⁰.

Төрт ракағатта истирахат қыл⁸⁰¹,
Міне мына тәспіні сол уақытта айтқын:

Субхәнәзил-мулки уәл-мәләкути субхәнәзил-’иззәти уәл-’әзәмәти уәл-қудрәти уәл-кибрайи уәл-жәбәрути. Субхәнә әл-мәләкул-хәйиул-ләзи лә йәнәму уә лә йәмуту. Суббухун қуддусун раббул-мәлайикәту уәр-руху.

Мустахаб қой бәрін оқы Құран,
Сен тарауихте бар рамазан.

Немесе оқығайсың үш аят,
«Фатихадан» кейін сол мұрсат.

Оқып-ап үтірге солай жеткейсің,
Үтірді һәм жамағатпен оқығайсың.

Ишрақ намазының мәселесі

Және ишрақтың намазын біл,
Шықса күн найза бойы сен мұны қыл.

Оқы «Әл-хәмд» осы аяттар,
Біл, осындай болар риуаяттар⁸⁰².

Аллаһу нурус-сәмәуати уәл-әрз мәсәлу нуриһи кәмишқуәтин фийһә мисбәхәл-мисбәху фи зужәжәтин әз-зужәжәтикә әннәһә кәукәбун дуррийун йуқади мин шәжәрәтин мубарәкәтин зәйтунәтин лә шәрқийәтин уә лә ғәрбийәтин йәқаду зәйтүһә йузи’у уә ләуәләм тәмсәһу нарун ’әлә нурин йәхдиаллаһу нуриһи мән йәшә’у уә йәзрибу Аллаһу әл-әмсали лиәннәси уаллаһу би қулли шәйин ’әлимун.

Және екінші ракағат болғанда,
«Фатихадан» кейін оқы онда.

⁸⁰⁰ аяқта

⁸⁰¹ демінді ал

⁸⁰² деректер

Фи буйутин эзинэл-ләнһну эн турфә'ә уә йузкәрә фийһә исмуһу йусәббиһу ләһу фийһә бил-ғудууи уәл-әсали лә тулхихим тижәрәтун уә лә бәй'ун 'ән зикрилләһи уә иқамис-салати уә итәһи-зәкәуати йухафунә йәумән тәтәқаллабу фийһил-кулубу уәл-әбсару ли йәжзийәһумуллаһу әхсәнә мә 'әмилу уә йәзидәһум мин фәзлиһи уаллаһ йәрзуку мән йәшәу биғәйри хисәбин.

Чашыт намазының мәселесі

Және айтайын чашыт намазын есіт,
Сал құлақ, мына шағымды есіт.

Білесін, сүннет болды осы салат⁸⁰³,
Белгісіз ғой бірақ ракағат.

Мұны Хазірет өтеп еді, біліңіз,
Кейде екі, кейде төрт және кейде сегіз.

Кейбір ел деді ғой он екі тағы,
Өтеңіз бұл намазды сәске шағы.

Өтесеңіз бұл намазды екі ракағат,
Оқы «Әл-хәмдіден» соң осы мұрсат.

Оқығайсың бұрынғы ракағатта
«Уәз-зуха» сүресін қырағатта.

Және екінші өтер халат⁸⁰⁴,
Сен «Әләм нәшрәх» оқы – сол мұрсат⁸⁰⁵.

Төрт ракағат өтер болсаң мұны біл,
«Фатихадан» кейін бұларды оқығын:

Бұрын «Уәш-шәмс» оқы осы мұрсатта,
Және «Уәл-ләйл» екінші ракағатта.

«Уәз-зуха» ғой үшінші болғанда,
Сен «Әләм-нәшрәх» оқысаң онда.

Тәһәжжуд намазының баяны

Енді айтайын саған тәһәжжуд, есіт,
Тәңірге қылсаң егер тә'әббуд⁸⁰⁶ есіт.

⁸⁰³ намаз

⁸⁰⁴ жағдай

⁸⁰⁵ уақыт

⁸⁰⁶ құлшылық

Түн жарымында ұйқыдан оян,
Қыл тәһәжжуд намазын ол ан⁸⁰⁷.

Біл, тәһәжжудті парыз Хазіретке,
Сүннет болды бірақ үмметке.

Ұйқыдан бұ дұғаны тұрғанда,
Оқы Хазірет оқып тұрар онда.

Аллаһуммә ләкәл-хәмду әнтә қайиумәс-сәмәуати уәл-арзи уә мән фиһиннә уә әнтә мәликус-сәмәуати уә мән фийһиннә уә ләкәл-хәмду әнтәл-хәкқу уә уә дукәл-хәкқ уә лиқайкә хәкқу уә қәуликә хәкқун уәл-жәннәтун хәкқун уә ән нару хәкқун уән-нәбийунә хәкқун, уә мухәммәду хәкқун, уәс-саләтун хәкқун. Аллаһуммә ләкә әсләмту уә бикә әмәнту уә 'әләйкә тәуәкқәлту уә иләйкә әнәбту уә бикә хәсәмту уә иләйкә хәкәмту әнтә раббәнә уә иләйкәл-мәсио, фәғфирли мә қәддәмту уә мә әххәрту уә мә әсрарту уә мә 'ләнту уә мә әнтә 'ләму биһи минни әнтәл-мукәддәму уә әнтәл-мухәрру иләйһи әнтә лә иләйһә иллә әнтә уә лә хәулә уә лә қууәтә иллә билләһи сәми' уллаһу лимән хәмидәһу уәл-хәмду лилләһи раббил-'әләминә субхәнәллаһи уә бихәмдиһи.

Және он аят оқымақ қой, біл,
«Әл-Имран» соңынан оқығын:

Инни фий хәлқис-сәмәуәти уәл-әрзи уә ихтиләфил-ләйли уән-нәһари лә әйәгин ли улил-әлбаби әлләзинә йәзқурунәл-ләһә қиямән уә қу'удән уә 'әлә жунубиһим уә йәтәфәккәрунә фий хәлқис-сәмәуәти уәл-әрзи раббәнә мә хәләктә һәзә баилән субхәнәкә фәқинә 'әзәбән-нәр. Раббәнә иннәкә мән тәдхулин-нәрә фәқәд әхзәйтәһу уә мә лиз-залиминә мин әнсар раббәнә иннәнә сәми'нә мунәдийә йунәди лил-имәни ән әмину бираббикум фи әмәннә раббәнә фәғфирләнә зәнәбәнә уә кәффир 'әннә сәйиәтинә уә тәуәффәнә мә 'әл-әбрари, раббәнә уә әтинә мә уә 'әдәтәнә 'әлә русуликә уә лә тухзинә йәумәл-қийәмәти иннәкә лә тухлифул-ми'әд фәстәжәбә ләһум раббуһум инни лә узи'у 'әмәлә 'әмили минқум мин зәкәрин әу унсә бә'зукум фәл-ләзинә хәжәру уә ухрижу мин дийәриһим уә узу фий сәбили уә қатәлу уә қутилу лә укәффиринә 'әһум сәйиәтиһим уә лә удхилиннәһум жәннәту тәжрийу мин тәхтихәл-әнхәр сәуәбән мин 'индил-ләһи уәллаһу 'индәһу хуснис-сәуаб лә йәғурәннәкә тәқәллүбә әлләзинә кәфәру фил-биләди мәтә'ун қалилун сүммә мә уәһум жәһәннәм уә бисәл-миһәди ләкиннил-ләзинәт-тәқәу раббаһум ләһум жәннәтун тәжри мин тәхтихәл-әнһари халидинә фийһә нузулән мин 'индилләһи уә мә 'индилләһи хәйрун лил-әбрари уә инни мин әһлил-китәби лимән йумину билләһи уә мә унзилә иләйқум уә мә унзилә иләйһим хәшиһә лилләһи лә йәштәрунә би әйәғилләһи сәмәнән қалилән уләйкә ләһум әжруһум 'индә раббихум иннәллаһи сәриул-хисәби йә әйиуһәл-ләзинә әмәну сабиру уә сабиру уә рабиту уәт-тақуллаһә лә'әлләқум туфлихунә.

⁸⁰⁷ сол сәт

Бұл тәһужжуд намазын Хазірет,
Кейде сегіз қылды, кейде он ракағат.

Мен саған айтайын тә'әббудтін⁸⁰⁸,
Үтірден соңынан қыл тәһәжжудін.

Уақытында көр, егер болса сиыну,
Осы тәртіппен дермін, еткін іс.

Алдыңғы екі ракағат ішінде оқы,
Оқылатынды біл, бар ғой бұл.

«Әйәтул курси» оқы әуелі, біл,
Соңынан «Әмәнәр-расул» оқығын.

Оқы екінші екі ракағатта,
Сәждеменен «Духан» осы сәтте.

Сен үшінші екіде «Йәсин» біл,
Соңынан «Фәтх» сүресін оқығын.

Және төртінші екіде «Таһа»,
Оқы онан барша не бағзы⁸⁰⁹.

Үтірде және «Субх» есім оқығын,
Және «Қулийә» мен «Қул-һуаллаһ» біл.

Чашыт пенен тәһәжжуд һәм ишрақ,
Егер өгер болсаң, менің сөзіме бақ⁸¹⁰.

Осы деген сүрелер мен аят,
Болмаса саған жат ол әуқат⁸¹¹.

Көңілің не қаласа соны оқығын,
Тәңірі құзыретінде ғибадат қыл.

Уақытта көп болса, сен мұны біл,
Қыл тәһәжжуд намазында тәтуил⁸¹².

⁸⁰⁸ құлшылығын

⁸⁰⁹ кейбірін

⁸¹⁰ кара

⁸¹¹ уақыттар

⁸¹² ұзақ

Чашыт, бесін мен асыр һәм ишрақ,
Біркелкі болар бұлар, сен бақ⁸¹³.

Бам(дат), шам, тәһәжжуд және құптан,
Бәрі бұлар һәм біркелкі болған.

Кусуф-хусуф намазының баяны

Сүннет болды күн тұтылғанда,
Өтеңіз бұл намазды онда.

Біл, жұма намазының имамы керек.
Бұл кісіні керек имам етпек.

Қылап ап деген кісіні имам,
Сіз жамағатпен қылың(дар) итмам⁸¹⁴.

Сен, һәм сол шақта екі ракағат қыл,
Төмен оқы, ұзын қырағат қыл.

Өтегеннен кейін дұға қылыңыз,
Мен айтқандай ада қылыңыз⁸¹⁵.

Сен дұға мен намазды мұнша,
Қыл тамам күн ашылғанша.

Айтған⁸¹⁶ ішінде абзал болды білін(дер),
Немесе жұма мешітінде қылың(дар).

Өзге жерде һәм болды ол жайыз⁸¹⁷,
Абзал болды бұл екі жер – біліңіз.

Бірақ бір жерде бір жамағатпен,
Қылса мәкруһ болар бұл топпен.

Бұл имам болмағанда, мынау ғой сөз –
Өтесін әркім сол сәтте жалғыз.

Ай тұтылғанда һәм намаз оқығын,
Мұнда жалғыз намаз өтерсің, біл.

⁸¹³ қара

⁸¹⁴ бітіріндер

⁸¹⁵ орындаңыз

⁸¹⁶ айт оқылатын жер

⁸¹⁷ дұрыс

Ай ашылғанша қыл намаз бен дұға,
Мәселе осы болар шарифат ара⁸¹⁸.

Және әр үрей мен қорқыныш болса ұлық⁸¹⁹,
Секілді қатты жел мен қараңғылық.

Қыл дұға мен қажеттілік осы сәт,
Осы кездер бұл іс біл сүннет.

Истишқа намазының мәселесі

Және бар ғой намазы истишқа,
Жаумаса жаңбыр оны етіндер ада⁸²⁰.

Екі ракағат болар жамағатпен,
Өтегейсің оны бұл тәртіппен.

Жиылып барша мұсылмандар,
Жайлауға шықсын ол жиылғандар.

Бұл жиылмаққа дін елі бәс⁸²¹ қой,
Зимми⁸²² ол жиылғанға керек емес қой.

Киімін теріс кесін имам,
Бұл намаз оқысын осылай тамам.

Осы секілді оны ада қылыңыз⁸²³,
Өтегеннен кейін дұға қылыңыз.

Егер жауын жаумаса, есітің(із) раз⁸²⁴,
Қылың(дар) үш күнге дейін осылай намаз.

Истихара намазының мәселесі

Әр істі қылар болсаң, мұны біл –
Истихара намазын өтегін.

Мұны Жабир хикая етіпті,
Мұстафадан риуаят етіпті.

⁸¹⁸ ішінде

⁸¹⁹ көп

⁸²⁰ орындаңдар

⁸²¹ жеткілікті

⁸²² мұсылман емес

⁸²³ орындаңыз

⁸²⁴ сыр

Бұл намазынды екі ракағат қыл,
Истихара бірақ ниет қыл.

Әуелі «Кулийә» соңғы ракағатта,
«Қул-һуаллаһ» оқы осы сәтте.

Бұл намазынды егерде қылсаң ада⁸²⁵,
Және одан кейін оқы мына дұға.

Аллаһуммә инни әстәхирукә би 'илмикә уәс-тәқдирукә биқудрәтикә әсәлукә
мин фәзликәл-әзими фиәннәкә тәқдиру уәла әқдиру уә тә'ләму уәлә ә'ләму уә
әнтә 'әлләмул-ғуйуби. Аллаһуммә инни кунтә тә'ләму инни һәзәл-әмри.

Мұнда ол істі ойыңда кешір,
Бірақ тілмен десең әула⁸²⁶-дүр.

Хәйрун ли фи дини уә мә 'аси уә 'ақибәтә әмри 'ажиләтән уә 'ажиләтән
фәқдирһу ли уә йәссирһу ли суммә барәк ли фиһи уә ин кунтә тә'ләму инни
һәзәл-әмри.

Мұнда һәм ол ісің көңілде өтер.
Тілмен егер істесең әула⁸²⁷-дүр.

Сиррун ли фи дини уә мә 'аси кә 'ақибәтә әмри 'ажиләтән уә 'ажиләтән
фәсрифһу әнни уәсрифһи 'әнһу уә ақдир ли әл-хәйра хәйсу кәнә суммә
разийни биһи.

Бұл ісіңе оқыдың бұл салат⁸²⁸,
Ойыңда бұл сөзді сен тоқтат.

Осы шарт онда сен міндетті тұт,
Қылар-қылмасын бірдей тұт.

Бұл намазынды егер орындасаң,
Қылар ісің үшін дұға қылдың.

Көр егер қылмағына мәйлсің⁸²⁹,
Үздіксіз қылар ісің қыл сен.

Қара, егер қылмасын тілер көңілің,
Қылма ондай егер тілер көңілің.

⁸²⁵ орындасаң

⁸²⁶ байқа

⁸²⁷ байқа

⁸²⁸ намаз

⁸²⁹ еріктісің

Кітап соңы

«Лилләһил-хәмд» екінші парыз,
Сөзін білгенімше қылдым арыз⁸³⁰.

Айттым мен намаздар атын,
Парызын, уәжібін, сүннетін.

Бұл демектен Хақ разылығы еді бәс⁸³¹,
Өлең мен шайырлық емес еді әуес.

Себебі біліммен айттым тәхқиқ⁸³²,
Амалына бересің Сен таупық⁸³³.

Және сөздің басына мен қайтайын,
Қалған үш парыздың сөзін айтайын.

ЗЕКЕТ КІТАБЫ

Бабыр, үшінші парыз болды зекет,
Онда дер сөзді айтайын саған бат⁸³⁴.

Онда осы парыз еді мәстур⁸³⁵,
Бай-қуатты болып еді мәзкур⁸³⁶.

Бай-қуат не ғой, есіт мұндақ⁸³⁷,
Бар ғой ол нисаб иесі болмақ.

Кімде-кім нисаб иесі болар,
Оған бұл парыздан есеп болар.

Ол нәрсе зекет болар одан,
Шариғат шама қылып тұрар дайын.

Ол нәрселерді сен қыларда есеп,
Шамасына жетсе шариғат деді нисаб.

⁸³⁰ айттым

⁸³¹ жетер

⁸³² зерделеп

⁸³³ тура жол

⁸³⁴ барша

⁸³⁵ жазылған

⁸³⁶ айтылған

⁸³⁷ мұндай

Зекет шарттарының баяны

Бар ынтаңмен мұны білерсің, ей, жар,
Бермегінде мұның шарттары бар.

Болды бір шарты жыл бүтіндей өтуін,
Осы жыл біл бар болар қамары⁸³⁸.

Бір жыл он екі ай ғой, біл,
Болса он екі ай болар бір жыл.

Керек асыл нисаб, сен білгін,
Жыл басы мен аяғында кәміл.

Жыл арасы болса мал нұксаны,
Демегін зекет тыйымы оны.

Және еркіндік болды шарт онда,
Біл, бермес зекетті пенде.

Білгін, құл малына зекет берер,
Рұқсат егер берсе – берер құлға болар.

Бермесе егер мұны бек-е пенде⁸³⁹,
Бегінің жауапкершілігінде ғой онда.

Және бір бұл болмайды оған қарыз,
Зекет болғанша сол кезде оған парыз.

Біраз шақтық керек бұл қарыз болған,
Болар оның нисабына нұқсан.

Және бір шарт барша мүлкі болар,
Біл, қалай малға бұл ат болар.

Мен саған дейін, есіткін, ей, һәмдәм⁸⁴⁰,
Болар ол мүлік, болар қолында һәм.

Болса егер мүлкі, болмаса қолда,
Шариғатта не болар бұл мәселеде?

Болса қолға кірмегі душуар⁸⁴¹,
Дер ол мүлкінді шариғатта – зимар⁸⁴².

⁸³⁸ һижри, яғни мұсылмандардың ай жыл санағы

⁸³⁹ құлдың егесі

⁸⁴⁰ құлдың егесі

⁸⁴¹ қиын

⁸⁴² белгісіз бір нәрсе

Мысалы, мүлкі болса жоқ болған,
Не көмілген, болса ұмытылған.

Не біреу мойнында қарызың бар,
Қарыздарың емес бірақ иқрар⁸⁴³.

Жоқ куәгерің оны аларсың,
Осы малың қолыңа саларсың.

Және мал, аманат, мәғсуб⁸⁴⁴,
Қолда ғой, мүлік емес мұны білгін құп.

Жоқ болар осы екі шақта зекет,
Әр екеуі жиналса бергін бат⁸⁴⁵.

Және мерзім керек болар ол хин⁸⁴⁶,
Осы мал ықтияжы негізінен.

Мәселе ол күміс пенен алтын,
Қаржы жоқ, бар қазына қылмақ үшін.

Және ол қой, сиыр мен түйе болар,
Қойыпсың олар жайында есептелер.

Жер үшін, құс үшін, жүк үшін емес,
Есептелер осы жағдайда һәм бәс⁸⁴⁷.

Жалқы атың егер болса, ей, һәмдәм⁸⁴⁸,
Мінбесең, жүк тасушы болмаса һәм.

Шариғатта осыларды сайимә дер,
Жайлауда жүріп жайлау отын жер.

Егер жарты жылдан артық оттаса,
Осылардан зекет бермек бар.

Қажетіннен бұларды біл фасыл⁸⁴⁹,
Осылардың зекетін бергін.

⁸⁴³ яғни мойындамайды

⁸⁴⁴ тонап алынған

⁸⁴⁵ осылай

⁸⁴⁶ сол заман

⁸⁴⁷ жеткілікті

⁸⁴⁸ жолдас

⁸⁴⁹ бөлім, мерзім

Зекет малдарының баяны

Төрт бөлім болды барша мал зекет,
Сал құлақ, дейін бәріне бір-бір ат.

Бірі – нақтына⁸⁵⁰, бірі – сәуайим біл,
Және сауда малы, есіткін.

Және жерден шығар зекетін бер,
Біл, шариғатта сөз бұлар туралы не дер?

Нақты баяны

Біл, нақты бар тіллә мен күміс,
Айтайын олардың нисабын, сал гуш⁸⁵¹.

Болса мысқалменен алтыннан,
Біл, нисабы жиырма ғой мұнан.

Жүз чу болды бұл салмақ, біл, ей, жар,
Мұны алтында деді ғой динар.

Бер зекетін мұның жарты мисқал,
‘Ушырдың’⁸⁵² руб’⁸⁵³ болды бұл, жаттап ал.

Көбейсе егер жиырмадан малың,
Төрт болғанша осы болар халің.

Төртке егер бұл көбейген тартар⁸⁵⁴,
Осы секілді зекеті һәм артар.

Сен күмістің нисабын, ей, сөзі түзу,
Біл, дирәмменен бар болар екі жүз.

Жеті мысқал болды он дирәмі,
Осы сөз ғой жаздым қаламды.

Руб’⁸⁵⁵ ушырын⁸⁵⁶ есеп егер қылсаң,
Бес болар егер есебін білсең.

⁸⁵⁰ яғни нақты (акша)

⁸⁵¹ құлақ

⁸⁵² оннан бірінің

⁸⁵³ төрттен бірі

⁸⁵⁴ яғни тартса

⁸⁵⁵ төрттен бірі

⁸⁵⁶ оннан бірін

Бер бұл бес және қырық болғанша,
Беруді біл бұл қырық толғанша.

Қырық егер болса руб' ушрын бер,
Қырықтың руб' ушрын бер, – дер.

Сенде алтын, күміс есебінен
Кем болса екеуі есебінен.

Екеуінің құнын жинап,
Бер зекетін осы сөзді біліп.

Әр екеуін қылсаң хәм,
Егер нисабынан болса кем ол дәм⁸⁵⁷.

Болса сауда малың оған қат,
Бер нисабына егер жетсе зекет.

Егер алтын-күміс, егер алтыннан,
Болса бергін зекет, міне, осыдан.

Сәуайим баяны

Бұл сәуайим, мен айттым, тыңда,
Қой, сиыр және түйе болар – тыңда.

Осы үшеу егер нисабқа жетер,
Бер бұлардан зекет, бұл дәстүр⁸⁵⁸.

Қой егер болса сенде, қыл есеп,
Қырыққа егер жетсе болды нисаб.

Қырық қойдан зекет бір қой, дер,
Жүз жиырма бір болғанша мұны бер.

Жүз жиырма бір болса – екеуін бер,
Екі жүз бір егер болса – үшеу бер дер.

Төрт жүз болғанша осы ғой берерің,
Төрт жүз болса біл, не ғой ісің?

Өзге әр жүзіне берерің осы ғой,
Мыңнан он болары, бұл белгілі ғой.

⁸⁵⁷ ол кезде

⁸⁵⁸ жарлық

Ешкінің үкімі тағы қойдай біл,
Қой секілді оның зекетін бергін.

Біл, сиырдың нисабы отыз ғой,
Жетсе отызға онда осы сөз ғой.

Бір жасар сиыр, мұның зекетін біл,
Қырық болғанша осы біреу, бергін.

Бер, бір сиыр, қырық болса үйіңе сан,
Болар үш жасына аяқ басқан.

Алпысқа сиырың жетсе – не дер?
Екі сиыр бір жасар зекетін бер.

Және әр қырық болса, не отыз,
Біл, осы деген секілді ғой сөз.

Түйенің бес болар нисабы дер,
Бес түйенің зекеті – бір қой бер.

Оннан – екеу, үшеу – он бестен,
Төртеуін бер жиырмадан – ол шын.

Бір түйе бер – жиырма бес болса бақ⁸⁵⁹,
Екі жасына басқан болар аяқ.

Түйе егер отыз алты болса – не дер?
Бір түйе үш жасына кірген, бер.

Бер, егер қырық алты болса түйеге сан,
Бер түйе төртке аяқ басқан.

Алпыс бірде бір түйе бергін,
Беске кірген болар ол түйе, біл.

Жетпіс алтыда екеу бер, солай,
Басқан болсын үш жасына аяқ.

Және тоқсан бір болса түйеге сан,
Екеу бер төрт жасына жеткен.

Бұл түйелер керек болса тіші⁸⁶⁰,
Мұнда болар шариғатшылардың деуі:

⁸⁵⁹ қара

⁸⁶⁰ ұрғашы

Осы болар жүз жиырмаға дейін беру,
Және одан кейін дейін, не дүр?

Баста бастан есеп соң мұнан,
Бесеуінен – бір қой, екеу бер оннан.

Осы деген секілді есеп қылып,
Бер зекетін бұл мәселені біліп.

Ат зекетін айтайын, жаттап ал,
Бергін алтыннан оған бір мысқал.

Немесе аттарыңды құнын біл,
Қырықтан бір зекетін бергін.

Болса зекет малы әркімнен,
Орташасын берер сәуайимнен.

Немесе жоғары беріп артығын ал,
Дәрежесін берсең, кемін бер дәрхал⁸⁶¹.

Құнын берейін десең хәм бер,
Шариғат мұнда сені ерікті дер.

Жетпеген болса сайимә жасына,
Жоқ зекет ол кезде бұлар басына.

Егер бұлар мен бар ұлық⁸⁶² ол дәм⁸⁶³,
Санамаққа керек кішілер хәм.

Бер болса қырықта ұлық, мәселе,
Бір ұлыны және қыл зекет ада⁸⁶⁴.

Сауда заттарының баяны

Бар үшінші сауда заттары,
Тұт құлақ, саған түсіндірейін халді.

Не зат болса да мақсат сауда болар,
Гауһар мейлі ат әбзелі, мейлі ат болар.

⁸⁶¹ дереу

⁸⁶² үлкені

⁸⁶³ сол сәт

⁸⁶⁴ орында

Бер зекетін мүлік болар мезет,
Егер саудаға жасасаң ниет.

Құнын олардың қыл есеп,
Алтын не күмістей болса нисаб.

Бергін алтын, күміс есебімен,
Тең болар осылар нисабымен.

Осындай жолмен қылып есеп,
Күміс, алтында салмағын ет жауап.

Қолданылған болса жыл арасында мал,
Біл, саудагерге онда не болар хал?

Қоссын өз затын ол затына,
Түйеге – түйе, алтын – алтынға.

Жыл аяғында табыс, пайда санап,
Екеуіне десін зекет жауап.

Пайда үшін сайымә егер алсаң, біл,
Сен сауда зекетін бергін.

Не нәрсені сауда үшін алар болсаң,
Алып оны жалға берсең.

Немесе өзіңе бір нәрсе алсаң,
Пайда қыла, сатуға көз салдың.

Не жалдау үшін егер алсаң есек,
Не саудаға егін жері не бақ.

Осыларды дедім бірін-бірін ат,
Біл, уәжіп емес бұларда зекет.

Өткен болса зекет малына жыл,
Бермеген болсаң егер зекетін, біл.

Егер опат болса осы уақыт нисаб,
Біл, не болар осы мәселеге жауап.

Егер баршасы опат болса, зекет,
Мойнынан түсер барша сол әуқат⁸⁶⁵.

⁸⁶⁵ уақыттарда

Кейбірі одан егер опат болар⁸⁶⁶,
Мойнынан түсер ол кейбірінің зекетін көр.

Кәпір не зимми⁸⁶⁷ болса егер тажир⁸⁶⁸,
Бист йек⁸⁶⁹ малынан алар 'ашыр.

Кафир-е хәрби⁸⁷⁰ болса егер тужжар⁸⁷¹,
Мен саған айтайын онда не сөз бар?

Әр нәрсе мұсылман саудагерден,
Күпір елі алса, сен де ал одан.

Егер бәрін алса малын куффар⁸⁷²,
Ол жолмен алмасын мұсылмандар.

Оған біраз қойың егер кетер (болса),
Сенімді жеріне азық қылып жетер (болса).

Егер олардың алғаны емес заһир⁸⁷³,
'Ушрды⁸⁷⁴ алсын сол кезде 'асыр.

Зекет парыздарының баяны

Біл, орындауда болды ниет парыз,
Ниет уақытын қылайын саған арыз⁸⁷⁵.

Бірі – малыңды бөлетін шақ қой,
Беретін жерге және берер шақ қой.

Беретін жерге берер шақта бұл мал,
Қылмасаң ниет, онда осы ғой хал.

Қылмаған болса қаржы алғандар,
Бар дұрыс ниет сол шақ, етсең егер.

Және екінші парыз мынау, біл,
Берер жерге бұл малды жеткізгін.

⁸⁶⁶ болса

⁸⁶⁷ өзге дін өкілі

⁸⁶⁸ саудагер

⁸⁶⁹ жиырма бір

⁸⁷⁰ әскердегі кәпір

⁸⁷¹ саудагерлер

⁸⁷² кәпірлер

⁸⁷³ анық

⁸⁷⁴ оннан бірін

⁸⁷⁵ айтайын

Зекет жұмсалудының баяны

Жұмсалуды Тәңірі депті сегіз,
Бәрін айтайын, есітпейсіз.

Бірі – пақыр, екінші – міскін, біл,
Және үшінші дер ‘амил⁸⁷⁶.

Және бар ғой му’әлләфә қулуб⁸⁷⁷,
Бір бесінші – мукатиб⁸⁷⁸, есіт құп.

Біл, бар алтыншы – қарызы бар мұқтаж,
Және ғазилар⁸⁷⁹ болды және хажжаж⁸⁸⁰.

Сегізінші – ғаріптер ғой, біл,
Бәрінің түсіндірмесін айтайын, есіткін.

Дейді пақыр – оны шарифатта, жаттап ал,
Азырақ болар нисабынан оған мал.

Кәсіп қылмаққа шамасы жетер хәм,
Шығынынан бірақ кірісі болар кем.

Деді шарифатта ол кісіге міскін ат,
Болмайды оған кәсіпке күдірет.

Болмайды оған заттар дүниелік,
Болмайды еш нәрсеге мәлік⁸⁸¹.

Біл, бар ол кісіге ‘амил⁸⁸² ат,
Жинар ол салық, ғұшыр және зекет.

Бұл уақытта себебі муәллифә жоқ-дүр,
Қылмадым үкімін оның мәзкур⁸⁸³.

Қайсыны шарифатта дер мукатиб⁸⁸⁴, біл,
Мен саған түсіндірейін, сен есіткін.

⁸⁷⁶ салық жинаушы

⁸⁷⁷ жүрегі жылыған, яғни ислам дінін қабылдауға ниеті болған

⁸⁷⁸ құл

⁸⁷⁹ ғазауатшылар

⁸⁸⁰ қажылар

⁸⁸¹ иесі, яғни дүние-малы жоқ

⁸⁸² салық жинаушы

⁸⁸³ айтпадым

⁸⁸⁴ құл

Егер ойласа қожа не пенде,
Бір баға белгілі мерзімде.

Егер орындаса сол мерзімде,
Болар азат сол сәтте.

Осылардың біреуі бар борышты,
Лайықты деме, бірақ әр борышты.

Қарызынан артығын есеп қылғын,
Бірақ есебіне жетпес ол фазыл⁸⁸⁵.

Осы сипат қарыздыға дедім ат,
Біл, борыштыны мустәхәк-е зекет⁸⁸⁶.

Және хужжаж⁸⁸⁷ бенен ғазилар⁸⁸⁸,
Бер зекет, болса олар пақыр егер.

Біл, ғаріп ол болар ғаріптікте,
Күн кешіретер азап пен қиындықта.

Отанында қаншама болса ғани⁸⁸⁹,
Лайықты зекет, білгін оны.

Зекет алмайтын адамдардың баяны

Дұрыс емес неше адамға зекет,
Айтайын баршасына бір-бір ат:

Бірі – асыл болды және бірі – фәр⁸⁹⁰,
Тұт құлақ, осыларды не дер шарифат?

Шарифат дер асылды ата мен ана,
Бірнеше жоғарыға барса және.

Атаның атасын, ана анасын,
Қыл пікір осыларға сен баласың.

Егер нәсәб барса неше жоғарыға,
Дұрыс емес зекет олардың бәріне.

⁸⁸⁵ данышпан

⁸⁸⁶ зекетке лайықты

⁸⁸⁷ қажылар

⁸⁸⁸ ғазуатшылар

⁸⁸⁹ бай

⁸⁹⁰ екіншісі

Қайсы болар шариғат ішінде фәр' дерін,
Ұл мен қыз болар немерелерің.

Бұл нәсәб барса төмен қаншалықты,
Дұрыс емес болар осы бар перзент.

Ерге – әйел, ері әйеліне
Бермесін, бұл оған және ол мұна⁸⁹¹.

Кімде-кім берсе зекет Хақ жолына,
Берсе дұрыс емес қой өз құлына.

Нашими⁸⁹² не бай, не құлдары,
Алмасын олар зекет осы бәрі.

Күпір еліне зекет емес жайыз⁸⁹³,
Осыларға зекет бермеңіз сіз.

Кісіні шынайы күмән қылсаң,
Бердің оған зекет, кейін білдің.

Мушриф⁸⁹⁴ емес екен ғой ол алған,
Егер жаңылды, егер ол айтты жалған.

Егер бұл алған құлын емес, біл, құп,
Бұл зекетің сенің болар мәхсуб⁸⁹⁵.

Күдікпен егер зекет орындасаң,
Лайық емес екенін соңынан білдің.

Біл, мәхсуб⁸⁹⁶ емес болар бұл беріс,
Саған сол сәтте орнына қайтару іс.

Қылма бергенді бірақ истирдад⁸⁹⁷,
Мәселе осы болды, есінде тұт.

Бұл зекетті мен айттым бұл шақ,
Шарт қой басқа мүлік қылмақтық.

⁸⁹¹ бұған

⁸⁹² пайғамбардың әулеті

⁸⁹³ дұрыс

⁸⁹⁴ лайық

⁸⁹⁵ есептеледі

⁸⁹⁶ есеп, яғни есептелмейді

⁸⁹⁷ қайтарып алу

Егер бұл мал болса қажылық пен ғұмраға сарп,
Ел су ішпекке немесе алсаң зарф⁸⁹⁸.

Не соқса жақсы бір ғимарат,
Не алып құл, жіберсең азат.

Мүліктің қабыл болуы емес бұлар, біл,
Бір зекеттің мүлкін басқа еткін.

Бір кісіге нисаб болғанша,
Болды мәкруһ, берсең егер мұнша.

Сен зекетінді тасыма ғани⁸⁹⁹,
Бір сол қала шығынына оны.

Мустахаб қой, зекет бір мұнша,
Бір күн елге жалақы өткенше.

Ғұшыр мен салықтың баяны

Енді жерден шығар зекетті есіт,
Егілер жер мен судың атын есіт.

Жер мен судан егін қымбатты ғой,
Әрбірі ғұшыр мен салығы ғой.

Жер мен су, әр екеуі ғұшыры болса,
Отырғызған, еккен кісі бұл жерде десе.

Дақыл үшін әр нәрсе егіледі ғой,
Не ағашы ол отырғызылады ғой.

Мәселе мәуе, көкөніс, гулдана⁹⁰⁰,
Не болса да бұлар секілді және.

Тұрсын не тұрмасын сәмәрә⁹⁰¹,
Мәселе: біл не болар шарифатта?

Не ағашпен қылсаң үйді құрғақ,
Айтайын, не болар осыларда айтуға тұрарлық.

⁸⁹⁸ ыдыс-аяқ

⁸⁹⁹ бай

⁹⁰⁰ гүлдің тұқымы

⁹⁰¹ өнім

Бер бұлардың зекетін дәһ йек⁹⁰²,
Мәселе осы болды, жоқ қой шәк.

Әсел, мәуе таудан алсаң, біл,
Ғұшыр осы екеуінен бергін.

Осы дегендей болса – сумен бер,
Болса әркімде ғұшырды бер дер.

Мұнда білгін, нисаб, біл, өтпек,
Шарт емес, ғұшық беруің керек.

Құрғақ емес қамыс пен от, ағаш,
Білерсің жоқ болар бұларда хараж⁹⁰³.

Әрбір долаппен⁹⁰⁴ ішер суды,
Нисф-е дәһ йек⁹⁰⁵, жауап бер мұны.

Болса ақшалар ғұшыр шарты, есіт,
Ол шақ ол әр нәрсенің салығын ет.

Біл, бар ғой салықтың екі бөлім(і),
Біреуіне муқасам ғой есім.

Айтайын осы бөлім, есіткейсің,
Әрқашан анық еткейсің.

Мал, екін ғой, бұл түрге делінер,
Әр кісі амал етсе болар.

Дәһ се⁹⁰⁶ немесе сетуде⁹⁰⁷ ғайәт-нисф⁹⁰⁸,
Біл, бар ғой мұның ниһайәт-нисф⁹⁰⁹.

Шариғат бұл бөлімді муқасама дер,
Әрқалай анық етсең, бер.

Берсе өнімін бірнеше рет жер,
Сен салығыңды һәм бірнеше рет бер.

⁹⁰² оннан бірін

⁹⁰³ салық

⁹⁰⁴ арнайы су шығаратын шығырмен

⁹⁰⁵ оннан бірдің жартысын

⁹⁰⁶ оннан үші

⁹⁰⁷ үштен бірі

⁹⁰⁸ соңының жартысы

⁹⁰⁹ соңының жартысы

Енді екіншісін дейін саған бат⁹¹⁰,
Біл, муаззаф болар бұл бөлімге ат.

Мұнда бар ғой жәрибке⁹¹¹ та'ин⁹¹²,
қаншалықты анық етсе әмин.

Шәст⁹¹³ дер шәст гәз⁹¹⁴ жәрибті біл,
Сен қашықтық гәзіменен, гәз қыл.

Бұл егіншілікке не егін егерге,
Опаты егер жетсе әрбіріне.

Жерде егін бұл түрлі болғанда,
Мойнынан түсер салық ол кезде.

Болса егер қорғай алатындай апат,
Мойнынан түспес салық ол мезет.

Құдіреті болса өзі және сау жер,
Екпесе, шарифатта мұнда не дер?

Уәжіп болар салық ол кісіге,
Демесін үзір екпеген ісіне.

Әлсіз болған жерін имам алсын,
Және қадир-е музари'ге⁹¹⁵ салсын.

Кімде-кім орындамастан салық жесе,
Малынан жоқ адал бұлай етсе.

Бұл салығыңды аларсың, біл,
Көтерме өнімінен кейін алғын.

Кітаптың соңы

Шүкір үшінші парыз жолын хәм,
Қылды жақсы, бәрін әдемі кәләм⁹¹⁶.

⁹¹⁰ солай

⁹¹¹ өлшем бірлігі

⁹¹² белгіленген

⁹¹³ алпыс

⁹¹⁴ ұзындық өлшемі

⁹¹⁵ шамасы келетінге жалға берсін

⁹¹⁶ сөз

Руз-е майдан⁹¹⁷ бұл ат қолға алайын,
Ораза майданына бұл атты салайын.

ОРАЗА КІТАБЫ

Бабыр, үш парызда дедің сөзді,
Өзгеде ұстамағын кешірілген өзінді.

Енді төртінші парыз шартын қыл,
Оразаның сөзіне ауыз ашқын.

Жемек, ішпек және жыныстық қатынас етпек,
Нәпсі ләззәті ғой бұл бишәк⁹¹⁸.

Егер бұл үш істі қылмасаң күндіз,
Тәркі ниетті болса, осы ғой сөз.

Шариғатшылар қасында саум⁹¹⁹ осы ғой,
Мұнда біл, ғалымдардың пікірі осы ғой.

Таң атқаннан күн батқанша,
Шариғаттың күндізі болар осынша.

Ораза парызы осы екеу ғой, тоқтат,
Бұл үш іс тәркі және ниет.

Парыз және нәпіл оразалардың баяны және ниеттердің сапасы

Саум⁹²⁰ үш түрлі болды, біл есітіп,
Парыз ғой және нәпіл ғой және уәжіп.

Рамазан айы оразасы ғой парыз,
Мұнда дер сөзді сізге етейін арыз⁹²¹.

Тұтыңыз осы айда ораза түкіз,
Күні не отыз, не жиырма тоғыз.

⁹¹⁷ майдан күні

⁹¹⁸ күдіксіз

⁹¹⁹ ораза

⁹²⁰ ораза

⁹²¹ айтайын

Екі істен болар бұл ай сабит⁹²²,
Әр екеуін түсіндірейін, есіт.

Бұл куәлікке бір кісі бәс-дүр⁹²³,
Көп куәге қажеттілік емес-дүр.

Тыйымы болса егер ауада осы ғой,
Сап егер болса үкімін өзгеше көр.

Біраз шақтық керек осы уақытта куә,
Қалмағай өтірік мүмкіндігі ол ғай⁹²⁴.

Айт айы егер ауа бұлттырақ болса,
Киелі онда екі айғақ болар.

Егер ауа сап болса, есіткін,
Үкімін айтылғандай, біл.

Бір куәмен кімде-кім ораза тұтар⁹²⁵,
Оразадан оның күн отыз өтер.

Бар болмысымен қылмасын ол айт,
Болмайынша екі куә пәдид⁹²⁶.

Бір кісіге көрінсе екі һилал⁹²⁷,
Рамазан айы және шәууал⁹²⁸.

Қылмаса шарифат егер сөзін қабыл,
Жемесін нәрсе, ораза тұтсын ол.

Тұтпаса ораза, жасаса іптар,
Кәффаратсыз қаза бұл кісіге бар.

Кісіге егер көрінсе күндіз ай,
«Мәселе онда не болар?», айтай(ын).

Ол күні ай басына емес дахыл⁹²⁹,
Келетін түнді ай басы біл.

⁹²² берік

⁹²³ жеткілікті

⁹²⁴ ол кезде

⁹²⁵ тұтса

⁹²⁶ табылмайынша

⁹²⁷ ай

⁹²⁸ рамазан айынан кейінгі ай

⁹²⁹ кірмес

Болса әр жерде ай басы сабит⁹³⁰,
Берік болар барша жерде есіт.

Отызыншы түні көрінбесе ай,
Ертеңі шәк⁹³¹ қой, саған айтай(ын).

Шәк күні нәпіл оразаға ниет қыл,
Парыз оразасы кәраһийәт⁹³² деп біл.

Рамазан ішінде кәпір мен гудәк⁹³³,
Мұсылман мен балиғатқа жетсе, білсе керек.

Қалғаны парыз ғой, орындасын,
Өткенінің қазасы жоқ, білсін.

Ораза не нәзір, не кәффарат болса,
Біл, уәжіп бұл екеуіне ат болар.

Уәжіп пен парыз осылар ғой, біл,
Өзге әр ораза болса нәпіл дегін.

Нәзір екі түрлі болды, есіткін,
Белгісіз және белгілі біл.

Белгісіз егер болса оразада йәум⁹³⁴,
Не қаза, не каффарат болса – бұл саум⁹³⁵.

Осы үш ораза ғой, ниетін қыла біл,
Күндіз етсең дұрыс емес қой, біл.

Осылар ниетін қыл дайын,
Мәселе осы ғой, есіт мұнан.

Өзге әр ораза ниетін сен біл,
Түннен сәске болғанша қыл.

Бірақ әуелі осы ғой, есіт, мұнда
Оразаның ниетін қыл түнде.

«Ниет етгім тұтуға бұл түнде,
Рамазан оразасын ертеңгі күнде».

⁹³⁰ берік

⁹³¹ күдік

⁹³² жиіркенішті іс

⁹³³ сәби

⁹³⁴ күн

⁹³⁵ ораза

Оразаның әр күніне ниет қыл,
Болса әр ораза осы секілді қыл.

Ертеңнің ниетін бүгін қылма,
Осы ниетті сен дұрыс білме.

Ораза ниеті осы болар бишәк⁹³⁶,
Ораза тұтпақ көңілде білсе керек.

Оразаны бұзатын нәрселердің баяны

Оразаның бұзатындарын есітің(дер),
Бұл мәселені көңіліңізге жазың(дар).

Ораза бұзатын екі түрлі болар,
Әр екеуін дейін қалай болар.

Бірінде бар қаза кәффаратсыз,
Және бірінде әр екеуі бар, біліңіз.

Еріксізден болса жеп-ішу және жима⁹³⁷,
Не қателікпен біл, осы ғой ижма⁹³⁸.

Сүю немесе құшақтағанда,
Егер мәни келсе саған ол кезде.

Әдейілеп егер ауыз тола құссаң,
Болса инзал жалқпен⁹³⁹, білгін.

Екі әйел бір-біріне егер,
Ер мен әйелдей етселер істер.

Әрбіріне егер болар инзал⁹⁴⁰,
Кәффаратсыз қаза ұстар, есіңе ал.

Не муқим мен жолаушы болғанда,
Қылса ораза іптарын сол кезде.

Ұмытып жесе не жима⁹⁴¹ етсе,
Сынды деп ораза көңіліне жетсе.

⁹³⁶ күмәнсіз

⁹³⁷ жыныстық қатынас

⁹³⁸ ғалымдардың шешімі

⁹³⁹ әдейі қолдан ұрықты ағызу

⁹⁴⁰ ұрық ақса

⁹⁴¹ жыныстық қатынас

Жесе елде тамақ егер бұл кісі,
Оған білгін жоқ кәффарат ісі.

Не таңда-түнде нәрсе жесеңіз,
Не күн батты деп ашылса ауыз.

Көтерілсе бұл уақытта күн мен таң,
Ораза егер батыл болса онда, не таң?

Не жесең бір нәрсе, әдет емес,
Секілді топырақ, тас, қағаз және шөп.

Бас пен қарнында егер жарақат болса,
Оған қойсаң дауаны сол шақ көр.

Егер ішіне, тамағыңа жеткей⁹⁴²,
Оразаңа бұл амал зиян еткей.

Май тамызса құлақ және мұрныңа,
Не амал қылса ине⁹⁴³ өзіне.

Аузына реңді нәрсе салса,
Содан ауыз суы реңге толса.

Кімде-кім бұл аузы суын жұтқай⁹⁴⁴,
Кәффаратсыз қазасын тұтқай.

Жұтқыншаққа барса егер мұрын қаны,
Оразаны бұзушы білерсің оны.

Тер, жас және қан мен жанбыр,
Барса жұтқыншаққа, біл, осы үкімде-дүр.

Кімде-кім етер кезде истинжа⁹⁴⁵,
Жуу кезінде қылса истиқса⁹⁴⁶.

Иненің шегіне су жетсе,
Ораза бұзылар осылай етсе.

Рамазан оразасын қылмастан ниет,
Егер жесең жоқ қой онда кәффарат.

⁹⁴² жетсе

⁹⁴³ яғни укол

⁹⁴⁴ жұтса

⁹⁴⁵ төмен жақтың тазалығы

⁹⁴⁶ өте көп жуса деген мағынада.

Егер кісі ораза ұстаса ниетсіз,
Қажет болар қаза кәффаратсыз.

Болмаса ораза оразасы рамазан,
Жесе жоқ қой кәффараты ол ан⁹⁴⁷.

Жоқ кәффарат бұл уақыттарда сана⁹⁴⁸,
Кәффаратсыз казаларыңды орында.

Қаза мен кәффараттың баяны

Рамазан оразаға қылып ниет,
Әдейі ауыз ашса сол сәт.

Жұптасса кейінге-ілгеріге,
Жұптастырса және екі жерге.

Болсын не болмасын егер инзал⁹⁴⁹,
Оразаны бұзушы ғой бұлар, есіңе ал.

Жесе не ішсе әдейілеп ғыза⁹⁵⁰,
Осы әр нәрсе қаншалық болса дауа.

Қажет болар қаза кәффараты һәм,
Дейін бұларды, есіткін, ей, һәмдәм⁹⁵¹.

Сен қаза ораза ішінде біл мұндақ⁹⁵²,
Бар болар ол күнге күн қарыз тұтпақ.

Мен кәффаратын айтайын, тұт жад⁹⁵³,
Қажет егер болма құл қыл азат.

Құл егер мұсылман болсын, мейлі кәпір,
Мейлі әйел бұл құл, мейлі ер.

Егер саған истита'әт-е и'тақ⁹⁵⁴,
Болмаса шаригатшылардың сөзіне бақ⁹⁵⁵.

⁹⁴⁷ сол кезде

⁹⁴⁸ саған

⁹⁴⁹ ұрықтың ағуы

⁹⁵⁰ тамақ

⁹⁵¹ жолдас

⁹⁵² мұндай

⁹⁵³ есіңе сақта

⁹⁵⁴ бай-бақуат болсаң

⁹⁵⁵ кара

Алпыс күн барша бұл сайым⁹⁵⁶,
Үзбестен бұл екі ай дәйім.

Алпыс күнде болмасын рамазан,
Және бес күн бір харам болған.

Бұл екі ай ауыз ашарды ұмыт,
Арасы ашылса және басынан тұт.

Әлсіз болсаң бұл ораза ұстамақтан,
Тойғыз онда алпыс міскін.

Егер берер мейіз бен бидай,
Бересің жарты сағ⁹⁵⁷, мен айтай(ын).

Сенде егер болса арпа не құрма,
Беретін мұндай сағ болды сана⁹⁵⁸.

Немесе айтылғанның құнын біл,
Құнын һәм берейін десең – бергін.

Егер кәффарат кісіге қажет болса,
Берместен оны және ораза жесе.

Біл, қаншалықты қылса да ораза, іптар,
Оған ақиретте бір кәффарат бар.

Егер кәффаратты беріп, ей, жар,
Және әр ораза ұстаса іптар.

Және мойнына бір кәффарат көр,
Әр неше берсе, жесе мұндақ⁹⁵⁹-дүр.

Кісіге қажет болса кәффарат,
Ауры, хайыз болса ол халат⁹⁶⁰.

Бұл екі мусқит-е кәффарат⁹⁶¹, біл,
Мәселе осы болар, құлақ тұтқын.

⁹⁵⁶ ораза

⁹⁵⁷ өлшем бірлігі

⁹⁵⁸ саған

⁹⁵⁹ осылай

⁹⁶⁰ жағдай

⁹⁶¹ кәффаратты бұзған

Ораза мәкруһтерінің баяны

Айтайын ораза ішінде мәкруһат⁹⁶²,
Баршасын ойыңа сен тоқтат⁹⁶³.

Нәрсе татпақ кәраһийәт⁹⁶⁴ қой, біл,
Шайнамақтан тағы аулақ болғын.

Болса инзал⁹⁶⁵ уайымы сол мезет,
Құшақтау, сүю болар кәраһийәт⁹⁶⁶.

Дәмін татпа, кірме суға тағы,
Ол нәрсені татпа ораза шағы.

Шөлдегеннен бұлар дедім ат,
Егер қылсаң болар кәраһийәт.

Екі күн ораза қылмастан іптар,
Тұтпақ болды кәраһийәт, ей, жар.

Үндемеу мәкруһ қой, есіт бұл мақал,
Егер ғибадат қылсаң, ей, жар.

Оразаны бұзбайтын нәрселердің баяны

Егер бұл нәрселер болса нисийаннан⁹⁶⁷,
Оразаңа, біл, жоқ зиян одан.

Ихтилам⁹⁶⁸ болса егер ұйықтаған хал,
Не қарағаннан болса саған инзал⁹⁶⁹.

Мәнісіз болса сүймек және құшақтамақ,
Оразада болса күдік емес мұндақ⁹⁷⁰.

Айқасса бәһимә⁹⁷¹ биинзал⁹⁷²,
Бұзбайтын болар бұлар, есіңе ал.

⁹⁶² мәкруһтер

⁹⁶³ тоқы

⁹⁶⁴ жиіркенішті

⁹⁶⁵ ұрықтың ағуы

⁹⁶⁶ жиіркенішті іс

⁹⁶⁷ ұмытқаннан

⁹⁶⁸ ұйқыда ер адамнан ұрықтың өздігінен шығуы

⁹⁶⁹ ұрықтың ағуы

⁹⁷⁰ мұндай

⁹⁷¹ төрт аяқты жануардай

⁹⁷² ұрық ақпаса

Құсық егер ықтиярсыз болса,
Қаншама құсықпен ауыз толса.

Жұтсаң егер сілекей мен сіңбірік,
Біл, құлаққа су кірсе хәм осы шақ.

Қақырығынды аузыңа келтіріп ап,
Жұтсаң ол сілекеймен көріп.

Бөлінбеген ауыз суын,
Жұтсаң ұртқа жеткізіп мұны.

Тіс қанын жұтарда, ей, тәліп⁹⁷³,
Болса аузың суы оған ғалыб⁹⁷⁴.

Тіс арасындағыны тағы жұтпақ,
Егер ноқаттан болса ол кішірек.

Маса немесе шаң мен шыбын,
Ұшып кіріп барса жұтқыншағыңа сол хин⁹⁷⁵.

Оразада білесің қан алмақ және фәсд⁹⁷⁶,
Үзірлі емес қаншалықты қылсаң қасд⁹⁷⁷.

Әр уақыт егер қылар болсаң мисуак,
Оразада бұл амал емес қой бак⁹⁷⁸.

Жақсаң егер дауа үшін сүрме,
Бұл амалды кәраһийәт⁹⁷⁹ көрме.

Оразаны бұзады деп бұларды айтпа,
Егер сенде болған болса, ораза етпе.

Үзірлі жандардың баяны

Неше кісіге бар мубах іптар,
Айтайын баршасын есіт, ей, жар.

⁹⁷³ шәкірт

⁹⁷⁴ келсе

⁹⁷⁵ сәт

⁹⁷⁶ қал алғызу

⁹⁷⁷ әдейі

⁹⁷⁸ үрейлі

⁹⁷⁹ жиіркенішті

Бірі – кәрі ғой, жоқ оған қуат,
Болар дұрыс, ораза ұстаса сол халат⁹⁸⁰.

Бұл кәрі ораза жегей ол хиң⁹⁸¹,
Тойғызар әр күніне бір міскін.

Болса құрма мен арпа, бидайдан,
Біреуін осылай етіп дайын.

Бұл кәрінің жағдайы келгенде,
Жегеніне қаза ұстар онда.

Және әйел екіқабат болса,
Не сәби балаға сүт берсе.

Жасынан қауіптенсе не өзінен,
Жесін ол ораза шаригатшылар сөзінен.

Және білгін хайыз бен нәфса⁹⁸²,
Оразада жейді, кейін қылады ада⁹⁸³.

Дұрыс болды соғыста ғазилер⁹⁸⁴,
Әлсіз қорғаныста ораза жесе егер.

Және ауру қауіптенсе егер,
Ораза ұстаған соң ауруы оның артар.

Және кімде-кім жолаушы болса,
Оған болды мубах оразада жесе.

Жетпесе егер машақаты бұл махал⁹⁸⁵,
Ораза ұстасын, болар сонда абзал.

Бұл жамағат болды олар мәзкур⁹⁸⁶,
Жесе оразада, біл, үкімі не болар?

Кәффаратсыз қаза ұстайды олар, біл,
Кәрі бұл топта емес дахыл⁹⁸⁷.

⁹⁸⁰ жағдайда

⁹⁸¹ ол кезде

⁹⁸² нифас

⁹⁸³ ұстайды

⁹⁸⁴ ғазуатшылар

⁹⁸⁵ уақытта

⁹⁸⁶ айтылған

⁹⁸⁷ кірмейде

Фидия іптар үшін берер бұл кәрі,
Ол еді фидия дедім жоғары.

Егер бұл айтылған үзірлер кетсе,
Сен қаза тұтпастан, ажал жетсе.

Фидия бермекке сен өсиет қыл,
Бұл өсиет қылуды уәжіп біл.

Рамазан оразасы егер болса қаза,
Үздіксіз тұтылса бар әула⁹⁸⁸.

Мәһһи, мәкруһ және мұстахаб оразалардың баяны

Біл, бес күнде ораза болды харам,
Тұтпаңдар оразаны сол әйһам⁹⁸⁹.

Екеуі екі айт күндері, біл,
Үшіншісі – ташриқ⁹⁹⁰ күндері дегін.

Кімде-кім осы күндері қылса ниетін саум⁹⁹¹,
Және ифсад⁹⁹² ораза қылса – бұл йәум⁹⁹³.

Болмас ол күннің қазасы қажет аңа⁹⁹⁴,
Көңілде сақтасын, айттым аңа.

Наурыз оразасы бар кәраһийәт⁹⁹⁵,
Бірақ болар ол күн оған әдет.

Арафа оразасын тұтсаң сол уақыт,
Арафат ішінде бар кәраһийәт.

Тәруиә күні ораза, біл, мәкруһ,
Хажда бұл оразаны дегін мәкруһ.

Мұстахаб оразасы осылар болар, біл,
Апта оразасы не ай оразасы, не жыл.

⁹⁸⁸ байқа

⁹⁸⁹ күндер

⁹⁹⁰ құрбан айттан кейінгі үш күн

⁹⁹¹ ораза

⁹⁹² бұзушы

⁹⁹³ күні

⁹⁹⁴ оған

⁹⁹⁵ жиіркенішті болар

Аптаның оразасы біл, үш күн ғой,
Айтайын баршасын, бір-бір сұр(а).

Бейсенбі және дүйсенбі – біл,
Және бір жұма болды, есіткін.

Және ай оразасы алты күн ғой, біл,
Мустахаб егер тұтайын десең – тұтқын.

Әуелі, ақыры және ортасы,
Және ақ күндері бар шәрафі⁹⁹⁶.

Қайсы болар ақ күндер, есіткін,
Он үш, он төрті, он бесі ғой, біл.

Қайсы болар біл енді жылдағы саум⁹⁹⁷,
Неше ай мустахаб болар, неше йәум⁹⁹⁸.

Біл, үш ай болды мустахаб болған,
Бірі мухаррам және режеб, шағбан.

Және шәууал айынан сен біл,
Алты күн ораза мустахаб тұтқын.

Және зилхижжадан тоғыз күн біл,
Ай басынан санап тоғыз тұтқын.

Бір күн имсақ⁹⁹⁹ және күн іптар,
Бұл тағы мустахаб болар, ей, жар.

Және әр уақыт болса жаз йәумі¹⁰⁰⁰,
Мустахаб біл бұ күндер саумы¹⁰⁰¹.

Нәпіл оразаға бастап,
Қылсаң бұзатын ораза біл есітіп.

Уәжіп болды, оны қаза қылғын,
Тұт қазасын тағы орындағын.

Нәпілге кімде-кім ол бастаса,
Үзір меймандық болса, жесе болар.

⁹⁹⁶ қасиеті

⁹⁹⁷ ораза

⁹⁹⁸ күн

⁹⁹⁹ оразаны бастайтын уақыт

¹⁰⁰⁰ күні

¹⁰⁰¹ оразасы

Рамазанның қазасын тұтқанда,
Біл, мәкруһ болар жемек онда.

Иғтикаф баяны

Рамазан айы, біл, сүннет болар,
Соңғы ғұшырда¹⁰⁰² иғтикаф болар.

Осы сүннет муәккәдә ғой, біл,
Бірақ мұны 'әләл-кифая дегін.

Иғтикаф ішінде шарт кой ораза,
Бар ғой оның ең азы бір ораза.

Онда жамағат мешіті болар,
Иғтикаф онда, біл, сүннет болар.

Қылсаң егер иғтикафқа ниет,
Шықпағын қажетсіз ол уақыт.

Шықсаң одан әжетхана үшін,
Не дәрет сындырып, дәрет үшін.

Қылар ісінді егер қылсаң, біл,
Му'тәкафқа¹⁰⁰³ кешіктірмей кіргін.

Үзірсіз уақытын кешіктірмек,
Жоюшы иғтикаф қой бишәк¹⁰⁰⁴.

Құшақтасу һәм иғтикафты жоюшы ғой,
Осылар шарияттанушылардың тілі ғой.

Құшақтаспақ, сүймек егер болса шаһуаттық,
Иғтикаф ішінде бар харам бишәк.

Қылса ел қажет иғтикаф өзіне,
Тұрмаса және бұл деген сөзіне.

Қаза болған күніне фидия берер,
Мәселе шариятта осындай болар.

¹⁰⁰² соңғы онкүндігінде

¹⁰⁰³ иғтикафқа отыратын жерге

¹⁰⁰⁴ күдіксіз

Кітап соңы

Шүкір оразада мәселелер,
Баяндадым, шешілді қиындықтар.

Енді бесінші парызға кетейін,
Хаж бен ғұмра жолын етейін.

КІТАПТЫҢ СОҢЫ

Бабыр, енді қаншалық тарттым реніш,
Келді қолыма осы секілді кеніш.

Кеніш нұқсанға қаржыдан тартар,
Қаржы қылған сайын бұл кеніш артар.

Бәрі ел зая етпестен ренішін,
Жасырар әлем халқынан кенішін.

Мен бұл кенішімді әшкере еттім,
Бәрін дін иелеріне тарту еттім.

Осыларды айттым болыңдар ағah¹⁰⁰⁵,
Бар болар барша «халисән лилләh»¹⁰⁰⁶.

Мұны айтпақтан Хақ разылы еді бәс¹⁰⁰⁷,
Өлең мен шайырлық емес еді әуес.

Себебі ілім ісін еттім тәхқик¹⁰⁰⁸,
Амалсызға берерсің таупық¹⁰⁰⁹.

Бұл кітабымды ихтимам еттім¹⁰¹⁰,
Ынта-жігерімді салып тамам еттім¹⁰¹¹.

Осылай баяндадым онда шәр'ийәт¹⁰¹²,
Не ғажап, міне, дедім Мубәййән ат.

¹⁰⁰⁵ хабардар

¹⁰⁰⁶ Алла үшін

¹⁰⁰⁷ Алла үшін

¹⁰⁰⁸ зерделедім

¹⁰⁰⁹ тура жол

¹⁰¹⁰ аяқтадым

¹⁰¹¹ бітірдім

¹⁰¹² шарифат

Меккеден Расул кеткеннен,
Нижрет етіп Мединеге жеткеннен.

Жыл тоғыз жүз жиырма сегіз еді,
Фикһта Бабыр осы назым деді.

Ғұламадан, міне, менің тілегім,
Қолдасын бұл іс ішінде білгенім.

Қате не шалыс жерлер болса,
Түзесін мейірім егер болса.

Бұл істен сауап тапсын,
Кешірім шапанын маған жапсын.

Հահարածուն Մուհամմեծ
Ծածկը

ԱՆՔԱԳՆ
ՄՆԸՆԻՆԿՄԵՐՆ

Факсимиле

Кулежалар институту
Кулежалар фонду
№ 103

بسم الله الرحمن الرحيم
بیت روز نویسی
عقود و بیعی منکایان
تحت قضا
تاریخ
تاریخ
تاریخ
تاریخ

103
Кулежалар фонду

کج قصه زه شمع در آینه آینه
 شرح توفیق سپیدی کج آینه آینه
 باری لایق است اینها سخن
 شایسته در عالم دلیلی سخن
 میسر بود سخن شکار استم
 باری این اهل عین شکار استم
 او شولار کم دیدیم بود کت آنکه
 بار دور دور بار جرحا لقا
 بود ما کتین سخن بر روی بس
 شعر و شاعران بر این دیار بس
 جز که علی پسر ایلادیم کتین
 علی پسر ایلادیم کتین
 بویا کتیم هم تمام استم
 جد و جدا ایلادیم تمام استم
 چون بیان آیدیم آنرا شرفیاست
 غیب کردیم در این است
 مکی در کت اول کت کت کت کت
 هر چه در کت ایلادیم کت کت کت

بر برون بهی سید ال کسین	همی واجب بر عیب ایرین
تو قیسه بوقت درینک استیده تور	سین از دواک فرج قیسه کانی
بر پس از دوشو ایرینک جوهر بریا	تعلیق پسین پنج بچو کول لاریا
تا متع تطوع و سپه اول آن	کرا دانی بروقت بهی قران
اس که باز دخی نیک سر و ا	اوشو اوج برین کم من تیرا
نقش لی ایک صد و شانزده	اوشو اوج برین سیک بود
با د تو تغیر که ایلام علام	سه بر تیل از کا بهی لانی تکلم
کرم ایلیکا اوشو سنجین	بار ایری کرم حکتم سنج

بولدی جایز بود وقت بوشین کجا
 کیم اولوک مالیدن چو چایسه کجا

هدی پایی

کتم قلیور حق یولغی ایل قربان سیوه و اووی وقوی اوچلو است	هدی نی بل که بار در اول حیوان تورست حیوانین لدی هدی است
هدی نه ایکنک پال سولکل بولکده هدی کینه پلکاسین اولان	هدی ایتار دا بودور افضل سینماک و یوکلا کتین زرتجان
صدقه قلیغیل انو یارستان سز او زو کدر تن اولار زورده	هدی دیر زخمیکه تو غیبه اول آن صدقه قیل اسی سینه و هدی
تانب بدل کجا کجا کجا تانب بدل کجا کجا کجا	بولدا هدی کجا کجا کجا بولدا هدی کجا کجا کجا

دستوار بریدن اجزه بر پ	پسارور حج اوتار کا پر پ
افضل اولدی بوی ایشته اشکل	حج فرض اوقه کاننی نایب قل
کیشی کا بولپه نزع عنید مال	باری شیش وصیت اقیه بر حال
وارثیه بودقت اولور نام	اجزه توماتق حج ایشیکا کریم
نچ حج نیک اوانی بر مال	یتیمه بلکل که اندا بودور حال
افضل اولدور ایشیت پند	نوشه خج قلییه بسیر سید
کر پسا ز وصیت اقیه بوی	وطنیدس که اکتورور بوبارش
کر وصیت فی قلییه بوی	بولما غای وارثیه اجزه ایش
ایک وارث کر اولدور مال	بر پسه اولد که حبس کا دین

برورد و بر ماں و شبتو محض	لیک احضار تائیں آہ
نصفہ سزنی لغافن پر سپہ	حج فی فاسد کرایا سپہ ماہور
بولغاغان بول سپہ حج غہ اول تمام	بولغان اول کیشیکاج لازم
وار شیعہ وصیت اول ایگای	سرقاجان نزع چایعہ یکای
اوتنا کای بولکیشیکاج کیشینی	کم تو توب اجرہ مالیدین کیشینی
ثلثی دین اجرہ و تندریشہ بوجال	اندرین اوتنا سپہ انجہ چایغلیغ مال
نور وصیت بدہ عمل قلیون	وار اول او شبو مسیله سلیون
فی قلیور بوزمان دین توخت	بولدانا نایب کرا اول سپہ
نہ بر اجرہ بولغاغانی تیب	قالتغان اول شبتی فی حالتیہ

ادشوا کی سیدیں مکتب میں	حج اور جوئی دور تو لان
نایب اتساکت کیشی نے باہار	بویا دست میں اولیا کت
برو دام اولیہ عجز اول کو کت	پیکا پسین عجز حدی کی کت
برطاف بولہ عجز سل اشیتب	او تپا حج سنیک اور جا
چارہ سی بار دور ورا عا و د	ادشوا حج بکجا میں حساب
نسل و بار دور ورا ناست سل	حج فرض اولیہ بویو سو نلون
ایلا سیوں حج او تار د اول	سل کت نایب مزب اور جوت
بولہ اول تیناں اشیتب	نایب اتسہ جانی اول اسن
سل تو انی نے و تہ	اور دیدن نایب اتسہ اندا بوم

کدھنی کرکشی ایکی رکس مینوع بولسہ و مکہ دا بوتنا بسہ وقوع
 محض اولسای بولکشی ہنس مایہ منع برکن ایہ ایمین احصار
 حج عسپانے
 حرمی وانی شل اونوج دور بو عبادت نوعی بل اوج دور
 بریسی بل کہ محض ہاپے دور بل بولار شیخ اتقلی پے دور
 کر عبادت بولسہ و نمونان بار روانا بیب ایلما سالت مطلق
 صدقہ فطر برہ ایسہ ذکرہ مانی محض بولدی ستن توخت
 بل کہ صوم و صلوة دور بدے اور کو کو نکدیں کما کتور کسل اپنے
 مومنا جائزہ ایمین سرت بل اور کو کو نکت برہ بو عبادت قبل

نخردین بوزنه مار و اقر بان	یک غیر حرم داتینما تو بان
سز قاجان و تپه اول معین کون	محصر اعرام دین کیسل حقین
سرکشی محصر اوله اول صیت	حل و تفسیر تو انکا حاجت
بولسه احصار زایل اول میکانی	بولسه مکن که بدی عنی میکانی
بار پان حج ادا قیلور سلیون	بدی نی سر نه قیل اول قیلون
بدی فتح ایتسه لار بولسه حلال	بیطرف بولسه باننی اول حال
حج غه محرم کرا اوله اتنها	قیلسون اول وقت حج و عمره قضا
عمره غه محرم اوله اول لغور	عمره قیلسون قضا اشیت بوسون
بولسه حج برله عمره محرم	بر حج و ایکنی عمره و در لازم

عرفات اچرہ بولسہ تورمان توست
 حج ہم اولہ نامی جو بولسہ تورمان توست
 بولکشی طرف و سینی تکیان
 جیسوں اجرام دین پور تکیان
 نہ مل جھینتی قضا قیلوں
 بوشریطہ بیلہ ادا قیلوں
 احصا پارپانے
 ایککا احرام مانغا غانڈیا نک
 مانغ واقع اولسہ اندر نک
 مثل دشمن سراسی بیلہ عرض
 او شہو نکلیجے موائع اولسہ عرض
 موئی احصا راج ایلی دی سبیل
 لمحہ اولغا ندابویو سونلوق قیل
 ہدی نے مکہ کا پیار اول صین
 ذبح ایلا رکابہ کون تھین
 متمع کرا و پسہ تاوارن
 پیار ورائی ہدی نے ایلا

کیسه جازو روز و یکجا کتان تون	نیز احرام وقتی باشن بسون
قیما پسون سعی یکی مسیبل اول	طون . دو قیما بسون اولی
قیما سون استغرا استلام اندا	مرقا جان بولپه از دحام اندا
قیما پسون حدی قصص قیسون اول	بودیکان پسله نی پسون اول
مانع سیح نسک اول از بس	حیض حائضه کازبان باس
قیما پسون آنی حائض اول پس کوشی	مکر اولنی انکا طواف اشی
ارنجاج طون قیسون اول خاون	حائض اولنی محمد اصبر استون
سوکرا حائض کرا اول پس سل اندین	کر زبابت طوانی قیما بسون
لو طراف ملاکتن اول دو بلور	صه طون بود وقت سناط اولور

تشرم غه پوز و کوز و کئی پوز	تاش بیلدیشک اراسید کورد
توجیاسین کعبه تانی تورد	کعبه ایستاز بیلدیشک اورد
نیلابان زار و نیلابان زاری	ادی وواع ایلابان کاساری
تونیاسین غم ایلابان	ایسلام ایلابان حشری دم
جعیسان اندین ایلابان کوجی حشرام	اوشبو مپی که آتی بولدی حشرام
اوشبوادی کال کور و نظری	قیلابان کعبه اوی ساری
ایر کدی شور و رولار	بیل که خاتون کیشی حشرام
اندا خاتون غم حکم اوز کاجیه دور	کمد اول اشین که بولغوبی
قیلابان قیسیمه بلند اندا	بانقلاب احرام محرم اولغوبی

277b

توریا کینه کله اچره موی	قیلا الفایز اندامه قیلینک
باری اعمال حج دین اوله فریغ	کله دین اولی کاجت ایلا فریغ
کیم که افاتی اولسه ایشیتون	بوزمان اول طرف ایشیتون
بو طرف اوله شوبایل کاجت	بارجه دین سو کدر بو طرف ایشیتون
سی طرف وداع ایکناندا	زمن وستی قیلا غمیل اندا
تی شوط ایلا ساندک سید اول	اوتاکای سید نماز ایلی کوجت
بوزمان قیل غمیت زفرم	کوب کوب اچ اندین اچا کیل کم کم
بو سونی تر تیل کاکیم کیم پلور	تیل کس تیل کیری مستجاب قیلور
کیل داغی اوب اولی ساری	قیلا سیدن پیکار شمع یانه سینی

139

چون کواکب نیا بود چو بی تری چای	بوجمل سینه عاقد تو زای بار
نیست عشق بی یکدلی که نمی گونی	کیم در ایل غیورن جو بی تونی
ذکر کند یک ایلان کرا	قیغیل اوج قاتلا انداز می چای
کواکب اوشو کوزد اناس	تور پانه اندا باره ککه ساری
اندین آفرنی ری پ تظا اولور	جره رمیدین بودم تو اولور
کده بار مای سادا اوق تور په	کجه اندا قونوب تامک اسور
انکا آفرنی ری اولور لازم	ری آیتیب کده یه بولور عازم
کیک اولی بودور ایشیت ای	کجه تور پیه وقیده می
کده سار نیه عازم اولور	توش محصب تیقل ذریک اندا

سینه عاقد تو زای بار
کیم در ایل غیورن جو بی تونی
قیغیل اوج قاتلا انداز می چای
تور پانه اندا باره ککه ساری
جره رمیدین بودم تو اولور
کجه اندا قونوب تامک اسور
ری آیتیب کده یه بولور عازم
کجه تور پیه وقیده می
توش محصب تیقل ذریک اندا

فالقان غمال حج و تلبیس آیت	ایکا تعلیم قدیوں اول صحت
پس بخیر با و غید تاش	اتنا پس توی تھی اول صحت
کو ککا قیل کف لار کئی ایلا دعا	تیک توت اک کفیک بلیه دعا قیل ادا
دیگا پس حمد و در غفار	ایت کبر و تیفیل پتقا
تیک کیز نخی ساعت اندا در	تیکریدین حاجت اولیہ ندا ایلا
نیہ اول یردین اشغال تلبیس	متی تاش اتنا سین بو سو تری سلب
بل کہ بار دور بو حوسره و طعی	حمرہ دین سو نک نیہ دعا قیل ادا
بور ما غیدین ذرنگ کو پر ال قیل	حاجتیک بولتہ مکریدین تولا کین
تعبہ غبار و سو کرامی حسم	قیل ادا موئی بطن و اوسی باره

رسول پستی قیام عیسیٰ ولد دم	قیل طواف قدوم ذمک نمونی
قیلغان بولسا یک ایلا اوسوبو	بوزمانی طواف ایچره سلی دورمل
باری عالم غه مثل مشرخص بودوب	بیکایکین طواف فرض بودوب
ینه اوج کون را اکی تون دور	وقتی مذکور بولغان اوج کون دور
بولدی مکروه قیلپون اولغان	کیم که وقتی س ایلا سه تا حنیر
بولور اوشبوزان تمام حلال	حج ایلی بوطواف قیلغان حال
بار مناسپار نیه ماش است اندا	شوط لاری دین فراغت اولغاندا
ایت تشریح اتداسی مونی	تا نکلاسی عید نیک اکلنجی کونی
موند ابر خطبه او تور اول سکام	او تور سوز قوش قیاسیه خطبه امام

بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَبِكَ وَكَأَنَّكَ تَقْبَلُ مِنِّي
 كَمَا تَقْبَلُ مِنْ خَلِيلِكَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

تیوہ قربان قبولیو غیبی حاصل
 تیوہ دین سو پیکر اوسنی فیاض

تیوہ داوی بولسہ کر گسرت
 توینی بالغور سل افضل اول صحت

تیوہ کشتی کا بار تیوہ مایا دور
 لکیر کشتی اوجون ہر قوی

بولسہ کر ساج فی سالفوجی کشتی
 ایشہ باغیں سپور پیوں و شبنو محل

حق و نحر املا کا خصال بود
 بار جہ مخطور دین بودم تو تلوور

گمراہی کہ وطنی و صید تو رو
 اگھا اولدم بوا کی صیت دور

بود کا نڈاری قلمور و سپہ بجا
 قیل زیادت طوافی سپین دا

مژگانش انعام بود و با او غسل تاش آتار و الا تو غول تو غول
 بِسْمِ اللّٰهِ وَاللّٰهِ اَكْبَرُ اللّٰهُمَّ اجْعَلْهَا حِجًّا مَبْرُورًا ذَنْبًا مَغْفُورًا
 مرنی رخصتین که بار تاشیق مثل باقوت و کیناک و الحین
 جایز اولدی بولار ایتمای او حون تاش اول نخشی رمی قیلمای او حون
 ایتسه لازما شنی نومی سلیون لار حلون تصیر و خر قلیسون لار
 عمره یا حج غمغمز اولد پکشی حلون المای خردا نیچو کتور ایشی
 جایز اولدی بو کیمی دین بر سر قلیسه قیدیم و ایلا سپه پاسیه
 متمتع بیده و سه قازان قلیور اول حلون سپه کتور مایین
 سین اولدو کت پشنت اولدی ^{میل} _{تورمان} بود عانی بو وقت سین تو غسل

دانش قوی ابراهیم تیراغی اوزده	مدنی میں سچا پندہ قیل
یا اماند تاش بوشل ایلده توپون	عقد توغمان مثل لیک آدورجون
تورت باپش قاری برای ایتیل	موتوخ جخلیق امانی واجب بل
تیمی ترکاشنی کم آتیناس بل	بورناغی تاش داتلییه پس بل
تاشنی است آقاب قیصعا	پیشیب سلی تاشن ایتاق اول انا
کی راست توش اولغوجہ ایتیل	اوتپه توش تاشن ایتیک راست بل
لیک ایلدی کونیا ناک آقونخه	بولدی وقت جوارات بونخه
تاشنی بول اوپتیدن کورای	یرکا توشون بولقان اول ادا
توشما یرکا بول سباب اولش	سکا اولش بول اعداد دور ایش

الشورى او توفيق قيلنا هذا
 است کبر و تلبیه انند
 او تو وقت و توفيق ارشود
 بودعا اول محمد اقصی او
 اللهم بحق مشعر الحرام والبيت الحرام والشهر الحرام والركن
 والمعالم بلغ روح محمد صلى الله عليه وسلم منا الخيبة
 والسلام وادخلنا دار السلام يا ذا الجلال الاكرام
 سر قاجان شیخی یاری سپه کوندوز
 کون حقار دین بوردن ارشدیت یوسوز
 با بر تاش لوقا اوجون نسا پارینه
 بس که واجب توردور بولیس مارینه
 بطرم اوید اوردغیس و اؤنک قول
 قیل نسا پارینه کونیه سول
 نوزنی و وقتت عقیده نسا پارینه
 تاش بو هیات بدنه توردوب اتلور

بر اذان بر لبه هر قاسمت اعلیٰ	اوتانم که پیش و بیابان اعلیٰ
پیکار میں کم بواکلی فرسٹ	فاصلہ بولیا سپوں قیلور و اذرا
فرض لار دین فراغت اولندا	سین و نسل دوترا و انا اندا
شام نی وقتیدہ کرا تیا پاک	نی قیلین ادا نیت اور د اعلیٰ
کچھ اول سردا اوقی توقف قیل	تیا مک نماز میں نکلتو و ادا کیل
اتہ تیا مک اندا میں وقت اکتیل	بو و قوت اول محل اواجب یل
بل کہ موقف دور و تمام یور	مکر اول سرکہ اعل محسبہ دیر
میں فرج تاغی نیک نا و عیاد	مستحب او بشویر و اوقر تاغی
طالع اولندا صبح عیاد اول	بل کہ وقت و قوت ایر و روز نا

يَأْمَنُ لَا يَغْلُظُ الْمَسْأَلُ فَلَا يَخْتَلِفُ عَلَيْهِ اللَّفَاتُ يَا مَنْ لَا
 نِيْزَةَ لِلرَّجَالِ الْمُحْجِبِينَ وَلَا تَضْحِيْنَ مَسْأَلِ السَّالِبِينَ إِذْ قُنَا
 رُدَّ عَفْوُكَ وَحَلَاوَتُ رَحْمَتِكَ
 اِبْتِهَاجُ تَوَسُّعٍ كَمَا أَنْدَا كُونَ يَا تَسْوِينَ كَوْنِكَا اَوَّلُ كِتْمَانٍ فَرَوِي قَاتِسُونَ
 اَوْ شَبُوهُ نَوْعِ اَوْ تَكَارِيهِ عَجْفٍ قَيْسُونَ اَوَّلُ وَقْتِ غَرَمِ مَرْدُونِ
 قَيْسُونَ اَوَّلُ وَقْتِ اِمَامِ اَلْمِيْجَرِ تَبْلِيْغِيَّةً اَوَّلُ فَرْصَتِ
 سَامٍ وَخَسْرٍ فِي اَبْدِ اَجْمَعِ وَقْتِ خَسْرٍ اَوَّلُ اَكْمِيْنِيْ قَلْبِ
 حَضِيْ غَمْبَلِ اَوْ شَبُوهُ تَوَرَّتْ صَلْوَتِ جَمْعِ قَيْمَانٍ تَوَرَّ اَوَّلُ اَوَّلِ اَوَّلِ
 يَوْمِ تَوَرُّوْا جَمْعِ قَيْمَانٍ اَوْ زَكَا اَسْمَالِ حَسْبُهُ اَوْ شَبُوهُ لَوْلَى كَوْنِكَا اَوَّلِ اَوَّلِ

سَيِّدِي بِهِ أَوْ رَحْمَتِهِ بِشَرِّهَا عَلَيْهِ أَوْ رَزَقَ تَبَسُّطَهُ أَوْ خَيْرَ

مَكْشَفَهُ أَوْ بِلَاءَ بَدَلْتِهِ أَوْ فِتْنَةَ نَصْرِنِيهَا اللَّهُمَّ آمِنَ

رَوْعَتِي وَأَسْتَرْعُوزِي وَأَتَلْفِي عَثْرِي وَأَقْضِعْ عَنِّي وَيُوفِي

وَأَغْفِرِي وَلِوَالِدِي وَفَرَاتِي وَأَصِلْنِي اللَّهُمَّ إِنَّكَ دَعَوْتَ

إِلَى الْحَجِّ وَوَعَدْتَ الْمَغْفِرَةَ عَلَى شُهُورٍ مَنَاسِكَكَ وَقَدَّ

أَجْنَاكَ وَكَلَّلَ وَقَدَّ جَائِزَةً فَاجْعَلْ جَائِزَتِي عَزَائِمِي وَمِنْ هَذَا

أَنْ تَغْفِرِي ذُنُوبِي تُوْتِنِي فِي حَسَنَةٍ ^{بِالْبَرِّ} فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَفَاعْنَدَا

خَيْرِي مِنْ بَدْعِي وَرُحْمِي مِنْ بَدْعِي كَيْسَ أَوْ تُوْمُوْنِي

يَا مَنْ لَا يَسْغَلُهُ سَمْعٌ عَنْ سَمْعٍ وَلَا تَقْبِيهِ عَلْمَةٌ لِأَصْوَاتٍ

وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي بَصَرِي نُورًا
 وَفِي سَمْعِي نُورًا اللَّهُمَّ اشْحِ لِي صَدْرِي وَسِرِّي أَمْرِي اللَّهُمَّ إِنِّي
 مِنْ رِيبَا وَمِنَ الصَّدُورِ وَشَابِ الْأَمْرِ وَشَدِيدِ الْقَبْرِ اللَّهُمَّ
 قَلْبٌ أَوْعَى فَاشْتَجِبْ لَكُمْ وَأَنْتَ لَا تُخْلَفُ الْبِعَادَ اللَّهُمَّ
 مَقَامَ الْمُسْتَحْبِ الْعَابِدِ مِنَ النَّارِ فَاجْرِني مِنَ النَّارِ بِعَفْوِكَ وَأَدْخِلني
 الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ إِذْ هَدَيْتَنِي لِلْإِسْلَامِ فَلَا تُنَزِعْهُ مِنِّي وَلَا تُغْنِي
 مِنِّي حَتَّى يَقْضَى وَإِنَّا عَلَيْهِ وَوَقَعْنَا لَمَّا أَفْرَضَ عَلَيْهِ وَأَعْنِي ^{طَلَبَ}
 رِضَاكَ وَأَدَاءَ حَقِّكَ وَاجْعَلْني مِنْ أَعْظَمِ عِبَادِكَ مِنْ
 خَيْرِ تَقْسِمَةٍ فِي هَذِهِ الْقِسْمَةِ بِرِضَاكَ الصَّالِحِينَ مِنْ نُورِ

افضل اولدی قوت قیلدا
 نین ایشیکه تور باوقاندا
 وقی داکر قوت بولاسیل
 نوت اولورج بوسیل اوتیه نسل
 کمرای باشینی کچکینای سن
 عید کوی قوت قیلدای سین
 بولسه موندای قوت بارجا
 میسکه اوشودور ایشیکای نیر
 موزن بکین قوت قیلدا
 تورت ایلیک اترق دلمنداندا
 حق تهمجد رسول غم صلوات
 اندامکبره دیکیل تهلیل
 دیکیل و حاجت ایسا اول ادا
 موندای روی دعا پیردن
 بودعا دور او تو عا پس اول
 ملا الله الا الله وحده لا شریک له له اله الثالث و له الحمد یحیی و یمیت

او تا پون ظہر فی اقامت ایلا
عصرنی ہم او تا ربو سیات ایلا

او شبو ایکی نے روز جمع ایلی
سرا کی کا اقامت آیتین

جمع قیلناں محلہ ایلی صلوات
اراد انسل قیلہ اول اوقات

بولما سپہ بر کشتی جماعت تہ
جمع قیلماں او تا ربو فرصت تہ

بر بر یعنی وقتہ ایلپون
خفی لار بو سپنلہ سلپون

او تا ماں ظہر ایلا من از ذکر
بارجہ موقف تہ او شبو

بل کہ موقف دور و رباری
قیل وقتہ انڈا کم ایلی طاعت

عزہ بطنی لیک ایماں ہو
تورہ انڈا بو سپور کا بولہ ا

بل کہ افضل دور و ربو اول سکام
تویہ او سپتیا تور سپہ انڈا امام

ہونگائیں نہ عازم عرفات اوقوعیں ہو دعائی اول اوقات
 اللَّهُمَّ إِلَيْكَ تَوَجَّهْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَبِكَ اعْتَمَدْتُ
 عرفات اچرہ بار توفیق مل یوں ادا پیدا تو رہا غیل نبی صل
 عرفی بطنی غم تیش کا ندا تو رہے محسوب اہامیں وقوف اذنا
 غیل قیل جو بن یا ویو شہ وقت سینت اولدی بو غیل زینت اول
 بولے وقت زوال اول سنگام جھپسون اول وقت منبر اذرا امام
 اندا اولتورسون اتیو نچہ اذان تو بویان خطبہ اوقوسون اول ن
 اوقوسون خطبہ نی دا اولتورسون نہ خطبہ اوقورقہ تک تو رسون
 بواکی خطبہ واج ایش لاری ایک کا بعد ہلا سون بار سنے

جتناح او قنای ناسنا
 کلمه در جنبا پس مناسنا
 بلیه اتیان یا و عیسی
 او توغو تو تو منا و ابو دورسل
 اللَّهُمَّ هَذَا مِنَّا وَهَذَا مِنَّا وَلِلَّيْنَا عَلَيْهِ مِنَ النَّاسِكِ فَمَنْ عَلَيْنَا
 لِمَا مَعَ الْخَيْرَاتِ كَمَا مَنَنْتَ عَلَىٰ أَوْلِيَائِكَ وَأَهْلِ طَاعَتِكَ
 فَأَنَا عَبْدُكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ تَفْعَلْ مَا أَرَدْتَ اللَّهُمَّ وَأَبَاكَ
 وَمِنْكَ أَرْجُو تَبَلُّغِي صِلَاحِ أَمَلِي وَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي قِنَا عَذَابِ النَّارِ
 ظهر الیاء عصر و نیشام و عیشا
 کچه بولما تو مناد و سنپت بل
 عوفه صبحی بولسه جون پیدا
 میسجد خیف اچیدا قلیغل او
 میسجد اچر کچه نماز او تا کیل
 تا تک نماز مناد و قلیغل او

۷
 سر قاجان بو طواف لائے کیا تیکس
 پس حاجت ایما پیورور نیکیا
 یا بو مسجدہ پسینا راو کمال
 سر نماز اندا سیک نماز جریل
 یا نظر کعبہ او یکا قیغیل
 بو نظر قیغیا سیک عبادت بل
 سین ایشیکل مولی روایت سن
 ابن عباس یدعی حضرت تین
 تنزل علیٰ ہذا البیت کل یوم مائة عشرين رحمة ستون
 للظالمین و اربعون للمصلین و عشرين للناظرین
 بولسہ ذی الحجہ امین متی کون
 ظہر او تاب خطبہ امام او توپون
 حج نیک اعمالین امایسون تعلم
 تاکہ بیکجا قیلور اشین سر کم
 سیکرہ نخی کونی کہ ترویہ دور
 کلمہ و انساب حقیقہ تور

مردہ غم جن یوز و کسی قبلہ غم قیل	ببین صفا و او تو غایت
بیل کہ بر شوط تور بو بر بار شینگ	کیل نہ ایک شوط اولور بو
نہ شوط ایت صفا و مردہ	تی شوط اولدی واجب ایلا
پس تیغای پس ایلی میل ارا	هر بارش هر کشش و ایتغیل اوا
یاد تو قیل که مستحب تور بو	سعی ایلا و مخلص ایلا
نہ کیل مسجد حرامنه باست	اند ایتغیل نماز ایلی کعبت
او شتوا حرام بر له مکة و اتور	او شتو تور ماغی غمیت تور
جقما غیل بی ضرور مسجد	قیلا انما نخطوف قیل اول
تی شوط اولدی هر طوائی میل	ایکی کعبت طواف ایتوب کیل

توش قوی نورانی سی یزیدی قبل توجه بودت مروه پاری
 اسیل بودعانی نوبت یورو اسپته قیلا غیل نعت
 اللَّهُمَّ احْبِبْنِي لِسُنَّةِ نَبِيِّكَ وَتَرْفِي عَلَى مِلَّتِكَ وَمِلَّةِ رَسُولِكَ
 وَأَعِزَّنِي مِنْ مَفْضَلَاتِ الْفِتَنِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
 یورو اسپته سیل عیسیل اکی سیل ار اسید اسپعی اسیل
 بو یو کورما که اتو غیل بودعا بودعانی بو یو اقیغیل ادا
 رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَتَكَرَّمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعْلَمُ أَنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَكْرَمُ
 وَأَهْدِنَا رَيْبِي مِنْ حَزْبِهِمْ
 سیل لار دین او توب بارا یورو کیل مروه پاری اسپته

هُوَ الْإِلَهُ الْقَدِيمُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
 لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا تَعْبُدُ إِلَّا آيَةَ اللَّهِ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصِينَ
 لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَ وَعْدُهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَأَعَزَّ خِدْمَتَهُ
 وَهَرَمَ الْأَحْزَابَ وَوَحَّدَهُ لَا شَيْءَ يُعَدُّهُ إِلَّا اللَّهُ إِلَّا اللَّهُ الْهَامُّ
 وَاحِدًا صَمَدًا لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا اللَّهُمَّ اجْعَلْ هَذَا
 حَجَّامِيرُورًا وَسَعْيًا مَشْكُورًا وَعَمَلًا مُتَقَبَّلًا وَتِجَارَةً
 لَنْ تَبُوءَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
 بولپ کر حاجتیک بویروا تیلایا یئکریدن زاری و تضرع ایلا

او تان سر د او بشو سپی ادا بویو سونو طواف قلیض ادا
 ایما بان بو طواف کرم جفا قیلوں اول وقت اسلام حج
 پی غم قلیغین نی اقدم شرح ایما بیار جبه پینین کما مام
 جق صفا ایسکین اول صت پی قیلاق ته ایما بان نیت
 سین صفا نیک باغیمین کوزر کا کعبه اوی کوزر کو بونج
 کعبه پار نی باقیب او کعبه کوزاریب ایکنیک اتعل بر
 سر تا جان کیم وینسه کعبه بو او قوغو لوق او توغای بر
 لا اله الا الله وخذ لا شریک له له الملك وله الحمد
 ومنت وهو حی لا یؤت بیک الخیر وهو علی کل شیء قدير

وَبَارِكْ لِي فِي مَا آتَيْتَنِي اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا الْبَيْتَ بَيْتُكَ
وَالْعَبْدُ عِنْدَكَ وَهَذَا مَقَامُ الْعَائِدُ بِكَ مِنَ النَّارِ
اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ الْكَرَمِ وَأَذِلِّكَ عَلَيْكَ

حق قره حمد و رسول نه صلوات دیکھا میں اور شہویرہ الاول اوست
دل بوجاں برلہ موند حاضر بول جمع قیل اور زنی حبس خاطر بول
حاجتیں کنی خدای دست لیا کھیل استجابت سیری بود و زمین بیل
نہ کیلیب تمام ابراہیم ایکی رکعت نماز او نماز کر کم
بو نماز او نماز کنی واجب بن سر تہی شو ط کیں میں اتنا کھیل
بو نماز اول تمام را آتیاق کر مہیرہ ایساں شیت موندق

کو رو روز و قہی پور کھیش
تور اگر فرجہ تا پاک ایلا بو

تورت آستہ شو طقیل اندا
استلام است حجر غمہ تیکاندا

شوط لازیک اراسید امنوی
سین سوالات فی رعایت قیل

تیبی طوف املابان حجر توت
استلام حجر ملان خم است

می شوط کیکیکیل
بواجابت ییری دورور چلککل

کعبہ تیار نو امیک اوروبا
توقیا میں کعبہ تارینی توروبا

بودعا و شوریدا سین تو غیل
او تو غولوی بوسردا بودور سل

اللَّهُمَّ يَا رَبَّ بَيْتِ الْعَتِيقِ اغْتَقِ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَأَعِدْ

مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَأَعِدْ لِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ وَأَفْعَى بِمَا رَزَقْتَنِي

ایلیکای سیر عایت قریب	ایلیکای سیر عایت قریب
سین جردین طرافت قیل نپاد	اویسی سول قولیه قیل بو نور توماد
طوفی ایشلا بان حیسر پریزین	ایلیکای سیر طرافت تا سقارید
بولما سه طوف باشلاما تان دین	ایوردلوب تا سقارید
سکا سسین کور طرافت ایلا زین	طوف قیلنن حطیم و شادان
اوشبو ایلیکای او ککادان جل بس	ایوردلوب و ایولارنی اوی ساری قیل
کعبه نی ایوردلوب و ایسین سول بس	طوفنی مسجد اجمده قیلنن
اوشو مسجد نیکی اتی بولدی ام	موسکیک اجمده نی ایوردلوب اولام
شوط اوج بولغور برین سیر عایت	کوکوروب پیرت اککنیک اول

وَبَصْدِيقًا بِكَيْلِكَ وَوَفَاءٍ بِعَهْدِكَ وَإِتِّبَاعًا عَالِي سُنَّتِهِ

يَبِيَّتِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَطَهِّرْ قَلْبِي وَاشْرَحْ لِي صَدْرِي

وَكَيْسِرِي فِي أَمْرِي وَعَاقِبَتِي مِمَّنْ هِيَ

بودیگان را زنی میباید مسلم قیامین نیت طواف قدوم

اضطباع ایلیکین بو فرضتته قایمین دورا اضطباع ایلیکته

جب گفت قدرداچی سالی اورتا سیرا سپت اولونو کورین

جب گفت قدسیرا فرضی سال اضطباع او شبودور مونی باو آل

هر شرایط که بار من زارا کیلمتورانی طواف ارا بر جا

کیب سیکون طواف قیلندیا یوزا یوقان مسباح دورا

عَنْ وَذَرِي اللَّهُمَّ اذْخُلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ

حجر الا سود اوترو سپيده بار ایت کبریا الیک کو ما پ

بو پسته قبل تا شعی الیک سپور کین او شمنی است سلام در بار

تقیلش دین سیر اولی سپه بو تاش قبایب سلام الیه بو

الیک بر لرین اشارت قبل او شبو وقت او شبو لار کین او تو عمل

بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ

وَرَسُولُهُ أَمِنْتُ بِإِلَهِهِ وَكَفَرْتُ بِالْحَيْثِ وَالطَّاعُونَ

وَاللَّاتِ وَالْعِزَّى وَمَا يُعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ قُلِيَ اللَّهُ

نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ بَرُّ الصَّالِحِينَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَيْمَانًا لِكَ

اللَّهُمَّ هَذَا حَرَمِكَ وَمَا مِنْكَ قُلْتَ وَقَوْلِكَ الْحَقُّ وَكَلِمَاتُكَ

وَدَخَلَهُ كَانَ آمِنًا اللَّهُمَّ حَرِّمْ لِحْيَ وَدَمِي عَلَى النَّارِ

تَقَرُّنَا مِنْ عَذَابِكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ

سجده ایچره ایان بالاینک انیسل طوف ایلار داسم بوزیک انیسل

اوتوغیل بودغالی مسجده ارا اندابار دوراوتوغولون بودعا

بِسْمِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ لِلْحَمْدِ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَلْغُ فِي بَيْتِهِ

الْحُرَامَ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَمَغْفِرَتِكَ وَأَدْخُلْنِي

فِيهَا وَأَعْلِقْ عَلَيَّ أَبْوَابَ مَعَاصِيكَ وَجَنِّبْنِي الْعَمَالَ بِهَا

کبده فوسن اودون شکارا کورتا ایمکنی انیسل اندا

مِنَ النَّارِ فَمَا نَزَلَ عَلَيْكَ يَوْمَ تَبَعَتْ عِبَادَكَ وَوَفَّقَنِي
لِمَا حَبَّبْتَ وَتَرْضَى وَحَمْدِي لِحَيِّ وَبَدَنِي وَشِعْرِي وَبَسْمِي ^{عَلَى النَّارِ}

طبع ایسے کچھ جو یاد ہے سر قاجان کعبہ نجد کوزی توشیحہ

ایسے دنوں اور شولہ زنی اول صحت دیکھو لو کلا روبرو در دین رحمت

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ

حِينَ رَبَّنَا يَا سَلَامُ اللَّهُمَّ زِدْ بَيْتِكَ هَذَا تَعْظِيمًا وَتَشْرِيفًا ^{وَمُهَابَةً}

وَتَكْرِيمًا وَزِدْ مِنْ حَجِّ أَوَاعِمِ تَعْظِيمًا وَتَشْرِيفًا وَمُهَابَةً وَتَكْرِيمًا

سر قاجان کو لیکر ہے تمہاری بارہوں اول مسجد جسے اسم مبارک

بارہوی شیعہ لکھتے ہیں کہ یہ سونے اور چاندی کے پونے اور تین سو اول اندر

بِسْمِ اللَّهِ أَحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لَإِسْلَامٍ عَلَّمَنَا الْقُرْآنَ
 وَمَنْ عَلَّمَنَا نَبِيَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِلْحَدِّ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا
 خَيْرَ أُمَّةٍ أَخْرَجَتْ لِلنَّاسِ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرْنَا هَذَا
 وَمَا كُنَّا لَهُ مَقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا مَمْتَلِقُونَ

تسپا سقیات قده یار ووی کشتی انڈا نڈ کور بولد می سیدور الشی

میں کیجاں کیسبی باغلا ناں حرام ایلا نیوں مکہ جا می عمر حرام

سرتا جان کم حرام برکاتیتار انڈا او شہر و ہا تکلم اتار

اللَّهُمَّ هَذَا الْبَيْتُ بَيْتِكَ وَالْحَرَمُ حَرَمُكَ وَالْأُمَّةُ أُمَّتُكَ

وَالْعَيْدُ عَيْدُكَ وَهَذَا الْمَقَامُ الْمَقَامُ الْمُسْتَحْسَنُ مِنْكَ

وَالْأَصَابِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي رَايَاهُ فِي حَوَارِكِ

او سيدن بونفوز چقا ندا بو تپسكانى تيسون انرا

بِسْمِ اللَّهِ الْأَحْرَكِ وَالْأَقْوَمِ الْإِلَهِيَّاتِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ تَوَكَّلْتُ

عَلَى اللَّهِ اللَّهُمَّ إِنِّي لَمْ أَخْرَجْ بَطْرًا وَلَا رِيَاءً وَلَا مَمْنَعًا

بَلْ مَرَجَيْتُ انْعَاءَ سَخْتِكَ وَابْتِعَاءَ مَرْضَاتِكَ وَقَضَاءَ

مَرْضَاتِكَ وَأَتَّبَعْتُ سُنَّتَ نَبِيِّكَ وَشَوَّيْتُ إِلَى قَلْبِكَ اللَّهُمَّ

وَفَقَيْتُ لِمَا حَبَيْتَ وَتَرَضَيْتُ بِمَا خَفَيْتَ مِنَ الشَّيْطَانِ الضَّمِيمِ

او تو سونن طاسر ايلما بان اخلاص آيه الكدرى ميت اخلاص

او تو سونن بو دعوى ايلما نيس بو دعوى كرا كرا كرا كرا كرا كرا كرا

اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْمُوَسِّرُ فِي الْحَضَرِ وَاللَّيْفَةُ
فِي الْأَهْلِ الرَّالِدِ أَحْفِظْنَا وَإِيَاهُمْ مِنْ كُلِّ آفَةٍ وَمَا هِيَ
اللَّهُمَّ بِكَ انْتَشَرْتُ وَبِالْيَكِ تَوَجَّهْتُ وَبِكَ اعْتَصَمْتُ
وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ اللَّهُمَّ أَنْتَ تَفَقَّحْتَ وَأَنْتَ رِجَابِي
أَلْفِي مَا أَهْمَنِي وَمَا لَا أَنْتُمْ بِهِ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ
مَنْ عَزَّجَارُكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ اللَّهُمَّ زِدْ نِي التَّقْوَى
وَأَعْفِرْ ذُنُوبِي وَجَهَنِي لِلْحَيْرِ إِنَّمَا تَوَجَّهْتُ إِلَيْكَ أَنِي
أَعُوذُ بِكَ مِنْ غَمَاءِ السَّفَرِ وَكَاتِبِ الْمُنْقَلَبِ وَالْحَوْرِ
بَعْدَ الْكُرَى وَسُوءِ الْمُنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالرَّ كَدِ

سپاهان و سپاهنگار عیاش است پهلوان	سبز کاغذ فصل آید پستان
بوسه زنی و زیکا خرم است پسته	کیم که حج جانی غم غم است
خشم لاری باری رضا قلیون	سزایکم تر ضی ابراد آقیلون
میان ایشان دین و توپ اول باریدن	توبه قیلون باری کیش لاری
باریدن سمت ایستابان کتسون	دوست لاری باری وواع
نقعه قیلون اول بوبولدا بوال	ایم اول وقت بولدا بوال
اویدا قیلون نماز املی کت	غم غم است اویدا باری چهار صت
سوزدا قلی با و قلی موآند او قو	او قو غولو قلی بل که نار دور بو
کوریست باری کت کوری در کید انیا	او قویون بو و غولو باری

بهرت ایکنکینی بومرستیل	بو عمل قایسی دور میں اتنا ہی بسل
اور کا و اجناج ایسا پیر عمل	کہم کہ اولی طرف قبیلہ رمل
کو کو رور کا ایشیت کہ بو اتور	سعی قلعیل کہ سپی سنتت تور
انزا بو سعی نے کیتور رجا	یور و رذ کدا صفا و مروہ ارا
اوشو ایکنک ارا پیدا کو	اندا میلن احسنیر دورور
کچھ لار بول سنا وہ اول سکام	سنت اولدی تو تاشن انا رام
مستحب با ادب تور و رکا نادی	اوشو رکا ایلان کاندین اور کالاری
توصیل بله حج اعمالی کنک با	
مستحب و زیادہ دیکھن	ایدی حج فرض واجب سنین

<p>رمل و سی نموندا یوق حاجت نیز باش قزق پانچ ایست بقصیر نموند آقصیر قایسی دور چ حلق بقصیر ایلا کر کوبه</p>	<p>قیل طواف و داع بوجرت بولدی واجب بوقیلا عمل بقصیر بر ایلیک پانچ بیک او جدریم عید دور کیم دیلدی نخر کوبه</p>
<p>حج سنت لازمی بیک پانچ</p>	
<p>حج و ایلیک که تورست سنت موشی افاتی ایلا سیون معلوم مکه گاکیر کاج او طری ایلیک نیز بر سنت حج اولدی مل</p>	<p>توت قولاق بارجه سینه اتیای سنت اولدی انکا طواف قدوم بوداغی تی طرف بولدی بلیک شوط اوج بولونور سینه عمل</p>

مرد درین کمال تیه صنایع پاریه	او شینوایش دور حج اهلینو مار
موند ایلک کمال که تیه شو ط کیر ک	ایکی شو ط اولدی بار تان و کلا
بیلک اوجونجی واجب میں موندق	بار دور و راول مناده ماس
اتنا میں تورت کوندا ماس	باشلا غیل عید کونید بوش
عید تیه تیه شئی است موند	التمیش اوج نی التیل اوج کوندا
اتنا میں کونید اوج توت	سرقاجان اتنا نیکد اتنا میں
کرم که اتنا قی اولی طوف ارا	واجب اولدی طوف صدر
قایسی دور بو طواف دی ننده	حج کمال اعمالی کاکا کاند
کعبه ایونی تری طوف قلیک	طوف صدر اوشو طوف بولدی

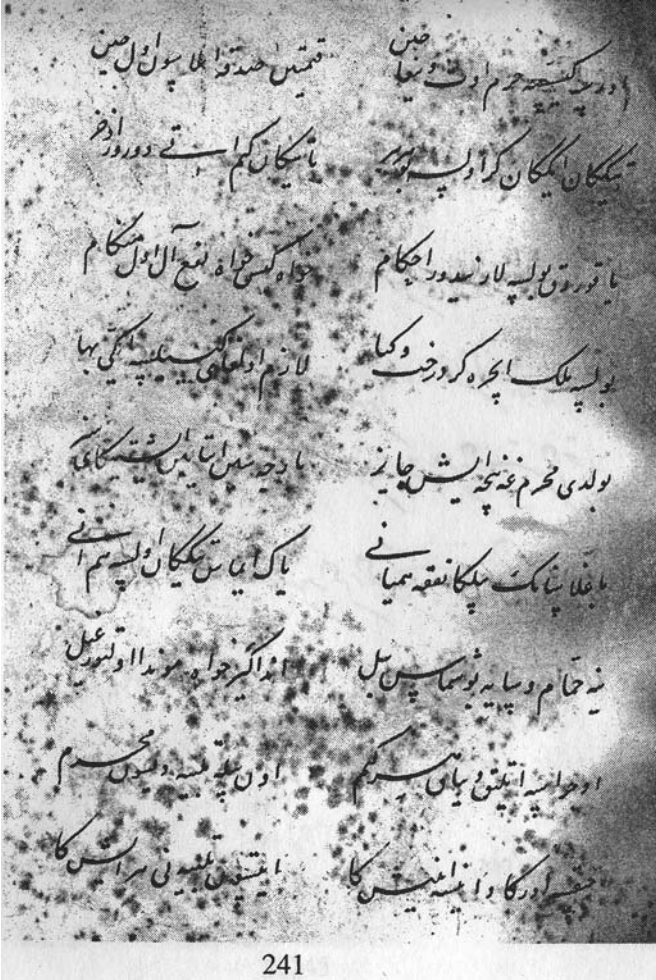
اور کامغینہ اور ایتیت شوط
 موندادی کردیشینی در لار شوط
 کر بو اور ولماک اولسه ترک اول
 لازم اولغای بو ایشی و چون

حج واجباتی میک بیانے

حج داپلکل که پیش دور و روا
 بازنی قتل ادا یرید ایلکلب
 صبح عید اولسه اوتوبان عرفه
 بولدی واجب و توف فرزند
 بودیکان بر داپستنی تو غل
 اوشو تور مانی ادا واجب یل
 پیس قیصل صفت او مروه ارا
 واجب اولدی بو فعل قتل ادا
 چکا کیفیت تین تین قیصل
 پیس نی طوف دیس کس قیصل
 پیس نی صفا و ریت نبیاد
 حروه پیار نغمه بار بو سوز توت یاد

خواہ آئین دور انداز خواہ سابق
 خواہ ادویہ انداز خواہ بول و نطق
 خواہ نور انداز خواہ پس بائیں
 سرنی قیل سا عی توقف قیل
 غزنی بطنی داوسے تورہ
 انداز تو زما عی پس رو کورہ
 حج نیک کنجی رکنی نیک بیابے
 امید ایکنجی رکنی شیکھل
 بوز یارت طوافیدور پیکھل
 وقتی نے بلکہ بار دور و روح
 داخل وقت نور سہ کنی کون
 عید صبحی دور تبداسی انیک
 لولور ووج کر کما جہا داپسی
 او شہ ووج کون امید الی کون
 داخل وقت طرفت ایستے
 بلکہ نور وقت سی سوط کون
 سوطالی سل لغت نہ بار دور
 نیک

حال در حال و در حال است
 تلمیذ کرامت از طاع است
 حج و ارکان یکی تولدی است
 هر یک کسی نے اتنا شیت پل
 فرض خارج کی شرط و در داخل
 رکن در لار فرضیه داخل
 اندر اس وقت بارانی عرفا
 رکن بل اندر تورا اول اوقات
 عرفا کوئی کم تو مشن اولدی
 بل کہ تورا مانی محل لاری اولدی
 عرفا تو تو زوگی کون در بل
 سونی بود الحج ہاشیدین سنا عمل
 عرفا بل کہ نار و در و در
 عرفا اصحی ہا کئی بار و عرفا
 عرفا بل کہ نار و در و در
 عرفا بل کہ نار و در و در
 عرفا بل کہ نار و در و در

تقل قلبه بولانی کر محرم	بولانی ایکنی سیح نیه لازم
پشه و بور که دینه سپیجان	کچن آری میلان و جان
بورئی شیر و سرنی دره	باک ایماں قل قلبه لاراغدا
قارغه مردار نیمه نی کر سیر	محرّم اولتور سپه باک ایراپن در
باک ایماں اول سپه کت و توکوز	خبر ایت اوله داعی بود و سوز
بل که مایه رود حرم و اصیدم	نجه کیم بولایه سپه کاک اجرام
سرکشی قل قلبه صد محرم	قیمتین صدقه ایلا سول اول دم
مایا کور کور تاک اولدی م	توق و و اصوم لیک اول سکام
بولیه صد حرم و اگر کت	بر بهاستیم بولور توخت

صدقہ کی سرکشی نقص ایسا ر ناقص استیجاں کوشی نے بلکہ شمار
 قبل ہونا ناقص و سلیم فی تم میں شادیت فی صدقہ بر اول دم
 صدیقہ کی سرکشی نوع ایسی قاجر اللہ آپ سرکشی تہیہ
 قیمتی نے تمام صدقہ برود مستند پکا سپر کی نوندن اور دور
 اوشا تو ذکر یومور لغہ محرم صدقہ قیمتی بولور لازم
 صدقہ نہ اور تان اولیہ محرم سر بر بکا تمام قیمت شمار
 سرنی مفردہ لازم اولیہ خزا سر کوشی تارون انڈا الکی بجا
 صدیقہ کم انی محرم اولیہ س شرح ایسی فی سہرہ کوشی
 سر کمال ایسی صدیقہ بکا محرم ایسی سہرہ کوشی

بر فرید و فر دخت توں میرا	یکم بو متسل غذ بولجای اول قرب
نچہ کا قیلہ لار ہا اول حال	اول ہا بر لہ ذبح ایسا ربیہ آل
مکہ دا اول نیمہ نی قرباں پیل	یا بو صیت سپہ طعام آغیل
انی مسکن کا قیمت ات اول آن	کیشی ہا شینہ اکی رار با تمان
یا بو اثین قیلخ لوق بولورا	روزہ تو پسون ہر اکی با نمہ
کر بو صیت نی قیمت ایلا رطاع	ارتبہ نصف صاع دین ازراق
صدقہ قیلہ تورو رانجا لازم	یا بو ارتون او جون بولور صایم
صدیک قیلہ تینی کر اول حاع	بولکہ کر نصف صاع دین رانغ
حکمی کر ایلا کان کسبی دو پیل	ادبہ کر ایلا کان کسبی قیلین

یولیه گریز تو کین اگر محسوم صدقه بکنت طعام اولوردم
 مخطورات نیک اکنجی نوعی نیک بیانی
 بلا دور اکنجی نوع مخطورات کیم بوروزاق انکلا دستم
 بل که بار موجب خراب نوع توت قولاق شرح استیاسی
 بلکاپین موجب خراب مخطور صید برنی قتل قتلان تور
 صید پاری اشارت ارایسا صید تیار کادالاسخ ارایسا
 بوجبت لاروی اولسه صید قتل او شبولارنی داعی بوجکم دا
 بولیه اول بر داکر پاتین سودا صید نی اکی عدل قنای بها
 کرفخیده و زوخت سز دور توت قولاق شرح اهلنی نوزاق

بر بعد از آن از آن ایامی که نیست	باستان بر لبه باشی و قلیه
صدقه موجی دور بودیم	ایمده ایامی سخی قسم عم
یا نیه کشی پاج و تیراغی فی	بودی کار از یک اتیه از زنی
فرض طوفانی ایامی پهنکنه	پایه با الهه با طهارت
حکمتی ایامی کشی سپهر	با خود او بیت کشی سپهر
از زانی سیکای پس بر برید	بدریه با ترک واجب است
توت قولاق شرع ایامی بود	صدقه نصف صاع بودی
قبور اول کشی صدقه نمان	بر بریت اول نوریه کشی اول
صدقه بودی اولی که شست	کیم که اول نوریه کنی با اوج

اول کیشی بواشیکا مانگای	کیم که بونوع قیسه اول تیکای
نی بوسونلوی که دیرین اول	ایدی اول سکنیزخی این شتیک
بولسه قرمان بولور انکا لارم	کیم که تیات تیلوتوب محرم
کیم کاکیم غدر برله بولسه اول	اوشوایشلار که بولدی موجب
بری اولدور که ذبح المار سل	انی اوج ایسکاپین مخیر سل
آتمی پکین کا یا طعام سرور	یا خود اوج کون انکا صیام سرور
کیشی شینه باراکلی مان	برکولوک نیمه بوغدی اولسه اول
صدقه موجی دورور بولسم	بار دور اکنجی قسم ارا نیچه ایسم
سکسه ما بولیه عضو دین اراق	مانغ و خوشو و قرمانی ابلایق

قیلما غونجه نیه بوطون ایشته	چقماں احرام دین بونوع کیستہ
ترک اگر بولسہ تورت شرط ادا	سین زیارت طوائی قلیغا
فرض طوائی کراولسہ قیلماں	نیہ آیام کھنر دین مانیہ
عفات ایچہ کورتار در ضنت	نیہ مخطورا و شود و روحا
چقماں برقان بولور انکا لازم	بورناریق کرامام دین برکم
قویس قربان قیلور بوترک ایشیکا	نیہ ترک اولسہ واجبی کیشیکا
ترک بولسہ حج اہلغہ اکثر	بلکہ بر واجب ایش لارید
باری واجبی ترک قیلما کی	کھلی بار دور بونوع اور کایک
سین نکلی واجب نی ایلیا پیتم	نیہ بر بود و در ایشیت برکم

تلمیحات

قیامت که راه او بشو کیشی	انگنا بولغای بود قیامت کیشی
نیست مخطورتی ایشیت موند ای	فرض طوفین جنب ادا قیامت
بویوسونون یورش او چون قتل	تیوه یا اوینی موند اقرابان قتل
زی طوف زبارت اولغنا	بولپه کشف عورتی انذا
یا سلور غضور بعیدس کورپراک	بولپه کشف قان کراک ایا کراک
کر نجابت تو نو کندا بار اول جن	سزنج کورپراک اولپه دریم دن
کر بویونکلیع طواف ایبار کریم	بولغای انگنا سچ نیلیم لازم
ینه سز فرض طوفی ایلا رجا غ	ترک اوج شو ط بولپه ایلا رقا
موسکا تم قان بولور انگنا لازم	قانتی قیامت بولسور اولغنا

233

تو توڑو بچی

ایسہ مجلس بحرہ لڈ لڈ لڈ لڈ

ادجکو یا توینی اول قیلور قرمان

تورت قاندور انکا قولان

الماپہ قان انکا توین اول سنگام

فرض طرفی بے وضو قیداق

یا جنب بولہ اور کا طرف ارا

بو محل بر قوی ایلا سوس شربان

بو یوسو نلوک کہ دیر میں انداق قیل

کر کشی بولہ بے وضو اندا

یا کیشی تر یا عینسی آلور حین

ادشوایش لاد کا مارا کابرا

تورت مجلس دامبریں کسپہ

سرایاق بر الکنی کیم کہ کام

تو توڑو بچی نے سکل ماہر بوندا

کیم کہ محدث بو طرف قلیہ

لازم اولغای بو الیش و جون

ایمدی ادونچی پینسی ایای بل

عمر نیک سی و طوی قلی نڈا

پنجاهی کم بود وقت نیکیا سن	ایدهی آلتیستی این شیکای سن
بوانگی گشتی داغی قان قیسون	یابسه ار با بشنی بوزی خاتون
بر کون او تپسه بوایشکا قان پیر	ربی جبریا پله بوایلی سیر
قرقان بر بوک اولسه ناورد	بس که میشنی بود و روز پ
یا تمام اوزکا عضو دین یاد	قرقه حار یک جریاچ و سجال
قیل قیاسن شمولار کایا سن	مثل قوتوق توکی و عاهه پسنی
بو بار یغیر کیراک که قان قیلده	یا حجامت برنی قر قیلده
سین شیت سوزلا رینی تور	ینه مخطور بر باق آسان تور
یا الینسه ایاقنی هم موندق	برایک ترناغنی تمام الماق

یہ پیشینچی باریجھکا تون	میں میں بو طری بیجھکا تون
سرنی کیم کھٹو کو کتور ورنوین	دیجائیم اولد وور ورنوین
اد توک و بورک و کو نکلاک و	کنک برلہ جبہ و ختانی
کینز او پسوں کرایب سیدہ اور	باری بو جکم دا دور و زاور کان
کیسانک انی تمام بر کون دا	عادتی دیک نی حکم دور و زور
موند اسم پسکا لازم لغای تان	او جکویا تونی قیلے پس تان
تونی بر کوندا کیم کہ بار صحت	جتیار یب کیسہ تورت سب
سرنیجھکیجکا تان قیلون	سیدہ شرع دا بودور پسون
کمراد توک کہ کعب دین تون	کیسانک کھکانین اشے اول جان

شکل پتی و باش و بوت بازو	بر بر بجا اگر تکیا را خوشبو
مر نچه مجلس تکیا یک استعمال	انچه تان قلیعا پس منونی باید ال
کر باری تنی ایلا پاک تطیب	بولیو بر مجلس چرخه بل شیب
سپکا پیکل بود وقت بر تان	بر دین ارتوی بود وقت حاجت
طیب حکیمه دور خضای مار	انین تکیا یی شیب ای مار
لیک خوشبو گویم که تو سپه اورین	تان قلیور کر ایشیت پسرع
کوبه مجلس را اگر خوشبو	باک ایما پس لولیه بود قدر خوشبو
نیه مخطور بود دور و باید ال	قله احرام و ایماغ استعمال
عضو کامل غیر تکیا و کسب ایماغ	موتکا سم تان دور و کسب اول

میں اگر فیلیہ سہم بوسنیاتت الما	مثل بوسن و کنار و شہوت الما
بولیہ بوجکم داوور و ریا دال	غیر انسان جماعید ازال
اوشو مذکور حکم دابن انے	نظر ذمہ لاکھلے منے
کر بولار واقع اولہ سین قان قبل	اوشو لا و منسجج ایر پاسل
سکنا خاطر نشان قتلائی امتیپ	پلکل او چی کج بار و ورور ب
طیب نی بل کہ بار و ورور او	سرنی اندین غرض ایہ جو شہو
زغوان و نغشہ و پنبل	مثل مشک و عبیر و کل
غرض اندین جو بخش ایہ پل ایہ پس	سودہ لار بل کہ موند او اخل ہا
نہیں کہ حکمیں اتا میں باو آل	غضو کا مل غنی کیا ک استعمال

حجی و عمره پی بولور با طریل	باطل اولسه چو ک قیلور اول
عمره و حج نیک ایش لارین پان	لازم اولدی بوایشکا مان
ینه یل حجی قیصت قیلور اول	اوشبور اول شوق اهلیمه
کرد قونو کدین اولسه سونکر اوش	منسیدج ایما پستور ووروبوش
حلق یا قصردن بوردن ایشنبک	واقع اولسه نی دورور
اوشبو یکنلنج بوایش و جوتان قیل	تیوه یا ادینی مزه اقربان قیل
کر بوایش بولسج ادا پسیدا	حلق ایله طوف نیک ارایدا
ار بشو فعلینک کال لازم اولغای	بوایشکا قوی ایلا کمل زمان
پیکل کسیمی بار و داغی و طی	بولما غیل اوشبو وقت ساعی و طی

توت قولان بر ایکی کا اتیانی	بیل ایکی توت لوت اولدی محظورا
نیسه بر موجب خبر اولدی	بر ایسی موجب فدا اولدی
توت قولان بر ایکی کا اتیانی اسم	بورنا غوغی بار دور ایکی قسم
او جکوما قوی نیل بودم قرمان	بورنا غوغی قسم اولدی موجب قان
اول ایکی ایشته قلیمه قرمان قوی	کیک ایکی ایشته تیره دوریا اوی
ایسین بارجه سنیسم ایشیت	اول سیکیرش دور اولدی سیم ایشیت
یا ایکی برکا قلیمه دورور سیم	دول ایکی برکا کر قلیمه دورور سیم
خواه طوع اوله خواه کره اولان	خواه عمد ایسه خواه ایسه سیمان
بوز قاری اولسه بودیکان ایشیتلار	عنات ایچره تور ماغیدن اکر

تیلپان کس کوئی خلق ایشی آئی اجہ سلام قبا رکشی
 کی کہ افانی اولما پہ زنی سل یو تو ان ممتنع انکا وکیل
 میں تران بار جہ سپیدن افضل کور نہ تو کیس میں متع دور
 بل کہ اوج دیر دیکس نہ دوریش نی دیش دور سپکا و نی قلمش
 مہر کا جو املا و نیک نیت تیل بدہ غیبہ دہی دل در صیت
 لَبِّكَ اللَّهُمَّ لَبِّكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبِّكَ اِزْخَمُكَ وَالْقَنَمَةُ
 لَكَ وَاللَّذِكُ لَا شَرِيكَ لَكَ
 تیلہ اتیان بولوب محرم بو سچا ایشی تیلپان سچ کم
 مخطوطہ امین

بیشتر قاریہ حلال بولور	نچہ کون مکہ دا بوجال بولور
ترویہ کونی باغلا را اول احرام	حج او جون کئی الیدیک اول احرام
انکا طوف قدم حاجت	مستمع غمہ بل کہ سنتت ایما پس
فرض طنی قیلور حاصل پسون	انل و سنی بنے ادا قیلون
مستمع کیشی اگر بولور	قیدہ فان روزہ یا تو تار بولور
قیلون او شبو کیشی تارنیک	قیلپان مونی خاطر تی نیک
مستمع کہ ہدیسی با برہ سہراہ	قیلور شینی دی بولونک اکاہ
عمرہ دیں پونکر احرام وین	نہ اوزکا قیلور شین سورپون
ترویہ کونی باغلا پسون احرام	حجی غمہ کئی الیدیک اول احرام

ادیشوا یکی کا حکم قرآن سے تورا
سوں کئی دجہی خلاف سنت تورا

متنع پانے

عمرہ نہ کیے کہ باغلابان احرام
طوفنی حج آسیدہ قیہ تمام
حج اور جو نہ باغلابانہ احرام
اول حرم بریدیں سنل سکام
بل متنع دور دور بوجہ خدا
نیہ اور کا ایشین میں سکام
متنع بل کی تورا لوک تورا
نہ ایکسی نے دی کہ جو تورا
بری اول دور کہ ہر ہی یوں ہر
نی قیلو راوش بولکشی اول کہ
بل کہ مسیات تین اول سکام
عمرہ قیلاقہ باغلابان اول احرام
عمرہ نہ کیے طوفنی اور قیلو اول

چونیک اعجازی قید ادا	تبی کون سینہ روزہ بار دور انکا
عید میں بربہ تو نما عالوج کون	عہدہ دین ذبح ایلمابان حقیون
ذبح دین کہم عاجز اول حال	ذبح قیماہی کوکشی بوسہ جلال
لازم اولغای انکا ایکی قربان	سبری احرام تانی سینہ قران
ذبح اوچون گیم روزہ اولوج	توتپہ حج کول لاری مونی سلپون
نخر دانا بسینہ قربان غ	توتما سون روزہ ذبح دور انعم
نخر دین نوپکراتا بس ذبح اوچون	قیما سون ذبح روزہ اول بوسون
عمرہ غہ بورنا باغلا سناک احرام	ایلا کو نجر طوانت عمرہ علم
نیت حج نیت پاک اول صحت	یوق اپر یکس ایلا پاک نیت

عمره نیک طوف و پیمیشی قلیسون	قیلغونون ایشینیه بودور چ قلیسون
قیل بواجرام ایله طواف قدوم	سین هم قیل بو سپور قلیب معلوم
اوشبوا حرام بیدله حج قیل اوا	حلق نی بورنا دی قلیورنی چکا
موند ابر قوی نی قلیکس قرمان	بسح یا اوی و تویه دین اول آن
اوشبو قرمانی کل که واجب تور	نحر کونی بو ایشین مناسیب تور
اوشبو قرمان قلیور دایم سول	جره عقبه دس کس قلیغیل
ذبح دس سوکرا حلق توختیبر	قیلغیل و بول حلال دی بر
ذبح غده فادر اولماغان قلیسون	روزه حج کون لاری تو تاروج کون
توتنه کراوشبو روزه لی کم	کیراک اول وقت اول شحیم

مقرّمہ غمیت شکاندا قیلور ایشینی بل نیدور اندا
 کیرنوں انداکہ باب ابرہیم ویرلارانی حج اہلیدیں سیرکم
 سر قباں قلیہ استلام حج تیلیہ قطعی و شو وقت انکابا

ستران پانے

عمرہ و حج غدبر بولی تبت قیپاک احرام قوی بل بوکھا
 حج دا اول اہل کہ نمہ وان ایدی بل کہ بوجنی ستران ویدی
 موند احریم بولور دانوں ویکل ویکلوک و شو وقت بودور بل

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ مَعَانِيَّتِي هَاتِي وَقَبْلَهَا مِنِّي

مر تاجان کر سپہ کتہ عمارن عمرہ نی بورنہ قیلوں اول حج دین

عمرہ پانے

عمرہ کی سنت مکہ ہر سال
 وقتی لیکن ابرو اور منکب باری
 کہم کہ قاریں یا پس ایجا پیش کون
 عمرہ مکروہ دور مونی پلسون
 عرفہ کوئی دور بوردیسی
 پنوکتی تشریح برکہ پیش ساغیل
 عمرہ ہیک رکتی امی دور سل
 ہر طواف ایلاتی شو ط ادا
 عمرہ ہیک شرطی داعی امی
 قایسی لار دور سل ایلی امی
 سل کہ اعرام دور بولار دیں
 نیدہ سبی حلق بقصیر
 متعیر حلق قلیسہ بقصیر
 نیدہ سبی حلق بقصیر
 برور احر امینہ بواش بقصیر

حج ادائیگی و جوئی نیک بیانی

بار و جودہ ادائیگی حج اوج نوع میں دین پورہ کورسایت طمع

پری فرادہ و ورقاں برپے بر تمنع اوج اولدی بل بار پے

انبراد پانے

وقت احرام ایلا پاننت عمرہ حاج غدا بغور اول صحت

مونی انبر اوج ایلی بریل نیت حج کر اولپہ مولی وکیل

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْحَجَّ فَتَبِّرْهُ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي

عمرہ عزیمت اولپہ مولی وکیل وکیلوک او شہود وقت بودور

اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَتَبِّرْهَا وَقَبَّلْهَا مِنِّي

جاوردنک قیلماک ایشیکل
یا کئی دیوماغانی افضل بل

بور دوک برتیزنا عیقل
قر قیلور تو کنی قرق و پاج سالغول

قیل اوزونکابور وقت ته جو شو
پستیب بل بودق ته او شو

اوقا کای سپین مار ایل کعت
اوقا الحمد دیس سونک اول صت

اوقا قلمانی بوز ماغی کعت
ینه قلم سونکیده بو ایت

رَبَّنَا لَا تَزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ

رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

اوقا قیلماک ایلکنجی کعتی
قل مواده بدله بو ایت نی

رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَبْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا

بل افاتی ایک کیسی موسیٰ کاظم
 لازم اولغای بوایش کا تا اولدم
 حج غمہ مکنی بل حرم مریدن
 باغدار احرام شرع ایلی برید
 عمره اوچون حلال سزغہ کنلور
 باغدار احرام اندین اول کبر سلور
 بل حرم اہلی عکس اگر قلیسہ
 موند اسم لازم اولدی قان سلیسہ
 او شومیتات غمہ یا وون
 قیلغولون لار بو دور دی ایشتنک
 احرام باغدار ساینے
 دیسپانک احرام باغدارین بل
 عیقل قیل بوین ایسہ طهارت قیل
 تون و پتار و او تو کونک سالین
 کیکالی تکماکان سینه آغیل
 پیلنک لک باغدار جادری
 باش مالانک بول بو وقت لار
 سنجادی

بارز مس حلال از اسپاکن	بری حیات ایچدا دور لیکن
اوشبو یکنیغ اتی بل دیدی ^{ی لار}	بو جماعتنی اهل حل دیدی لار
بو جماعتنی اهل کتله و کیکل	نیه برنی حرام یریدیا بیل
انکا بیکل که بار بو این سیه	بل که افاتی اوله کیشی کات
اوشبو او تکانیشینی بل کتله ^{مختار}	کیم که احرام سیر بوشن من اوتار
باغلابا بولغیه تو شون اول سکام	نیه سیات غمکیب احرام
لازم اولغای بو کیشکا برن	عمره یا حج نی دنا سپ اولن
باغلار احرام اوی اول اوما	اوی لاری اهل حل غمه دور سیه
اوتیه حرام سیر اولن کاکا	اهل حل کرحرام سیر لار کاکا

باردور و بربری خارج میاست انکا افاقی اولدی بکبل است

حج موایتی نیک پان

بیل که پیش بلدی حج موایتی قستی
بارنی پنکاش ایتای سستی

کعبه غه بارور اسی و ایدین اوتا تک اجرام سینه پوشین

ذوالخليفة بریه اهلین بیل
خجعتیفات اهل شام وکیل

نجد املی کاقون و دور میاست
مین اهلین باریم لم است

ذات عرق اولدی نبر کایا
بیل عان اهلین بودور میاست

ایرو خاتون که مکد کیر مال اوجون
بو موایتی تین اوتار پلسون

اوتقه اجرام باغلامای بر کیم
عمره یاج انکا بودور لازم

بولیا ہے کہ جہاتی قرص تیلور نہ فی اعیاب ادائی فرض تیلور

حج ادائی نیک شرعی نیک

ایمدی سلجکل ادائی شرعی شرح ایمدی سلجکل شرعی

بہر زمانہ ذکر کہ بولدی اول مذکور نہ بہر ہی مکان کہ مکہ دور دور

کہ بوندکور بولغان از منہ دین بورنہ احرام باغلا ساک اول حسن

سل کہ احرام باغلاماق بوشق جائز اولدی کی کہ است لیت

نہ بہر شرط سل کہ باجرم توت قولاق شرح آسائی تمام

سکاسین کہ بولون ایگوبی لار حج و عمرہ یونہ کہ گوبی لار

بولدی اوج صنف ایتمیں بر توت قولاق بوسور دکا

بولدی فی القصد ہونے سے سوال	حج نیک اوقاتی میں یا دل
وقت نیک داخل ہونے سے	یہ دو الحج نیک اور بولنے
فرض و شاکم تکویر سے کجا	بولیہ کہ حج شریعتی ہو
یہ میل غمہ حیرم دور اندا	بولیہ تاخیر فرض بولنے اندا
بارالما پہ سب بند و رہت پیر	کیم کہ بونوع قبیلہ اول حیر
بار پیا کعبہ فرض ادا قیون	قادرا و لغانہ او شوبور پورین
اول ادا دور قضا ایسا پتوریل	عمر دور و تہی سیر تہجان کمل
سب کہ واجب تو رہو رہا سب آن	کہ بار و رینہ بولنا پہ امکان
پینار و زراد و راحہ سب پان	حجی او حجوں سیر اولی سیر پان

بار سه و کلمه قالیه رس المال	نی تا جرحه بس که بود در حال
بار در نوبه که اکثر دور محرم	نی تا تو نغمه با وجود بوسم
بولیه موجود اول شرایط مار	موندن اوزکا داعی شرایط مار
تجدد غم فرض ایس بوسم و جاست	بولدی بر شرط موند آخرت
عذر بار ما ستم بول مانگی دور	نی بر شرط بول مانگی دور
دیگن اول شوبوع بولنی مان	قسط ایله ظلم بولیه بولدا اول آن
بول مانگی عن ایرور داخل	بولیه دریا اراده پسین
دیمه دریا و نوردی مونس	لیک جحون و دجله و میگن
شرح اتیای سکا وقت لاری سانه	توست تولا و وقت شرط بولنی

حج و جونی شراعتی نمیک پانے

بل بولار بولدی حج دائرہ وجود	توت تولاق مارجرین ائسکیکل
اوشبوپش فرضی دیکان کوندا	استطاعت نی دیب ایدم
قایی دور ایدم استطاعت ائشیت	کر قیلور مید خدا غطا ائشیت
برمی صحت کیراک بدندا	فرض ماس صحت اولما غاندا
یز بل احساج	انجه بولغانی نمیک زیا اول
اویونکا پانکا بار پانکا	نفقه بولسه اول نیاک پانکا
یز انجه کیراک پانکا قدرت	کیم مایان بار ماغای پس اول صحت
منخره اوز الاغ و ایر پانور	تیبه یار مان کرایه غنہ پس تور

210

کتاب الحج

باب آئینہ دی تورت فرض تمام
 امید ی پیشنی سپاری المہ خرام
 بولدی عمر و مکہ فرض ہر تورت
 بولدی عمر و مکہ فرض ہر تورت
 بل کہ حج شرح البحر ہوناق
 کعبہ طوفیہ قصد قیامی تورت
 حج دہ بار دور بولار دہ تورت
 سبب و شرط و رکوع و محط و رات
 واجب و مستحب و سنت لار
 سبب کعبہ بولدی ایشیکین
 نینہ قافلہ طارینی انہای بس
 شرط حج بل کہ انکی تورت لوک دور
 سرائیکی بنی دہی کہ پنجوک دور
 بولدی شرط و وجوب و شرط ادا
 شرح الہامی سرائیکی لی پنیکا

قوجاق اوپاک کراولپه شوی
 اعتکاف بجره باجرام بو شتی
 قیلله ایل لازم اعتکاف اوزکا
 تور ماسه یانا بودیکان پوزیکا
 فوت بولغان کونکافدیور
 پیسده شرح بحیره مؤندور

کتاب خاتمه سی

شکریم صوم داسپایل
 عرض قلدیم حل اولدی شکل لال

ایمدی بشینخی فرضه گیت مین

حج و عمره یولینی قطع آیا مین

سپونگنی عشریدہ اعکاف	سپونگنی عشریدہ اعکاف	سپونگنی عشریدہ اعکاف	سپونگنی عشریدہ اعکاف
لیک مونی علی الکھامیہ	لیک مونی علی الکھامیہ	لیک مونی علی الکھامیہ	لیک مونی علی الکھامیہ
بار دور انیک اقلی کیڑو	بار دور انیک اقلی کیڑو	بار دور انیک اقلی کیڑو	بار دور انیک اقلی کیڑو
اعکاف اندا سئل کہ نیت تور	اعکاف اندا سئل کہ نیت تور	اعکاف اندا سئل کہ نیت تور	اعکاف اندا سئل کہ نیت تور
چھاغیل پے ضرور اول صت	چھاغیل پے ضرور اول صت	چھاغیل پے ضرور اول صت	چھاغیل پے ضرور اول صت
یا وضو تفضیدہ طہارت او جون	یا وضو تفضیدہ طہارت او جون	یا وضو تفضیدہ طہارت او جون	یا وضو تفضیدہ طہارت او جون
معتکف تو درنگ نیر کھل	معتکف تو درنگ نیر کھل	معتکف تو درنگ نیر کھل	معتکف تو درنگ نیر کھل
مبطل اعکاف دور پے شمسک	مبطل اعکاف دور پے شمسک	مبطل اعکاف دور پے شمسک	مبطل اعکاف دور پے شمسک
اوشو لا شرع انہی نیک تنی دور	اوشو لا شرع انہی نیک تنی دور	اوشو لا شرع انہی نیک تنی دور	اوشو لا شرع انہی نیک تنی دور
رمضان ای بل سنت تور	رمضان ای بل سنت تور	رمضان ای بل سنت تور	رمضان ای بل سنت تور
ارشبونیت موکدہ دور	ارشبونیت موکدہ دور	ارشبونیت موکدہ دور	ارشبونیت موکدہ دور
اعکاف ایچہ شرط تور زور	اعکاف ایچہ شرط تور زور	اعکاف ایچہ شرط تور زور	اعکاف ایچہ شرط تور زور
اندا کیم مسجد جماعت تور	اندا کیم مسجد جماعت تور	اندا کیم مسجد جماعت تور	اندا کیم مسجد جماعت تور
قیلذیک اراعکاف نیت عہ	قیلذیک اراعکاف نیت عہ	قیلذیک اراعکاف نیت عہ	قیلذیک اراعکاف نیت عہ
چسپناک اندن قضای حاجت او جون	چسپناک اندن قضای حاجت او جون	چسپناک اندن قضای حاجت او جون	چسپناک اندن قضای حاجت او جون
قیلور اینینکینی جو بکلمہ قیلذیک سئل	قیلور اینینکینی جو بکلمہ قیلذیک سئل	قیلور اینینکینی جو بکلمہ قیلذیک سئل	قیلور اینینکینی جو بکلمہ قیلذیک سئل
عذر پیر ساعی درنگ اتیمیاک	عذر پیر ساعی درنگ اتیمیاک	عذر پیر ساعی درنگ اتیمیاک	عذر پیر ساعی درنگ اتیمیاک
وطلی لم اعکاف مبطلی دور	وطلی لم اعکاف مبطلی دور	وطلی لم اعکاف مبطلی دور	وطلی لم اعکاف مبطلی دور

نینہ سوال آئی میں پس بل
 اتنی کون روزہ مستحب تو قتل
 نینہ ذبحیت دین تو کون
 ای بیٹھیں سپاناب تو قتل
 بر کون اسپاک زکون نظر
 بودا غی مستحب تو زورای
 نینہ وقت بولسہ یازومی
 مستحب بل بویم لاصومی
 روزہ نفل غم شروع است
 قیسا یک انپا و روزہ بل
 واجب اولدی انی قضا نفل
 توت قضا نین داغی قضا نفل
 نفل غم کہ اول شروع قلدور
 غدر مہمانغ اولسہ پلور
 رمضان یک قضا نفل
 بل کہ مکروه دوریماک راندا
 اعککاف سانی

چ دابو صوم لی دیس کیکل کرو	رودیه کونی صوم بیل کرو
نقہ صومی دای صومی بیل	پستیب صومی اوشولار دور
ایا میں بار چینی ہر ہر سور	سوفہ نیک صومی بیل اوج
نیہ ہر جمع بولدی ایشیکل	پنچ شنبہ نیہ دوشنبہ بیل
پستیب کرتو تائی دیسا ک	نیہ آئی صومی آئی کوندور بیل
نیہ ایام بیض بار شہنی	ادلی احسری مستصفی
اون اوج اون تورت اول پ	قایسی دور بیض نلار ایشیکل
پنچہ ای پستیب دورورم	قایسی لار دور بیل ایدی ای صوم
بر محرم نیہ حجب بستان	بیل اوج ای بولدی پستیب بولمان

تدبیر ما لکاپین وصیت قیل	بوصیت قیلوننی واجب بن
رمضان روزه می جو بویه قضا	شباع تو تو سپه بار اولی
بصوم لاری نیک پیا	
بشکرتش کو تصوم بولدی حرام	تو عاکیزه روزه نی و شال ایم
اکسی اکی عید کون لاری	اوجی تشری کون لاری نی و تکمیل
کیم بو کون لار داقینه تصوم	نیه افسا و روزه قید بویوم
بوما پس اول کون قضا سی لازیم	کو نکلید ایه اسپون انتبیم انکا
صوم نوروز مار کر اهیت	مکر ادغای انکا بو کون عادت
عنه روزه تو تکمیل اول صفت	عزماست احره مار کر اهیت

روزه میلاد کسین تقدیر ادا	نیست بیکل که حایض و نفی
ضعف و نفعه روز بهیسه اگر	جایز اولدی و روشنه غازی
روزه تو تواج برض اشکا ادا	نیست اغری که خوف قیسسه اگر
اشکا بولدی صباح روزه	نیست بریم که اول سپا فرایسه
روزه تو تپسون که بار دورود ^{افضل}	تیماسه که مشتقی بو محل
میسسه لار روزه بل که حکمی نید	بو جامعست که بولدی لار ندر
قاری بو جمع و الیمایس داخل	بی کنارت قضا تو تار لار
اول ایمنی ندمه کم دیدیم تو قاری	قدید ا نظار و جون بیرو بو قاری
سین قضا تو تاین قضا سینه	کر ندر کور عذر لار کسینه

نہند صوم او شہولارنی تمہ کر سیکھا واقع اول سپر روزہ

اعذار مستحبہ

نچہ کیش یکا یا ب صبح فطار ایسا میں بار جہ میں شیت ای بار

بہ قاری دور کہ تو کھانہ تو بار و روزہ میہ اول حالت

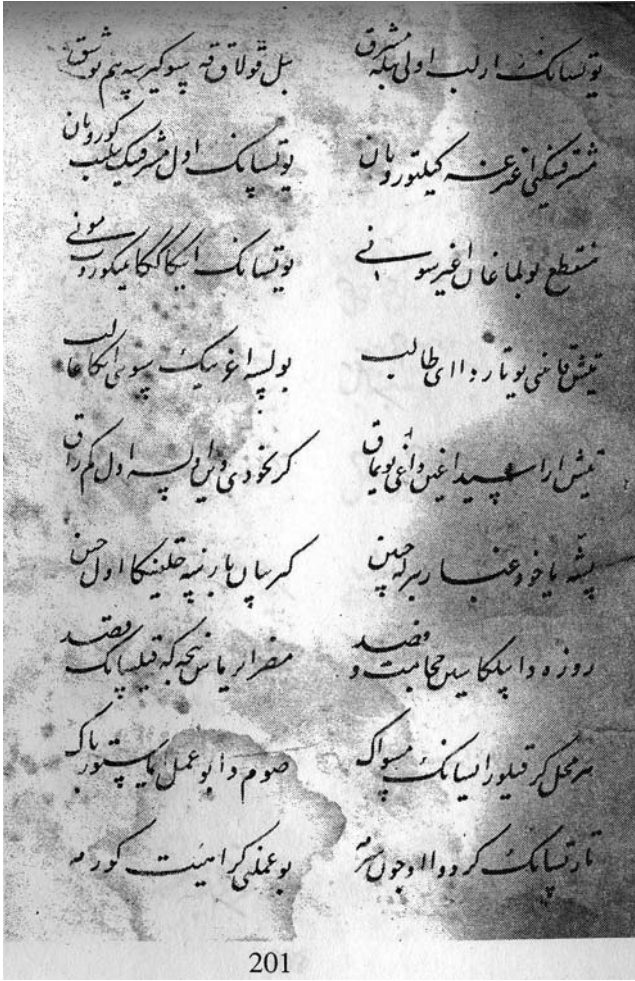
تو قاری روزہ کہ تم کما ہی اول جن تو قاری روزہ کہ تم کما ہی اول جن

بولچہ سر ماوارہ پو بعدید پر سوں اندا کہ ایلا دیم تقمین

تو قاری نہیک مجال کر کاند یکا نی کا قضا تو تارا اندا

نہ خاتون کجا ند ایر پے یا کچیک او غلانی سو پت

باشید خوش قیلہ با او دین بیسوں اول روزہ شرع ایلی سو پت

ششہ لہندین بولار کہ دیدیم
 کہ قلیور پس اریور کر آیت
 اکی کون روزہ فیما پس
 تو تان اولدی کر امیت ایار
 صفت کروہ دوریہ
 کہ عبادت قلیور پس انی چال
 یازنیک بیانے
 کر بو نظر لار اولیہ پسان
 صوم عمہ بل کہ توین یان اندین
 احتدام اولیہ کر او یوغال
 یا نظر دین ایہ پنکا ارال
 بی نئی اولیہ او ما ک تو جان
 روزہ اولیہ بال ایما پس مو بق
 وطنیہ ہمہ بی ارال
 منیدار پت درور بولار بال
 تی اگر اختیار پسیر بولینہ
 نتیجہ کم فی علیہ اعنیر بولینہ

گوگنارست فی برپای ای یار نینم روزه ایلمایم فطاری
 نینه بونسیغی برکنارست کور سرخچیه برپیه نینه نوندان تور
 کیسکی لازم اولسه کنارست لغویق و حایض اولسه اول حایض
 بویکی مستط کنارست بل پسده او ش به دور نولان
 صوم مکروهانی نیک بیاید
 ای تاین صوم ایچره مکروهات
 نیمه تا تمام کرامیت توربل
 بولسه نزال دهمی اول صوم
 مضمضه قیلکه کهره سوسه داغی
 بارجه سین خاطر نکیه ایسین
 جانیا ما قدس داغی خدر قلیقل
 تو جان و ایمان دور و گرا
 اول نیمه فی یا نیمه روزه حاجی

اراجہ جی ہو ایکی ایسے دایم	اکتیشن توں تمام بول صایم
یہ پیش کوں کہ بار جس رام اول	اکتیشن کو نہ بولنا میں نصا
اراجہ جلیہ یا نہ ہا شتیں	ہو ایکی ای غیر اجا زنی او
تو نیار اول وقت القیسین	عاجز اول پاک تو ما قدس
بر کا میں نصف صاع میں ای	کر بردر پس سویر یا بوعدا
بر کو لوک موندا صاع بولدی	سیند اگر بولسہ رپہ ہا شت
قیمتیں ہم ہر ای دیسا نکہ	یوقہ ذکر ایلا کا نئی قست
ہر ما میں آئے یا نہ روزہ	کر کفارت کی شکی لازم
انکا آخردا بر کفارت بار	بلکہ نہ سچ قلیہ صوم

رمضان روزه غم قلیبت	قصه افطار قلیسه اول صیت
وطنی قلیسه کایکار کا	وطنی قلید و رپه هم کای کار کا
بولسون و بولما یون اگر ازال	منقصد صوم دور بولار یادل
یسه یا اچسه قصه بیره عندا	اوشبو بیره کیمه کرجه بولسه دوا
لازم اولغای قضا کفارتی هم	دی بولار زنی ایشیک کمل ای همدم
سین قضا روزه اچره بل تویق	بار دور اول کون کا کون عین تویق
میس کفارتی تایین توست یاده	لازم اول بولسه بنده قبل از ادا
بنده کرم یسلم اولسون ارکان	خواه خاتون بوبنده خواهی ار
کر سکا استطاعت اعناق	بولما یه شرع اهل بی نور کا بان

منسپد روزہ پیکار میں آسنے	حلقہ کا پاپہ کر بورون فانی
دور بار پھ حلقہ تک غم بل بو حکم	معذور عرق و اسکت و قال ایلہ
یو یاق امرید اقلہ استعصا	نیم کہ ایلار محلد اسپنجا
روزہ فاسپد بولور بوج	حسنہ نیک موضعی غم سو
کر میساکت یوقور انہ کمار	رمضان روزہ قلماس
لازم اولغای قضا کمارت	کر گیشی روزہ توپنہ نیت
یسہ یوقور کمارتے اول	بولماسہ روزہ روزہ رمضان
بی کمارت قضا لار نیک قیل	سنگا توق کمارت بو وقت لار کمار
	قضا بلہ کمارت

یہ عمد اطعام اگر بوشی	انکا بیکیل کہ گرفتاری
یا سچ کہجہ دیب نمیمہ پانکیر	یا کون اولتور دی پانکیر
طاسر اولسہ پو وقت کون بلہ	صوم اگر باطل اولسہ انڈلی
یا میساک برنیمہ عادت	مثل تو فراغ و تاس کا غدو
ماش و تاز میکہ اگر جزا جت دور	اکا تو یساک دو اولی ادلیع
گر ایکنکا و عینسکا یسکا	صومونکا بو عمل زیاں ایسکا
باغ تا میر پ قولغ و بور نسکا	ما عمل قلیسہ خنیتہ اور نسکا
اغ نغہ زنگلیک نیمہ ساسہ	ایلہ کہم اغوی سوری ساسہ اولسہ
کیم کہ بو اغوی پوسنی پوتجای	کی گرفتاری قضا سنی پوتجای

مشهد صوم اگلی تور لوک دور	سراکی پیننی دی کی نیچو دور
برید یا ر قضا کنارت سنه	ینه بردا سر اگلی بار پینیکنه
کره ایله بولسه اکل و شرب و جماع	یا خطا برله بل بود دور جماع
بوسه یا خود سپاس قیلدا	کر منی کیلسه پنکا اول اندا
قصد امله کرا غیر تولا فی قتل	بولسه انزال حلق ایله بکسل
اگلی خاتون ببری برکا اگر	ایرو خاتون و بک اقسه لارا اشلا
مرب برکا اگر بولور انزال	بی کفارت قضا تو تار یاد ال
یا مقیم و پا اولغا	قیسه افطار روزه اول اندا
اولو توب عیبه یا جماع انسه	سیندی بیب روزه کو ککلیکا بسته

<p>او شولار نیتینی قیل تعین</p> <p>او زکامر روز نهینین نیت</p> <p>کیک اولی بودور ایشیت بوندا</p> <p>نیت ایتیم توتارنی بوندا</p> <p>روزه نیک هر کونجا نیت قیل</p> <p>تا نکلا نیک نیتن کو کون قیل</p> <p>نیت صوم او شودور</p>	<p>مسئله او شودور ایشیت نیتن</p> <p>کچو زین جاشنگاه بولعوج</p> <p>روزه نیک نیتینی نیتن توتار</p> <p>رمضان صومی تا نکلا نیت</p> <p>بولپه سر روزه او شوشنگاه</p> <p>او شونیت نی سر روزه</p> <p>روزه توتارن کو نکلا ایشیت کر کر</p>
<p>صوم نیتن</p> <p>صوم نیتن</p>	<p>بوسانیدی کو نکلا نیتن</p>

او تو زواجی کچھ کرو نامیہ آئی
 تا نکلا پس شک دور و چکا آئی
 شک کوئی روز نہیں تہ قبل
 فرض صومی کر اسیت تو ریل
 رمضان پھر کا فرود کرد
 مسلم و بائع اولہ پلسہ کرک
 بالغی فرض دور ادا ایسوں
 او تکانی نیک قضا سی پوں
 روزہ کرند اگر کنارت تور
 سئل کہ واجب بو اکمی کات تور
 واجب و فرض و سولار
 اور کا سر روزہ بولسہ نفل و کحل
 در اکی تور لوک و لدی شکیل
 نامعین کر اولہ صوموم
 نامعین نہ معین سئل
 یا قضا یا کنارت اولہ صوموم
 کوئ دور قضا کد در تیب نامعین سئل
 او صوموم و روزہ نہیں کحل

حکلی ذکر ایلیکان کیسی ددریل	کر سوا صاف بولپه ایشیکل
روزه پیدین انکیک کون اوتار	برمانوق برله کیم که روزه توتار
بولتا غوچه ایلی گواه پیدید	باوجود بوقیلا پیون اول عسید
رمضان آیی نیه ششال	برکسی کورونپه ایلی هلال
یما پیون نمیر روزه توتسون اول	قیلا په شرح اگر سوزنی تببول
بی کنارت قضا بولکسی کایا	توتما په روزه ایلا پیه اظهار
پسله اندانی دور دور انای	کیسی کاکر کورونپه کونذوری
کیله دور کال کچه نی آیشیل	اول کون آیشینغه ایلاس داخل
ثابت اولغای جمع شردا	بولپه سر سرد آیشی ثابت

فرض دور نعل دور نیه واجب	اصتبت صوم اوج تور لوک اولدی بیل
بوند ادر سوزنی نیشک ایلما عض	فرض رمضان آبی روزه سی دور
کونی کرا و توز ارسیکر توتوز	توتونکیر اوش سولای روزه
سه اکیسی نه شرح آیی	ایکی ایش تین بولور بولای
نیه بری کواه عدل اول آن	برسی و توز کون اولماعی
کوتایونج احتیاج اریکس دور	بوما نوز غلوعقه برکسی دور
صاف اکر بولسه حکیم ادر کاجیه	مانی بولسه کرمواد ا بود دور
قالما غای احتمال کذب اول کاه	ایحدا غای کرمواد ا بود دور
مقبله اذ املی تا ز غن دور	کرمواد ا بود دور

کتاب الصوم

با بر اوج فرض دیدنیک سوزنے	اوزکا داتو تا غیل میناوت
ایمدی تور بونجی فرض غمستیل	روزه نیک سپور کجا غمرا ^{هتسل}
سیاک واپچاک جماع ایماک	نفس لباتی دور بولار ^{مست}
کر بواج ایشی قلماسانک کونوز	ترک غنیت نبع و پس بودور ^{سوز}
شرع اہلی قاشید اصوم بودور	موند ایل اشاق قوم بودور
صبح دین انساب با تیونجی	شرع نیک کونوز ^{دور}
روزه فرضی بوانکی دور تو حاشا	بواج اشق کل و نیت
فرض و نسل روزہ ملا بر نیک	پانی و مینو لانی ^{مست}

189

دو ماہوں غذایا کا کماں اشیکا	واجب اولوغی خراج اول کشتکا
نیہ قادر فراری پاپیوں	عاجزا اولغان میں امام الکیون
رفع محصول دین کیں القنیل	بوخرا جیکینی کیم کور میں سبل
مالیدن توقی حلال موندان	کیم ادا قیما میں خراج
کتاب خاتمه سی	
قلدی طی حبک خوشخرام علم	سکر او جوئی فریضی یونی تم
روز میدان بوآست الیکالائی	
روزہ میدان بوآست نی سالی	

شرع بوقیم فی تقاسیمه دیر	نرخچوک کیم معنی اقیانک بر
بر سه محصولنی بکیر بر سه	سین خراجکننی هم مکرر بر
امدی ایکنجی سین دین نیکاش	بیل مؤظف دورور بوقیم عم
موندابار دورور چریب کاش	نرخچوک کیم معنی اقیانک بر
ایشب در شیت کز جینی سل	سین مساحت کزنی سلان
بوزراعت تدمیا ایکنس بر سکا	انفتی کر تیشبه بر سه بر سکا
سیرد ایکنس بونوع بولعش	ساقط اولغای شرح اول
بولسه کر دفع قلیغودیکت	ساقط اولغای شرح اول
قادر اولسه اوزی و صالح	ایسکاپه شرح اهل مؤظف

بولپه هر که اعرسی بیاید	اوشو و یکا نذیک اولپه سولور
شرط ایماں عشره با کفایت که اگر	موند بیکیل نصاب و بل او
بلکا پس بوتور دور بولارد	توروق ایریماشین و اونجا
نصف ده یک جواب بر موند	سرنی دولاب ایله اچا سون
اول جاغ اول سرنی سندن اجماعت	بولسه منقود عشره طلی شیت
بریک کا تعاقبه دور اچم	بل که بار دور خراجی اچم
سرتجان کیم تعین اسیکای سین	ایماں اوشو قوشم اسیکای سین
هر کیشی کیم نامل اسیه بلور	مال اکنن دور بونوع کیم بلور
بل که بار دور نونیک بهای	ده پیه یا خود سه تورده عیسی نصف

ایندی بر دس قبا ز زکامین است	ایکلو ریر و پونیک است
بر و پودین اکین رواجی دور	سر بر عی شری و خراج دور
بر و پود بر اکین شری است	تکای ایگای کیشی بر داد است
دخل او چون نرسیم ایکلو دور	یا درختی کم اول ایکلو دور
مشلا میوه تره کل دانه	سرنی بولیه بولار کیشی بانیه
تور سپون و خواه تور ماسون	مسئله بل نیدور شریعت ااره
ما نیعاج برله قیلسانک افوزون	دی نیدور او شوبولار دادا استقولون
بر بولار سنیک زکامینی	مسئله او شوبولدی بولور
عسل و میوه تاغدا سنانک بل	عشر او شوبواکی سیدی بر کل

قلمه بر کاشی لیک استر داد
 سپده او شب و بولدی تو تنل یاد
 بوز کاشی که میں دیدم بوشق
 شرط تو ز غیر ملکی قلمی یاد
 کر بوال اولیچ و غمزه صفت
 ایل سو اچاک کا یا خود ایلک صفت
 یا قلمه بنای شیر انا د
 یا ایلک بند ایلک آزاد
 قایل ملک ایماں لولاریں
 بزرگو تمکی ملک غیر اکتل
 برکتیا نصاب بولونجه
 بولدی کرده بر ساکت ار
 سین کا بیکنی نقل غمشی
 برادشال هشت مره فیه انی
 مستجب تو ز کرده بر بونجه
 بر کون ایلکا معاشن کھکونجه
 عشر و حراج سالی

ایر کا خاتون دایری خانہ	بر ما سون بوانکا و اول مومنه
کم کم بر گای زکوٰۃ حتی لومنه	بر سپہ جابر ایماستور اور نومنه
باشی و عینی و بندہ لاری	الما سپوں لار زکوٰۃ او شوبو بار
کوز ایلی کار زکوٰۃ ایماستور جابر	او شوبو لار زکوٰۃ او شوبو بار
کیشی سبب مشیحی کان قلدنیک	بر دنیک انکار زکوٰۃ و سونیک
مصرف ایر ماس انکار زکوٰۃ اول	کر مایکلدنیک کر اول و دیما
کر اول الفاقی قولنیک ایماستور بل	بوز کو تندیکنیک ایماستور بل
سنگ بدہ کر زکوٰۃ او ایقلد	مصرف ایر ماس انکار زکوٰۃ
بل کہ محسوب ایماستور بوز	سکا او شوبو محل اعادہ و دررا

دطنی دانیجیہ کہ نولپہ عنی مستحق زکوٰۃ بیکیکل انی

زکوٰۃ الایس کشی لارنکیک بیان

جایز ایر مایس نجیگی کشی زکوٰۃ ایر امین بارجه سپینیم بر بر آت

بر ہی اصل اولدی سیه سرفزع توت قولان او شولار دانی دشرع

شرع دیر اصلنی ای امانا سر نجه یوقار نیه بار سپینیم

ایمانیک اناسین اناناسین قیل قیاس او شولار نه پس مایس

کر کینب بار نیته یوقاری غم جایز ایر مایس زکوٰۃ الایز غم

مائیسی دور شرع ایچره فرغ نیک اوغول وقیر دور و بنیره لاری

بولنوب بار سپر تو منیر مر جنبد جایز ایر مایس تور و دوجو بار فرزند

قائمی نے شرع و بیگات میں	میں پکا شرح اتالی میں الشیخ
کر قرار تیسہ خواجہ و بندہ	برہنہ مدت معین و ا
کرا و الاما سے بوندت تہ	بولغائی آزاد اول بوفضت تہ
اوشولار دین برسی بار بدین	پستی و میہ لیک سردین
قرضیدن ارتوغین چاب اسکل	کرنضایندہ بیتا پس اول ناضل
بوصنت قرض لیک دیدم است	بل بوبدیونی پستی زکوٰۃ
<p>نیہ ججاج مسیر لاغازی لار بیر زکوٰۃ اولہ لار نصتیر اگر لار</p>	
بیل غیب اولہ و رور کہ غبت تہ	کون کچور کای غداب و شدت تہ

سل بار التیمی قرض لبق محتاج	نه غازی لار اولدی و محتاج
<p>یکمیر نیمی غریب لار دور سل باری نیک شرحین اتیاییشکیل</p>	
<p>دیر فیضی شرح ایلی اول کسب قیلماق قدا اولغای</p>	<p>کم راق اولغای نصابیدین نکمال خرچی دین لکیت دخلی بولغای کم</p>
<p>دیدی شرح اول کسکامسکین بولما غای انکا جفن لکیت</p>	<p>بولما غای انکا کسب و قدرت بولما غای سیج نیمه کمالک</p>
<p>سل که بار اول کسکی عالیت بوزمان جوی بولغای قیور</p>	<p>کم نعیار اول خراج و شکر کوره قیلما دم کلینی اننیک ندکوره</p>

<p>تیت اوقا تین تلمای پشکاع مصرفه بیه سرور جا قتلما ساک نیت اندا بودور بارروانیت اولجان ایتساک مصرفه بومال نیت کور کویل</p>	<p>بل ادا پیدا بولدی نیت فرض برای لیکسی ای سرور جا مصرفه برور محلا بومال قتلماغان بولچه شرح العالم نیه ایلکنجی نیت فرض بودور بیل</p>
<p>زکوٰۃ مصاریفی نیک بیانی</p>	
<p>بار نی ایتا من ایشیکای سیر نیه او جوخی بار دور روز عامل بار شیمی حکات اشخب</p>	<p>مصرفین نیکری دیب بودور بر فقره و ایلکنجی پکس بل نیه نار دور مؤلثه قلوب</p>

پاؤں اور نعلی تمام اول دعا	کر تمامی ہلاکت بولسہ زکوٰۃ
پاؤں اور بعض نیک کلمے	بعضی مذہب اگر ہلاکت بولور
بیت یک مالیدین اور عا	کافر ذمی اول پتہ کرتا جس
میں پنکادہ کی کہ اندانی سوز	کافر حربی اول سپہ کرتا جار
کفر ابلی الیہ میں ہم اول زمین	سہ نیمہ جس پہلما مذہب
اول طریق الما سون پہلما ملار	کر تمام آپسہ بالینی کفتار
ماننی کا آرزو قلب پیکاری	اسکا انجہ تو نیک کہ جوں
عشر نی سون اول زمان عا	کر الار الفانی اما س طا
زکوٰۃ قرآن فی مک	

تسوه كاتيه التوت التوت غنه	توشون اوز جينيني اول فرود نغمه
املى پيكاريسون كوتوه جوا	پيل ايا غيد ايسود و مايه ساپا
سيتجارت زكاتيني بركيل	سوداوجون سايمه كرا لذيك بيل
اليب اتى اجاره غنه بر ساك	نيمه ني سوداوجون الور ايساك
سود قيله ساپا غنه كوز ساله	ياخود اوز ونگا بر نيمه لك ساك
با تجارت ته فرعه ماناغ	ياكرايه اوجون كرا لذيك الاغ
پيل كه واجب ايماس بولاردا زكوة	اوشولا كيم ديديم برين برين آت
بر ماكان بولساك از كاتيني بيل	اوشكان اوليه زكوة مانعه بيل
بيل نيدوراوشو سنده جوا	كرا هلاك اوليه اوشو سنده نصيب

برایه قرقه اولون شلا
بر اولوقنی و قیسل زکوة ادا

تجارت اموال بیای

بار اولونجی تجارت اموال
توت قولان کچاشخ ایاهی حالی

سرلی ائدین غصص تجارت تور
جو سر و خواه رخت و خواه تور

برزکاتین لک اولور صحت
کر تجارت قدا ایلا سائنت

قیقنی بولازنیک ایلا چا
آلتون و ما کو موشخ بولایه صاب

بر کل آلتون کو موشخ ایلا
تیک دور و اوشبولار بی

موند امضوبه برلا ایلا چا
کو موش آلتون وزن ایست جوا

تسدا اولسپیل ارا سپد ایال
سل که تاجر غدا ایلا نی دور حال

پشیدن هر قوی یکی بر او دن	باشد باشتین حساب سوگند
بر زکاتین بسپه دی سلب	او شود یکا که حساب قلب
بر کل آتون زن انکا مشال	است زکاتینی تا نین یاد ال
قرن میں بیز زکاتینی بر کل	توق ایسات لازکی قیمت قل
توسط پرور سپوا م دین	بولسه مال زکوة کمیدن
پایه بر سا یک کئی بر در حال	توقسه اعلی بر رب زیاده ال
شرع موند اسپسینی مخردر	قیمتی برای سا یک هم بر
توق زکوة اول محل بولار با شیفه	تیماکان بولسه سایمه باشیفه
سپاناناقه کیرار کچیک لاریم	کر بولار پر لار اولوق اول دم

تورتی بریکر مدیون صنی	ادین اکی و اوچ دوروس
اکیشینه قونیا اولغای امانی	برتیوه بریکر مدیون صنی
برتیوه اوج مایشیمه کرکان بر	تیوه کراوتوز انی بولپنی
برتیوه تورت کایا قونیا ن	برجو قونیا اولپسه تیوه کاسان
پسیکا کرکان اولغای اول تیوه سبل	التمیش بردا برتیوه بریکر
قونیا اولغای لارا اوج مایشیمه	تیمیش انی و اکی سب انزاق
اکلی بر تورت مایشیمه مکیان	نی یو قیان بر اولپسه تیوه کاسان
بودور ورموندا مشع ایلدی مشی	بو تیوه لار کر اکت که بولپسه مشی
نی اندین کسین دین سیدور اش	ادش بودور یوزیکر مدیون صنی

تورت یوز بلوغی چو دور بر سر	تورت یوز بلوغی چو دور بر سر
منیک دین بلوغی نو طاهر	اور کای مر یوز کای بر کو لوک بود
قوی دیک انیک ز کوی کبیل	او جگونیک حکمی داغی قوی کبیل
تیسسه او توره اند او سور دو	بل که اوی نیک نصیاتی توره دو
قرق بلوغی او شو بر کبیل	بر مایار ایدی سو نیک ز کوی کبیل
بولغای اوج بایشینای قوی	بر ساروی قوی بولغی او یونکاسان
اکلی اوی بر مایار ز کوی کبیل	اکتیش قرا دیو کتیشنه فی دیر
بل که او ش بود کای کبی سور	یز سر قوی بول یا او توره
پش توره نیک ز کوی قوی	توره نیک پش دوره نصیاتی

مراکلی پسینی جمع قیلاکند هم کر نصابید اولی کم اول دم
 دوله مال تجاریک اکافا بر نصابیه کریتیش زکوة
 کر حلی نقره دین کر التوتون دین بولسه بیکر کین زکوة دشمنین
 بویو ام که میں دیدیم با سکلما قوی داوی و تیوه دورور اسکلما
 او شوا ووج کر نصابیه پیشور بر بولار دین زکوة بود سیتور
 قوی اگر بولسه سنید ایللا چاب قرون کریتیشه بولدی نصاب
 قرون قوی دین زکوة بر قوی دیر نوز سکیه نه سیر اولغوج مونی بر
 نوز سکیه نه اولسه اکی سنید اکا نکر اولسه اولج سیر

نص
 بدست
 نم بی عنوان اولر که
 بدست بار اولر کین

اور تہ نور بیکرہ دین مالیک	تورت بونو نوجہ او شہودور حالیک
تورت کا گروا حیاں تارتار	او شہو سیکلیغ زکولی سم ارنا
اسین کو شوشنیک رضا بین کی	سل درم بہر لایار دوز لکی نور
پتی شمال بولدی اون درے	او شہودور سو کرکہ ایلام طے
ربع عشر حساب اگر قیاسک	پش بولور کر حسابنی بندیک
پشوشانہ قرق بولکوب	برک لکک سل بوقرق بونو نوجہ
قرق اگر بولس ربع عشرین سپر	قرق نیک ربع عشری بر
پسند آلتون کو شوشن حسابین	کم ایسہ کی پتہ نصابے دن
بر ایلی ہمت بندہ جہ قلس	برز کو تپتی او شہو سو زلی پ

زکوة مال لاری مک

تورت قسم اولدی ارچال	توت قولان بی باریکا بربر آت
بری نقدینه بر سوایم بیل	یه مال تجارت اشکیکل
یه سیره حق بار زکوة یین بر	بیل که شرع ایلی سوزولار دوانی

بیل که نقدینه بار طلال و کوموش	ایلی لار نصاییتی کوش
بولیه مشال سیر له لئون	بیل نصاییتی کوشه دور بولون
بوز جو بولدی بوز بیل یار	مونی لئون داویدی لار و سیر
نیز کاتین نیک نایم مال	عشره نیک ربی بولدی بویا مال

170

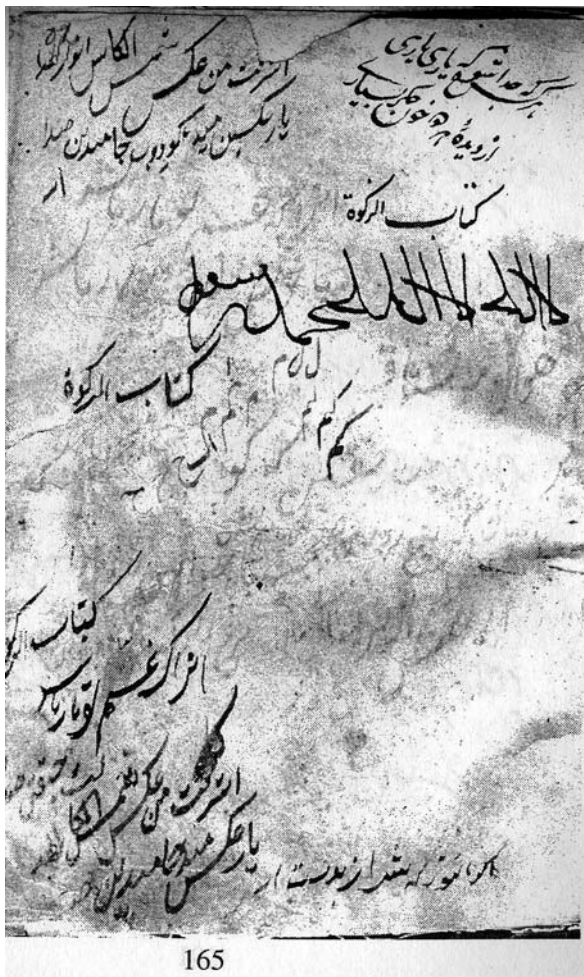
یوقور دوروشو ایکی شوقه زکوة	برایکی جمع بولسه برکول است
نییه فاضل کیراکتور اول جن	اوشو مال احتیاج اصلی دین
مشلا اول کوشش سیلان التون	خرجی یوق بار خزینه قیلان اوجون
نییه اول قوتی داوی و تیره دور	کم قویوب سین لار جراد اول
ییر اوجون قوشش اوجون کیر اوجون	کم یورور لار بولار جراد اول
ایلی آتیکت کیر اولسه ای محدم	منه پانکب بار کیر بولما سیم
شرح ایلا اوشولار نی پانفیه دور	کم جراد اوردوب یازی اولی
کیر یاریم میل دین ارتوق اولقلار لار	اوشولار دین زکوة برک مار
حاجتیک دین بولار نی سیل حاصل	اوشولار زکوة برکول

بوغای انیک نصا بنیضان	انجه جانغیس کرک بو دوزن
سینچیک مالعه نو نام دورور	نیه بر شرط ملک تام دورور
بوغای اول ملک بو لغای ایدم	مئن پنجاهی شیشکل ایدم
شرح اهلئ سیدر پسا بل دا	بوله کر ملک و بولاسیه ایدوا
دیروبو ملکینی اهل شرح صفتار	بوله ایلک کراماکی دشوار
یا ذقیه ایپ اونوتونان	مشملکی که یولپر توی بوغان
قرص ذارنیک ایمانش ولی اوزار	یا بر او ذمه سید اوضنیک بار
اوشبو مالنیک ایلک کایا لغای سین	توی کوانینک کرانی لغای سین
ایله اذور ملک یاماس بوسکل حو	نیه مال و دولت مخصوص

با وجود بویکایسینسای یار	بر اکید امنونیک شراط یار
بولدی بر شراط بل تمام تو مار	اوشویسل بل که یار دور دور قوی
قرمیل اول ای دور بوسیل	بولشیل ای ای ای دور بوسیل
که اگر اصل نصاب نین سلکسل	یل باشی و ای عین کمالی
یل ارا بولسه مان نطقا نین	دیماکیل مانع زکوة نین
یه حریت اولدی شراط اندا	بل که بر ما پس زکوة نین بنده
یکلی قول نین زکوة بیسرور	رضخت ابر بر سه بر کوة نین ابرور
بر ما سپه کرمونی سکیب ونده	سکی نیکیت ذمه پسنه دور اندا
ینه بر بولکه بولمانای اکتسره صفا	تا زکوة اولنی اول محل کتسره صفا

کتاب الزکوٰۃ

انداز پر روزی تین چکا بابت	یا بر او جوئی فرض اولیٰ زکوٰۃ
استطاعت بولوب بی ذکر	اندالم او شو فرضیدی مسطور
باز دور ہر سال ایک نصاب اولیٰ	استطاعت نیدر اشیت موذاق
انکا بوز فرض میں حساب اولیٰ	یکم کہ اول مالک نصاب اولیٰ
شرح انکا حد فقہیہ نوروی تعین	اول نمیکم زکوٰۃ اولوہ اندین
حدیثہ تفسیر شرح دیدی نصاب	اول نمیلارنی میں قیلور دآ
	انرا زکوٰۃ شرعیہ کی

یونان زینکی جون دا قیلدیک
 قیلور ایشیک اوجون و عاقید
 کوراکر قیلما غیفه مایل پسین
 بی توقف قیلور ایشیک قیل سن
 باقی کر قیلما سن تیار کوکلونک
 قیلما یونان کر تیار کوکلونک

کتاب خاتمه ہے

تہذیب کیم ایسی ہے فرض
 پوزنی پیکانیم قیلدم عرض
 ایتم سن مار لار ایسی
 فرضی حاجی ہے پستی ہے

تہذیب کیم یا شیعہ میں پایا می

قالتان اوج فرض کیم سوز استای

خالقا یا اولاد

۴

عَلَّامِ الْغُيُوبِ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ

موند اولیشنی خاطر نیکد کبچور کیل میل بر لاریسک اول

خَيْرٌ لِي فِي دُنْيِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةُ أَمْرِي عَاجِلُهُ وَأَجَلُهُ فَأَقْدُ

لِي وَصَيْرْهُ لِي سَمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ

موند ام اولیشنی کولولدا کبچور میل میل کراتیسا کت اول دور

شَرٌّ لِي فِي دُنْيِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةُ أَمْرِي عَاجِلُهُ وَأَجَلُهُ فَاصْرِفْهُ

عَنِّي وَاصْرِفْهُ عَنِّي وَأَقْدُ لِي الْكَيْدَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ رَضِنِي بِهِ

بوایشنی کالدا ایلا زنیک وصلو خاطر نیکد بر پوزنی سیرتوت

او شو شرط اندا سیرتوت قیلور قیلما سیرتوت

کرمیغین یاغی ایشتیگ رازد قینیک اوج کونجاچه بووع نماز

ایستجاره نمازی

برایشی گتم قبول ایساک نوبل ایستجاره نمازی او تا کیل

مونی جابر حکایت ایلا تور مصطفی دین روایت ایلا تور

بو نماز سیکلی ایی گومت قیل ایستجاره و لیک تیت قیل

بورما قیل یا و سونلکی گومت قیل موالله او تو بو فرصت ته

بو نماز سیکلی جو بکه قیل ایساک ادا نیه اندین کسین او تو بو دعا

اللهم انی استخیرک بعملک واستقدرک بقدرک و اأسألك

من فضلك العظیم فانک یقدر ولا اقدر و تقدر ولا اعلم و انت

نیه مرتیس ویم بولیه اولوق شل قاتیل ویت اولوق
 قیل دعا و نماز بوفرصت بومحل لار بونفعل میل سنت
 بکه استی نمازی پایینی
 نیه بار دور نماز استی یاغیا یہ بیورانی ملائک ادا
 ایکی رکعت تور و جماعت او تاکای نیرانی بوسیات
 یعلیب جمله پلمان لار یاز نعه چیسون اول یعلغان لار
 بو یغلان قورین ایلی بس تور ذمی اول جمع داکیر انکاس تور
 توینی باز کونه کیسون امام بو نماز ایلاپسون بونوع تمام
 او شبو یکلغ انی اول قلمی سنکر او تاکا ندرین کسین دعا قلمی سنکر

سینام اولیغ اکی کولت قیل	پست او تو اوزون قوارت قیل
اوما کاندیر کینر قیلینکتر	من ایغیا کبی ادا قیلینکتر
سین غاوندلر نی محبت	قیل تمام اقباجیلو
عید کاه اچرا افضل اولدی	توق ایسه جمعه مسجدیدا قیلک
اوز کایردام اولدی بوجایز	افضل اولدی بویکی یر سلینکتر
لیک بربردا جماعت ایلا	قیسه مکرده دور بوسیا ایلا
بو امام اولما غاند بودور چوز	اوما پونیر کم اول محل یایغوز
ای تو تو لغاند ام نماز اول کیل	موندایا یغوز نماز اوما رتیل
ای اچیلو قیل نماز و دعا	یسنه بودور در شریعت ارا

او بشود یکاں سُور بکلا ایت
 بولما سپه پنجا یاد اول اوت
 سرن کونکونک تیلارانی
 تیکری درکا هید عبادت
 وقت ته سوت اولسین
 قیل تهجدن زید تطویل
 جاشت و ظرو عصر ایلای
 با م و شام و تهجد و حنن
 بار بولار هم تنبلد بولع
 کیومف و صوف نماز می پایی

سینت اولدی قوش بولوغاندا
 او مانگیر نو نماز نین اندا
 بل امام نماز جمعه کراک
 بو کیشینی کراک امام آسماک
 قیلن بولدی کیشینی امام
 نیر جماعت بنده سینک امام

میں سچا ایمان ہے تہمتیں	و تہمتیں سو نکرا قیل و جہد میں
و قہد اکور جو بولے کجا پیش	بو یوسو نلو ق کہ دیر میں استکمال
بور نامی اکی رکعت اچھہ او قو	ادو لو غنی ہیکل کہ بار دور بو
آیہ الکرسی او واول بیل	سو کفید امن الرسول او قو غیل
ادو لو کینچی اکی رکعت تہ	سجدہ ہر لا دخا لو فرصت تہ
سین او جو کجا اکی دایس بیل	سو کفید انج سورہ سپین او قو غیل
یہ تور توخی ایک بیہ اطہ	ادو توائدین تمام یا بعضے
تردو یا نہ سبج اسم او قو غیل	نہ قیل ما و قیل موا قعد بیل
جاست برہ تہجد و اشراق	کرا و تار میں شکیک بو سورہ ماق

وَلَا دَخَلَتْهُمُ جَنَاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ قَبْلَ أَنْ يَأْمُرُوا بِعِبَادَةِ اللَّهِ وَآلِهِ عِندَ

حُسْنِ الثَّوَابِ لَا يُعْرَضُونَ عَلَيْكَ غَوَابِرٌ فَذَكَرْنَا فِي الْبَلَادِ تَمَّاعٍ تَقَلُّدُ

تَوْبًا وَيَوْمَ جَهَنَّمَ بَاسٍ الْمَاهِدِينَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَاتٌ

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَنْزَلْنَا مِنَ عِندِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ

لِلْآبِرِينَ وَأَنْزَلْنَا مِنْ أَمْرِ الْكِتَابِ لِمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ

وَمَا أَنْزَلْنَا إِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْفَعُونَ إِلَّا بِنِهَايَةِ اللَّهِ تَمَّاعٍ قَلِيلًا

أُولَئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

آمَنُوا صَبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَتَقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا أُورِثُ الْآلِيَابَ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
وَيَتَذَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا
بِاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تَدْخُلُ النَّارَ فَقَدْ
أَخْرَجْتَهُ وَمِنَ اللَّعَالِمِينَ مِنْ أَضْأَارِ رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي
أَنَّ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنَا
مَعَ الْكَافِرِينَ رَبَّنَا وَآتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
إِنَّكَ لَا تَخْلِفُ الْمِعَادَ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ
مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْشَىٰ بَعْضِكُمْ مِنْ بَعْضٍ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ حُرَّاجَاتٍ
دِيَارِهِمْ وَأُوْدُوا فِي سَبِيلِي فَأَتَانُوا وَقِيلُوا لَكُمْ عَنِّي سَيِّئَاتِهِمْ

حَتَّىٰ وَالتَّبَيُّونَ حَتَّىٰ وَصَحْرًا حَتَّىٰ وَالتَّاعَةَ حَتَّىٰ اللَّهُمَّ لَكَ اسْمَتْ
 وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَاللَّيْلَ أَنْبَتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ
 وَاللَّيْلَ حَاكَمْتُ أَنْتَ رَبُّنَا وَاللَّيْلَ لِلصَّيْرِ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ
 وَكَلَّمْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي أَنْتَ
 الْمَقْدُمُ أَنْتَ الْمُؤَخَّرُ أَنْتَ إِلَهِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ
 وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ سَمِعَ اللهُ لِنِ حَمْدِهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 سُبْحَانَ اللهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ
 نيه اول آيت او تو ما قوريل آل عمران يا عيسى او تو غيل
 إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخَلْقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ

والضحی دورا و جو بھی بولغاندا سن الم شرح او قوسانگ اندا

ایدی ایای پہنکا تہجہ شہیت شکر لیکہ قلبانگ ارتعہ شہیت

تون یارمیدا اولقودین اولغان قیل تہجہ غازی سنی اول آن

پہل تہجدنی فرض حضرت فہ سنت اولدی ولیک امت فہ

اولقودین بودغانی قولغاندا او قو حضرت او قو تہجہ ورا ندا

اللَّهُمَّ قَسِّمَ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَسِّمَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ

فِيهِنَّ وَأَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ

الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَعُودَكَ وَلِقَائِكَ

حَقٌّ وَقَوْلِكَ حَقٌّ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ

توت قولاق او شېوعوضداشت	بینه تپای نماز جا شت ایرت
ناموعین دور و روی رکعات	پلکاسان سنت اولری او شېوعوضداشت
که ایکی گاه تور ت که سکر	مونی حضرت اوتا تور و پر سکنکر
اوتا نیکر بو نماز جا شت جاغ	بعضی ایلیب دور و اول ایکی داغ
او قوالحمدین سوک اول صحت	اوتا سانک بو نماز ایکی رکعت
والضحی سوره سین قراءت	او قوغای سین بو رونقی رکعت
سین الم نشرح او قوال صحت	ینه ایکی بیخی اوتا رجا لست
فاتیحه دین نیکین موم او قوغیل	تور ت رکعت اوتا ریسانک مومیل
ینه واللیل ایکی بیخی رکعت	بورنا والشمس او قوبو فرضت

كوكب دري یوقد من شجرة مباركة ريمونة
 لاشرقية ولا عربية يكاد زيتها يضيء ولو لم
 تمسه نار نور على نور يهدي الله لنوره من
 يشاء ويضرب الله الامثال للناس والله بكل شيء عليم
 يا ائمة ركعت اول فاعلموا فاحمدوا من كين او قوا انما
 فروعها اذن الله ان ترفع ويذكر فيها اسمه يسبح له
 فيها بالغدو والاصال رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع
 عن ذكر الله واقام الصلوة وايتوا الزكاة يخافون
 يوما تقلب فيه القلوب والابصار ليحزيهم الله
 احد فاعلموا ايديهم من فضله والله يرزق مرشدا
 لغير

سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ سُبُوحٌ قُدُّوسٌ
رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ

مستحب نور تمام او فوق قرآن سین تراویج تہباری رمضان
یوق البسه او قوغای سیران آیت فاتحہ دین کین او شول فرصت
ارتابان و ترغہ جوینکای سین وترنی ہم جماعت ایکنکای سین

ینہ اشراق نیک غارینہ سہیل جہنمہ کون نیرہ بوی سس موعنی قیل
او قولہ الجور او شبو آیت لار ہل کہ مونداق تور و روایت

اللَّهُ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ كَمِثْلِهَا فِيهَا
مِصْبَاحٌ الْمِصْبَاحُ فِي نِجَاحَةِ النَّجَاحَةِ كَأَنَّهَا

فوت بولغاننى سونكرادى ايناي بى دعادى اولارنى پى درپى

جو خنارە كوتارسە لار مومى پىل قىلا دورغان غاز قطع اينكل

سزاوخ غازى نىك سىلى

سپن تزوچ نىك غاز نى پىل مضا تونلار دىر اتى قىل

سنت اولدى بواكى اول كوت ليكيا سوز موموكده سبنت

بوغاز ايللا سونكر اخفتى وين وزنى سونكر اقلغا ساين اينىن

هر كى ركوت ايتسا نك ايللا سلام قىل جماعت سپر مومى اتعام

تورت ركوت تهر استر اجتىلى اوج بوت سبچىنى بو وقت دىكل

سُبْحَانَ ذِي الْمَلِكِ وَاللَّكْوَتِ سُبْحَانَ ذِي الْعَرْشِ وَ

الْعَظْمَةِ وَالْقُدْرَةِ وَالْكَرِيَمِ وَالْجَبْرُوتِ

وَجْعَلْهَا لَنَا نَافِعَةً وَمَشْفَعَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ

الْقِيَامَةِ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

یہ نور تو بخدی دین کین دی سلام
بوغاز بنک فی قبل بو نوع تمام

بوغاز ایلا ماکتہ سین موئی پیل
سنت اولدی غاز اخفا قبل

سین اولو ککا غاز قبل بو صفت
کو کپی نیک اتر و پید اولو

شکر اک بو امام یا قایضی
یا برو کم ویلی ایسہ رائیسی

بوغاز بنک فی قلعہ پیل اوج
سو نکتی صف پیل بار دور وراک

فوت اگر بو پکشی کا تکسیر
بو طاعان کشتی تو دیسون نہ پر

کر غاز ایلا ماککا اول فرصت
حاضر اولغانو اور کادور صورت

چی توقف غاز غم کر ار اول
اوشبہ دور پیل شریو ایل بو اول

اِنقاي سن رسول غصلوٲ ینا و جوخی لی ایتغیل نایت
 او قوا و جوخی دن کین بودعا بودعا بنت ولدی قلعن او
 اللهم اغفر لی حینا و میتنا و شاهدنا و غایبنا و صغیرنا و کبیرنا
 و ذکرنا و انئی نامن الشاهدین اللهم من احییته
 و السنه من اوحیه علی الانس لام و من توفیت من اقوفه علی الا
 و التوبه یمان رحمتک یا ارحم الراحمین
 اللهم اجعله لنا فوطا و اجعله لنا اجر و ذخرا
 و اجعله لنا شافعا و شفعا برحمتک یا ارحم الراحمین
 اللهم اجعلها لنا فرحا و اجعلها لنا اجر و ذخرا
 واجعلها

ادلوک کاری تکستی

مونی لمرض کفایه دین در رلار	ینه بلیکیل او کوک غازی بار
ایتنا بین سن قلاق سال لشکیل	قایی دور بو کفایه فرضی سبل
ساقط اولغای تمام کردنی	بر مسلمان اول ایشنی قلعانی دن
باری بولور معاقب ایل سلباس	پلبهات سچ کیم اکر فلما بس
نی بو سونلوق قیلورنی دی توختا	تورنت تکیر بولدی بن بولصوت
مونی اینورد ایل ایلکی کوی کونار	بولسه تکیر اول ای سپرور
این کوی بارمه باشینکنی مهن سرت	موندل اور کادیرینکد ایلک سرت
ینه تکیرنی دیکاندن سونک	او قوغای مهن شانانی ایندن سونک

بولما سوکور و کلته و تیش یی	او شولارنی سلیکت ایما س حاز
اروغ اندان که بولما غای ایلکی	جولانغ اندان که بولما غای ایلکی
اقتد اول کولدی شرح ایلی در کلا	کیلا آما غای اول تور بار سیر کلا
تولانغ قوروغنی سید که کوزید	بولما غای باشی قوج ایلا ر صین
ایله ی شیش سیرنی دوشی سلیکت موندان	بولما غای اغیزدیشی مطسق
یخشی راق بودور و روزونک	یا بودور داعی دکنک او سلیکت
شیشی نه صده و کل که تارین اوضال	نیه شیشی نی اوزونک او جوال
نیه شیشی نی ضیا نیت قیل	سپا خلا سناکت بار به شیمی سیر
سیری سیر صده ایلر قیل	اتماع الیه بولما غای انیر سیر

عید اضحیٰ نازیبی تلسا کس	بولدی وقت و جوہ اکریسا نکس
و تمی بل اوج کون اولدی کوکلو کمال	لیک اولدی کو بندورور افضل
کیم کہ قربان قلیور سونے بیلسو	شهر خلقی نارا و تاپ قلیسون
قروی اول روادورور پیلنکنه	عید نیک صبحیدن کتکین کتکین
کیشی باشنغا او جکودورور قوی	تیکیشی کاشیکاتوه دور یا اوی
قوی او جکویا تیک ای لار	بریا شینی بو کاتخال اولغای لار
اوی دیوه کیرکتورور اول آن	اوج کالوتی غه ایاتی توینان
خصی شاخ پینرور او دور	تیکری بولیدان مسترمان بیل
اوشور قزمانغ اولماسون لار	اروی دایقان و صفای موحولار

یا بود که ای یک کان فی قیمتیں
قیمتیں بر ما کہنی افضل ہیں

فطر عیدی تانگی باروت سے قراغ
پہلے وقت وجوہی پرو بوجا غ

صدقہ پرو بر نراق غازی بندگس
مستحق پرو بر وایسا نکہ وچین

صدقہ فطر بر مالک الش تکمیل
عجبتیں بوز ناداغی جا پہل

بولے بولے صدقہ دہ اگر تار خیر
بار صحیح اور کا وقت بر سالک ہر

صدقہ فطر مصرفی وز کوۃ
بر دور و رخا طریک رس تو خفات

قرمانہ اتق نیک بیاف

ینہ اضحیٰ پہل کہ واجب نور
عید اضحیٰ داسپن جا کیکل سوز

صدقہ فطر واجب و لغانغہ
واجب و لغای بوایش داغی لغہ

لیک قرمان او زیکا قیل سوز
قول فرزند و جوں بوجا بوجا یاس

عید اضحیٰ

کسیک او غلاند بنده بولسه چمن	صدقه برهک بوق خیاچ اندن
بولسه او غلان حماقی اندن بره	مسئله شرح ابعلی موندوق دیر
کشی باشیغ و اجراک لغان چمن	برکاسین اضم صاع بغلامن
برورونک بولسه که مویر سزیک	پیل که بغدادی دیک اولدی حکم ک
ینه خوما وار په دین بر صاع	برکاسین سنده بولکه بو متاع
سبکاسین صاع تورت باتماندور	شرح نیک باتمانی بودیکان دور
ایکی رطل اولدی او شوبو باتمان پیل	رطل اسپتار ایلدیکر مردیکیل
پیل که منقال برله بو اسپتار	تورت یارم دور موئی شمشای یار
رطل منقال برله بر توقسان	باتمانین پیل که بولدی بور سکل
صاعی نیتی یوز سیکر مه دیکیل	بارینی شرحی برله دیدیم پیل

هر فریضه و تکبیر این مونی پس	بارد تشریق کو ندارد بید یکس
عرو فرخردن دیا کتور میل	سوی کتقی تشریق عصر بجز در یکس
پس که واجب تور و رو تکبیر است	بوسه ایلی یا و آل توخت است
اوتانکو بجه نماز مسج نیمه	عید اضحی کرا دل نه مسج نیمه
قیل نماز نیکنی ایلا قربان لبق	پس یکیل اندس که بارد و رور لایق
ایکی عید ایچره ایکی واجب تور	موند ایلتای دیجاک مناسبت تور
صدقه فطر نیک سانه	
بوز مالک نصابک هر صومر	صدقه فطر انکا واجب تور
فطر عید یا فطر صدقه سی پس	قدای این سکا شرح اشیتیکیل
بونکم نصاب و سکا کات	موند داخل ای باب ضرور یا شانه

فطر عید یک ایسی دور سوال	بولے تحقق عید بعد سوال
سو تکلفی کون بونگار فطرت بولور	مہلتہ جہد پسر اسلہ بولور
لنگر عید بار دور و راضھی	بولدی تشریق کون لاریا روا
قیاسی دور عی لارہ استجاب	ایسا بین یاد العا پسر اجباب
ایلا مسوگ بخشی تون لار کیے	بخشی اید تو اونی و نک سار کیے
سین غار ایلا ماکتہ پیل موجی	قد عمل نقل انی قبل لغوی
بارسا لنگر عید کمنہ بریا ین	اور کا بول بریا یالفا سن انین
فطر عید پسر استجاب تور پیل	صدق و فطرنی برون بر کیل
یکو کو عید نیک یاکلار دین	پیکلک سین شرع ایادی عاکلار دین
ایت تکبیر لاری تہ پستہ	تیکو و عید کہ عنہ پستہ
عید اضحی و ایت ایکیر تکبیر	باری سین ایسا پس سب کا بر

کرک ایلکا بولارن بیلدا کلک	یک انغیر فاوش تور الیک
بینه الحمد لیلیه قراوت قیل	بینه او قواعوز ایلله بچمل
سونکر الحمد لیلیه قراوت تن	بینه بکلک لکنجی رکعت تن
کوتارب باغلامای ایل اول فرصت	ایت تکبیرینه اوج نوبت
یادوت شریع ایللی تقریر سن	بینه دیکیل کوع تکبیر سن
اقدراقب تک لکا اول اوقات	کر امام ایقان داتکبیرت
سالیب ایلکینک قیل بولارنی ادا	ایت تکبیرلار او قومه ثنا
ایت سچ وقتد ابا یا یغنه	اقدراقب تک ار کوع جانجی
سپکا بولدی بیل بوفرت	کیتشتیک ایلکنجی رکعت
اولغار نکلنی قیل نونوع تمام	اول محل قوب امام فلسلام
سونکر تکبیرلارنی ایتغیل	او قوللر بوم قراوت قیل

جموده خطبہ شریف صحیح نور	عید لارده ولیک سنت نور
جمود اخطبہ ایلکاری او قولور	عید لارده غار دس سونک اولور
چق کون وقت نیک بدانی دور	توتکاج وقت نیک نییاتی دور
عید لاردا غار ایلی زکعت	اوتاکیل بی اوان بی غایت
رمضان عیدی بوادی رمضان	عید قربان کر اولدی قربان
پیلک دلا بو یورور توقور تکلم	عید لارده دین بایرین بربر
پیلک تحریر دیدیلار پیری	بنه ایلی رکوع تکلم پیری
بنه التی پنی زواید پیل	اوشنبولار پیلما کین فواید پیل
سونکر اتحریمه دن ننا او توغیل	ایلیکینگ موند باغلاما توغیل
یزه موندیر کین اوچ تکلم	کوتاریب باغلامای ایلک بربر

قوره ده گرام غریبتنک	اقدار قبل که بوغاز ایتنک
ینه قفل پین بر پین	ظهر نزدیک نزدیک اول چین
کشد کارک بولوش بولوش	اندکیم منعقد ایما بولوش
ظهوره بارجاعت اول اوقات	ایلامون ظهور بالغوز اول اوقات
اوتابان حمودین برون پیش	غم مسجری لیراس تک اول چین
جموعه غریبتنک سادک سادک	اوقا کار ظهر و تک اول غوسی باطل
بخش تین کر کیم پتور بو	توت اوزونک بر لبو بوجوش
کشی بو بیدو تو یغانای پین اوق	قایدیر یاب تک اید اول تورماق
عید لار نیک نمازی واجر پیل	من ایتمقان کیمی ادا قفل غیل
مونداهم سادک سادک سادک	جمونک شطرونک توروی یار

ذکر حق دور اقلی اول اندا	یہ بر شرط خطبہ دور اندا
از راغی اوج کشی پو فرض دور	یہ بر شرط پس جماعت نور
تا جماعت پو اوج بدیہ تو بسون	لیک غیر امام اوج پو بسون
فرض اندا نماز جمعی نی پس	پو اندا نور شرط لار حاصل
تفضل قیام کی رکعت او شو محل	چونکہ مسجد غیر تکاں اول
اوتانگری الشیخ داکور پستان ہر	بار پو ایکی حجیت مسجد
سنت جموعیک نیت قیام	یہ سنت نورت کو قیام
ذاکر ائمہ سلینک نور سوز کا داعی	قلی غای سین نماز خطبہ حاجی
نی دور و شرع ایلی کاموند کلام	کہ خطبہ تک وین اوج کا پو امام
قیام نماز تک نی بی کرا بیت	پس کہ بر ماس پو خارج مسنت

متفصل نیک افتد اسپه ملی فرض اقرار کشیکار داد و دولی

در عهد نیک سال

بینه پلکین نماز جمعی فی فرض	بوشه اربط پیکر قلعوم عرض
فرض بیلون بونوع اسپه هر کیم	ایرو آراد و تن در دست مقیم
یک داسی دا بنجوش طراک	لازم اولدی بوشه طلاله پلماک
مصر جامع واقیل ادا بونعاز	قاییسی دور مصر جامع شیت از
پادشاه اولغای اندایا نایب	حکم شرح ایلاکای قضایب منصب
ینه اولکه شرط پادشاه بولسون	یاراک بول نایب ما برون
بینه بر شرط وقت پیش دور	موند اسپه پلکین بونوع تلقس دور
فرض اس وقت جمود ادریکیل	فرض بود وقت ده دیکای یزینا

بویاب قوم راضی اول البشی کا	پس امامت کراہی اول کشی کا
کہلو سیر ایاسر و ابوالشی	قلما غای سیر امام بخشی
صاحب عذر بولماسون بوسوزونک	بری نالائی سیر بری کنگ
بوکشی سیر امام قلما نک پیر	کیم او اقلب حرف مخرج پیر
ارانی اجمالیسین ووق تورونکیز	صفینکیز اکر ی بولماسون کورونکیز
تورسون اونکیان عالم ایلانک	بولما موم برکتی مونی دینک
اقداسی دوروست ایاسری یار	نفل او تارک یکا فریضه کدار
ارانی اجمالیسین ما ووق تورونکیز	صفینکیز اکر ی بولماسون کورونکیز
تورسون اونکیان عالم ایلانک	بولما موم برکتی مونی دینک
اقداسی درست ایاسری یار	نفل او تارک یکا فریضه کدار

یمنه بر بوی که خوف وام اولیسه	یناج الی داطعام اولیسه
ایستاماکلیکینت بوقالغاندین	ینه کر خوف بولسه پلطانین
بار اولونجی وضو لغاضابی	ینه بری قصاص غوغاسبی
پیل که بار وور شرقت اصح جواز	یمان خیشی ارقاب پیداعاز
کیم که اولغای اعلم اتقی	لیک اولی بودور امامت ارا
متوضی پیلینه غاسل	منیم کیشی وراستح پیل
اوش بولار نیک الشی تمام اولغای	جایز اولدی اولار امام اولغای
نی دور وور شرع بویروغی نغی	بولسه کرایر امام خاتون عنه
پیل که خاتون غازی جایز دور	قدی کر نیت امامت ایر
ایلا کتور امام اول فرصت	هنز لیک خاتون امامت نیت

قوم ترک بے سہل مونی ہنسک	بولور اول قوم ایلا قال اتناک
سہ جماعت نی ترک ایلا کبیل	پہر بچہ کوب نوابی کو ہراک پس
مکر اولغای پسنک یا ووق مسیح	سندن اولغای یراق اولوق مسجد
اوسنہ موسیٰ قہار بارما یراق	یوق روا کو بلوکی او چون باروق
فوت بولپہ غازی پجدی چے	سنکا اوج ایش روا دین ایلی
اوز کا پجد جماعتی غدیو کور	یا بو پجدی وہ یا لغوزا و تار تور
یا اوز او یونکدا اوق نماز و تایل	بو اوج ایشتہ محیر اولد ونک پس
کراون ایش دس بریسی واقعہ	پس جماعت قہار و ورور مانغ
برلیسی بولدی یا مغور یا لچیق	ینہ برتوبہ کچر سیل قاتوق
ینہ برتوبہ کرکشی اغریق	یا برو بولسہ بولپہ اغریق ایق

اگر ابتدا پس دور و وقت	اوز کالار دالزل انما حاجت
اول ذان بس دور و قاتل	که جماعت قیاسا تک پہلکیل
کرافت ابتدا اول بس دور	ہر کشی کم مقیم ایر مابس نور
واجب اولدی دیما کلک کی اچما	مسجیح میر مؤزنی غوجواب
ہر فی دیسہ مؤوزن آنی ایت	قالیسی دور بو جواب مندر شت
ایت لاجول اندامن اس	مکراوی غ که دیسہ ہی علییں
بوچل سوز ایشن حرام ایش	ہسج سوز دی قلم غیل ایش
واجب ایر مابس نور و سبیلن اچما	اوز کا مسجیح مؤوزنیو جواب
نماز و جماعت ہلاوتہ ماکنیک پنا	
کم کہ ترک یلاسایر کای حیرت	پس جماعت مؤور کده پست

پس که بار دور موگند و سنت	فرض لارده ازان بپله قامت
قیل رعایت مومنان دیرده	پس یک اون برله دی بکن ده
قبله ساری یوزونکنی کتور و بنا	سین وضو برله تقییل تور و بنا
بی وضو هم اگر بر بولدی روا	کر وضو بول بار دور و روا ولی
لیک قامت نی بی وضو دیماک	بولدی مکروه بککاپ مین شک
سین افغان برده تور بوسوزنی یام	لحن ایلا حرف لارنی قلما زیاد
وقت لارده دیکمل ازالارنی	قلبی وقت اوش بوجبار لارنی
بش کشیمکا اگر اهیت تور ازان	دیسه ایلانک عاده سین اول آن
بری نابالغ وینه خاتون	جنت ممت ینه بر محسنون
کر قضا لارنی قلب نک اول قهر	ایهت اول ازان نی بر نوبت

هر چنانچه قضایه فلک نکفیل
بسته ترتیب هاجده و ماسنیل

اعزین نامی ملک علی

بینه اغریق نمازینی سبیل کس
که میسر ایاسن سکا تورماق

اولتور و به هم رکوع برله سجود
اولسور و قبیل ایشارت ایجا
قللا الله ایسانک لودور بهبود
بو ایکی رکع قیس بونوع ادا

سجده برله رکوع فرقی قیل
بو ایشارت نرسا بونوع بیکل
لیک ایشارت فی قیامه سبیل
مونه کام بولماسا مجالینک لک

یا تعیل ارقانک لودو بجانغ ای سرور
قیل نمازینک و مسئله سبیل ک

بوک شیکه نماز بوقضا	ایلا سول اول اول قضا نی ادا
کر قضا قیلما این قیلوروقس	شرع منع ایلا دی بوقیلما قس
بلکه وقتی روا ایستور انکا	تا بوقالغان فی قیلما غوجا ادا
لیک نزدیکتر ولسون بوقضا	بوقضانی معین ایلسون ادا
کشیکا کرفضا کور اولن سار	اول قضانی داغی معین ایتار
یا بوباشتن قضانی قیل تعین	یا خود اولناشتن ایلا کیل تعین
پیل اوج ایش بولدی قحظ تریب	ایتما این یا دوتو قفا پس ایشیب
هری سیمان دورور بولاردن	یند بروقت تارلیغی فی دیکیل
یند برکرت فوایت پیل	اوشبو کثرت اقلی المی دیکیل
ساقط اولسه بونوع ایله تریب	قلما پیل اول عودیا سیه پیل ایشیب

مشاوره کور کور ایلا دی ادا

نسیا قلمی

اونو نمان

تولا

اوشبو تورا قفقہ کیش کرکراک بولسا شہر بولر کینت کساک

اول کشی نیک مقیم اورو نامی کبیرا ندین مسافر اوجکامی

برت یازید اینت اقامت ایلا ایل مقیم اولماغای بونیت ایلا

مکر اولغای یازید اولتورور ایلی خیمه آلابوق پیلر بورو ایلی

اندکم جیریک ایلی واقع دور پادشہ نیتی غم تابع دور

کریم فرغہ بار مقیم امام تبعیت کبراک توراند امام

کریم فرامام بولر نیشار مقدری سونکر ایکی کواو مار

صاحب ترتیب نیک بیگ

بونی صاحب ترتیب

پی ہم پر کشی کمالی صلوات بولماغان بولر فوت پیل ایلا کال

شرع ده بولدی صاحب ترتیب مسئله خاطر نیکد لوت شیتب

پادشہ

بری بوکم غاز قصر ایستار	نورت رکعت فریضه ایستار
کر قضا بول بو غازیستار	پیل کانی مسافره اوتار
لیک سنت لارینی پیل ای یار	قلو و قلم پهنه من مختار
پلینکله او شبو سوزنی اعلمای	بول یورد ما پسته فلسا کله اولی
رمضان روزه بیوس مختار	کروت روزه اختیارینک یار
لیک اولی سی روزه تو عاقده	نفس نیک لذتین اوتو عاقده
روزه بیکان کشتی قضا فلک	برکابر روزه پین ادا فلک
ینه بوکم مسافری که پلور	اوح تون کون اولو کلا مسیح
بند که مقصد نعه بو سفری	انی بولدی مقیم شرع دیری
یوقس اون شس کجه پیل کونوز	تور ماغاس نیت ایندیور سوز

مقصودى نينك مسافتين بيله	چون كشي قصد موضعي قلسه
دیر سفر مدتی شریف ایلی	اوج تون کوندن اولسه اولسه بول
توه نينك بولدی اور یاقار	بو امر اجل دا شرح مختاری
منوسط کراک تور و بوروشی	بول پتانغ بولی پیاده کشی
مقبره دور نينك وسط سیری	سوده کر کیمه دور اگر غیری
اون سکر پیل که دیسی شرح	کر یغاج برلاستاسا کافیس
بور نارق میل انبیل ایلی	بر یغاج پیل که باردور و روق میل
وطنی نينك سوادی دوشون	چقسه کینت سفر انبیلان
سفر نرقه لور باری ایشی نی	اولر یان پیل مسافر اول کشی نی
نوت قولاق باره سیر قیلای اعلی	پیل مسافر غنید و رواج کام

قولاق نينك ایلی

فاسد اولدی نماز اڭا پلسون مونی قویسون قضا سی لی قلسون

بش نماز نیک بیایه

کعت فرض ده بار اون بی	کعت بش وقت ته نماز ایستی
تورت دیک نماز پش دور	ایکی پشی تانک نماز ایستی دور
تورت خفتن فرض اولدی تمام	تورت عصر اولدی ینه اوج شام
برتون کونده فرض او بر اوتار	تورت لارنی ایکی مسا او اوتار
مونداد کرایلاما ک مناسبت	ینه اوج وتر دور که واجب تور
بارتون کوندا اون ایکی کعت	ایدی ایتای که بجه دور سنت
ینه پشین که الوی ووراند	ایکی راصبح شام خفتن و

نماز اولدی

مسافرانه نماز نیک بیایه

اون بيله غلامانك بو موش	مكر اولغاي جهت خدای يلىش
ينه سورماك زونك ايشنگونچ	مفسر اولدى بو فعل پل موجب
ينه مفرد دور وورونماك پل	بولسه بي غدر بار دور وور مطلق
قبلا دن اوزك ساري يوز بولسه	مفسر اولغاي جو كو سوناك اوز وور
ينه بر مفدى بخاست پل	لذمن اوزونلنى سن يراق تو ^{تعديل}
بو بخاست نيك كيكي نوي ايل	درم ربعي نى تصور قيل
قصد بيله وضوى سدر ما	مفسر اولدى بو فعل پل موند ^ق
مقيم ارسونى كور پل	بوداغى مفسر اولدى ديزك سوز
وقت نيك حتماغى دور وور مطلق	صاحب غدر غر بو مبله پل
ينه بر بيايكاسى ياد ايشسته	فوت بولغان غار ياد ايشسته

اوش بولارنى نماز مغزى پىل	كر نماز اچره پىل بولار دىجا كىل
بىنه تعليم ايللا تىعلم پىل	بوايكى فعل نى دىكيا مېطل
علم او تىكاشان علم او كاشان	كىم الى خلق دىن تىلا بولغى
بىنه بر نىم كا طلب بولغى	بوداغى مفسد اولدى پىل موندق
بىنه صحىفى كور و بان او قوماق	مفسد اولدى بولار بولونك اگاه
بىنه بىنكر افاق ايللا ماك آخ واه	بر يولى مفسد اولدى سىن سىلنك
ايكى ايليك پىل كرا نى قىل سىنك	بولسه بر كىن دا بو مفسد اىمىش
بر ايليك بىل قىل سىنك ارا وچ ايش	بوداغى مفسد اولدى پىل موندق
سجده ده قوبسه بىردىن پىل اىك قى	يور و سانك اوج قدم بى مفسد پىل
بىنه يول يور و ماك دور و مېطل	كولماك اون بىر لى داغى مېطل پىل
بىنه اچماك ايك دور و مېطل	

اوشبوافعال برله کیفیت کم دیدیم بارجه سیغمه بر برت

پیل که مکروه دورور غارارا بولست واقع اعاده سی اولی

غاز فاسد لاری نیک بجا

بخایش دورین غاز اولوز قاسه ایساین اور کاور کاور ساخید

عذر سیز ترک فرض دور مفسد خواه سه اول خواه ای قاصد ^{مصدیج}

او قوغولوق نیک اولسه تغیری پیل که مفسدین اولدور وربری

انجه تغیر بولم مفسدوی کیم مغیره قالماسا معنی

یا بوتغیر بول که فاجش قوی غاز نیکنی ایله باشتی ایش

سوزدی مال کجه تورور که از دورور پیل که اول مفسد غاز دورور

جل دیسانک دیکانلار نکر ککات یانی اتیغ دیسانک صلوات

است او مورد اعظام الی او فوفا
 بیت که بار دور بوالایت که ابریت
 جهر کوندوزکی نفل دور سینبر
 صدق الله دیکان بر دایکت
 کم که پهلما پس سیکای بسی اندو
 بخش او تروسی دایول اراده
 بولدی مکرده سس اشتکیار از
 یا تو بن اویده بولسه کر صورت
 انکا بولسه بو تون اراهمیات
 پهل کریمت اول غار و ابار

آیت مجیده و در ایستت مؤمن
 رکن لارده امام غسبقت
 بنه ما موم ایکنه دیکان تکبیر
 آیت وعده و عید ایستت
 بخیر برده نماز ایرور مکرده
 قوتان اغیل بجره مقبره
 پهل که خاتونو مسجی ایجره نماز
 بولر اوی نیک کعبه قدس الت
 یکا نلیج ننگ اولو صورت
 بولسه موجود او شبو صورت لار

که عدل بن کونر کلام
 امام غسبقت
 ایکنه دیکان تکبیر
 امام غسبقت
 ایکنه دیکان تکبیر

گیراں یکا بولارنی پہلا کلک	اسنا ما کلکیت کسر پہا کلک
یہا پہا کلکیک غازارا مطلق	اوترودہ اوت سپر کشتی بولاق
چنک جہ بنہ یکنکنی پور	ینہ بارماق غازغہ یو کوروب
نہہ کایانہ تاینب تورماق	ینہ بارماقلار یکنکنی بندورماق
بولدی مکروہ او شوزنک او تمالک	ینہ بروکیا بش بالانک او تاماک
قد پر مکروہ دوروزنک کین	ظہر و شام عشا فریضہ سیر
باوقی قوم ایچون قوسہ	ینہ بوکم امام اوزون او قوسہ
قوم نیک خاطر ایچون نچیل	بوداغی بارکرا بیت سبیل
کیلا دورکان کشتی او جو یو چیل	ینہ قلمان دوروزر امام چیل
منصرف بولماغی امام اندا	بول مجر طاقی اول نندا

یہا پہا کلکیک غازارا مطلق چنک جہ بنہ یکنکنی پور نہہ کایانہ تاینب تورماق بولدی مکروہ او شوزنک او تمالک قد پر مکروہ دوروزنک کین باوقی قوم ایچون قوسہ قوم نیک خاطر ایچون نچیل کیلا دورکان کشتی او جو یو چیل منصرف بولماغی امام اندا

ایک اور شعر

بہ باغدار باغدار کھوڑا	جو جانینہ ایتھک اور توڑا
اشو قوب کُن نام اتھاک	اوی کہہ باش سا بسلا تمک
باغدار ہنس لہنی کہہ بارا بخت	تیش اوسیداعی نی بوغاعلق
بولدی مکروہ انی ارتھاک	بولیا لکلا یڈ کر تو فراف
پختی ایدیلہ لاق ہم اندھو	بہ قولنی ہفتین غرقو یما قدر
پہل کہ مکروہ بولدی لویا مات	کہ مصلا دابجر خلس شاک
بہ اغیر سوہین کو کور ما کلک	بہ ایشما کو نجہ پور ما کلک
ارعل ہر لہ ہم ہر روز ہند	کیکو لو کلاری کیماک سالاق
ایر کا مکروہ بولدی پہل ہنک	توغاق التون نیر ایاک کیماک
نولغوجی کی کو جی بیگای اندھ	بولسا ہم غاز ابرور مکروہ

۱۱۸

سوره لاجمعی کم ادا سیدا	قیسقه سوره ایسه را سیدا
قویغی سوره یوققاری او قوما	بولدی مکروه بوداغی انداق
روض بول ایکنجی رکعت ته	او قوما غلیق اوزون بوزمه ته
ایت سوره ده یینه تکرار	قلما غینک دور کر ایت ای بار
یینه قلماق رکوع دا قوی باش	سجده کدین پنه ارباق باش
برک قول قویما غینک بورون تیزین	علک قویما قوت سن الشبب نوزین
ینکد قول یوق نما قلما غلیق	اغز قول ایله نه تو نما غلیق
اغز کوزنی غدر سینه یا بیاق	یا بغسل اغز نینکنی بولسه سپا بیاق
یینه بودسکا مال باقدن ایاق	جلله بیره تا بالغه اولور ایاق
تیکنه کاهلنک قارسن ترکا	ایرکا مکروه دور و رو دین سترکا

تغیر یا پوشه تون رکوع را
 یراق اول تو ن سر قلمای اولدی و
 نفل اگر بو انبته ای قاری
 پیل مباح اولدی سوره تکراری
 نماز مکروه ملاری نیکو

ایبری مکروه لار غنوبت تور
 پیل فی انبته لار غنوبت تور
 بری تکرار قلمای غینک تکبیر
 ترک سنت نر بیک کاسه سینه بر
 سانا ما قلتق الیک سپالیه
 او قوغولوقنی او قوماق پایت
 یند قلماق رکوع ارا ای خام
 قملادورغان قرابتینک تمام
 انتقاله دیجا ما کلی کتیر
 ایلاما کلی کتیر اراینه فکر
 یند تعین سوره دور پیل سنک
 کرمغین غلزار اقلب بانک
 سوره لار اولیده بسم الله
 بولدی مکروه او قوماق اول کاه

مکرو لغای مصلیٰ وتر وسیدا جایز پر استوار الی اور وسیدا

نماز ادب لاری نیک بینی

شرح قلم جو مستحب لارینی ایدی اتیای نماز ادب لارینی

قل قیام ایچہ سجده کفر نظر باقی ایاق قہ جو بار رکوع اگر

سجده قلمغاندا بور نو نکا باقیل قویونو نکا قعدہ بول موند قیل

جون مؤذن ایستہ ہی علی قویونکیر لار نماز ای تار کہ ادا

دیسہ ققامت ای تار ہی آواز قیل امام انداس شروع نماز

نماز مباح لاری نیک بینی

بخاریش دور مباح شرع دیمش کر نماز ایچہ واقع اول اول بیش

اونک سوال پوز یور مابین کورماک کر میلان قصد قلب اول تورماک

ایلاکم است بحیرد اکر اک	تا باینک تک رار تو جانی پندک
یک خالان نی برکا اولتوردی	ایاق او جلاری اونکساری تور ^{دی}
پهل ای اینک مستحب بولدی	اوقوما غلیق قراءت عرودی
است کلمه لاری اوج دین کوب	لیک طاق ایما غیبه کور کیل جو
قولانین بر اراق قانیدتی	توت ایاق دین ایاقنی بردن توت
قیل کوغ سجدت موندق	لیک خاتونو عک دور قلماق
رکوت تورت فرض ایسه مونی پهل	ایکی سونکبدا فاتحه اوقوغیل
پنه الحمد اولی داکر اک	بار بر رکوت ته تمهیه طینک
مونی مسبوق پهل که برکه امام	قول بقیل اولجاع که قهلا کی سلام
یوز اورسون امام اونکیانغه	فخر الملاحمه دابودور انکغه

یو تالینک دفعه دکلفه قیل	کبدکرا سناکونک غیز یا بقیل
او قومما علیتو زیاده او جرت ^{تین}	مونی پیل مستحب قات تین
باش آرقه بو یوننی تو بتور قیل	سین محلی رکوع دامونی پیل
قوی قوی عاقه عکای فردش	سجه و قلم قاتیر ایلیک باش
انداز بارما غلارینکی پانشتور غیل	سجه و فی ایلی قول اراسیدو قیل
بارجه بارماغ او جینی قبله غیل	سجه و ایلا محل اسین مونی پیل
باک قیلر غازارامطلق	بو اکر ما کلا پینک بر مونو فراق
توت ایاق لار اراسی تور الیک	جن غاز اجه کیم تور اسی پینک
کورسانای سکناس عاریول ^{لار}	قعه و ده پوتوقو یغاسین قیل ^{لار}
اونکی تبر اما ما کیک ایش لکی سکنک	سول ایاق برکا قویولولتور اکنکا

سجده ششمین و یکای بیروج
 او شمولاً و قلمای غنی بل و توح
 ایکلی سجده از اسپیدالو نور
 جلدی در لار مونی بو سنت توره
 التقیات تن کس صلوات
 او قومان سنیت اولدی سن حات
 اللهم صل على محمد وبارك على محمد واصليه وبارك
 وسلمت على ابراهيم وعلى ابراهيم زينا انك حمدك محمد
 بوز لورا وكنه بولنه السلام
 بارى ايشته مام عناموم
 نهار سحر لار
 ايمدى ايتاي نازم سحرين
 شمع ايلام ايشته مام عناموم

اول بری دوز رکوع دین حقیق	اوشو سیردا ایتما غیل مونداق
رکن لار کا کیر کا جفت و تہ	دیدنی لار اتھیشال مونداق
سبع اللہ دیر امام اندا	مقصدنی برنا کلمت اول ان دا
منفردا اوشو سوزلی ایتپون	مراکی سنے موند ایتپون
اوج دیکای پس رکوع پیچن	بور کوع ایچره تو بعا پس یون
قوتہ بر لہ رکوع و جلیپ دا	بارجہ بار ما قلا زکیک اجون
پیچد بر لہ رکوع ارا تور مان	قورہ دور سنیت اولدی بل مونداق
سجدہ دایتی عضو سیر کا تکور	ایا میں بار جہ پینی بر بر سور
اکلی قول ایکی نیر باش اکلی ایق	اوشو سیتی نی سیر کا بار دومان

دیر محل و ایلیک کوتنا کیل است	بینه بیه عید لار و لیکه است
لیک خاتون المکنی دوشن حرم	ایر کوتا راپون المیک نیک خرم
بیل نچوکت تور بو یولنه باران لار	توت اجوق بوجله باران لار
سول نیک او پتید توغیل و نیک	کیندیک آستید توغیل سولنی
بینه او توغول عید سبیل	سول کرا تکرید ش اربیل
سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ	
باری ایشنی خدایه کوی اربیک	بینه ایس دی کت دین سونک
پست او توپون امام و نام موم	جو کت قیلد نیک بو نورت معلوم
بار چو بر داد میکل مکر اول بر	استغالات تریکل کتیر

کرت چکا بار لار بولور بو	سوکرا بپر کوت اندا بار اونا
سجده سهو مونداسیم کلسیتور	موجب سجده بودیکالماز دور
سهو اگر بزدین ارتون اولپتار	سهو نجه بولپه اکی سجده تیار
کراما مسکله سهو واقع دور	مقصدی بلکه انکاتایع دور
مقصدی سهو قیلده اول صت	سجده سهو تون انکاحات
مقصدی سهو نی کوتار کای امام	مایدو تویل که ایلا دیم لہلام
سارفت لاری تک بیانی	
واجب و وضع جو دیدیم است	نجه دور بل نمازار است
کوتارا ایکنی کتے ویسا کتکجه	هری تحریره واقفوت تیر بر

سجدہ پہونجانی نیک بیانی

سجدہ پہونجانی امی طالب
نیچہ اشیں دس پنککا بولوروا حب

اشیں نماز پچھار تون اتی کشی
کر نماز اشیں لاری دیں ولپہ اشیں

مثل اوج سجدہ سب لایگی
سجدہ پہونقل تو با پیہ وقوع

نیہ کر ترک بولوروا حب
سجدہ پہونکلیتورای طالب

نیہ بقیدم بولپہ کر خیسر
فرض دایسجدہ دورا حکا مد

حد تاخیر مونجہ دور بلک
اندا بر رکس نے او ایسا

نیہ شک بولپہ کت بجرہ
تورست یا اوج بولوب بودور

کر ڈسک بولپہ سکنا اول
اوتما باشیں نماز نے زینہار

کر شریک اولما پیر او قونوغوجی	اوقماک اندن کسین بوسجده نی قیل
او قونوغوجی کرامتیل معلوم	سجده قیلسون تام ویم ماموم
یئین رکوع ایتمین بوسجده نی قیل	بی رکوع ایلا کیل بوسجده نی قیل
یئیرواجب اولدی سجده سه	یئیکری لیک ایشید کر کما لیس
سجده سه سو قایسی دور بس کیل	التحیات او قونوغوجی قیل
صلواته او قونوغوجی سلام وکیل	مسئله مؤندان اولدی شرع دا
مشغوله اولسا کت ایلا اکی سلام	کلیت بر مایه قیلونوی دور امام
سین نیه اکی سجده نی قیلونوی	کیلتوروب اکی سجده نی اولتون
التحیات او قونوغوجی صلوات	اوشبو یئیلک تام قیل بوسجده

تبعیت بود و رعایت	انچه اولی سجده قعدہ آرا
رکعت که اگر جزوین محسوب	بولما پیہ ہم متابعت تور حسب
قعدہ اول اولدی واجب بل	اندا نوقت تینا تک اول نور
عید لار دار کوع کعبیری	بل که واجب تین اولدور و سیری
یہ تکبیر لار و زور و رکعت	ایکی عید اچره واجب ای سایل
یہ بر سجدہ تلاوت بل	سجدہ اول یکا کر تیشا تک قتل
بولما پیہ ہم نماز واجب تور	تینا تک اول وقت سجدہ کبلدور
او توغوجی ایشیکوچی سون	تیه کر سجدہ هر یکا قلیسون
بولما تک اول وقت کر نماز	یشکری در کا سید انبار اجمید

منفرد و ایشیت که بار جازیه او تو سپون خواه ایشیت خواہ ایشیت
 افضل اولدی کرده تومہ سیند ویکولو که نرن بولپه ایسور بول
 عصر و مشین و ایشیت او تو سپون امین امینا نیک ایلاسون انعام
 بو وزارت نی انجولیت ایشیت لاقلا اولدی آسپه ایشیتون
 لب نی تیر ایشیت کو کلید ایشیت بو وزارت ایستور و ریجوس
 کر امام اولما ایشیت که ایشیت منفرد هم بونی رعایت ایشیت
 انعام ایمنایک ایسین سیکور مقصد نیه سیکوت واجب تور
 بول وزارت سیکوت دیکولو کلار نی ایشیت کاغذا ایشیت
 مقصدی یکم که بولپه اولدی ایشیت تبعیت کیه ایشیتور اندا

اللَّهُمَّ اِنلَسْتِ بِكَ وَتَسْتَغْفِرُكَ وَتُؤْمِرُ بِكَ وَتُؤَكِّلُ عَلَيْكَ
 وَتُفِي عَمَلِكَ الْغَيْرَ تُشْكِرُكَ وَلَا تَكْفُرُكَ تَخْلَعُ وَتَتَرَكُ مَرَجُكَ
 اللَّهُمَّ اِيَّاكَ فَعْبُدْ وَلَا تُصَلِّ وَتُحْمَدُ وَاللَّيْلُ نَسِي حَفْدُ وَرَجْعًا
 تَحْتِكَ وَتَحْتِي عَدَابِكَ اِنَّ عَدَابِكَ بِالْكَفَّارِ مُحِقٌ

گریشی ببار قنوت نماز رتبا آتنا او تو چه پسر نماز

رَبَّنَا اِنَّا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةٌ وَقَدْ اَعَدَّ النَّارُ

لیک اور کا نما کی پاس کرا پی لار بر لہ کرا کس اور کا ہا

یہ تا تک بر لہ شام وضو دا بل امام او تو پین میں بند اندا

بود و راوناسی غیر ایشیتہ اونی این نیک تو لا عینہ متیہ

قیلا دور خان سنا زین حاصل	نیز لفظ سلام ابدت حقیت قیل
بارجیہ بارجیہ دایرہ اسیم عام	نیز اون شیکامیل نام
اکلی اولی رکعت ایچہ تین	سین ترار قیل سیم یقین
اوشب بونکی داپوره مسم قتل	مسم بونکی فاکتہ او تو غیل
بارجیہ سنی شیکامیل تعلیم	قیلینل ایچہ پوره غت قیلیم
بارجیہ رکعت تہ پوره نی ممل	کلیک اگر بولسین سنیت سل
کر بر آیت ایسہ اوزون بس تور	پوره نیک ضعی لازم ایرما
یا بواج قیسقہ جکر اک عایت	قیسقہ بولسہ او تو غیل اوج است
وتر ایچہ او جوخی رکعت تہ	نیز او قنوت ایچہ

شرح آیاتی عیدیه ایچی چہ ہے ہاں	جول تیس نم نمار فرض لاریں
بل سیکرہ ایکی دور و زوا	توت قولاق ای مضی طاب
بر مضی عمہ بر صلوتہ وار	یتی پس عام سبکاسین ای مار
وقت تحریمہ دا اول لفظ است	بری اندک اکر اولدی الشیت
قعدہ لار و قبی انہ اولی	القیجات او تو ماق دو بر بل
مونی آرام ویدی لار سبک	نیہ تعیدیل رکس لار و کیرا
تا کہ تپسج بر دیکای ہیں تام	قتل رکوع و سجودتہ آرام
ایلا گای سون عایت ترتیب	فرض واجب نی لار ید ا
لا لدی اجب ایست کہ مار نوندا	نیہ بر ما تہ نی سبر او تو ماق

موندن آنچه دوی قیل آرام
 بر ایکی دوز کونج کله سی تمام
 مونی ملک کج سجده ایلا حین
 ایما عینک بولما پون جدا
 بر این قوبله بار کراست
 ایکی موی بیداش دین لریست
 قیلدی ایلمدی کونج
 ایتمیشت او قونج بورد
 مقصدی ایلمدی بیلدیون
 تا شهید موافقت قیلدیون
 آلتی خارج دین ایلمدی
 بیشی فرض تبرکاسید ایلمادی
 آلتی داخل واقعه ایلمدی
 شرط سن اوز کارکن دوی ایلمدی
 ساری

تقدیریشنی از اپی بر تهنیک	بهر فرضنی روع پهنیک
دیکو کو کنی میں اتا میں پهنیک	حکم اولو کوک ایلکیکه توروک
مزمنازایش لارینی سرتورا	باش وارقه بو یونی توروک
واجب او شتو تورو شنی بودا	مونداتسبح بر دیکو نجو روک
خواه تسبح کج ذنیک و بات	روح ذنیک کج ذنیک

سیر سالی

لیک ایلی سجده فرض بولدی	سجده بولدی پی سچی فرض
سجده قلیغیل بونوع ای فرداش	قول لاریک یر کا قوی سجده
یر کا قویغیل بوروں سجده کلامی	عمل سجده فی دیا کج سجده

نفل و سنت ^{در اختیار یکبار}
 قویار و اولتور و رد اسپین مختار
 یخسیرق اولدور و رکیسی کورپه
 نیم فردا اولدی اولکیم اولتور
 کیک تاکن سنتی اولتورمه
 مؤدا اولتور ماغیک رو کورمه
 قورارت ^{مسابله}
 نه بر فرض بل قورارت تور
 سئل که قران بو تورغه بولم
 فرض بولسه نماز سبیل بولم
 اکی کعبت نه فرض دورا و بولم
 واجب و نفل برله سنت نه
 فرض تکمیل تمام کعبت نه
 کره آیت او قویا کک او تورون
 قیسه آیت کرا اولسه و ج بولسون
 کونج مسابله

علمہ بدباد در لانا سپید
 برانی خرم الملائک ادا سپید
 ہونی تخریب دینی سچا در لار
 سر مباحی بوجہ رام المیار
 دیماک و ہماک و زہماک
 بار سنجی ام اتیار بشک
 نیت اسبیل داغی المیک کی کو تار
 بوزہ المکنیک کو تارہ امی و
 قیام سیاہی
 نل کہ اسکی سچی فرض بولدی قیام
 عذر سیر بے قیام قلمیہ تمام
 بل قیام ازراعتی سلی وانا
 بولسہ تخریبہ تورغانیکہ ادا
 قدرتی تو ق کسلی نے پیدون
 اولتوروب بولما پامیلون
 کر نماز نیک فرضہ دوری
 فرض نکیل قیامنی زنجہار

واجب اولیہ دینی انکار واجبیت سنت اولیہ لیسوا میں سنت
 کہیم کہ اول شرح پورچکا باقی وقتی اولیہ اتیسون این دستی
 لیک بولنظ جمعہ داویا کیل کر اتیساکہک درت ایماستور
 شرط ایماست امامت پیل لیک اولی بودور کہ نیت قیل ✓
 شرط تورتیت اقداد اسکنیک ہر عملی سلب سیر ہر اتیکیک
 نماز داخل الی ورض سکنیک
 امید دنی الی ورض زاحلی ہر عملی سلب سیر ہر اتیکیک
 باریدن بوزنہ ناید ووزوید مونی کجکندہ در صغیر و کبیر
 ویکل اللہ کبیر اول ان دا یا بوسنی داوی نمہ اندا

بل کہ البتہ ہی فرض نہایت نور کی نماز پر شرط صحت نور

نیت ایسا کہ کو کولدا فرضی بل بلکہ دیما کنی سبت بل

بل کہ تحریمہ نہ نیت ارا فاصلہ بولما ہون قلیور دا دا

بوزمان میگری بسولہ جگر ضبط قیل اور فی حسیع خاطر بول

لا اقل بل بونی صلہ نور و بونماز سیکتہ بل نے آت تور و

کر و دیما کی بولما سائک حاضر نار و اور پشکا دیدیم ظاہر

لیک کو کولدا کد تا تک نمازی یا بچکتی تنیک نی شام دیہ

ادل کو کولدا کہ معتبر نور بل اعتبار تک کو کولدا بار وور بل

نیت ایسا زنی مرتضیٰ کا نفل نے نفل ہی فرض ہونے

نیزه قلمی که برایشک دوزخ است
 بو نماز نیک شنیک است محسوب
 که نماز آنچه ظاهر اولدی حسبت
 یوزنی قیل اول پارغی بومر صبت
 خوش وقتی و ایکی کیل ای برنا
 هر کب او پستید ابار نماز روا
 نعلی غدر هم روادوریل
 لیک تحریه و قعی ای وانا
 بقده غ یوزنی قیل که بار اولی
 کهنه ایسره نماز جایسبل
 اولتوروب یا توپ او قیل
 هر پار قیل اول پار ی اورول
 لیک بر یولی قیل غیل حرکت
 باشقه باشقه ایاغ لاریک میرا
 نماز نیک سیاه

کیک بولپه خبازه بر افضا قبل که بو وقت لار دابولدی روا
 بولدی بستر فرض قبله غه یا جان شرط او کوشش سوزنی دور بو دیوان
 ساکن مکده اوش بو سوز بولون یوزی کعبه عینی غنه قیلون
 یراق اولغان کیشی ایشیکه خیار جتی غه یوزی قیلپه تیار
 جتی کرپسکا ایمان معلوم کیشی دین سور که بولغان اول منوم
 کیک یر لیک کیر اکتور و روبرو اول زمان بولغانی تحری ایشی
 یر لیک ایل بولما سه تحری بر جبت تده کمان قیلد اوتاکیل
 بو یوسونون نماز کیم قیلد قبله ساری ایمانی سوز کیم کیک

قیماغای سین نماز اوج در صفت	نی فریضه نی نسل نی سنت
نی خارزه روادورونی قصفا	نی تلماده قیلوردا سجده روا
کون تو غار جانغ و کون تا با رجا غدو	نی سیر وقت کون تو ش اولما غدو
لیک اول عصر نی که سین قیلا سین	اقاب اول تورونی سلا سین
رکتی قیلد نیک ارتو یاس ماریدا	اؤز کا پس قیل که شه یون ماریدا
بل روادوح وقت تین ریروجاع	کم بو بیکور عصر اولور قیلاق
بوداغی بار کرا هیت برله	اوشبو ذکر ایلا کاس صفت برله
قیماغیل نعلنی کی پاعت	بولدی ممنوع انما بوطاعت
غصرو قی دو وقت فخری	قیلمه نی فرودورنی اوردور

ایدمی دی وقت لار و آچما
 او نامک اول جامع نماز ای اجبا
 کون جباریر کراک ساری
 فجر قبل وقت اگر بو شنبه
 یاز پیشین دایلا کیل ساری
 تا مو اتا بقای ابدکی تعمیر
 نخستی ان کر قیلای دیسا نکلی اول لار
 کین اول وقت ترا و تا قیس لار
 عصر تا خیر قیلای پس اذاق
 کون ساری تعمیرین او تا بود و رزاق
 لیک معرب و اقله سس بحمل
 قیلما تا خیرانی سین بابت قبل
 انجا تا خیر ایلای خستس و ا
 بو لغای اولتی ثلث قیلما
 و ترا خرتی ثلث اول دور
 کر سپنکا اعتماد پیدا دور
 همجور اول وقت لازیم کرا و وقت لازمک بیاید

اکلی قد بولغوج بولکولاکلار
 بل که پیش اوتار کیشی لار و ما
 لکلیب توش سایدین بولار بکله
 بولغوج اوشولار جه سین قلمه
 اوتیه پیش ساز دیکر دور
 سین ساعین ماکه وار پطه مار دور
 دیدی لار عصر وقتی نه بونجه
 اوتاکیل اناب با بقونجه
 با تهاج اوتق کون نماز شام بولور
 دیمکیل وقتی بابت تمام بولور
 باشنق بار بوقت بار دور بل
 چون شنق غایب اوله خنق دور
 اوتاکیل وتر سونکر اخسن دن
 وتر ادا کچی سین بولور اذن
 سنج وقت لار ما

بواوزون انخیکه یارون کرم	بل انی سطحی عنده منی قایم
جایز اولدی بوج بولسور	موند اخسن نمازی قلیسه بولور
نه مونیک پونکیده اشک	کورونور برسی یارون اشک
بوانی تنیک اوزونیه تاراز	بار غاچه یارون غلغی ار تار
اهل دین لار که معنه ایدی لار	صبح صادق بوج فی دیدی لار
پیکانین نامک نمازی کوفتن	اوشبو صبح ابدایی بولما قستن
کون حجاز جانغوز انهاسی اشک	بواراد بولور اداسی انیک
قیت نماز شپس دور	انکا تکمل بونوع تقیس دور
سایه لار تنیک فرو بولورید	سایه لار تنیک فرو بولورید

خوف فوت اولیہ بولسہ تم سویدہ او تا اولک نمازی عید

تیم نواضی یک بیان

سرنی کم ناقص ضوایر و اول بیل تم غم نرم زبان بر و اول

نیہ کافی سوغہ اگر قدرت تائبہ سفیغای تیم اول صحت

تیم نواضی یک بیان

فرض بکل نماز نمیک وقتیں وقت نیشی سو و ملامتیں

بش دور و وقتی بر تون و کون دا شبہ و تیل بو قور و روموندا

الہی تاشی فرضیہ داخل وقت تور توخی فرضیہ کلکل

بار جو وین نور تا تاک نمازین تا بار دور و روتیہ

سپوڙيڪل بوزو ڏيکيا ايلڪ لارني	يا ڏو ٽي مل ٽيم ايلار ني
بل ڪه تو فرانغی بڻه سپوڙيڪل	توڪ تو بڻا اني ٽيگور ماڪليڪ
لازم اير ما سپوڙو ڊي ٽيم دا	اشري بس توڙو ڊي ٽيم دا
نيه تو فرانغی توڙي ٽيگور ماڪ ايلڪ	سپوڙت توڙي لارغی اڪي ٽيگور ماڪ ايلڪ
سين ٽيم دا او شپو ٽيگور ماڪ	ايلار ما غلار ٽيگور ماڪ ايلڪ
اندا ڪم نيت بولماغان سوڙو	عيسل واجب ايسه ٽيم ٽيم سوڙو
بو شرايط بيله ٽيم قيل	بولسپ هر وقت مرغا زاويہ ٽيگور ماڪ
ٽيم ٽيم بو شرايط ٽيگور ماڪ	غدر نير سو باريد اڪي ٽيم ٽيم سوڙو
بربر ٽيگور ماڪ ايلڪ ٽيم ٽيم	مس قبان ڏو ٽي مل ٽيم ٽيم

سرنی کیم بولیه ارض بسیدن کج و تو فرغ و قوم سپرین
 او شبولار بیرله یس تم قیل بولدی جانیز بولار بیکه بیکل
 کرد بیریله داعی مجوزدور قیل تیمیم که سوزاز دور
 کرد نمیک یری پاک بولکه کرک قالمایا بولایشه بهر و شک

تیمیم و ایضاً نمیک سیک

بل تیمیم خورت فرض دورور سلهاک الاری مثل فرض دورور
 پریمی قصد خاک پاک استکیل نیه نیت فی بونو ملوق قیل
 نیت تیمیم تیمیم اکرا و چون تا نمازیم منکامب اح اولون
 نیه اکی ایکنی تو منران تم اور تیمیم ایشینی ملیان تم

سوغه اول وقت اول وقت اول وقت اول وقت	وقت اول وقت اول وقت اول وقت
سین نازیک او جوم تم قیل	سین نازیک او جوم تم قیل
بر کرده ایستد ایلی دیر سبل	تورت میک دور قدم سبل
سرقاری سبل که بار دور آلتی تمام	دیدیلار بر ما ریم قاری تمام
اللی جو عرضی اولدی بسبل بو ملک	بر توام تورت الملک میر ملک
سوز پانایا کنی خوف ایتیه	یا بر امت کما رحمتیه
سوطهارت قیلور نومه تارما	یا امیک بر لپسندین ارما
قیل تم جو بولیه یو هم سبل	یا عباسی یونونیک اولغیه
سوغه سقیص لیس ایله اندا	یو اکی شرط بار میان دا

کوی تا فیکه تکیسه بل کنگ	حمار و رقصدی بره کر با ننگ
تارت او تو کنی و ایاغی بو عمل	میکنیک اول وقت بولنوسی ^{ماطل}
تا یا نیک بولسه پیکان ^{ماک}	بیل بوزور وقت بریدین کاک
اوشو لار شرح اهل نیک سی ^{دور}	سراین تبه پرح ^{منطبی} دور
اشوغو کنه جکر تیشیه بو اول	مسح دین سزاک ایادی تیشیه ^{اول}
بولماسی جمع ^{بیر} لری یوق ^{ماق}	مسح باطل بولور جو بار بوزاق
اوج تون و کونجا بوج ^{یک} اکار	کرا و تو کلوک ^{تیم} قلیسه سفر
تون و کون مسح قبل انکا ^{تعلیم}	کرا و تو کلوک ^{پس} فرا و لیم

جبرک بولبہ پسند انوار جادو	اشو غولفہ جہ کیراک انوار
لیک جوب تہ مسخ غنہ	تہ دیکت نمہ کاروا پلہ
بولبہ جوب منغل دن دار	انکا اول وقت مسخ قلمی تار
سرخ اینار نیمہ بولبہ کر سر تون	بولبہ اوج بار نمیک سر کیمہ اوج
سرخ اول نیمہ کا ایسا پس خایر	انکاسین مسخ قلمی کس کر
مدتی بار مستیم نمہ تون کون	بار مسافر نمہ کیم اوج کون
استداسی و نھو پسینار دن	نقما دین بونوع نقتی دن
منقضی بولبہ مسخ کما بدت	یا حصار سانک او تون اول نصت
کر نھو بار دور و رایان	قلمہ باشتین و نھو کہ حاجت ایما

پوئل ایک برہہ الماعیل پونے
 بوروبن انور کعبہ میر توت نے
 راست برہہ بوروبن فی
 سوزا سیتما وضودا قحصر
 اور کبھی سہی پانے

کر گریب میں توک طہارت
 کر وضو پینے مسیح قبل بوشق
 تارت اول بارہ عیسیٰ پویا
 ایہ عیساک او جیدیں اتی سار
 اوج ایک برہہ مسیح بل
 خواہ اوزوں خواہ کوزدلان
 خواہ اوزوں خواہ کوزدلان
 تورت ایک برہہ مسیح قلیسا
 اشوغو کعبہ بارہ دور اولی
 مسیح کیم او کو کھاپین قلیسا
 قلمہ بار تاق لارینک اوجی بلہ
 لازم ایرماس کہ بو توک بولنا
 اوزر کانتیک حکمی دوجی کونجی

اللَّهُمَّ اعْتَقِ رَقَبَتِي النَّارَ وَخَيِّرْ لِي السَّالِمَةَ وَالْأَعْلَى
 أَوْنًا يَا بَرُّورِ اذْهَبْ غُلُوقَ اللَّهُمَّ بَدِّتْ قَدَمِي عَدَا الصِّرَاطِ
 يَوْمَ تَرُوقُ فِيهِ الْأَقْدَامُ سُبُلَ الْيَاقُوتِ بَرِّورِ اذْهَبْ غُلُوقَ اللَّهُمَّ
 اجْعَلْ سَعْيِي مُشْكُورًا وَوَدْعِي مَقْفُودًا بِرَبِّكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَضُودِي
 اذْهَبْ غُلُوقَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي مِنَ التَّائِبِينَ اجْعَلْ لِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ
 وَاجْعَلْ لِي مِنَ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ وَاجْعَلْ لِي مِنَ الَّذِينَ لَا خَوْفَ
 عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
 ایسوی کروہ لاری دین اشیت
 سپونی بوزون کا فاسین ورنہ
 باقی غایت کر ضروریہ
 فی ضرور السیکتہ نظم

الْجَنَّةِ وَأَنْ يَغْفِرَ لِي بِمَا وَعَدَ بِكَ دَعَاكَ أَوْ يَزِيدَ لِي يَوْمَ يَأْتِيهِمْ أَوْ تَقُولُ
 اللَّهُمَّ بِضِيقِ يَوْمِ بَيْضٍ وَجَمْعِ أَوْلِيَايَ كِ وَلَا تَسْوَدِّ لِي
 يَوْمَ تَسْوَدُّ وَجوهَ أَعْدَائِكَ أَوْ نَسَبِ قَوْلِ يَوْمِ يَأْتِيهِمْ أَوْ تَقُولُ
 اللَّهُمَّ اعْظِمْنِي كِتَابِي بِمَنْبِي وَحَاسِبِي حِسَابِي بِسْمِ
 سَبِيلِ قَوْلِ يَوْمِ يَأْتِيهِمْ أَوْ تَقُولُ اللَّهُمَّ لَاقِظِي كِتَابِي بِمَنْبِي
 وَلَا تَنْزِلْ عَلَيَّ نَارَ ظَهْرِي وَلَا تَحْسِبْنِي حَسَابًا سَخِيًّا سَجِدًا شَدِيدًا
 يَوْمَ تَقُولُ اللَّهُمَّ غَشِيْنِي بِرَحْمَتِكَ وَأَنْزِلْ عَلَيَّ مِنْ كَانِكَ وَأَنْزِلْ
 عَلَيَّ مِنْ مَحَبَّةِ يَوْمِ يَأْتِيهِمْ أَوْ تَقُولُ اللَّهُمَّ حَسِبِي الَّذِينَ يَسْتَعِينُونَ
 لَأَزْمَ يَوْمَ يَأْتِيهِمْ أَحْسَنَهُ بُولِيْنَ مَسْجِدًا أَوْ تَقُولُ

تس وضو ایشیللہ نبی پے درنی
 عضولارنی برغیل سوپتے نوردا
 ایتیمای سیں شہد وصلووا
 او توغای سیں توغولون دعوات

وضو تک ایتیمای او تو مان کرک

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ دِينِ الْإِسْلَامِ
 اللَّهُمَّ بَنِيَّ عَلَىٰ دِينِكَ الْإِسْلَامِ وَعَلَيْسَةَ بَنِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ

اوج لویولور عضولاردا اول یوما شہد اور تانجی سید صلواتا اوجوبی
 نیکور بولور دعوات فی او تو مان کرک اغیز بورد او توغولون

رَبِّاعْتَبِرْ عَلَيَّ ذِكْرَكَ وَشُكْرَكَ وَحَسِّنْ عِبَادَتَكَ يَا مَلِكُ يَا قَلْبُكَ
 كَلَامُكَ

الکریم بوردن سوآورد او توغولون اللهم رحمتی منی رحمتی

یوقاری تارت بور نوخا سوب
سر عمل غمه شروع ایله چلب

حلقوس قل سغانه خلیس
ایلیکیک ارمانی یوقاری قل

نیه کھلی قل انا عیب دن
باشلاغل بور نهنجیلا عیب دن

خضر یکنی سالیب ارالار غمی
سپونی شیکور یکل او شوبولار غمی

سول ایاق خضر یه ایلامام
اوشبو سنیپت لار ایردی نام

وصف پستج لاری عیب

اینا میں امدی پستج لاری
یاد توکیل پیکادین بادی

مسح کردنی پستج پیککل
ابتدا یورد او ذک نامکدن قل

بور دت دیکر بک و فایک بیک
پستج تور بیکور پور بیک

پوئال اغئنگئنه داعی قتل سوئراک	اول خناج برله کم دیدی لارا راک
چوب سوئراکی بولماغان طوبون	بارماچی بئیرله بوعل قلیون
نیئمزیدین کیس قتل استیشاق	نیت ایت شرع ائلی سوزیکانق
پتال و ائیک ایتان ایت تخلیل	جمله باشقئ مئح سئنت بئل
مئح ائلی قولاغئنگا مازئیب	ایلاکای سئس رعایت ترب
یوئولور عضونو یو اوج قائله	یوئولور غه تنگور سو اوج قائله
دلک قئلئیل که دلک سئنت تور	سورا ائلیکنی که انکا بو ایت تور
ایمئدی کئفئستی نئی ائلی ای عرض	نئیت اوله کیراک مقارن فرض
سوئالیب اغئنگا مباله قتل	غوغه بولدی بو مباله سئل

چونکہ با شنیچھ شرح ایچکای
ربغی جو فرض دور اشکای

یو یولور عضو غکہ دیدیم است
یوماغی فرض بولدی بر بوت

عمل شرح ارافو غ کیراک
یو یولور عضو و اپ بیو غ کیراک

عضو لار دین سوا اول قدر تاپمیه
کم اقیب بار پتیره تارامیه

مونی دیب تور بیو غ شرح ایلی
موسکاناطق دور و بر بو خیل تلی

وضو سنیت لاری نیک جانے

بل کہ بار و دور وضو و ای سنیت لاد
توت قولاق بار جو غ دین سنیت لاد

سنیت اولدی اون اکی بول کاه
بار جو دین بورنا ایست بولم

ایکی ایکی سنکی بند بو غیر بو غیل
سوالی انگیبہ داعی منضم

باشقه مسح الميه واما عيناك بو	اشه شوگت برله بولدي فرض ووضو
پتال استيد نظر اولمايه نوز	فرض بل منجھي اشيت بوزپوز
پتال استيد نظر اولمايه نوز	پوسنگور سون بولدي شمع سور
سزني گور و نيه اول مواجھه ده	اني نوز بل و ديم مشافنه ده
توك جمارير ديز اول انجكاك بوجھه	بل انجكاك نعي اول سوككاك بوجھه
توبى داخل اما پتور و نوزكا	اوتر و در حون كور و ناس اول كوركا
زبه لار كم اكي قولان داوردو	اكي نيك اراسى بل نوز و نوز
زبه بل كم ايسير غيبرى دورو	بوز و نيك ادين اشيت كه بوز و نوز
موخكا جا نوز و نوز و نوز داخل اما	وجه خدي بل كه مشكل اما س

لیک پر وقت نی بوشل ایماں	مدتی دور کہ منیدس اول کیماس
شغل پر وقت قلیلہ مدت	یہ پر وقت یوقور البتہ
باز اکثر طہارتیم پیماںس	قیس سینار دین طہارتیم پیماںس
سج پیمان کمنی دو امتیلا میں	کھیکا بوشکلم ادا قیلہ میں
غیب دین بر شاخدا برکای	در دیمہ تنگری اوق واکبرکای
وضو و ایمن شکیک میں	
کھیکا کیم بولید بوجدش حادش	ادل وضو ایلا سون کہ بارمحدش
بلکاسین بورت بولدی فرض	ملتی غد و لکیک پیش دور بو
بوزویاق توربری بولار دین	تیر سا کھیک بر ایل لاکھی غل

صاحب عذر دینی بویکشانام	قیسه بروقت شیخی بخت تمام
اذکار و ابر کور و نپسه هم بس تو	شغل بروقت لازم ارماتور
صاحب عذر بولمانی کتکای	لیک بروقت کم نام استکای
ناقض ایریا رطهارتین کغذ بل	صاحب عذر بیت که بوسل
وقت بارنچه مرفار و تا کیکل	مرفار نیک او جوی رطل
تا بتو سپید و رطهارتیک نصان	مرفار جان وقت کم خجارت آن
بورناراق بوندا اول و سلیب ای	جرح سائل بودور که شرح دیدی
بویکابرله مستلام و ورین	بویکدی سئل طار که بی دو اور سن
ایککاری نم کورار مس اکثر مسین	مرفار جان کم طهارت سئل طار

لیک کر بولپتھو سچا نیک بلغم	بوشما غای بولپہ کر غمیں ترولام
کم شی تو کر و کو بکد کو رسا کتان	رکلی غالب وضو تا ہار نصان
او تینو دور یا تکتیہ جون قلسا	ایلا کتکتیہ ایہ تینسا
نہ بولکم نماز و اکو پ	ادل کو لوشن قتمہ بد بوسہ
نہ خاتون سیرکا از ذکر ی	تکتیہ بولدی وضو لاری سناری
نچہ کم توین دخول ایلا انزال	بولدی یا قطن وضو نہ بو یادال
نہ بروقت نیک دور و پ	صاحب عذر نہ طہارے
صاحب عذر فایسی و در بکل	اوشو ایش بار و دورا سپر و کو پ
نرنیک وقان بدہ سارن سو پ	سیلان بولپہ اندا بودور

وضو کو اچھی تک کیا گیا ہے
 بل کہ حکمتی یہ ایڈم اکی قسم
 بریکھا غلطہ ایسی اسپم
 نہ غیر غلطہ دور بل
 حدت آنی دیدی لار ایشیکل
 بل کہ نواقض وضو بولکہ
 قیل وضو جو کہ پنکا بولکہ
 ایکی پروں سکیم بولوڑ طاس
 قیل طہارت کہ بولنا سیکاس
 مکر اول سیک کہ ایکجا دیدن دور
 ناقض اریا پستور وور بونور دور
 حفسہ لاریس لاریدین ملایو وضو
 سیرنیک وقان مایہ پاربع
 یہ بری غیر تولاتی سیکل
 یہ برت پت لیق دور ایشیکل
 بلکہ سر نوع زایل اولعاج ہوش
 بولدی نقصان وضو نہ تو قیل گوش

سیدنا عیسیٰ مسیح علیہ السلام	غسل نیک چکر اینی سیکھل
قیسوں آلبہ سب بر مال	بل جنب غسل قلمایسون
یاد کی قیسوں او دیو پون	پیسوں اول مانچہ قدم نوروں
دافنی او شب بو پتہ بولدنی	دفع بولغای اراد بو پتہ منی
توت قولاق شرع اہلی ہوندا	کر توروں قالیہ پنسکا اندک
یہ غسل احتیاج ایریا پس دور	کر نیکو سا پاک سونی نکا بس دور
جلم اعضا و تنگور ڈوب سپور	پستجب تورا لیکھی تنگور مالک
لکھی انیک ارنع ایماس ایر	گرم کہ حمام داپنوعہ کیر پتہ
ارنچ تن اپنے ارنع کور پور	تن پنے سپور مالکدنی ہم سورن

قیل وضو ایله غسل اورنجون ^{نہیں} باری اعضا غرہ سو تو میوح تو
 او شہو سنگھ دہی غسل حوض و نہا پس
 او شہو سنگھ قیل کا پسین لارنی قیا پس
 لیک خاتون کہ با شہو سو سیا ^{خانی} لازم ایرہ پس کہ پا جی آجہی
 کر تورو قیالہ تونی پاک ایرہ اس اور کانی قورو قی اولہ پاک ایرہ اس
 جرک اگر بولسہ ترہ عینک ارہی غسل واکتیا نہ انک تراسی
 بولسہ بو جرک مثل باغ و ^{خیمہ} او شہو لار دین سو قیالہ نہ
 واجب اولدی بولازنی دور ^{اسک} او شہو لار دیر لاریکا سو قیالہ نہ
 اوزنی عینک جرک بولسہ پاک ایرہ ^{پاس} غسلو کاسل کہ اول زمان ہر پاس

غسل نمک
 بل که اوج نمیه بود غسل و افوض
 قیلا میں بار جب پستی ہر بر عرض
 بری غم غمہ سونی سا لقا دور
 نیہ سونی بود نہ آقا دور
 برون آغہ غمہ ایچہ سو پور کس
 قانکریغ و حلقی تو سو میکور کس
 بودور او جو نجی عرض میل مونی
 جملہ تن غمہ میل روان سونی
 بودور یا قلار داسین مبالعہ مسل
 قالسہ تبر توک توروی ارتوی میل
 غسل و ابل کہ پیش دورور سنت
 سکا اتیای بارنی میں تو شات
 بندیدہ جرایکی ایلدنی بو عینیل
 تن و ابل نہ خجالت اتی ازل

اوشبوشن دور جماع و روز سنا
 تہی ایش بولدی مار جیسی سنا
 توں قضای بازی نیک سلسون
 روزہ پنی دل قضا قلسون

بل کہ خاتون چو سجا صد ایہ
 حکم حیض اولدی حیض جابی دیہ
 حیض جابی اگر ایما پس سلسون
 حرج پایل کئی غسل قلسون

تورت غنی نیک سنا

بل کہ بو تورت غنی سنا تورت
 اوز کا غسل اولہ سجا تورت

جموہ واکئی عمید ایلا حرام
 عذہ غیسی بولدی تورت تمام
 بل تر کلا رگا غیسی لاروند
 لک واجب دور روزہ سنا

غسل نیک و جوی بر جوی نیک
 اید ای ایای نما پس کم می بود
 تو غمزه او غلامی تو فاندورور که
 حدی تو قیور اقلی نیک آنیک
 اکثری فرق کو تندورور
 بود ج ایش غمزی بل که فرض دورور
 قیدای ای یکا مشل فرض دورور
 در عین و دنیا همای سن نیمه لار نیک
 پیش نیمه قیلد بولساک آری سر
 کیم جنب که بو ایش ایس جانیم
 بر نماز و طواف و وزیر
 بولمه بیکری کلایمف ذاکر
 نیمه بر بو که قیلد صحف پس
 مسیجاچه اتورانی قیلما موس
 نیمه بیکر که حاجیض و نسیا
 تلی ایش دور که قیلما سول اصلا

بوی که ایسی بارد در بیستنه کل از ترک

از کماق و توپون تور بود

مکرا اول ندی کم او بو عیندا
 باغشی بولغای انجا اول عیندا
 ارکاق و توپون تور بود هر ک
 ایسی بار دور بیستنه کل از ترک
 سل که خاتون منی هی دور بو شق
 سیوتوق اولدی ولون اچ اسارت

عین حکایتی بوی که ایسی

عینل مویجب بولدی خیزمانه
 او شبو مویجب نی سین اکنه سنا
 حیض خاتونده قان دور در که
 اوج تون و کون موزنک اقل بود
 اکثری بولدی اول کچه کونده
 مونی بلما کنسته سپولار کونده
 بولسه اولدن زیاده اوج نیک
 استخاضه بلنی ای عیلم
 اول که عادت ته کور نیک
 حیض دورانی از کانه نیک

<p>یہ برہموجی غرضیات دور بارجہ سینی تولا ق سال لشکریل</p>	<p>موجب غسل بر خجابت دور یہ برہموجی نفا پسی بل</p>
<p>غسل نمک اور نمک جو نمک ہے</p>	
<p>بابت دین بارجہ سینی سنی بل دین و شہوت کرا و لپہ اول سنی</p>	<p>پیش دین بلور خجابت بل پیش منصل بلور و اول منی</p>
<p>موند عذر و نمک قاجا میل دور دور ایر کا خاتونہ بولدی غسل الشی</p>	<p>پیش کرجہ بل و جمل دور دور پیش کا سنی غایب اول پشی</p>
<p>حبیب اول قافہ موجہ سنی دور بذی یا خود منی ایر پشی سنی کیر</p>	<p>بذی انان نام ایر پشی دور بذی دین سو کرا با پشی اول خاص</p>

<p>یا بود در کینه قبل سبب سول اول</p> <p>سیسون و نه تو یسون اول بر جا</p> <p>جراسون احتیاط قیامت</p> <p>کو شکله ابراسون بولیل نورنی</p>	<p>یا بود در کیم پنجم قدم بود اول</p> <p>بیل که خاتونه بود در اسپر</p> <p>توسون و ای اغنی ایقت</p> <p>تینی اسپون و یوسون و زنی</p>
<p>نجات یک کیسی قیامت</p>	
<p>وضعیسی حکمیسی با زنی و دیدیم</p> <p>حکمیسی ایستی لار است ته</p> <p>بر نیکیا مغلظ است تور</p> <p>اوشوقیم اچره با بر نیکیم</p>	<p>بوقیسی نجاست ایدی یکیم</p> <p>نیه بر قسم دور نجاست ته</p> <p>مونا داغی بل اکی قسمت تور</p> <p>موجب نیل بولیل اکی قسم</p>

دیسور سوزنی موندلار داؤد	اول الکنی بویو سپنکر اکین
غدا توییه بوشن زنی روزه بولما	پست توییه تکی بوجا غدا
یوب قوبار داؤزی ایزون	روزه داراوزنی اقیاط تسون
کونکلو مک آریسه بویا غزل	بویا قته عدو ایاس پنون
لیک توییه بولسه مال دلمش	اوج بوجوب بوسو علیطش
سپنکر	
ایدی آتای کنی موندلار	خون بدیم ایکی نوع اسپنجا
قیلغونوق ایش دورور بولی قمنل	ایر کاخا تونعه مونی واجب بل
یا یونال اوج دیکدی اوج کرت	توبیدس اوجیعه ساع اوج توست

<p>ایدهی سینه لاری می بر</p> <p>اوج نیمه لاری اوزنی آریل</p> <p>اگر اوتوق و احتیاجت بار</p> <p>نورنی وار تیزی جمع استکین</p> <p>هم بوم پاک ایلا سول بر لا</p> <p>التیک اذالیک سول ا</p> <p>یوسانک اوزونکی نامو کلا</p>	<p>سکا طار ایگانی دی طار</p> <p>برنیک اوج باینی بو حکم دابل</p> <p>عدو من طانی پر عنیل ز نهار</p> <p>شرح نیک بوریوعسی ایستکین</p> <p>قیده بولارنی راست قول بر لا</p> <p>اریور راست قولدا اگر اک</p> <p>سورت ایکنکی شرح ایشین</p>
<p>استنجانی کنجی نوعی نیک</p>	
<p>بودور ایکنجی نوع استنجی</p>	<p>کیم بودوزاق قیلیدیم ایما</p>
<p>اول</p>	

<p> ماک نیمه پیدار سیت رنهار اول نیمه پیدار ماک اتیای همه خرد و حیوان کیرا کپس و چسب نم سوخاک و تیری و له چینه تاش کراک یا کلخ مالتیه نی کچک بولسه نی اولون چولسه بولما کین دو خاک تونوزن عددین خواه اوج دی خواسی به </p>	<p> اوزنی یوردن بورول سیت ای بل که مکروه دور نچیمه یکولوک بولما سون اولیس نم مثل نان و مایس بده شیشه ماک قیلاقه او شبو حالت ته یماں یرما پس نجاج قوردون نی ایکن ترفراقی نی ترفراق زایل سیت هر چوک که کونکلوریک از </p>
<p>استنبی سیت لاری کیت بیانی</p>	

انکلا غیل شرح ای عبارتے	نیز یکس بن طهارتی سہنے
بل نجاست نیک اول ازالی دور	بو طهارت کہ شرح اشارتی دور
کردم کن اولیہ بود دور قول	ایکی نیک دا بولے غایط و بول
یوغیل انی ایشیت پوزوسی نیک	فرض یکس از الی نیک
غایط و بول نیک جبار محلی	داخل ایرہ پستور دورم دالی
سنت اولدی اگر ایر و رازراق	واجب اولدی درم جوبولتی
مدعت اولدی بو یکس ای دانما	بول و غایط نیز اتمایک استیجا
ایستیم نیک اولتی نیک	
جری بودور ایشیکیل ای برنا	سلاکی تورلوک اولدی استیجا
اورج	

سرین کم سو نو ذاتیار بو مثال	شل چرمینه وینج وینال
سپسده بیلیکان هلاک ر بولور	اوج یوبان اوج توروت که ^{بولور}
ایت اولدور که تامماعی تورغای	بو توروغما غنی کیم که اول سوزغای
بار بولار دین ایل عاجسز	نیز شل کلیم بیدله کینز
تون کون باغلا کینز اقرار سواد	ار بایس لار پیک که سواد
خواه کی خواه انی ضلایل	سرتیری آتش سیه اریزیکیل
سری آدم سری تو کور سرتی	کله اکی شرف دین اول سرتی
اندین اول تحسز بو سوز سیکیل	بخس العین دور تو کور سیکیل

ن طایر تی تک مسایلی

<p>تو فراتے کتیا کراچ اوی</p> <p>بو یو سو نون کہ ویر میں لی بو غیل</p> <p>اول بو یاق کم سبوع وور کا کھا</p> <p>سوکلی سیتا فنی تیسیا س قاتین</p> <p>بولدی اوج تور لوک آیان ششکین</p> <p>جینی نیک ارانغی سو یلیا پس</p> <p>بار بو حکم او شوبولار ممالا</p> <p>تس دیک اوج قالمه قوی سولار</p> <p>انی بو نوع ای مصتی بو</p>	<p>بولپه کمش او توکب سید بری</p> <p>گر کو رو نور نجاست اولما پس</p> <p>گر بدن دور بو غای سل ج ش</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p> <p>سیتیلور لی بو اوج داغی وح</p>
---	--

<p>سوری حکید ادور پسکایانی</p> <p>بلانی شرح اعلیٰ حصیہ شمس</p> <p>میان ایدین کر اولیٰ پس اریق</p>	<p>مریمہ کا پوت ویر و پولاکان</p> <p>غیر ماکول قوش ساکنی نے ایش</p> <p>بندلور قوش ساکنی نی بل بوش</p>
<p>مریمہ تک برنامی تک بیانی</p>	
<p>نی یوسو نوق یوزولہ پاک یولور</p> <p>سو بدیعنی نے کتار پی ستار</p> <p>بل مطہرانی کر اولیٰ پس اریق</p> <p>انی قیدیا پس زالدہ بونیمہ بن</p> <p>ار سوراوش بولازنی بل بوق</p>	<p>بل بسین زینجی ک یولور</p> <p>بولسہ مریمی نجاست ایزانبار</p> <p>یاروان بولسہ پو یا کمنج</p> <p>کللی اولیٰ نجاست ایشیکل</p> <p>شش ششیر و کوز کو بر لاسی ق</p>

فایسی دور بو غلیظه دی سر	یزنیک وقان دور ویزه جایی
اول یزنیک قانو حکم بوبولغا	کلم الارنا قرض و ضو بولغا
بولسه پاکول کر بوغوزلانغان	بیل که طاسر دور ورا کجایان
پشه و بور که برلا بیت قانی	نیجه کوب بولسه بیل ار نغانی
بیل که بر نوع قورت ایگاسرا	اقما سه قانی دی ار نغان کجاست
خیمه پاکول غایطه و بولین	بیل غلیظه اشیت بوایل بولین
طایق ویرک و نیه قوماق	بولسه تر قایسی دی ابر و ر کوماق
تاوق و قاز و بطغ بو دور حال	بیل بواج کا غلیظه دور نیچال
سز ننه کلم غلال بولسه ایی	بولینی شرع و اخننه منی

<p>قالغای اندین بولار دازنگ و اول اول زمان اول شوبولار لی بولماک حکم انکا شرع دانی تورلوک بل حقیقی کیسی دوغیل اریق تامسه پو اول اریغی پستماندا اندا توروق کراک پیرایت لیق</p>	<p>کر حقیقی بجا پستی کیم تیکار یوقا پیه سیج نیمه بولار غم اول خن نیمه تیکیه نچوک اکین کر بجا پست تین اول پست لیق یوقه کراک پیرایتی اندا کر بجا پست توروق اول اریق</p>
<p>کایت نیک اولتی قس نیک سالی</p>	
<p>بریک حقیقی اسپم دورو برعلیظ برزن خنص ایت</p>	<p>بل بجا پست نانی قسیم دورور بو حقیقی هم انی قسیم ایشیت</p>

بولماک کیم اول اریق
 کیم اول اریق
 کیم اول اریق

کیم اول اریق
 کیم اول اریق

خسب نه بواعتت دور دور	بوچه سنی بسنی مراد دور دور
معرضت اعتبار ایتیب تور لار	بودرم عرضی کم کتیب تور لار
توت قولاق حکم تبا سنده	کرنجاست خسته دور اندا
مسله بکاکا کاکا کوپ غم دور	توشما پس اول ببعیدین اگر کم دور
سرنیمه کم انیک بد سله دور	سرنیشی کم غما زنی قیلا دور
بکاکا سین تو ککیسی ایروورگی	کرنجاست یگاز نید و حکمی
بولما چه بر درم جوبوبارید	لیک تر بلاتن داغی لارید
وصدنه سیک ربوعیدین کاکتور کم	بیکان اول خسته ای بدم
نچو ک اولور نجس ایشیکل راز	بل هر لاقون و جایی ناز

تن

اول مصفی نازی دود جابر	بوسپایی با تو تهای
مستحب دور یا پنچی با ما غلغ	تس بد کتف لارنی با ما غلغ
سل که دیاسله قیر سل نی	ایکا مکروه دور کیسی
شرع نی قیل رعایت ای مدم	قلید بر شمشین صلا م
کر تو نو کفنه نجاستی سی	شرع سلکسل مونکان حکم اتی
کر نجاست غلیظه دور اند	پیکاسین حکمتی امتیاند
بولیه در رسم جرم سل که معفو دور	خواه بود دورم خواه انی بود دور
بر نجاست که جرم بار اند	وزن در رسم دورم اعتبار اند
بودم در نیستی دین دال	قلیدی لار اعتبار بر شمشال

فرض دور بملکان ضرورت تور	تور که ایتمدی تپر عورت تور
لیک ارغیلینی دور نماز و ارض	دایمی فرض دور که قیدیم عرض
بیز کاچه فرض بولدی کندیک دین	یا پانعی ایرکا کیمیک دین
آیزنی عورت ته لیک داخل	کندیکینک بل یا پانعی دور
قدم دیور و کف دین فرکا لار	بل که حالونه یا پانعی دین
ایر کیمی بولدی تپر عورت ته	اگر کیزک دور و شریعت ته
یا پانعی فرض بولدی ایشو لار	لیک بلکل که ارقاسی
کیم سفینه استی اوراق	بو یا نچی که اک تور و اوراق
ربعه سن ازانی ایرکانین	سعی عورت آجلیه

کر مصلی

<p>اندامونذاق دور احوط پیک</p>	<p>گر صدایه بیضا پیک</p>
<p>بار نماز یکف از کایه دواز</p>	<p>اربع ایر پس بایند اقله نماز</p>
<p>قیلغاسین تیکدی اویمی تعظیم</p>	<p>پسجد اوینی قیلائی تقیلم</p>
<p>بالتی اولیه ایقن لارنیک پوروم</p>	<p>موند امیشقرمه موند اتوکورم</p>
<p>اند صرف ایلا ساند طلا و کولوش</p>	<p>هک ایماس اولیه پسجد نیک منقوش</p>
<p>کیشی نال ثواب ایماس دوریل</p>	<p>ایک اوز مالیک اند صرف ^{انگش}</p>
<p>بهره آله بو مال دین فخر</p>	<p>موند صرف ایکنجه بودورلی</p>
<p>تامیدین ایتتار و اودوریل</p>	<p>پسجد و ای کلیم بیهردوریل</p>

رسمه شمال

کارلوک مسالی

<p>بولپه اترار قیلغای پسین</p> <p>بولپه اوز کار نغ نیر اولسینلی ناک</p> <p>قورودی اول سیر و اهر کیمستی</p> <p>اوتاندا نسا ز جاز دور</p> <p>شع نیک بولسین کم ایلما کحل</p> <p>خشت کیم سیردافرش ایروردیم</p> <p>باری بر کلید اددور دور سلگیل</p> <p>بولپه سیر تام بولار کیمی باینه</p> <p>نی کر امنت اوز کار سیر ایل</p>	<p>پاک سیردانا ز قیلغای پسین</p> <p>سجده سیری کی ایان سیری پاک</p> <p>سیر کار بر نجاستی سیرستی</p> <p>دیمه اول سیر نغ کیم ارنغ دور</p> <p>لیک سوند اتم ایلما کحل</p> <p>نیعاج و اوست کیم سیر و اوردیم</p> <p>کر اوشاق سیرش و تاع تصور قتل</p> <p>شل مبرز تالی و منجانه</p> <p>اندا مکروه دور نهار سلگیل</p>
--	---

بیکاسین غزی سوسنی طیار	کر جنب بولسور اگر کافر
پوری پاک اولدی و نم اسپان	بیکاسین کم حلال حیوان
پورنی هم ارنغ دپسه بولاس	بیرتیه کم اتین یسه بولاس
بولدی مسکوک مؤند اوچور	یک پیکبل که پور نبل و اشاک
پوری مکروه شرح ایلدی و پور	پاکس بیت ایلا بساج طور
قرخچای بر لاجن و شتخار	شیل پتجان نه موشوک نه مار
پوری مکروه دور شریعت ارا	کر تاوق دور جبرای وانا
فناز او تار تریک مسیالی	
شرح املی تریک عبارتین استای	ایندی تریک طهارتین استای

ما سلیب بار سپه اندا سو سو	گر خدر نغمه کرسپه افار سو
لیک بولماید و روده درو	برنج بپست تهنه می سو ناکه
ز نهار اول سو دین حنقل سکنه	پاک ایما سن اوشبو کول سو سلیسکه
آری اول حاج که سپور اول بولجا	سرقاب اول غندر که تون
سرنی بوسو سملای بوسانک نی پاک	شعخ حمام سوسینی بی بی پاک
سوکبر سب خضصاح اونی بوسو	بولسه بوسو نجس لینی طاهر
مایر واز بولسه ماشیبا سرنی	سوقیب کیرسه لسه لار سرنی
اوز کا سرنه نوری ایساک کیل بو	بولور افار سو سکیده بو سو
کلمه اول طاهر و مطهر دور	آدن سرنی سو سلیسکه دور

تستیر اسپه سخن بسیر له	نون یا طعم یا خور و این بسیر له
اجتباب ایلا مکر کر این	بلیکیر او شبو سونی آر نغیر
اریریدا بو بولدی متبری	سوکر پ جغیه کتیه تغیری
نی دورور شرح حکمی بولار	کر نجس تو شپه اوز کایونلار
نجس اولما قه اندکی بس تور	اندا تعمیر لازم اریا پستور
بولما غای بولسپه مدخون	بولسپه بوسودا بر اولو کت حیوان
اوشولار تمیک اولوکی بولسپه	یا سو حیوان لاریدن اولسپه سودا
بقعه و نچ پایه و لمسیخ	جهنم شپه و حیوان یسکلنغ
شپه کیم بولما سپه و درده	بوسو بولما نجس بولوبک اکر

بوقار سو دیک اولدی بول گه	شرح ایل دیر نو پنه وده در
بو مپا حر کزی دورای هم م	ویدی بو کزنی شرح تهنی توام
کیکراسی کراک او نوزالی قاری	کر مدور کور و نیه بو سویری
نوز قاری بولیه خوش طهارت قیل	کر اوزول سوایه مپا حیت قیل
تا بو سولار کپی دیماک بولغای	عوضی هم بر قاری کیرک بولغای
یری کور و نماکای سو ایاک اکر	اوشبولا رتمقی مل تمیاز بو قدر
طول ایله عنینی نیغیشور ساکنک	عخص اولدور که مر سونی کور ساکنک
اند امرنی بو ساکنک نی باک دور	ده ورده بولیه پاک دور
بارنی نیکیک کلینی عیان استیم	اوشب بوسولار که سن با استیم

<p> کورده سوئمنک طهارت بی بر روان سپودورور نیه تورخان کیم اقاد و اقاد پسر بر کا سر نیه یور ایسا کت بو سودا بوغسل نیمه نی اندایو مایون مسیح کیم بو اقاد سپود اندا حکم بودور سپور بغیر دور انداق اوله اگر بودور و راتیا عین سین شستگن بولسه انمکت محیطی تر قاری </p>	<p> چون از ربع لبع باری بولور شودین بل مسایلی جمده ایله سپورخان بول اقاد سوئمنک دین اگاه بو سوئی طاهر و مطهر بل لکیت اقاد سپودا بار دورور کرجا پست بد اولوکسا کودور کرسوئمنک نصنی یاکو پی کاتجا نیه تورخان سوئمنک آقنی بل اگر بوسوئمنک ربع اوله پیری </p>
--	---

تیر بزرگ چینی رکن دیکھل	نچہ سی شہر تورا بولار دین سل
دین شہر تورا بولار دین سل	
سوکرا شرح اول التی فرض مللا	التی خارج فی بورنہ عرض مللا
بل بواج فرض دین عبارت تورا	شہر اول کہ اول طہارت تورا
اول اول التی دین اوجی ایش دوو	بری بربری تون سیری دوو
تورت اولور فرض انکیک ایله	بو جہارت بدندہ داغی کرک
پاک لکیہ تر فرضیہ اوج پاش	فتما فرض لاری کیم ماش
تن فی تورت نے بر تورا بولار	دیمہ کیم سیری او تورا بولار
تورت اولور فرض انکیک ایله	

دیلور پوزنی اندا عمل عرض	بار اییدی دیکل کسینجی عرض
بنده دین شکرچی کانیاز دورو	براکینچی پننے بل نماز دورو
غذایا س منونده اوج میمه ووج انش	کبجه کوندوزدا وومی شش پولش
یه بار واجبات و سنت لار	بل که برفرض اوست انصی
شرح اسلی ارا مقروور	پسجب لار دورو و اوب لار دورو

بیان

پسبان بربری برید ایتیل	فرض اون اکی دورو نمازدا بل
یه الی پسنی نماز اچی دا	آلی پسن بل نماز خارجی دا

کتابنامه	
فرص اول سوزن نام استیم	سکر بند خواندیم استیم
کیم بیان ایلادیم باریسی ناست	بایدی پنی ایگاتعدت
بو عفا بکه معین استیم	بو سپاس که در بیان استیم
سکر اولغان اریو عیشا دیه	در لار صلیب اتقا دیه
علمیه دسله فاشیر غزیه	قانغان اول تورت فرصت
<p>میکری توفیق بولسه دی یاری</p> <p>کورساتای ائد اعرسل برینی</p>	
<p>کتاب</p>	

<p>سور بو وور شرع اچره اولان سوی دیب نورده مار خدی گم سل چرانیمی رسم حرام و وبال یشکری نیک سوکانی یول</p>	<p>غیب عینی خاصه حیل نی حق دین کرکک امید ایله جم نی بکنکل حلال حق نے حلال یشکری نیک دشمنی دشمن یول</p>
<p>بهارت ایمان کیم کلمه کلمه</p>	
<p>اوشبودیکان لارا اوشکاور تالاقین جہانے توکمین اخروی نی وین تولای ساسکن کورماس عاقبت باروت</p>	<p>کیم کیم ایمان بولار نه کلمه کلمه توتولور بنده لیک وین اولکین دنیوی دور بولار نی ماویه جادوانی عذاب ایله محنت</p>

<p>میکندی که لطف قیله کجای غلیظه یار اشت به بر کجای نه لذت که عقل سیران دور اندر اتون شبت ایستار غم سله غصه دین تو تو لغای لار بزکام قیلعل نصیب با عفار</p>	<p>در حبه خبت ایچ دور سپکنر میکندی خبت که نم فی کم کجای انداجور و قصور و غلمان دور سرفراغت که این خیال آتیا جا و دان سیرلاری و اولوغای لار بارجه دین نجشی لذت دیدار</p>
<p>اشعار ایمان</p>	
<p>اهل ایمان را مستر دور دور بولدی ایمان باس بے دران</p>	<p>بل که ایمان شریطی بارد بر لبی غیب که کتور ایمان</p>

<p>انڈین اول محنت والم کی گائی تو تو لو ریل کہ جاودان عن دم لیک آخر بہشت سپاری</p>	<p>یا خدا اشکا محض لطف ایگائی کہیم کہ مومن بارور بو عالمین کنہی جہ اگر جبہ رنج تیار</p>
<p>اشادت جو فن کوئی</p>	
<p>اندا بولدور جب ظفر بار بار دور حلق نے بوسپونہ جو مور غلام کو سکی تنغای بو لطف ماریدن نور تو مان شکر لار دیکائی</p>	<p>نہ سبکمل کہ حوض کوثر دور پلوس پلوس پلوس پلوس غلام تاپو بولغای تامون عساریدن تنبہاں کو سکی بارغای او جہان</p>
<p>اشادت بہشت تو</p>	

<p>بشارت اکاکیم او جمان بده تا موتی و در وقت که منزل آتی موتی در منزلت تمامی او جمان دور</p>	
<p>بس که او جمان بسته ناموتی کیم که اول لوبه شرک و کافری</p>	<p>بروشن منیک تمامی او جمان دور منزل آتی تا موتی انکات دور</p>
<p>اسماوت روح هم</p>	
<p>کیم که دوزخ قدر تو شپه کابان سر غذا بی که ایل مصوریتار تو شپه که بودنی چھت نم غم یا شفقی شاعت ایتمکای انکا</p>	<p>چنغانغای جا بودان او شوان سپردن دوزخی لار غدا اول غذا بیتمبار کنسی جبه مالورا و شول غم منزلت جنبت اچر بیتکای انکا</p>
<p>یا صفا</p>	

بارجہ نمازم اندر کھلک	ایکھ قیل دس وقیلج دس
بولغای اول کوروک اوتتد احا	جن واپسان و موس و گاش
یرنی کورکای اول جنیم دا	کہ ایاق قویہ کافر اول دم دا
سوس اندر مثال تری اوتسکای	اوتکوجی اوت اچمد اعرن اوتسکای
بعضی اول کور و سکا اول اس	بعضی اول علیک و کویس
اوتماکی اندر اولمانی آسان	کیمکا کیم بولہ ضعف لین ایمان
تقیلا توپہ بری پویا ورو	بری ایما کتاب بری پویا
بعضی اوز ما سیدتیب بارعا	بعضی اول قدم را اوتوقا باعا
تقیلب دوزخ اچہ تقیلبا	بعضی آخر قدم و ایتقبا

<p>ہر ہر پید بولور پو ال ہر ایش یوقنہ میل لاد جکار عذاب و عقا بی حساب او حمان بحرہ اول تکلی</p>	<p>عصا ت اچرہ مو قف ایک یہ اوتار کم کہ بر سرہ بخشی جو بعضی ایل کا کہ نیکری لطف استیک</p>
<p>اشارت ہیک کہ شہادت ہیک اول حضرت رسول یہ ہر ہر کا حق و سہرہ ہر او انرا عت قیلہ</p>	
<p>ایک آجق ای بوردوش شاعت کو کھلی ایتار کا اول شخص بولور</p>	<p>مصطفی دور پلنگ کہ امت قہ نہ ہر کم کہ حق ہرورد پتور</p>
<p>اشارت صراط</p>	
<p>دوزخ او پتید کو پردگی کا</p>	<p>عصا ت ایل کم بولور اوتار</p>

<p>اشارت به احوال</p>	
<p>کھیلکوسئی ایل کا نامہ اعمال از اول الی سپاہ زمینگی از قادیس سال املیک کا کالی لار</p>	<p>وشبولار دین کس بود و احوال سپہ انبیک از یک ایکیدن استیغانه کسین تیر کالی لار</p>
<p>اشارت به احوال</p>	
<p>طاعت و معصیت تی تا بار لار بیکائی او جبا غلیغی اول سپاہ قالیغای اول خطہ شمس و حسین</p>	<p>نیمه موزن کسین تیر از و بار کیم کاکیم آغچه پطاعت کیم کاکیم آغچه پطاعت</p>
<p>اشارت به احوال</p>	
<p>۱۱۱۱</p>	

<p>که او ت و که تاج چسره کورکای اول</p>	<p>یرنی دوزح چسره کورکای اول</p>
<p style="text-align: center;">بسم الله الرحمن الرحیم</p>	
<p>عمر پمانه نهی با بری تاشپسه دم نی صورتی سوزکای اسرا هم عدم بولغای ایل عدم برله عمر لار بولما غای نیبم آدم صفه ارا دم سپور ارکا صاحب هسج اولوکت تاما غای بو عالم اکلکه نوندن لطیف مهاسه</p>	<p>دوراخرکه چون با و قهلا پی امر بولغای خدای من بی ر شمع و بیک اولکای ایل بوم خالی اولغای بو خلق دن عسالم نیه بولغای خدای من با مور زنده قلیغای بارسی بوم حشر اولور منین بو صورت</p>

اوشبو

تعمیر

<p>نی الم کور کائی فی غصه روزن او جمان پری کیم سری روصه ایمان تیکری انکس پارنیہ پامان راحت و غشی العزان ایشی نور غیر آدمی و پری غصه دیں جان لاریں کائی بہرہ کاسو نکا نکا تیسری نور تو مان سنج و شور و سر</p>	<p>کہ جو اپنی باصواب دیکائی قبرنی کیک خدای تعالیٰ کچھ کو نڈوز انکا عیان بولغا آ کہ جو ابیشی پختی پیمان باشیغہ آہنیں جمان کائی اونی پانیند اکرزاری کر پری و بسر ایشی کائی قبری اول نوع زور ایلیہ روزن اولوغائی انکا سقر سار</p>
--	--

<p>حاجی بولسه بولسه یا عابد محمد انیک ایشی تمام اولدی بو امام اولدی ایل کاشن نماز</p>	<p>قایسی بولسه بولسه یاز اید حاجز اولدی کول اول امام اولدی قایسی دور بو امام ایشینک</p>
<p>بودور اییای ایشینک آنی کور اییدین خدای پور دور دور کیم بورون بولدی آت لاری دینیک دراه ورنینک کیم دور</p>	<p>نیه آخر کونی نیک ایمانی پورماعی منزل انزا کور دور دور اول پور و فحی ایل کور دور دور کیم خدای نیک پور نیک کیم دور</p>

<p>دین غلام کوپ خلیل بولور بشک</p>	<p>ملک ویران بولور نیغلی بشک</p>
<p>کلمه ای که در این کتاب است</p>	
<p>کلمه الار دین بولور غنی بولور تور</p>	<p>بلکه بولور ت امام برحق تور</p>
<p>دین ایلکه شرح مقصد سی ادورور</p>	<p>بوا امامی که شرح اداسی دورور</p>
<p>نه بر شاقعی پردان دورور</p>	<p>برسی بوجنیفان دورور</p>
<p>قیدلی لار جمد شرح اراچمه</p>	<p>نه بر مالک ونیه احمد</p>
<p>درجات و نجات کوپ تاقمای</p>	<p>بر بر سکا متابع و هم بی</p>
<p>مقد امیر بوجنیف دورور</p>	<p>تینکری دین نبرکا کوپ لطیفه دورور</p>
<p>قیدلی نر لار کایشنی اول اسان</p>	<p>تینکری کایشن لار دینک کیشان</p>

<p>دور دور ظلمتیک قیلا ساک گناه</p>	<p>دور دور ظلمتیک قیلا ساک گناه</p>
<p>قیلا سینه انیک جیب بولغای</p>	<p>مکر اول اثر که موصیت بولغای</p>
<p>دور دور اهل ایلام ایچ بند احکام</p>	<p>یاد شاهی اگر چه ظالم دور</p>
<p>نظام بوره دور شرح ایچ اضبطه</p>	<p>احکام قیلاق سروج بولدی</p>
<p>کیم کا واجب بولور کین ایا</p>	<p>بو امام ایستیاک شرفیت ارا</p>
<p>کلماس سایر ایل نیک بولامیکدن</p>	<p>پیش ایل او سموی موس قیلا</p>
<p>کتم فی قلیسون لارا و زلار کجام</p>	<p>کر برین بولسه لار بونکا حکام</p>
<p>سلطن شیوه پینسی سلایدور</p>	<p>هر کیشی کتم بوشی قیلا یور</p>
<p>اول سلطن شیوه پینسی سلایدور</p>	<p>کر امام اتنه لارن قلیسون اول</p>

<p>تون و کون بولے قائم و جا نہی لار سپاری ظاہر تہا دہما کینزانی جرم حنیت لیت جنتی تن لار عین بولدی بل مبشر نبی تعالیدین</p>	<p>گر کیشی بولے صلح و عابد امر لار ترک قیلا سہر کر حکم قیلا تک انی سعادت لیت کر اول اوس کہ دو پستدار نینہ جمعنی حضرت الیدین</p>
<p>بشارت نامہ</p>	
<p>عالم الہی را امام کیر اک کیر اک او شہو اما منکر روشی او شہو ایک خلیفہ نامیدی</p>	<p>دین ایسکا کوپ استہمام کیر اک لایتق ایریاس بوایشکا اور کیشی بادشہ دور کہ شرع نامیدی</p>

<p>تو شنبی اصحاب از خلافت و</p>	<p>جون خلافت علی غه مابین</p>
<p>کم خلافت ایتی بولدی شمرنده</p>	<p>حق علی جانبی ایسه انده</p>
<p>کلیک المارغه تکیورما کاسی</p>	<p>اول خلافت ایردی باطل</p>
<p>کم بونوع ایتی لار خطا اردین</p>	<p>اکینسی ایردی اوون مشرعه</p>
<p>اشارت انکا کم ایلن قلمه کیمورما استور</p>	
<p>هر کیشی کم المارنی قلیسه قبول</p>	<p>هرنی کم تنکیردی کتور پیر سول</p>
<p>اتی کافر دیمای کنی بس قلمکینه</p>	<p>اول کیشی اهل قبله دور سلکینه</p>
<p>بتدع بو پسه بوز چو ایه قلیسه</p>	<p>کر ج کوب نظم و کون خطا</p>
<p>دوزخی لوق پستیماکنه تنغه</p>	<p>حکم قلمک انک شتعاو تنغه</p>

بلور ایدی و شبو ایسکا اول	بولدی اندن کسین خلفه عمر
او شبو تورت ایت افضلی بر	نیه عثمان بسله علی ایدی
بر و یلار دین ایسکا زینت	ایکسی شیخ و ایکسی ختمین
مانیسی اوز ایسکی برله کار	کیم که شیخن و ابنانی سوکار
تیلنمیزی سین اسپرالی تاوه	سولگورچی شرح ارا بو کور
اولوم اولوغای بو جرم عده	باوجودی که شرح ایتار کفینه
وصف اشیکت بارجه باره	یخشی دیک جمله ال و اصی من
نفر و تعظیم امله سوز و کمارنی	یخشی و نیک یخشی کیم کور و کمارنی
بارجه فی کیشی لکن و باد	جمله فی نخشی اعتقاد قلیک

متدع وں خوارقن عاوا	ظاہر اولہ میںک نید دورا کا
بار دور اول مکر ما خود استدرج	شہر دین لایا لکیرانی احسراج
بکحل افضل دوروز خواص	مونس عاہ پمدن مایسک
بار دور افضل ملک عوامی سن	عاہ مونس موی سبل جن
جون محمد بنی لارا کھلی دور	امنی ہم انم نیک افضل دور
امنی اچرا کو تورا چابی	بار دیدن بخشی آل اصحابی
بار ابو بکر جملہ امت قہ	لایق بخشی راق خلافت قہ

بودی

گور کولوک لارن باری و کوزی	ایستور سوزنی حنی ایشبور
او بیغ ایردی که تری لطف ائی	هچ کم تیمکان کا اول تپی
کلیدی اندر حنی ذوق بیری	سپا و سپا دیدور ایدی سوری
شک برایش که جور که کخلو کند	کفر فاسد ایور که کخلو کند
بار چینیکی قی شیدا آسان	قدرت الی اعلی جلال
دست انج که خاتون کلمات تور کلام	
خرق عادات ظاهر تیه کشی	بلبلیکیم نمد و انکیش لوانشی
اندکر و عدوی نبوت تور	بلنکه انکا معجزات تور
بوته انک اکی کرامت تور	عمل و او شواشه به حرمت تور

نماز است موافق فضیلتی اید علیهم السلام	
فضل اید لطف بی نهایتی	بر کچه تیکری نیک غنایین
جرس اسپ اندس اتی نزول	آتمانی اوید ایردی رسول
مرکب ایردی براق اول کب	جرس الید براق حکیم
سین بو بولی سناغما عیل مسیقه	کله دین کملدی پت مسیقه
یتی کو ککا او شال زمان سیتی	باردی اندین فلک کایلی سیتی
نور دین خوب آسمان تولدی	انیا بسره محظط بولدی
نیشی انعال و بد سرت نی هم	کور دی دوزخ نی و سرت نی هم
ایمان ایردی بو عجزی باراق	همه بی غا جز اولدی باراق

بارجہ نیک فضیلتی فیہ یور	بارجہ نیک فضیلتی فیہ یور
فضل احمد جو بولمانغالی لہم	برکشی دابا دین سپینغور
پہر نی نیک کہ جتنی باروور	بولغای احمد فضیلتی دین کم
لیک بیل کم محمد ہے	بو لاک نیل و امینی باروور
جملہ انبیا غہ اول خاتم	باروور کافہ اولوس و بے
ختم اولو بتور انکا پسر لیت	بارجہ محکوم اولدور و حکم
ایماندن پیر چون کیککای	کیککاس ایدی شیککا بو یار لیت
دعوت ایگای اولو پیوش	شرح شرح محمدی کیککای
شرعی جہ شرح بولمانغالی	سوق قیلغای بارین لایس غہ
	تیلدی ایشرغنی کہ بار پیوش

ایکادیر لاجت دای احکام	امزایه نهی و پند این
راست یول ایکاکور سار	خشی لیس پارسی ایکاکور سار
اوشیوخیل اولما په دلالته	قانای ایل کفر ایله ضلالت
بار دور ورجله انبیاء معصوم	جرم و عصیان لار د دور
زلتی تابه کر بر سیکال	سپو و نیسان بله ایکاکور سار
اشارت انبیا یک فضل لار نه و معرفت محمد یک فضل لار	
انبیا تیکری تاملان غار دور	بارجه ایل تن بوخیل جانبا دور
بار دور ورجله ایکاکور سار	خواه بو اسپون هر شمه خواه پری
بارجه نیک افضل محمد دور	بارجه نیک اکمل محمد دور

لیک ایمان عدد قد لازم ایس	بجلی ایمان کتب فہمیلہ تور و
بوکت دیں کہ تور مشہور	برہی توریہ پور برہی زبور
نیہ انجل و نیہ فرقان دور	ایہدی مشہورانی مشران دور
بوکت کیم الارغہ کلمدی فرود	برہی مویسی دور و برہی داود
نیہ عیسی دور و محمد بس	اوشبورتب ایلمہ تعصیل
بوکت کیم دسیدہی بعضی اتی	بارتہ پس بل کلامی و صفتی
صفتی تنیکریدین جسد ایراس	دیہ مخلوق کم رو ایراس
تور تہی نون نہ نیک تری	
کہیم کہ امتیاز خدا دین الیکام	اول کشمکا بولور ہم نام

<p>نیز بعضی غذاب و جمل ^{منبت}</p>	<p>نیز بعضی فرشته حمت</p>
<p>شکل و هیات لاری پیل</p>	<p>ایکسی کور اچھا دور پیل</p>
<p>باری حکم الیکند اسپرور</p>	<p>برنی منکر بیسری کیر دور</p>
<p>اکثر و عصیانہ ہنر بان بولنا</p>	<p>اوشبولار برلہ نیرمان بولنا</p>
<p>لطف اگر قلیہ پور ^{چارہ} پی</p>	<p>بندہ یقینور بولور ^{چارہ} پی</p>
<p>ادویکی موزن رنگ شرحی</p>	
<p>انداہم لطف و ہنم ^{تورور} عتاب</p>	<p>شیکر کابل کہ کوی کتاب ^{تورور}</p>
<p>امتی غہ نبی لاری او تو ^{تورور} ب</p>	<p>انباغہ کلبیب تورور ^{تورور} ب</p>
<p>کیمکا کہ منکر اولیہ ^{تورور} ششون</p>	<p>تورت ^{تورور} بوزور و بیون</p>

لار حق یویر غاندس اوزکایما	کفر ایله معصیت نینلایما
مسطور ت لاری صفی لار وادور	بو ملک ابحر توت توشور
مکمل بار او جوخی فرشته مکمل	جبریل اکلنجی اسپر افیل
مکمل هر بریجی بر ایسکا تقیین	بار بولار دین بیری غزایل
کان نی بر صوم چاکسردم سور	بار بولور نقیین و جی کتور کان
بریل بریل غم نری برور سلیکا	برسی زرقیت کورور الیکا
اسن خیر و شربت ایا لاری	نچ پستی شربت بل تقیین
قولدا بری و تک قولدا بریل	ایلی تون ایکی کون اوی بولدا
لایکا کور و نور ایل قریب کور	میر ضرور است ایلیاب و

ایکینچ سوئسہ فکٹ شری	
نیز خیل فرشتہ دور پلنگیز	بیر برسی پر ایشہ دور پلنگیز
بری راج دور و برسی ساجد	بری ٹائم دور و برسی قاعد
بری حق یاد ہی بر لہ پستونق	بہلا میں حق دین اور کانی مطلق
کیلہ کر قطرہ یا مغوری برکا	بار افیک بر لہ بر ملک برکا
بار سپہ کر ذرہ تو فراغی کو لگا	اول بار شنی سپا عینا اور لگا
بیر ماغین یا غیبہ ہر سیلہ	بیر نیمہ بار سپہ ہر نیمہ کیلہ
بیر بر ایشکا موکل اولدی ملک	کر بر اہلی دور و کر اہل ملک
متکام دو پلنگیز کم فرشتہ خیل باری	تراغ و ماوہ لغ وین اولدی باری

کلمه لا حرف نیر عبارت سیر	حق عدم غم دیدی نهایت سیر
عدم اول پذیر سبله وجود اولی	موتخه تارا اولدی موتخه بود اولدی
کلمه هر من ز یک شرح ناپیت حق من موز با قیلدی	
سیر و کوک ایچ امرنی حادث دور	تیکیری تقدیری سبل که عادت دور
کفر و دین نه دفتی بخشیمان	تیکیری تقدیری سبله دور کسان
تخلینکنر نیدور سلیک انین	یمان و بخشیمان با جب رحمت
یمان و بخشیمان دور قضای انیک	بخشی غم دور ولی رضای انیک
زاهدی غم سیکار تو بان عتسی	بالتیقار فاطمی نی پی سبسی
ظلم ایما سیتور ابرور ماری اشی حور	عدل ایله فضل ابرور انکار سبسی حور

بہنی قلمنا قدرتی بس دور آتہ واسطہ کرکامی دور

اشارت سمع بصر صفت لاری غم

یہ نیل وصف سمع و وصف بصر علم دین موند اور کامعنی بار

بواشتماک قول لاقین ایریا پس او شجو کورماکتہ کوزمد دریا پس

کر قرانگود کر یاروق بولسون کر براق بولسون ایریا و قول بولون

کورار و البتور تفاوت بینر عجز بوقور جنابی داهر کر

اشارت کلام صفتی غم

یہ نیل کم کلامی دور صفتی بر کمال تمام دور صفتی

متکلم دور و بر کلام پس لانی تیل و لانی غیر لانی کام پس

کلمہ

تا خداشن تو ز واقوم عدد لایمی از کا ظاهر دور و پر پلور باری

اشارت ارادت صفی غم

پیل و جوخی صفت ارادت دور بملکان اولک کی سعادت دور

اوست کو یار سوا فارادتی دین سر بسر هر نی بار ارادتی دین

خوب زیارت الی ماموی کو یگال آج بیان عالم آشنی تو یما پس

اشارت قدرت صفی غم

ینه بر و صف حق قدرت دور انده قدرت تو زانده قوت دور

باری اینت ایچول که دانا دور هر نی قلماق نه هم توانا دور

کوز یو موب ایچوبه قیلور موجه کوز اچیب یومغور چه قبلور نابور

بنالالهجا راقدر تا مونت
جرام دلینوز دلیر فر و صفت

حق سبحانه شوقی صفت لاری تکیه	
بار شوقی صفت لاری تکیه	اوشبولارنی سلف پان اتی
اشادت علم فشتی	
بروی بوتیمی در حیات تورو	اول حیاتنی کبری حیات تورو
په حیات ایل حیاتنی تک	وصف حق ایل صفات تک
تن و جاندر ایمین حیاتنی تک	اوشما س خلق و صفاتنی تک
اشادت علم فشتی	
عالم الغیب بولدی است لاری	عالم الغیب بولدی است لاری
کسب ایله پش و ایمین بولعلم	کسب ایله پش و ایمین بولعلم
مانعدا	

کوشک او خشاماس هیچ ایشید هیچ	بر دور و یوق شریک انیک شیک
یار و یاور شیک یوقور انیک	اختیاجی کیشیک یوقور انیک
نی کم اولغوسید ورنی یوقور سیدو	بار اییدی همیشه یوقور سیدو
قاجان قاندا اند ایول تا پاس	شیکری کنه یوقور بنده یوقور تا پاس
ایش لاری ای عقلت ورنی غرض	ذاتی انیک نی جوهر ورنی عرض
فعلی برله صفاتی ایلیک ایسا	شیکری ذاتی و ذاتی ایلیک ایسا
هم تعقل قلبی صفت و ماکیل	ایور باشیکجه خدایه صفت و ماکیل
هم مستی دور و اول است برله	بار موصوف اول صفت برله
همس دین اعمده و قیلغان دور	کلمه اولدی ایس نے یوقور قیلغان دور

بورد در آیمان خدا نغمه کلمتور ماک	شکر جز کس بر سیر و سیر ماک
اتقیل لا اله الا الله	ایت و معنی سیدین هم دل آگاه
کلمه و شپوره و مونی تو خاست	دیما کی فرض بولد ی بروست
نیه موندین کس که چیلک پست	بو عقاید کم لول و سیکلو پست
پستمر بولسه خاطر نیکد ایراک	پستمر بولسه خاطر نیکد ایراک
بیکمل و عقاید بیه موکا توز	جان و کونکونکدا موندان اولکوز
کم خدا دور بار میست ایجان	یروکولک و بلند و پست ایجان
بل که مبود با پست اولدور	حله خلق دن پست اولدور
بزرگیم با پست اول بار اغان	پست لاق تبرک ایجان اغان

بروردور

<p>شکر جگر کس ضمیر دس سو کس بار جہ عی بد و نیکری دور معبود آیکری تو فینی بولہ دی باری روز آخر نہی داغی بل بوند یحییٰ تن بولہ کر یا نطق مسم بیکاسپس کم مفصل ایمان دور لیک فی الجملہ بار دور اجا سماکان لولسا کتر عس قملاین</p>	<p>اول ایمان خند زانہ کلمتو کس نیہ بل کرم ملک ایرور موجود بار او جو کجی کتانی اتاری نیہ بل انسا پینی برحق نیہ سکل خدا دس ای مسم او شہولار کیم بار س دیدی بار بو مفصل کہ میں دیدم جا شری بسر لہ بار س قملاین</p>
--	--

لیک ایل ایلی ذابار ایتطاعت شرط	ایل وین اولدی نی بار نو طاعت شرط
بوله کر ایتطاعتینک یا پر	اول کی حجبنی و زکوة بی
حق تعالی دین اوله کر تقدیر	ایدی بی بر قیلائی یارین
بیانی	
کم بار انسان اول اول تکلیف	بار اولی فرض قیل تعریف
پرنی دیرسن کی کونکولکما	بود و رایان میں ایستینک
قیلغای ایشارسل کونکول تصدیق	مومن برقه کم بولور تحقیق
تقریبی	
ایا میں بار برسدن ایشیت میندن	التی دور مومن ای مومن

<p>دور دور دین قلیغای اول که هسل دولت و کت ایله همای یوز تومان آب روی فرخت کوز</p>	<p>بی بقا دنی ایشی چسل دور دور دین و دانش و اهر کوفس رول کامر اول جهان دولت کوز</p>
<p>جمل فرض اولدی مطبل عسال طلبی حاجب ایکی فرض دور دور انکاش فرض دور نونی چسل براکلی کت ایلی و جوی کوز فرض عین اولدی اویشی کوز</p>	<p>علم فرض ایکی شل فرض دور دور کیم نون و بیه بالغ و عسال برای ایمان دور و ایکی صلو رمضان روزه سی حج اوتاما کوز</p>

سکا قلیغ شفاعتیک بمره فی دی اوز کما علیک صلوات

بیکاسین ای خجریه فرزند حکیم برله جانیمه پیوند
مسئله لار که اول ضروری بیلماساک سنیکا قصوروری

یتیمی کو نکلو کما کیم بیغشور سام نظم ترتیبی غم بیغشور سام

تالار ضبط و بیگمان آسان اول مسایل فرسکا کشتین

تا نکلا لیس که ندکیم حساب لغی سکا اجر سنکا ثواب لغی

اوستونیت که قیلب دورین اول مسایل کمرین بلیز دورین

جموعه اسعی اهام سنیک سنیک اتنیکه من تمام قندی

حبیب پر نیچے کہ قیل بولسہ	قیل سناؤ اہل تہذیب بولسہ
حمد نغہ ذاکر اول سبیل دار	دیسہ چمدنی آئی لاریں دار
اول باری نیک کلامی پر بولسہ	باری او بحر نغہ مقرر و لاری

وہی اولی شکر خدای	مصطفی بولدی ہر کار انہی
بوجی سبز بولدی کم بار الوای	بار سہ اول قدم داؤق قالی
کیکہ احمد کبھی کہ بدر قہ دور	بولدایوز خوف بولسہ بقا
بویغہ جنت خلعت بولاک	لات اغرنیہ املکہ نون بک
اولد و رور انبیاسہ وازی	قاب قوسین محرم رازی

Қўлэмалар институт
Қўлэмалар Фонди
№ 103

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حق تو جمدونش اوستيم	حق تاقى برلا ابتد اقسيم
ابدا قتيخو لوق نكلم بارور	قيتما ساكك برلا ابر دور
قادر ريجمال تشكر دورو	قاهر ذو الجلال تشكر دورو
هر نيك قىلار اول قىلور بيشك	هر نيك بولار اول ايلور بيشك
بنيطر حمتيه كسار	مفتخر قلوغى بيشك لار
مان سخنى علميدان	قور قماق انرين نويدان

جميدا

في السموات وما في الارض وما بينهما وما
 تحت السموات
 السراويل
 السراويل
 الحنك

يا شعور در در بر با بنزن در دندان بشنای
 قلقل را بر هم زن فارغ نشو
 نیم سر بر عین زن و ویدر کوشش
 تبت بر فون زن بندش کن شو ششی

از برای وضع مثل اذ السماء والنسفت
 کانه بنفوسه و جور در زن
 تو ما ز کرده بار صب ببندد شاض
 شود در احوال جرب و از نموده سست

طعمی

اسنادی هفت آیت اعظم است که حضرت
 رسول علیه السلام گویند یا علی هفت آیت است
 از قرآن مجید هر آنکس که این هفت آیت را با خود
 بردارد اگر هفت آسمان بر زمین بگذرد و اگر هفت زمین
 بر آسمان گردد و از آسمان سنگ بارد و دریا بر سر او
 جاری گردد و زمین کمر او آید و تنگ در یکدیگر آید و آن که
 این هفت آیت را با خود ببرد یا بخواند یا بنویسد یا به
 کسی با وی دست نیاید سوره توبه را تمام اعظم است
 بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

آيَاتِ أُولَئِكَ لَنْ يَصِبَنَّ إِلَّا مَاتَ اللَّهُ
لَنَا هَبْ وَمَوْلَانَا وَعَلَى لَكَ غَلِيظُوك
كُلِّ الْأَوْصِيَاءِ آيَاتِ دَوْمٍ وَإِنْ يَمْسِكُ اللَّهُ
بِضُرِّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِيدْ
بِشَيْءٍ لَوْ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ آيَاتِ سَيُومُ هُوَ
وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ

ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ
ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ

ТҮСІНДІРМЕ СӨЗДІК

- Ажам** – араб емес Шығыс халықтары. Арабтар басқа халықтарды ажам деп атаған. Бұл атау негізінен парсылар мен түркілерге қарата айтылған. Бергін келе ирандықтарды осы атаумен атаған.
- Азан** – Исламдағы бес шарттың бірі болған намаз құлшылығына шақыру. Намаз үшін азан айту сүннет амалы. Алғаш рет 622–623 жылдары пайғамбар тарапынан белгіленген. Басында мұсылмандар намазға қалай шақыру керектігі туралы ойласқанда, бірнеше сахабаның түсіне бүгінгі азан айту дәстүрі енген. Оны Мұхаммед пайғамбар қоштаған. Содан бастап азан айту сүннет болып қалған. Алғаш азан айтқан Біләл Хабаши болған. Азан бар дауыспен белгілі бір әуенмен оқылады. Мәтіні арабша айтылады.
- Ақирет** – діни сенім бойынша ақырғы күн, соңғы уақыт. Бұл күні жер бетінің астанкестені шығып, таулар жүндей түгіледі, теңіздер тасып, алай-дүлей болады. Ақиретте ұлы сұрақ-жауап болады, сырат көпірі тартылады. Ақирет фәни дүниенің бүтіндей тоқтап, бақи дүниенің шынайы басталуы.
- Ақиам** – Ислам шаріғаты бойынша күнде оқылатын бес уақыт намаздың төртіншісі. Уақыты күн батқаннан қараңғы түскенше жалғасады. 3 бас парыз және 2 бас сүннеттен тұрады.
- Аллаһу әкбәр** – Алла ұлық, Исламдағы негізгі зікірлердің бірі. Сондай-ақ мұсылмандар қуанғанда Аллаға шүкіршілік ретінде айтады. Намаздағы көшу тәкбірлері кезінде де осы сөз қолданылады.
- Ансар** – 1. Араб тілінде көмекші, жәрдемші деген мағына береді. Діни термин ретінде Мұхаммед пайғамбар мен оның жарандары Меккеден Мединеге қоныс аударғанда оларға алғаш қол ұшын беріп, көмектесіп, Хақ жолын таңдаған Аус және Хазраж тайпаларының ұлықтарына қарата қолданылады. Қоныс аударып келгендеп мұһажирлар, ал оларды күтіп алғандар ансарлар болып, ең алғаш мұсылман үмметін қалыптастырған. Үй-жайын, бар мал-мүлкін Алла жолында тастап келген мұһажирларға өздерінің мал-мүлкінен бөліп беріп, өз үйлеріне орналастырған осы ансарлар болатын. Бәдір соғысынан бастап ансарлар пайғамбардың барлық ғазуаттары мен жорықтарына қатысқан. Ансарлардың арасынан ғалымдар көптеп шыққан. 2. Мұхаммед пайғамбар мен мұһажирлар Меккеден Мединеге көшіп келген уақытта оларды қарсы алған мұсылмандар. Сондықтан да олар «ансар», яғни «көмектесуші», «қол ұшын созушы» деп аталған. Ансарлар Меккеден қудаланып, қоныс аударып келген меккеліктерді жылы шыраймен күтіп алған. Бар мал-мүлкін, үй-жайын қалдырып келген мұһажирларға үйлерінен орын беріп, артық мал дүниесін соларға сыйлаған. Ансар мен мұһажирдың арасындағы рухани байланыстың берік орнағандығы соншалық, бір туған бауырдай болып кеткен.
- Арасат** – қиямет-қайым болған уақытта барша адамзат баласы тұратын жер. Діни сенім бойынша ақырзаманда Адам атадан бастап, жер бетінде өмір сүрген адамның бәрі қайта тіріледі. Сонда олар осы арасат алаңына жиналып, өздерінің фәни дүниеде істеген амалдары бойынша жауап береді. Кімнің – жұмаққа, ал кімнің тамұққа кететіні сонда белгілі болады.
- Арафа** – сөздікте білу, тану деген мағына береді. Діни термин ретінде һижри ай санағы бойынша он екінші, яғни зулхиджа айының тоғызыншы күніне қарата қолданылады. Себебі діни түсінік бойынша Ибраһим пайғамбарға Жебірейіл періште қажылықтың шарттарын осы күні үйреткен деп есептеледі. Қажылыққа барғандар осы күні Арафат тауына шығып, күн батқанша құлшылық қылады. Ал қажылыққа бармай қалған үйдегі жандардың ертеңгі айт күніне дайындық жасайтын күні де арафа күні деп аталады.
- Арафат** – Мекке қаласынан 20 км қашықтықта орналасқан, ұзындығы 11–12 км, ал ені 6,5 км келетін таудың аты. Қажылыққа барғандар Зулхиджа айының тоғызы

күні осы Арафат тауына шығып, күн батқанша Аллаға дұға жасап, Жаратқанға жалбарынады. Діни түсінік бойынша жәннаттан қуылған Адам ата мен Хауа ана осы жерде қайта табысқан делінеді. Сондай-ақ Ибраһим пайғамбарға қажылықтың шарттарын үйретіп жүрген Жебірейіл періште: «Мына жер – Арафат. Қажылық амалдарының осы жерде кемелдікке келетінін біліп алыңдар, осы жерде күнәларыңның кешірілуін сұраңдар», – деген. Осы Арафат төбесінде «Жәбәлир рахмә», яғни «Мейірім тауы» деген жер бар. Мұхаммед пайғамбар дүниеден өтерінен 81 күн бұрын, ижреттің оныншы жылы Мединеден Меккеге қажылыққа келіп, арафа күні сол жерде өзінің «Қоштасу уағыздарын» айтқан. Қоштасу уағызы айтылған жер бұл күнде ақ түске боялып қойылған.

Асыр – бес уақыт намаздың үшіншісі. Күн батардан екі-үш сағат бұрын басталып, күн батқанша жалғасады. Төрт ракағат парыз намазы бар.

Әзәзіл – Ібілістің бұрынғы аты.

Әзірейіл – атақты төрт періштенің бірі (Жебірейіл, Микәйіл, Исрафилдан кейін).

Жан алушы періште. Діни риуаяттарда оның алғаш қарапайым періштелердің бірі болғандығы, Алла Тағала жерден топырақ алып келуге басқа періштелерді жұмсағанда олар жұмсақтық қылып алып келмегендігі, содан кейін Әзірейілді жұмсағанда ол, Жердің наразы болғанына қарамастан, топырақ алып келгені үшін оған жан алуды тапсырған делінеді. Адам баласына «сәкәнәтул-мәут», яғни жан тапсырар алдында келіп, оның жанын алады. Имандының жанын оңай, ал имансыздың жанын қинап алатындығы айтылады.

Әмір мәғруф – жақсылыққа шақыру. Қырық парыздың бірі болып, халықты тура жолға, әдемі мінез-құлыққа, қайыр-ихсанға, қайырымды һәм мейірімді болуға шақыру және жамандықтан қайтару. Кез келген мұсылман баласына әуелі отбасын, көршісін, сондай-ақ мұсылман бауырын қашанда жақсылыққа шақырып отыруы міндет саналған. Бұл туралы Қасиетті Құранда Алла Тағала: «Сендерден жақсылыққа шақыратын, әмір мағруф және нәһи мункәр қылатын бір топ адам болсын. Міне, солар құтылушылар», – деген («Әли Ғыман», 104-аят).

Әһлі бәйіт – Мұхаммед пайғамбардың отбасы, отбасы мүшелері. Ислам ғұламалары «әһлі бәйіт» ұғымына бірнеше түсінік берген. Кейбір ғұламалар бұл ұғымның аясына пайғамбарға жақын болған барша туыстарын да кіргізсе, келесі бір ғалымдар пайғамбардың әһлі бәйіт деп, тек қана оның отбасын ғана атаған.

Әһлі кітап – кітап иелері. Мұсылмандардан бұрын Жаратушының кітабына ие болған үмметтер. Олар: Мұса пайғамбарға түскен Тәурат, Дәуіт пайғамбарға түскен Зәбур және Иса пайғамбарға түскен Інжіл кітаптарын ұстанып, сол жолмен жүрушілер. Алайда уақыт өтісімен, Жаратушының сондағы қаулыларын өзгертіп, өздерінше бұрмалап алған. Әсіресе құлшылық-ғибадаттарға қатысты қаулылар мен Мұхаммед пайғамбардың шығатындығы туралы сүйінші хабарды жойған. Әһлі кітап дегенде, бұл күнде Зәбурді ұстанушылар болмағандықтан да, негізінен йәһудилер мен христиандар түсініледі. Мұсылмандар басқа отқа табынушылар мен пұтқа табынушыларға қарағанда әһлі кітап иелеріне түсіністікпен қараған.

Әһлі сүннет уәл жәмағат – мұсылмандардың негізгі сенім мен амалда үндесетін ақидалық мәзһабтарының жалпы атауы. Алланың аяттары мен пайғамбардың сүннеттеріне негізделген фикһтық негіздегі мәзһабтар, негізінен төртеу. Олар: Имам Ағзам, Имам Мәлік, Имам Ахмад және Имам Шафиғи мәзһабтары. Бұл мәзһабтар имани-сенімде бірдей болғанымен де, құлшылықтың кейбір шарғи үкімдерінде ішінара өзгешеліктер бар. Алайда қатаң әмірлер (парыз, уәжіп) мен қатаң тыйымдарда (харам, шірк) бірдей ұстанымда.

Байғат – ант беру, дауыс беру. Исламның алғашқы жылдарында халифаға байғат берілетін болған. Хуләфәи рашидин деп аталатын Хазірет Әбу Бәкір, Омар, Оспан және Әлилер таққа отырғанда, соларға басқа мұсылмандар байғат берген.

Бақара – Қасиетті Құрандағы екінші сүре. Құран сүрелерінің ішіндегі ең үлкені есептеледі. Мединеде түскен. Жалпы көлемі – 286 аят.

Бақиғ – Мединедегі мазар. Мұнда көптеген сахабалар жерленген.

Бамдат – бес уақыт намаздың алғашқысы. Оны арабша «Салату фәжір» деп те атайды. Уақыты таң рауандап атқаннан бастап, күн ұясынан шыға бастағанша жалғасады. Екі бас сүннет пен екі бас парыздан тұрады.

Барат – Қасиетті Құрандағы тоғызыншы сүре. Бұл сүрені кейде «Тәубе» деп те атайды. Яғни тоғызыншы сүренің «Барат» және «Тәубе» деген атауы бар. Мединеде түскен. Жалпы көлемі – 129 аят.

Бәдір – Ислам тарихында орын алған үлкен соғыс. Бәдір негізі Мединеден 150 км оңтүстік-батыстағы бір құдықтың аты болып, сол жерде пайғамбар бастаған мұсылмандар мен Мекке мүшіріктері арасында кескілескен ұрыс болған. Бұл соғыс 624 жылы 17 қарашада болған. Меккеден Палестина мен Сирияға қарай жол алған керуен Медине жолы арқылы өтетін. Бұл жол Мекке ақсүйектері мен саудагерлері үшін үлкен табыс көзі болатын. Мұсылмандар сол керуенді қолға түсіруге талпынған. Содан Бәдір құдығының жанында Әбу Жәһіл бастаған 850 мүшрік пен пайғамбардың қасына топтасқан 80 мұһажир мен 230 ансар бетпе-бет келген. Бұл соғыста мүшіріктер жеңіліс тапқан, олардан елу адам қайтыс болған және елу адам тұтқынға түскен. Мұсылмандардан 14 адам шәһид болған. Саны жағынан аз болғандықтарына қарамастан, жеңіске жеткен бұл соғыста мұсылмандар үлкен олжаға (30 ат, 150 түйе, көптеген қару-жарақ және т.б.) кенелген. Сондай-ақ бұл соғыс мұсылмандардың басқа да жорықтарына жол ашып берді.

Бәйтулла – Меккедегі Қағба. Мұны кейде Бәйтулатиқ, Харам мешіті, Қыбла және Қағба үйі деп те атайды. «Алланың үйі» дегенде Алланың тұрақ-мекені емес, қайта Аллаға сыйынатын жер деп қабылдаған орынды. Сондай-ақ жер бетіндегі мешіттің бәрі де «Алланың үйі» деп есептеледі.

Бәйтул мал – Ислам елдеріндегі үкіметтің қарамағындағы мал-мүлікті атайды. Бұл дәстүр Хазрет Омардың халифалығы тұсында қолға алынған. Онда хираж, жизия, зекет, хумстан түскен мал-мүлік сақталады. Сол ортақ қазынадан елдің қажеттілігіне жұмсалып, тағы бір бөлігі кедей-кепшіктерге, міскін-кембағалдарға үлестірілетін болған.

Бәйтул Мәғмур – періштелердің көктегі ғибадат ететін орны. Оның жетінші (кейбір риуаяттарда төртінші және алтыншы) қат көкте орналасқандығы айтылады. Оны әр күні жетпіс мың періште зиярат етеді. Деректерде бүгінгі Меккедегі Қағба осы Бәйтул Мәғмурдың дәл астына салынғандығы айтылады.

Бесін – бес уақыт намаздың екіншісі. Күн қиямнан ауа бастағаннан бастап, асыр намазына дейін жалғасады. Бекітілген 4 ракағат сүннет, 4 ракағат парыз және 2 ракағат сүннет.

Биар – жер аты.

Бір және Бар – Алла Тағала. Алланың Бірлігі мен Барлығын білдіретін бұл ұғым орта ғасырлық түркі жазба әдебиетінде кеңінен қолданылған.

Ғазауат – Алла разылығы үшін дін тарату үшін жасалатын соғыс. Ғазауатқа қатысушыны ғәзи деп атайды. Ғазауатта қайтыс болған пенде шаһид деп аталып, о дүниеде жәннатқа баратындығы сүйіншіленген.

Ғази – Алла жолында ғазауатқа, жиһадқа шығушы мұсылман.

Ғибадат – Ислам дініндегі Алла үшін жасалатын құлшылық.

Ғаршы (Ғарсы, Арсы) – үлкен тақ. Діни көзқарас бойынша арсы аяқтары бар тақ

болып, оны періштелер ұстап тұрады екен. Ол әлемнің үстіндегі күмбезге ұқсайды. Алла Тағаланың таққа мұқтаждығы жоқ, алайда оны Өзі білген хикмет үшін жаратқан. Алла тағаланың Арсыға тең болып, оның үстінде тұруы оған деген мұқтаждықтан емес. Алла одан да ұлық әрі теңдессіз. Ол өзінің құдіретімен өзінен төмен Арсыны ұстап тұрады және оны ұстап тұрушыларды да көтеріп тұрады. Арсы туралы аят Қасиетті Құранның 23 жерінде кездеседі.

Ғұзза – Арабтардың жәһилиет дәуіріндегі табынатын басты пұттарының бірі. V–VI ғғ. Арабияның көптеген жерлерінде, әсіресе Хижаз, Хира және Набатияда Ғұззаға табынған. Меккенің жанындағы Хурад аңғары Ғұззаға табынатын негізгі орталық саналған. Ғұзза ғибадатханасы «қасиетті аймаққа» орналасқан болып, сонда барып құрбандық шалынатын болған. Құрайыштардың Лат және Манат пұттары осы Ғұззаның қызы деп есептелген. Мекке фатх етілгеннен кейін Мұхаммед пайғамбардың тапсырмасымен Халид ибн Уәлид барып, Ғұзза ғибадатханасын қиратып, ағашын шауып тастаған.

Ғұмра – кіші қажылық. Ғұмра қажылығын жыл он екі ай өтей беруге болады.

Ғұсыл – Ислам діні бойынша бастан-аяқ жуынуды айтады. Ерлі-зайыпты қосылғанда, еркектен мәни аққанда, әйел кісінің етеккірі келіп біткенде ғұсыл құйынады. Себебі ғұсылсыз құлшылық-ғибадат етуге қатаң тыйым салынған. Ғұсылдың үш парызы бар. Олар: ауыз шаю, мұрынды шаю және барлық денесін жуу.

Ғұшыр – Исламдағы жер-судан алынатын зекет. Егіншілікпен айналысатын мұсылманның егін жиналғаннан кейін түскен пайдасының оннан бірін кедей-кепшікке, мұқтаждарға беруі парыз саналған.

Дәрет – Ислам дініндегі намаз, Құран секілді және т.б. құлшылықтардан бұрын тазалану. Дәреті жоқ адамның намаз, Құран оқуға құқы жоқ. Пайғамбар хадистерінің бірінде «Дәрет – намаздың кілті» делінген. Сондай-ақ дәреті жоқ адамның Алланың кітабын ұстауға болмайтындығы Құранда ашып айтылған. Дәреттің төрт парызы бар. Олар: бетін, қолын жуу, басына мәсіх тарту және аяғын тобығына дейін жуу.

Дәрул бәқа – мәңгілік мекен. Мұны кейде бақи дүние деп те атайды. Діни көзқарас бойынша бұл дүние – фәни, яғни өткінші болып, о дүние бақилық, яғни мәңгілік деп есептеледі. Бақилық өмірде адамзат баласының рахатта не азапта болуы оның бұл фәни дүниедегі істеген істеріне тікелей байланысты.

Дәрул фәна – өткінші, алдамшы дүние. Діни түсінік бойынша бұл дүние адамзат баласы үшін сынақ өмір болып, мәңгілік өмір ретінде о дүние айтылады. Адам баласы бұл өткінші дүниеде қандай амал жасаған болса, оның азабы мен рахатын бақилық, яғни мәңгілік өмірде көреді.

Дәрун-нәдуә – Мекке мүшіріктерінің жиын, кеңес өткізу үшін жиналатын үйі. Әбу Жәһіл бастаған имансыздар пайғамбарға қастандық жасау үшін дәрун-нәдуәға бірнеше рет жиналып, Алла елшісін қалай өлтіру керектігі туралы ойласқан.

Екінті – күнде оқылатын бес уақыт намаздың үшіншісі. Уақыты күн батар алдынан шамамен екі сағат бұрын басталып, күн батқанша жалғасады. Төрт ракағат парыз намазынан тұрады.

Ержеп – мұсылманша һижри жыл санағы бойынша жетінші ай. Мұсылмандар үшін қасиетті саналған төрт айдың бірі.

Жаһаннам – Алланы мойындамаушылар мен күнәһарлардың жататын жері. Оны кейде тамұқ, тозақ, от деп те атайды.

Жәһилиет – арабтардың Исламнан бұрынғы дәуірі. Ислам діні адамзат баласын ақиқатқа шақырып, тура жолға бастайтындықтан да, арабтар өздерін Исламға дейін жәһилиет, яғни қараңғылық, надандық дәуірінде болдык есептейді. Себебі Мұхаммед пайғамбардың уағыз-насихатына дейін арабтарда сәбиді тірідей көму, ру-тайпалар арасындағы талас-тартыс, кісі ақысын жеу, пұтқа табыну, нахак қан төгу, ойнастық жасау секілді жиіркенішті істер көптеп саналған. Сондықтан да араб тарихында бұл дәуір қараңғылық дәуірі деп аталады.

Жебірейіл – Алла Тағаланың уахиын пайғамбарларға жеткізуші періште. Періштелердің ішіндегі үлкені саналады. Қасиетті Құранда Жебірейілді Рух, Рухул-құдыс, Рухул-тамин және Расул деген аттармен атаған. Мұхаммед пайғамбарға ең алғаш рет Хира тауында шынайы бейнесінде таққа отырған қалпы көрінген. Содан пайғамбар дүниеден өткенше Алланың аяттары мен үкімдерін жеткізіп тұрған. Мұхаммед пайғамбар Миғражға шыққанда да қасында Жебірейіл періште болған. Хадистерде Жебірейіл періштенің кейде Мұхаммед пайғамбарға Дихия ибн Халифа атты сахабаның бейнесінде де келгендігі айтылады.

Жиһад – Алла жолында дін тарату мақсатындағы қасиетті соғыс. Жиһадқа қатысушыны мұжаһид деп атайды.

Зәбур – Алла Тағала тарапынан Дәуіт пайғамбарға түсірілген қасиетті кітап. Онда Дәуіт пайғамбардың Алланы мадақтауы, жалынып-жалбарынуы, дұға-мінәжаттары діни әнмен берілген.

Зам – жалғау. Діни термин ретінде намазда «Фатиха» сүресінен кейін қосымша бір сүре (немесе ең кемі үш аятты) қоса оқуды айтады.

Зәмзәм – Меккеде Харам мешітінің ішіндегі қасиетті бұлақ. Қағбаның жанында. Деректерде зәмзәмнің шығуы Ибраһим пайғамбардың ұлы Исмайылдың дүниеге келуімен байланыстырылады. Ибраһим пайғамбар әйелі Хажар босанған уақытта жас сәбиімен бірге бүгінгі Харам мешітінің орнына алып келеді. Күн ыстық болғаннан кейін бала шөлдейді, анасы су іздеп шарқ ұрып жүргенде, Исмайыл өкшесімен жерді теуіп қалғанда, зәмзәм суы шыға келеді. Сондықтан да зәмзәм суы мұсылмандар үшін қасиетті саналады. Зәмзәм суы асқазан-ішек, қан тамыры және басқа ауруларға ем екендігі анықталған.

Зекет – Ислам дінінің бес парызының бірі. Мал-дүниеден жетім-жесірлерге, кедей-кепшіктерге берілетін садақа. Әр мұсылманның байлығы белгілі бір есепке жетсе, оған малынан зекет беру парызы саналады. Зекет малдан, қаражаттан және егіннен беріледі. Олардың мөлшері шарифатпен белгіленген. Жылына бір рет беріледі. Алайда жер-судың зекеті өніміне қарай болады.

Зиннурейн – Ислам әлеміне Хуләфәи рашидин деген атпен танымал болған Хазірет Оспанның лақап аты. Хазірет Оспан Мұхаммед пайғамбардың Рүкия деген қызына үйленген, ол қайтыс болғаннан кейін Умму Күлсім деген қызын алған. Содан «зиннурейн», яғни «екі нұрдың иесі» деген атпен танымал болған.

Зулхижжа – мұсылманша һижри жыл санауының он екінші айы.

Зікір – Алланы еске алу. Алла Тағала тарапынан тағайындалған кез келген құлшылық зікір болып есептеледі. Сопылықта белгілі бір тәсілдерден құралған Алланы ұлықтауға арналған сөздерді зікір деп атайды. Зікірдің орындалуына байланысты «жария зікір» және «құпия зікір» болып екіге бөлінеді.

Иқамат – парызы намазының алдында оқылатын дұға. Мәтіні азан секілді болғанымен де, айқайлап әрі әуенмен оқылмайды, «Хәййә әл-әл-фәләх» дегеннен соң жұртты намазға тұрғызу үшін «Қади қамәтис-саләт» сөзі қоса айтылады.

Исра – Мұхаммед пайғамбардың Миғражға, яғни көкке шығардан бұрын Құдысқа келуі. Бір түннің ішінде Меккеден шығып, Құдыстағы Ақса мешітінде нәпіл намазын оқығаннан кейін ұшқан.

Исрафил – атақты төрт періштенің бірі (Жебірейіл, Микәйіл және Өзірейілден кейін). Жаратушы Алла бұл періштеге негізі екі міндетті жүктеген. Екі рет сүр үрлеу. Бірінші рет үрлегенінде жер бетіндегі барша жан-жануар, адамзат баласының бәрі жан тапсырады. Екінші рет үрлегенде Адам атадан бастап, барша адамзат баласы қайта тіріледі. Содан Ұлы сұрақ-жауап басталады.

Ихрам – мұсылмандардың қажылық құлшылығын өтеу кезінде киетін арнайы киімі. Ихрамды киген адам Мухрим деп аталып, ол кезде барлық күнәлардан сақтанып, қажылық шарттарын толық орындауға міндетті. Ихрам киімі екі бөліктен тұрып, бірімен сол иық жабылса, келесі бөлігі белге оралады. Қажылықты толық орындап болғаннан кейін шешіледі.

Ихтилаф – діндегі пікірталас, қарама-қайшылық.

Йәжүж-Мәжүж – Қасиетті Құранда аты аталатын бұзық қауым. Деректерде Ескендір Зұлқарнайынның сол қауым шығып кетпесін деп, үлкен қорған салғандығы айтылады. Ал қиямет-қайым жақындағанда Йәжүж-Мәжүж қауымының жер бетін жаулап алатындығы айтылады.

Кәләм – Алла Тағаланың сөзі, яғни Құран.

Кәләмулла – Алланың сөзі, яғни Құран.

Кәлимаи шәһадат – иман куәлігі. Исламдағы бес рүкіннің алғашқысы. Алланың Барлығы мен Бірлігін және Мұхаммедтің Алла елшісі екендігін тілмен айтып, жүрекпен бекіту. Иман куәлігі былай айтылады: «Әшһәду ән лә иләһә иллаллаһу уә әшһәду әннә Мухәммәдән әбдуһу уә расулуһу» («Алладан басқа жаратушы жоқ екеніне куәлік беремін, және Мұхаммед Оның құлы әрі елшісі екендігіне куәлік беремін»). Егер тілмен айтып, жүрекпен бекітпесе, ондай жан мұнафық болады. Ал егер жүрекпен айтып, тілмен айтудан бас тартса, онда да мұсылман деп есептелмейді. Ханафи мәзһабы бойынша иман куәлігін тілмен айтып, жүрекпен бекіту шарт.

Кәусар – жәннаттағы бұлақ немесе хәуіздің аты. Мұхаммед пайғамбарға берілген. Діни көзқарасқа қарағанда, бұл судың түсі сүттен ақ, дәмі балдан тәтті. Ішкен адам қайта шөлдемейді. Қасиетті Құранда «Кәусар» (108-ші сүре) деген арнайы сүре де бар. Онда Мұхаммед пайғамбарға Кәусардың берілгендігі, сол үшін де Жаратушыға намаз оқып, тәспі айту керектігі баяндалған.

Кәбін – мұсылман дүниеден өткенде үстіне жабылатын (оралатын) мата. Ерадамдардың кәбіні – 3, ал әйелдердікі 5 болады. Мәйітті кәбінмен жерлеу мұсылмандар үшін парыз қиғая саналады. Алла жолында шәһид болғандар кәбінделмейді, үстіндегі киімімен жерленеді.

Керемет – Алланың шынайы достарына (әулиелерге) берілетін қасиет. Ешкімнің қолынан келе бермейтін істерді әулие жасаса – керемет деп, пайғамбарларға берілетін қасиет мұғжиза деп аталады.

Күнә – шариғат шарттарына қайшы амал немесе ақидаға қарсы жасалған іс-әрекет. Ислам түсінігі бойынша ең үлкен күнә – Аллаға серік қосу. Бұл күнә кешірілмейді. Бұдан басқа да ата-анаға қарсы шығу, адам өлтіру, ұрлық, сиқырлық айналысу секілді үлкен күнәлар да бар. Алайда бұлар Аллаға истиғфар етумен кешірілуі мүмкін. Себебі Алланың бір сипаты – күнәларды кешіруші. Ислам ғұламалары үлкен күнәларды үш жүзге дейін жеткізген. Ал кіші күнәлардың есебі жоқ десе де болады.

Қазба – Ислам дініндегі ең киелі жер. Кейде оны «Бәйтулла» яғни «Алланың үйі» деп те атайды. Өлемдегі ең үлкен мешіт саналатын Харам мешітінің қақ ортасында орналасқан. Ұзындығы 15 м, ені 10х12 м. Қағбаның сырты қара матамен (кисуа)

оралып, оған Қасиетті Құранның Мекке және қажылыққа қатысты аяттары жазылып қойылады. Қағбаның сыртқы батыс жағында көктен түскен қара тас бар. Оны «хәжәрул әсуад» деп атайды. Солтүстік-шығыс жағында жерден екі метрдей биіктікте есік орналасқан. Діни риуаяттарға қарағанда, Қағба Шис пайғамбар тұсында құрылған, Ибраһим пайғамбар тарапынан жөнделген және Мұхаммед пайғамбар арқылы кәпірлерден тазартылған. 624 жылдан бері әлемнің барша мұсылмандары осы Қағбаға қарап намаз оқып келеді.

Қиямет – бұл дүниенің соңы, ақыры. Оны кейде ақирет деп те атайды. Ақиретте халықтың бәрі тік тұрып сұрақ-жауапқа тартылатындықтан да, оны кейде «қиямет», яғни тік тұру, орнынан тұру деп атайды. Қияметте бүкіл адамзат баласының тағдыры шешіліп, әркім өз амалына қарай жұмақ не жаһаннамға қарай жол тартады.

Құптан – Ислам шариғаты бойынша күнде оқылатын бес уақыт намаздың соңғысы. Уақыты қараңғы түскеннен бастап, бамдат намазына, яғни таң атқанша жалғасады. 4 бас парыз, 2 бас сүннет және 3 бас уәжіптен тұрады.

Құрайыш – Араб түбегін мекендеген тайпа. Ежелде жаз маусымында – Шам, қыста Йемен жұртында көшіп-қонып жүрген. Мұхаммед пайғамбар осы Құрайыш тайпасының Хашим руының өкілі. Қасиетті Құранның 106-шы сүресі «Құрайыш» деп аталады. Онда бұл тайпаның қысы-жазы көшу бейбітшілігі болғандығы, Алланың өзі оларды аштықта азықтандырып, қауіп-қатерден өзі аман сақтағандығы айтылады. Сондай-ақ Құрайыш тайпасы Исламның саяси тарихында да көп рөл атқарғандығы тарихи деректерде кеңінен жазылған.

Құтба – мешіттерде жұма намазынан бұрын және айт намазынан кейін айтылатын үгіт-насихат.

Қыбла – мұсылмандар намаз оқыған уақыттардың жүзін бұрып тұратын бағыт. Мұсылмандар үшін қыбла Меккедегі Қағба болып есептеледі. Исламның алғашқы жылдары Құддыс (Иерусалим) жаққа қарап оқыған, кейін 624 жылы арнайы Құран аятымен («Бақара», 144) қыбла Қағба болып өзгертілген. Орта Азия халқының қыбласы батыс тарап. Себебі Мекке сол жақта орналасқан. Алайда мұсылмандар қай жерде болмасын, бәрі Меккеге қарап намаз оқиды.

Қырағат – Қасиетті Құран аяттарын тәжүидпен, белгілі бір мақаммен оқу. Тіләуаттан айырмашылығы – Құран аяттарынан басқа өлең-жырларды да өз әуенімен оқуды қырағат десе, ал тіләуат деп тек Құран аяттарын ғана мақаммен оқуды айтады.

Лат – арабтардың Исламның алдыңғы жәһилиет дәуіріндегі әйел-пұт. Латқа сол кездегі Арабияның Хижаз, Хира, Йемен өлкелерінің тұрғындары табынған. Тайф шаһарына жақын жерге Лат пұтының символы – ақ тас орналасқан. Міне, сол тас пен оның қасындағы сәжде жасайтын орын зиярат орны есептелген. Латқа көбінесе Тайфтағы Сакиф тайпасы қатты табынған. 631–632 жж. сакиф тайпасы Хак дінді қабылдағаннан кейін Лат пұты қиратылған.

Ләухул мәхфуз – адамзат баласының тағдыры жазылған үлкен кітап. Діни риуаяттарда оның ақ дүрден жасалып, ұзындығы жер мен көктің аралығындай, ені Шығыс пен Батыстың ара қашықтығындай, екі беттен тұратындығы айтылады. Оның қасында жазу қаламы болып, оның да үлкендігі Ләухке сай келетіндей. Ол үлкен бір періштенің көкірегіне орнатылған болып, үстіңгі жағы Арсыға байланған. Алла Тағала Ләух пен қаламды жаратып, қияметке дейінгі болатын барша нәрсені, тағдырды жазып қойған.

Махшиар – қиямет-қайымда барша адамзат баласының жиналатын күні. Ақырзаманда Исрафил періште сүрін алғаш үрлегенде жер бетіндегі барша адамзат қайтыс

болады. Екінші рет үрлегенде Адам атадан бастап, қияметке дейінгі адамның бәрі қайта тіріледі. Сол кезде үлкен сұрақ-жауап басталып, әркімге бұл дүниедегі істеген амал, іс-әрекетіне байланысты жаза тағайындалады. Сол күнді махшар күні деп атайды.

Мәзһаб – Исламдағы шариғат, яғни діни-құқықтық мектептері. Бұл діни-құқықтық мектептер VIII–IX ғасырлардан бастап қалыптаса бастады. Әллі сүннет уәл жамағат жолында атақты төрт мәзһаб бар. Олар: Ханафи, Шафиғи, Ханбали және Мәлікі мәзһабтары. Ислам ғұламалары тарапынан бұл мәзһабтарда бәрі де дұрыс жол деп бекітілген. Бұл мәзһабтер шариғат мәселелері төңірегінде, онда да құлшылықтағы сүннеттер мен әдептерде ғана айырмашылық болғанымен де, ақида жағынан бәрі де бір пікірге тоқтайды. Ал ақида жағынан алшақтық болған ағымдарды фирқа (секта) деп атайды.

Мәкруһ – шариғат үкімдерінің бірі. Үзілді-кесілді тыйым салынбаса да, орындауда әдепсіз болып саналатын амалдар жатады. Яғни анық Құран аятымен тыйым салынбағанымен де, пайғамбар ұнатпаған, қайтарған нәрселер. Десек те әрбір мұсылманның мәкруһтен сақтануы қажет екенді айтылған.

Мәләк (періште) – діни түсінік бойынша Алланың әмірін орындайтын жаратылыс. Араб тілінде «мәләк» деп аталады. Олардың нақты санын Алла біледі. Қасиетті кітаптарда Жебірейіл, Микәйіл, Исафил және Өзірейіл секілді үлкен төрт періштенің аты аталады. Сондай-ақ бұлардан басқа жәннат пен тозақ періштелері, қабірдегі періштелер секілді періштелер де бар. Алланың періштелерінің барлығына иман келтіру әрбір мұсылманға міндет болып есептеледі.

Мәһір – неке қиылған кезде ер адамның әйеліне алып беретін сыйлығы. Мәһір діни некенің басты шарты болып есептеледі. Ондағы мақсат, егер әйелдің күйеуі қайтыс болып, жесір қалатын болса немесе жолдасы талақ ететін болса, сол уақытта әйелі сол мәһірді материалдық қажеттілігіне жұмсайды. Көлемі мен құнына қарамастан, күйеуі тарапынан берілген кез келген сыйлық мәһір болып табылады. Алайда ең аз мөлшері 30 г күмістің құнынан кем болмауы тиіс.

Миғраж – Мұхаммед пайғамбардың көкке шығуы. Бұл Алла елшісінің өзіне тән мұғжизаларынан саналады. Қасиетті Құран аяттары мен пайғамбар хадистеріне қарағанда, Мұхаммед пайғамбар бір түннің ішінде пырақ атқа отырып, Меккеден Құдыс шаһарына барған (исра). Сондағы Ақса мешітінде нәпіл намазын оқып болып, жеті қат көкке көтерілген. Қас қағым сәтте жеті тамұқ пен сегіз жәннатты көрген, әрі сондағы пайғамбарлармен кездескен, Жаратушымен өте жақын қашықтықта (қаба қаусейн) болған. Пайғамбар осы сапарында бес уақыт намазды алып қайтқан делінеді. Мұсылмандар Режеп айының 27-ші күнін «Миғраж түні» деп атап, осы түнді құлшылық-ғибадатпен өткізуге тырысады. Миғраж оқиғасы туралы көптеген ақын-шайырлар қалам тартқан. Түркі шайыры Сүлеймен Бақырғанидың (XIII ғ.) «Миғражнама» деген дастаны бар. Сондай-ақ XIV ғасырда өмір сүрген Бұрһануддин Рабғұзидың «Пайғамбарлар тарихында» да осы миғраж оқиғасына кең орын берілген. XIX–XX ғғ. өмір сүрген Шәді Жәңгірұлының «Сияр шәриф» шығармасында «Миғражнама» тақырыбы кеңінен жырланған.

Микәйіл – атақты төрт періштенің бірі (Жебірейіл, Өзірейіл және Исафилден кейін). Дүниені материалдық жағынан қамтамасыз етуге бұйырылған. Діни сенімдерде оның Алла Тағала Адамға сәжде жасандар деген уақытта, Жебірейілмен бірге алғаш сәжде жасағандығы, Мұхаммед пайғамбардың жас кезінде көкірегін жарып, жүрегін тазалағаны, Бәдір соғысында мұсылмандарға көмектесу үшін жерге түскендігі айтылады.

Михраб – мешіттің қыбла жағына жасалатын имамның құлшылық ететін орны. Исламның алғашқы дәуірлерінен бастап барлық мешіттерде михрабқа арнайы орын белгіленіп келеді.

- Муаззин** – мешітте азан айтып, намазға шақыратын адам. Халық оны көбінесе азаншы деп атайды. Муаззиннің үш міндеті бар: адамдарды намазға шақырады, имамды шақырады және намаздың басталғанынан хабар береді. Ислам әлемінде ең алғашқы муаззин – пайғамбардың азаншысы Біләл Хабаши болған.
- Муәххид** – Алланың Барлығына һәм Бірлігіне иман келтіріп, иман куәліктерін жүрекпен бекіткен пенде.
- Мубах** – шариғат амалдарының бірі. Орындалуына әмір не орындалмауына тыйым салынбаған. Яғни орындау не орындамау әркімнің өз еркінде. Орындағанға сауап не орындамағанға күнә жазылмайды. Мысалы, отыру, жүру, тұру, тамақтану және т.б.
- Мустахаб** – шариғат амалдарының бірі. Мұны орындаған пенде сауапқа ие болғанымен де, орындамаған адам күнәһар болып есептелмейді. Фикһ кітаптарында пенденің еркіндегі жағымды амалдар екені баса айтылған. Олар: нәпіл құлшылықтар жасау, садақа беріп тұру және т.б.
- Мухаррам** – мұсылмандардың һижри жыл санағы бойынша бірінші айы.
- Мұғжиза** – Алла Тағала тарапынан пайғамбарларға берілетін ерекше қасиет. Жаратушы әр пайғамбарға заманына лайықты мұғжизалар беріп отырған. Олар халықты Хақ дінге шақыруда мұғжизаны кеңінен қолданған. Мысалы, Мұса пайғамбарға аса таяқ берген, таяғын тастағанда таяғы аждаһаға айналып шыға келген. Иса пайғамбар алапес, соқыр ауруларды емдесе, Жүсіп пайғамбарға түс жору қасиетін берген. Мұхаммед пайғамбардың айды екіге бөлуі (шаққул-камар), қасиетті Құранның түсуі секілді т.б. ерекше қасиеттері де мұғжиза деп аталған. Ал әулиелерде берілетін ерекшелік керемет деп аталса, дінсіздер мен имансыздардың көрсеткен ерекшеліктері сиқыр деп аталады.
- Мұнафық** – иман куәлігін тілімен айтқанымен де, жүрекпен бекітпеген екіжүзді. Жұрттың көзінше діндар болып көрінгенімен де, шын мәнісінде Алланың Барлығы мен Бірлігіне, Мұхаммедтің шынайы пайғамбар екеніне күдікпен қарайды. Сондықтан да мұнафықтар Қасиетті Құранда сыналған. Пайғамбар өз хадистерінде мұнафықтың үш белгісін ашып айтқан: жалған сөйлеу, уәдеде тұрмау және аманатқа қиянат жасау.
- Мұнара** – мешіт пен медреселердің жанына салынатын үлкен құрылыс. Муаззин сол мұнараға шығып, азан айтып, халықты бес уақыт намазға шақыратын болған.
- Мұсталақ (Мусталиқ)** – Мединедегі Хандек соғысынан кейін болған ғазуат. Хандек соғысында еш нәрсе шығара алмаған Құрайыш мүшріктері айнала төңірегіне пікірлестерін жия бастады. Бәни Мусталиқ тайпасының көсемі Харис ибн Әбу Дирар басшылығымен Мурәйси суының басына орда құрып, мұсылмандарға қарсы соққы беруге дайындық жасай бастады. Бұл хабар туралы естіген Алла елшісі (626 жылы) 700-ге тарта адамнан қол жасақтап, Бәни Мусталиқ ғазуатына шықты. Екі жақтың әскері қақтығысып, мұсылмандардың жеңісімен аяқталған. Қарсы тараптан он адам өліп, 700-ге (кей деректе 800) тарта адам тұтқынға түскен. Ал мұсылмандардан бір адам шәһид болған. Сондай-ақ мұсылмандар 2000 түйе мен 5000 қойды иеленіп, олжалы оралған.
- Мұһажир** – Мұхаммед пайғамбарға еріп Меккеден Мединеге көшіп барған мұсылмандар. Сондай-ақ Меккеден Хабашистанға көшіп, одан қайтып Мединеге келген сахабаларды да мұһажир деп атаған. Олар хақ дінге шынайы иман келтіргендіктен де, барша мал-мүлкін, үй-жайын, тіпті отбасын тастап, Мединеге келген. Сонда жергілікті халық, яғни ансарлар олармен өздерінің мал-мүлкімен бөліскен. Халифаттық дәуірлерде мұһажирлардың дін тарату мен Алланың дінін насихаттаудағы ерліктері ескеріліп, көптеген жеңілдіктер берілген.
- Мүмін** – Исламның алғашқы жылдарындағы Медине үмметінің өкілі. Шариғат шарттарын толық орындаған пенде мұсылман деп аталған. Алғашқы жылдары екі атау екі мағынада қолданылғанымен де, кейіннен мұсылман мен мүмін сөздері

сіңісіп, иман келтіруші деген мағынаға ие болған. Ислам ғұламалары бұл атауға бірнеше анықтама берген. Өңлі сүннет уәл жамағат ғұламалары мүмін дегенде шынайы жүрекпен сенетін, шариғат шарттарын шын ықыласымен жасайтын пендені атаған.

Мүңкір-Нәңкүр – адамзат баласы дүниеден өткенде қабірде сұрақ-жауап алатын екі періште. Қабірге кірген пендеден дінін, кітабын, қыбласын сұрап, алғашқы сынақты алады. Осы сұрақтарға жауап берген пенденің қабірі қияметке дейін кең болып тұрады, ал сұрақтарға жауап бере алмаған күнәһар пенденің қабірі, керісінше, тар болып, мәйітті қиямет-қайымға дейін қысып тұрады. Мүңкір-Нәңкүр аттары Қасиетті Құран аяттарында кездеспегенімен де, пайғамбар хадистерінде аталады.

Мінбер – мешітте имамның уағыз-насихат айтатын орны. Алғашқы мінбер орындық секілді болып, 628 жылы Мұхаммед пайғамбар жарандарына уағыз айтқанда соған отырған. Пайғамбардың осы мінберін Хазірет Әбу Бәкір, Хазірет Омар және Хазірет Оспан пайдаланған. Ал Хазірет Әлидің дәуірінде Куфада екінші мінбер пайда болған. Мұғауияның халифалық кезінде Дамаскіде де мінбер жасалған. 748 жылы Мервте Әбу Муслим жеңіске жеткеннен кейін мінберлер кафедра секілді бола бастаған.

Намаз – Исламдағы бес рүкіннің екіншісі болып, мұсылмандар үшін орындалуы шарт болған құлшылық. Күніне бес рет намаз оқу парыз саналған. Олар: бамдат (таң намазы), бесін, асыр, шам және құптан. Намаз пайғамбардың Миғражқа шыққанында парыз етілген. Намаздың парыз, уәжіп және сүннет деген түрлері бар. Бес уақыттан басқа және жұма намазы да парыз деп есептелген. Екі айт намазы уәжіп саналады. Сондай-ақ пайғамбардың оқыған намаздары сүннет деп оқылады.

Нәһи мункәр – жамандықтан қайтару. Қырық парыздың бірі. Адамзат баласын жамандықтан, күнәлі істерден, қатыгездік пен жауыздықтан қайтарып, Алланың Хақ жолына шақыру, қайырым һәм мейірімді болуға үндеу. Бұл туралы Қасиетті Құранда Алла Тағала: «Сендерден жақсылыққа шақыратын, әмір мағруф және нәһи мункәр қылатын бір топ адам болсын. Міне, солар құтылушылар», – деген («Әли Ғыман», 104-аят).

О дүние – ақирет, мәңгілік дүние. Кейде «Дәрул-бәқа», яғни мәңгі бақилық дүние деп те атайды. Діни сенім бойынша бұл дүние фәни, яғни өткінші болып, о дүние мәңгілік тұрақ мекен болып есептеледі. Сондықтан да ертеңгі күнін ойлаған пенде бұл сынақ дүниеде барынша жақсы іс-әрекеттер жасауға талпынады.

Ораза – Ислам дініндегі негізгі бес рүкіннің үшіншісі. Әрбір дені сау, балиғат жасына жеткен және сапарда болмаған адам Рамазан айында бір ай бойы ораза ұстауы шарт. Бұл негізгі міндеттердің (парыз айн) бірі болып саналады.

Парыз – Алла Тағаланың пенделеріне жіберген әрі орындалуы шарт болған амалдары. Парыз діндегі негізгі міндеттің бірі саналып, оны орындамаған пенде күнәһар деп есептеледі. Шариғатта парыз – «парыз айн» және «парыз кифая» болып екіге бөлінеді. Парыз айнды (намаз, ораза, зекет және т.б. секілді) әрбір мұсылманның орындауы міндетті, ал парыз кифаяны сол қауымнан не ортадан бірнеше адам орындаса, басқалардың мойнынан түсетін амал (жаназа намазы, жамағатқа біреу сәлем бергенде, арасынан біреу жауап берсе, басқалардың жаппай сәлем беруі шарт емес секілді т.б.). Шариғатта «қырық парыз» түсінігі бар. Балиғат жасына жеткен, дені сау әрбір мұсылманның осы қырық парызды біліп, соған амал

етуі бұйырылған. Онда негізінен Аллаға құлшылық-ғибадат міндеттері ашып айтылған.

Периште – діни түсінік бойынша Алланың әмірін орындайтын жаратылыс. Араб тілінде «мәләк» деп аталады. Олардың нақты санын Алла біледі. Қасиетті кітаптарда Жебірейіл, Микәйіл, Исафил және Өзірейіл секілді үлкен төрт періштенің аты аталады. Сондай-ақ бұлардан басқа жәннат пен тозақ періштелері, қабірдегі періштелер секілді періштелер де бар. Алланың періштелерінің барлығына иман келтіру әрбір мұсылманға міндет болып есептеледі.

Пырақ – Мұхаммед пайғамбарды көкке алып ұшқан жануар. Діни риуаяттарда пырақтың аттан кіші, хашырдан үлкен екендігі, ұшқанда желдей есетіндігі айтылады. Қасиетті Құранның «Ісра» сүресінің алғашқы аятында Мұхаммед пайғамбарды пырақ аттың әуелі Ақса мешітіне алып барғандығы, содан кейін жеті қат көкке алып ұшқандығы айтылған. Миғраж тақырыбын көтерген ақын-шайырлардың бәрі пырақ атты өздерінше суреттеп берген. Сүлеймен Бақырғанидың «Миғражнама» дастанында пырақ мейлінше баяндалған.

Раббы – Жаратушы, яғни Алла.

Ракағат – намаздың негізгі бөлігі, намаз оқығанда орындалатын белгілі қимылдар және оқылатын дұғалар жиынтығы. Әр ракағат қол көтеріп тәкбір алу, тік тұру, белге дейін иілу (рукуғ), басты жерге қою (сәжде), отыру (қағда) және қайта тұру секілді қимылдардан тұрады. Әрбір намаз кемі екі ракағаттан тұрады. Мысалы: таң намазы екі ракағат сүннет және екі ракағат парыз.

Рамазан – мұсылманша һижри жыл санауындағы тоғызыншы ай. Мұсылмандар үшін қасиетті деп есептеліп, осы айда ораза ұсталады. Себебі бұл айда ең алғаш бес аят түскен. Сондықтан да бұл айды кейде Құран айы деп те атайды. Осы айда Қадыр түні бар. Сол бір түнде орындалған құлшылықтың сауабы мың айдан да артық деп есептеледі. Ғалымдар Қадыр түнінің Рамазан айының соңғы он күндігінде, соның ішінде тақ күндерде кездесетіндігін айтқан. Көтеген ғалымдар осы түнді 26-нан 27-не қараған түн деп есептеген.

Рауза – Мұхаммед пайғамбардың жатқан жері. Мединедегі Пайғамбар мешітінің ішінде. Пайғамбардың қасында Хазірет Әбу Бәкір мен Хазірет Омар жатыр.

Рахим – Алла Тағаланың өзіне тән тоқсан тоғыз есімінің бірі. Қайырымды, мейірімді деген мағына береді. Ислам ғалымдары «Рахим» деген ұғымға «Алла Тағала о дүниеде тек мұсылмандарға ғана мейіріммен қараушы» деп анықтама берген.

Рахман – Алла Тағаланың өзіне тән тоқсан тоғыз есімінің бірі. Қайырымды, мейірімді деген мағына береді. Ислам ғалымдары «Рахман» деген ұғымға «Алла Тағала бұл дүниеде мұсылман не кәпір, иманды не имансыз болсын, бәріне де мейіріммен қарап, ризық-несібе беруші» деп анықтама берген.

Ризуан – жұмақтың есігін қоритын періште.

Риуаят – сөздікте хабарлау, әңгімелеу деген мағына берілгенімен де, діни термин ретінде пайғамбар өсиеттерін жеткізуші рауидің айтқан хадистеріне қарата қолданылады.

Рия – құлшылықты шынайы Алла үшін емес, халыққа көрсету, атақ-абырой жинау үшін жасау. Екіжүзділік.

Рукіп – Исламда ең қажет саналған бес міндет, яғни діннің негізі. Олар: иман куәлігін айту, намаз оқу, ораза ұстау, дүниесі болса – зекет беру және байлығы жетсе – қажылыққа бару. Бұл бес парыз әрбір мұсылман үшін басты міндет болып саналады. Мұсылмандар Мединеге һижрет еткеннен кейін 18 айдан соң парыз етілген. Шариағатта оразаның парыз, уәжіп, нәпіл және мәкруһ секілді түрлері бар. Парыз ораза Рамазан айының оразасы болса, уәжіп оразаға ұсталған нәпіл оразаның қайта тұтылуы жатады. Ал нәпіл ораза деп шаууал айында алты күн

ораза тұту, әр аптаның дүйсенбі және бейсенбі күндері ауыз бекіту саналады. Мәкруһ деп айт күндері ораза ұстауды айтады.

Сағи – қажылықта өтелетін шарттардың бірі болып, Сафа мен Маруа төбелерінің арасында жүгіру. Қағбаны тауаф еткеннен кейін орындалады. Діни деректер бойынша Ибраһим пайғамбар әйелі Хажар мен ұлы Исмайылды жапан далаға тастап кеткен уақытта Хажар анамыз су іздеп осы екі төбенің арасында жеті рет жүгірген делінеді. Содан бері қажылықта осы екі төбенің арасында жеті рет жүгіру міндет болып қалған.

Салауат – Алла елшісі Мұхаммедке мақтау мен мадақ айту. Намазда қағдатул әхирада (соңғы отырыс) отырғанда тәшәһһудтан кейін салауат оқылады.

Сахаба – Мұхаммед пайғамбармен бірге болған, онымен бірге ғазуаттарға қатысқан мұсылман. Сондай-ақ кейінірек Мұхаммед пайғамбарды өмірінде бір рет болса да көрген мұсылманды да сахаба деп атай бастаған. Сахабалардың басым бөлігін мұһажирлар мен ансарлар құраған. Олар хақ діннің таралуы жолында барша ғазуаттарға қатысқан. Мұхаммед пайғамбар дүниеден өткеннен кейін де Алла елшісінен көрген-білгендерін кейінгі табиндерге жеткізіп, Хақ діннің одан әрі тарауына көп септігін тигізген.

Сур – Исафил періштенің үретін желі. *Қараңыз:* Исафил.

Сүннет – Мұхаммед пайғамбардың айтқан сөздері, істеген амалдары мен іс-әрекеттері. Пайғамбар сүннеті Қасиетті Алла кітабынан кейін тұрады. Ғалымдар пайғамбардың айтқан сөздерін, істеген іс-әрекетін, дене-бітімін (халки), мінез-құлқын, өмір сүру дәстүрін сүннет деп атаған. Сондай-ақ сахабалардың істеген іс-әрекеті мен амалын пайғамбар мақұлдаған, немесе оған тыйым салмаған болса, оны да сүннеттің аясында қарастырған. Сүннет VII ғасырдың ортасынан бастап жинала бастаған. IX ғасырда сүннетті жинаудың дамығаны соншалық, бұл ғасыр «хадистанудың алтын ғасыры» аталған. Осы дәуірде Имам Бұхари, Имам Термизи, Имам Муслим секілді атақта мұхаддистер шығып, Алла елшісінің өсиеттерін бір жүйеге түсірген.

Сүре – Құранның ішкі бөлімдері. Сүре Құранның бір бабы болып, кем дегенде үш аяттан тұрады. Құранда 114 сүре бар. Сүрелер меккелік және мединалік болып екіге бөлінеді. Ең қысқа сүре «Кәусар» – үш аяттан, ал ең ұзыны «Бақара» 286 аяттан тұрады.

Сырат көпір – о дүниедегі қылдан жіңішке, қылыштан өткір көпір. Барша адамзат баласы қиямет-қайымда сұрақ-жауап алынатын тұста осы көпірден өтеді делінеді. Күнәсі жоқтар Сырат көпірінен аман-есен өтіп, жұмаққа бет алса, күнәһарлар көпірден құлап, тамұққа, яғни отқа түседі. Әркім өзінің істеген амалдарына сай әр түрлі кейіпте өтеді, біреу жүгіріп өтсе, енді біреу еңбектеп әрең өтеді.

Тақуа – Алланың азабынан қорқушы, дініне берік діндар. Дінге қатты берілген тақуа қашан да харам мен күмәнді нәрселерден бойын аулақ ұстайды. Жүрсе-түрсе Жаратушыны ойлап, сауапты амадарды көптеп жасауға тырысады.

Тамим – Меккедегі Құрайыш тайпасының бір бұтағы. Бұл Бәну Тамим тайпасынан көптеген атақты сахабалар шыққан. Солардың бірі – кезінде жұмақпен сүйіншіленген Талха ибн Убәйдулла.

Тауап – қажылықтың басты шарттарының бірі болып, Қағбаны айналу құлшылығы. Қажылыққа барғандар үш рет тауаф амалын жасайды. Сондай-ақ Меккенің айналасында тұратын мұсылмандардың қажылықтан басқа күндері де Қағбаны айналып құлшылық етуі тауаф деп аталады. Тауаф еткенде қара тастың тұсынан басталып, сағаттың тіліне қарсы жеті рет айналады.

Таухид – Алланың Бірлігі, ешқандай да серігі не жолдасы жоқ екендігі туралы ілім. Ислам монотеистік дін болғандықтан да, таухид ілімі Ислам дінінің негізгі тірегі болып саналады. Сондықтан да Алланың Барлығына, Бірлігіне, Оның зағи һәм субути сипаттарына, көркем есімдеріне (әсмәу хуснә) күдік келтірген адамның діннен шығу қауіпі бар. Қасиетті Құранның 112-ші сүресі «Ахад» деп аталып, сонда таухид ілімінің негізгі шарттары қамтылған. Онда Алланың жалғыздығы, ешкімге мұқтаж еместігі, тұмағандығы және туылмағандығы, сондай-ақ жаратылыста ешкімге де ұқсамағандығы ашып айтылған.

Таяммум – дәреттің бір түрі. Әдетте су болмаған жағдайда шарифат топырақпен дәрет алуға бұйырады. Таяммум Құран мен хадисте ашып айтылған. Негізгі төрт парызы бар. Олар: ниет ету, таза топырақты жерді табу, екі қолын жерге ұрып, жүзіне сұрту, тағы ұрып, екі қолының білегіне дейін сұрту.

Тәбук – дін тарату жолындағы үлкен ғазуат. Пайғамбардың өзі қатысып, сахабаларын бастап барған.

Тәпсір – адам баласының шамасы келгенше Алланың кітабына түсінік беруі. Құранға тәпсір жасау Мұхаммед пайғамбар тұсында бастау алған. Пайғамбар Қасиетті Құранның түсініксіз аяттарын сахабаларға түсіндіріп берген. Онан кейін сахабалар да табиндерге үйреткен. Сөйтіп кейінірек жеке ғылым ретінде қалыптасты. Мұхаммед пайғамбардан кейінгі тәпсіршілер ретінде Әбу Бәкір Сыддық, Омар ибн Хаттаб, Оспан ибн Аффан, Әли ибн Әбу Тәліп, Абдулла ибн Аббас, Абдулла ибн Аббас, Убәй ибн Кағбтардың есімі зор құрметпен аталады. Тәпсірден ең алғаш кітап жазған ғалым Әбдімәлік ибн Жураиқ. Бүгінде тәпсір кітаптары көптеп саналады.

Тәурат – Алла Тағаланың Мұса пайғамбарға жіберген кітабы. Қасиетті Құранда Тәурат туралы: «Күдіксіз Тәуратты түсірдік, онда тура жол және нұр бар. Аллаға бой ұсынған пайғамбарлар йәһудилерге онымен үкім етер еді» («Мәид», 44), – деп анықтама берген. VIII–X ғғ. бастап Тәурат грек, көне йәһуди және латын тілінен арабшаға тәржімаланған. Содан бастап Ислам ғұламалары ондағы Мұхаммед пайғамбарға қатысты жерді айғақ ретінде пайдалана бастаған. Ислами көзқарас бойынша, бұрынғы Тәурат пен бүгінгі Тәураттың арасында жер мен көктей айырмашылық болып, көптеген өзгерістерге ұшыраған. Соның нәтижесінде бүгінгі йәһудилердің кітабы Талмуд дүниеге келген.

Уахи – Алла Тағаланың өз пайғамбарларына періштелер арқылы жеткізген қаулы-үкімдері. Уахи анық етіп жіберілген. Кейде кейбір уахилар түс арқылы да түскен. Мысалы: Хазірет Ибраһимға «Ұлың Исмайылды құрбандыққа шал» деген бұйрық түсте келгенімен де, уахи деп есептеледі. Соңғы пайғамбар Мұхаммедке қырық жасқа келген уақытта уахи түсе бастаған. Соның нәтижесінде Қасиетті Құран аяттары түсіп, Ислам діні таралды.

Уәжіп – Исламда орындалуы шарт болған амалдың бірі. Орындалуы жағынан парыздан кейін, сүннеттен бұрын тұрады. Деректерде пайғамбарларға парыз болған амал үмметке уәжіп болады делінеді. Уәжіп амалын орындамаған адам діннен шықпаса да, үлкен күнә болып есептеледі.

Ұхүд (Ұхүд соғысы) – 625 жылы 23 наурызда Мединенің жанындағы Ұхүд тауында мұсылмандар мен мүшіріктер арасында болып өткен соғыс. Бәдір соғысында жеңіліс тапқан меккеліктер мұсылмандардан өш алу үшін жолға шыққан. Мекке мүшіріктері 3000-ға тарта адам болып, оның 200 атты әскер, және 800 тарта адам сауыт-сайман киген. Ал мұсылмандардың саны 700 болып, оның 100-і ғана сауыт асынған. Екі жақта да әскери айла-тәсілдер жасалған. Пайғамбардың айтқанына құлақ аспаған кейбір адамдардың кесірінен мұсылмандар жеңілуге мәжбүр болған. Мұхаммед пайғамбар қоршауда қалып қойып, жараланған, қасиетті тісі

осы соғыста сынған, 70 мұсылман артық шәһид болған, ал мүшіріктерден 19 адам қайтыс болған.

Фикһ – мұсылмандардың жүріп-тұру, өмір сүру қағидалары туралы мұсылман құқығы. Кең мағынада шарият деп те қолданылады.

Хадис – сөздікте «хабар», «жаңалық» деген мағына береді. Діни термин ретінде Мұхаммед пайғамбардың айтқан сөздері, істеген істері және көрсеткен амалдары. Хадис келіп түсуі жағынан екіге бөлінеді: мағынасы Алла Тағаланыкі болып, пайғамбар тарапынан айтылған хадистерді – Құдси хадис, ал пайғамбардың өзінің айтқан сөздері мен істеген амалдарын Нәбәуи хадис дейді. Сондай-ақ хадистер мазмұны жағынан үшке бөлінеді. 1. Сахих хадис; 2. Хасан хадис; 3. Заиф хадис.

Пайғамбар заманында хадистерді топтастыруға тыйым салынған болатын. Ондағы мақсат Қасиетті Құран аяттары мен пайғамбардың хадистерін араластырып жіберуден сақтанғандық болатын. Алайда пайғамбар дүниеден өткеннен кейін Алла елшісінің өсиеттерінің бұрмаланып кетуінен қорқып, ғұламалар хадистерді жинауды қолға алды. Бұл үрдіс әсіресе VII ғасырдан бастап мықтап қолға алынды. Ислам әлемінде хадис ілімдерінің білгірлері көптеп саналады. Солардың ішінде ең танымал білгірлері – Имам Бұхари, Имам Муслим, Имам Термизи, Әбу Дәуіт және т.б.

Хаж (қажылық) – Ислам дініндегі мұсылманға міндетті болып саналатын бесінші рүкін. Алайда бұл парыз барша мұсылманға қатысты емес, мал-мүлкі, қаражаты бар бақуат мұсылмандарға қатысты. Шамасы келген адам өмірінде бір рет қажылық жасауға міндетті. Қажылықтағы басты құлшылықтар – Алланың үйі болып есептелетін Қағбаны зиярат ету, Сафа мен Маруа тауларының арасында жүгіру, шайтанға тас ату, Арафатта тұру. Қажылықтың негізгі шарттары 632 жылы Мұхаммед пайғамбардың «Қоштасу қажылығында» белгіленіп берілген. Бүгінгі зияратшылар сол дәстүрдің негізінде құлшылық етеді.

Хаким Кулл – барлық нәрсе үкімі жетуші, бәріне төреші деген мағынада. Алла Тағаланың негізгі сипаттарының бірі.

Харам – шарият үкімдерінің бірі. Ешбір талқылауға жатпайтын, үзілді-кесілді тыйым салынған нәрсе. Негізінен адамның жанына, иманына, тәніне, отбасына, ортасына айтарлықтай зиянын тигізетін нәрселерге тыйым салынған. Мысалы, спиртті ішімдік ішу, зина жасау, сүтқорлықпен айналысу, ұрлық жасау, шошқа етін жеу және т.б.

Харам мешіті – Меккедегі Қағба орналасқан мешіт. Құранда «Мәсжидул-харам», яғни «Қасиетті мешіт» деп аталған. Бұл жер Исламнан бұрынғы Жәһилиет дәуірінде де көшпелі араб тайпаларының табынатын орны болған. 630 жылы мұсылмандар Меккені фатх еткеннен кейін, ол жер қасиетті деп саналған. Харам мешітінің ортасында – Қағба, ауласында Зәмзәм бұлағы, төңірегінде Сафа мен Маруа таулары бар. Мұсылмандар үшін құлшылық орны. Алайда өзге діндегілер мен имансыздар үшін онда кіруге қатаң тыйым салынған. Бұл мешіт әлемдегі ең үлкен мешіт деп саналып, онда бір мезетте 1 миллионнан артық адам құлшылық ете алады.

Хатиб – Мұхаммед пайғамбардың ардақты сахабаларынан. Толық аты-жөні – Әбу Мұхаммед Хатиб ибн Әби Бәлтәй Әмр ибн Умайыр ибн Сәләм әл-Лахми (586–650 жж.). Жәһилиет дәуірінде ақын болған, кейін Хақ дін түскенде алғашқылардың бірі болып, иманға келген. Пайғамбармен бірге Мединеге хижрет еткен. Бәдір, Ұхūd қазауаттарына қатысқан. Сондай-ақ пайғамбар оны Мысыр патшасы Журәйж ибн Мунаяға елші етіп жіберген. Жетпіс жасына қараған шағында Мединеде дүниеден өткен. Жаназасын Хазірет Оспан оқыған.

Хауыз Кәусар – жәннаттағы бұлақ немесе хауіздің аты. Мұхаммед пайғамбарға

берілген. Діни көзқарасқа қарағанда бұл судың түсі сүттен ақ, дәмі балдан тәтті. Ішкен адам қайта шөлдемейді. Қасиетті Құранда «Кәусар» (108-сүре) деген арнайы сүре де бар. Онда Мұхаммед пайғамбарға Кәусардың берілгендігі, сол үшін де Жаратушыға намаз оқып, тәспі айту керектігі баяндалған.

Хира – Мұхаммед пайғамбарға ең алғаш уахи келген тау. Оны кейде «Жәбәлун нур», яғни «Нұр тауы» деп те атайды. Меккенің солтүстік-шығысында орналасқан.

Хор – жәннаттағы қыздар. Діни деректерде жәннатқа түскен иманды жанның қасында хор қыздары қызмет ететіндігі туралы айтылған. Қасиетті Құранда хор қыздарының бүкіл кемшіліктен ада, сұлу, адам баласы тұрмақ, жындардың да қолы тимеген таза екендігі айтылған.

Һижрет – Мұхаммед пайғамбар мен оның жарандарының Меккеден Мединеге қоныс аударуы. Мекке мүшріктерінен көп зәбір көрген мұсылмандар 622 жылы Мединеге қоныс аударуға мәжбүр болған. Қоныс бірнеше айға созылған. 638 жылы Хазірет Омардың халифалық кезінде мұсылмандар күнтізбесі ретінде һижри жыл санағы енгізіліп, 622 жыл мұсылмандар жыл санағының басы деп жарияланған.

Шағбан – Мұсылманша һижри жыл санағы бойынша сегізінші айдың аты. Исламдағы қасиетті төрт айдың бірі. Мұсылмандар осы айдың 13–15 күндері сүннет ораза ұстайды. Деректерде шағбан айының 3-күні пайғамбардың немересі Хазірет Хусейн, 5-күні екінші немересі Хазірет Хасан дүниеге келген делінеді. Сондай-ақ осы айдың 15-күні қыбла Құдыстан Меккеге қарай өзгертілген.

Шайтан – Алланың қаһарына ұшыраған жынның аты. Алла оны оттан жаратқан, алайда әміріне мойынсұнбағаны үшін кейін лағынеттеген. Алла адамзат баласын сынап көру үшін шайтанға уақыт берген.

Шариғат – Алла Тағаланың үкімдерінің жиынтығы. Оны кейде фикх деп те атайды. Шариғат үкімдері Құран, сүннет, ижмағ және қиястан тұрады. Орта ғасырлық Шығыс мұсылман елдерінде шариғат үкімдері қатаң орындалып, негізгі саяси-құқыққа ие болған. Бүгінде де кейбір Ислами елдерде шариғат шарттары негізгі ата заңның орнында қолданылады.

Інжіл – Иса пайғамбарға көктен түскен кітаптың аты. Алла Тағала Қасиетті Құранда Мәриям ұлы Исаға Інжіл түсіргендігін бірнеше жерде айтып өтеді. Інжіл кітабы алғашында дұрыс болған. Алайда бертін келе адамдар тарапынан өзгертілген. Себебі Иса пайғамбардың тұсында Інжіл бір кітап етіп жиналмаған әрі оны жазып алушылар да болмаған. Иса пайғамбар көкке ұшып кеткеннен кейін бірнеше адам Інжілдің нұсқаларын жазып шыққан. Уақыт өтісімен Інжілдің нұсқалары көбейе берген. Христиан дінін ұстанушылар арасында қайшылықтар көбейген. Содан 325 жылы император Константин Никеяда үлкен мәжіліс шақырып, сонда Інжілдің барлық нұсқаларын жинатқан. Бұл мәжіліске 2048 патриарх қатысқан. Сонда 2000-нан аса пірадар Інжілдің ондаған нұсқасын алып келген. Сол жерде Інжілдің асыл нұсқасын анықтау мәселесін күн тәртібіне қойған. Ұзақ айтыс-тартыстардан төрт нұсқаны қалдырып, басқаларын жоюға тоқталған. Сол төрт нұсқа мыналар: 1. Мұтта немесе Матфей; 2. Маркос (Марк); 3. Лука; 4. Йуханна нұсқалары. Алайда мұсылмандар бұл нұсқалардың бәріне де күмәнмен қарайды. Себебі мұны жазушылардың бәрі де Иса пайғамбардан кейін өмір сүрген. Ең бастысы – Иса пайғамбар арамей тілінде сөйлеген болса, аталмыш нұсқаның бәрі де латын тілінде жазылған. Інжілдің арамей тіліндегі нұсқасының болмауы жаңағы нұсқаларға деген күдікті арттыра түскен. Сондай-ақ кейінгі кездегі зерттеулерде Інжілдің

Варнава жазған нұсқасы да бар екені анықталып отыр. Ғалымдардың пікіріне қарағанда, бұл нұсқа басқа нұсқалармен салыстырғанда түпнұсқаға ең жақыны болып есептеледі. Алайда мұның өзінде де ауытқушылықтар жетіп-артылады.

ЕСІМДЕР КӨРСЕТКІШІ

Абдулла ибн Масғұд – Мұхаммед пайғамбардың жарандарының бірі. Толық аты-жөні – Абдулла ибн Масғұд ибн Рафия ибн Хабиб әл-Хузали (590–653). Лақабы Әбу Әбдірахман. Пайғамбардың қызметінде көп болған. Алла аяттарының мағынасы мен түсу себебін жетік білген ғалым болған. Сондықтан да Мұхаммед пайғамбар: «Кімде-кім Құран ілімін үйренемін десе, Абдулла ибн Масғұдқа барсын, кімде-кім хадис ілімін үйренемін десе, Хұзайфа ибн Йаманға барсын», – деп, ибн Масғұдқа ерекше құрмет көрсеткен. Ең алғаш рет Меккеде кәпірлердің алдында Алланың аяттарын жария оқыған сахаба. Қағбадағы Ибраһим мақамының алдында «Рахман» сүресін жария оқыған. Ислам тарихында болған Ұхūd, Бәдір секілді ғазуаттарға қатысқан ұлық сахабалардың қатарынан. Пайғамбар дүниеден өткеннен кейін Куфада қазына бастығы қызметін атқарған. Хазірет Оспанның халифалығы тұсында Мединеде 63 жасында дүниеден өткен.

Адам ата – діни сенім бойынша ең алғаш жаратылған адам және барша адамзат баласының түп атасы. Алла оны топырақтан жаратып, оған өзінің рухынан үрлеген. Содан барша періштелерге оған сәжде жасауға бұйырған. Сонда Ібіліс тәкаппарланып Адамға сәжде жасаудан бас тартқан. Сол күннен бастап Адам мен Ібілістің арасындағы дұшпандық пайда болған. Адам атаның қабырғасынан Хауа ананы жаратқан. Басында екеуі жұмақта өмір сүрген, алайда Ібілістің арбауына ілігіп, жұмақтан қуылған һәм жер бетіне түсірілген. Қабыл, Әбіл деген екі ұлы болған. Сондай-ақ Адам ата ең алғашқы пайғамбар.

Айша – Мұхаммед пайғамбардың сүйікті жары. Хуләфәи рашидин аталған төрт әділ халифтың алғашқысы Хазірет Әбу Бәкір Сыддықтың қызы. Мұхаммед пайғамбар оған һижреттің екінші жылы үйленген. Деректерде оның жастайынан араб әдебиетін жетік білгендігі айтылады. Хазірет Айша (613–678 жж.) Алла елшісінен көптеген хадистер жеткізген. Сахабалар кейбір шарифат мәселелерін келіп сұрап тұрған. Хазірет Әбу Бәкір, Омар және Оспанның халифалығы тұстарында кейде фәтуа да беріп отырған. Өте қарапайым өмір сүрген. Айша анамыз туралы арнайы аят та түскен. Хазірет Айша өткен күнін есіне алғанда: «Мұхаммед пайғамбарға қыздай қосылдым, Алла мен туралы арнайы аят түсірген және пайғамбардың соңғы жаны менің алдымда шықты», – деп мақтанатын болған.

Әбу Бәкір (Сыддық) – Мұхаммед пайғамбардың ең жақын жарандарының бірі. Ең алғашқы мұсылмандар әмірі (Әмирул-муминин). Толық аты-жөні Әбу Бәкір Сыддық Абдулла ибн Әбу Қанһафа ибн Амир (571–634). Исламда әділдігімен ел басқарған «Хуләфәи рашидин» (дұрыс жолмен жүруші халифалар) немесе түркі мұсылман жұртында «шадияр» (Төрт дос) деген атпен танымал болған атақты төрт халифтың алғашқысы. Пайғамбардан кейін Ислам әлеміне халифа болған Әбу Бәкір 632–634 жж. ел басқарған. Мұхаммед пайғамбардың қайын атасы. Мұсылмандар анасы Хазірет Айшаның әкесі. Меккедегі Құрайыш тайпасынан шыққан. Ең алғаш Исламды қабылдаған мұсылман. Дінді қабылдамастан бұрынғы аты Әбді Қағба болған, Хак дінді қабылдағаннан кейін пайғамбардың айтуымен атын Абдулла деп өзгерткен. Сауда-саттықпен айналысқан. Миғраж оқиғасына ең алғаш сенгендіктен де «сыддық», яғни иманы күшті деген атқа ие болған. Өмірінің соңына дейін Әбу Бәкір Сыддық атымен танымал болды. Мұсылмандар

Меккеден Мединеге қоныс аударғанында Мұхаммед пайғамбардың қасында болған «үнгірлес досы». Ислам тарихында Ұхұд, Бәдір, Хәндек, Хұдайбия секілді үлкен қауауаттарға қатысқан. Бар мал-мүлкін Алла жолына арнаған. Ең алғашқы азаншы Біләл Хабашиді құлдықтан сатып алып, азаттық алып берген. Оның халифалығы кезінде Ирак пен Сирия фатх етілген. Рим патшасы Геракыл жіберген отыз мың әскерге қарсы күйрете соққы берген. Ең алғаш рет Құранды жинап, кітап қалпына түсіруге кіріскен. Пайғамбардан 142 хадис жеткізген. Халиф болып тұрған кезінде ел басқару үшін Ақылдастар алқасын құру, әрбір уәлаятқа әкім тағайындау, Бәйтул-мал (қазына) ашу секілді жұмыстарды бір негізге салған. 634 жылы Мединеде дүниеден өткен. Мұхаммед пайғамбардың жанына жерленген.

Әбу Дарда – Мұхаммед пайғамбардың сахабаларының бірі. Шын аты – Уаймир, алайда Әбу Дарда лақабымен танымал болған. Сахабалардың ішіндегі ғалым-ғұламаларынан. Фихх ілімінің білгірі. Хазірет Әбу Бәкірдің тұсында Шам фатх етілгеннен кейін сонда әкім болып тағайындалған. Алла елшісінен 179 хадис жеткізген.

Әбу Жәһіл – Меккенің ақсүйектерінен. Толық аты – Әмір ибн Хишам. Мұхаммед пайғамбардың үгіт-насихатына бар жан-тәнімен қарсы шыққан, сол үшін пайғамбар тарапынан лағынеттелген. Сондықтан да оны мұсылмандар «Әбу Жәһіл», яғни жәһілдіктің әкесі деп атап кеткен. 624 жылы Бәдір соғысында қайтыс болған.

Әбу Ләһәб – меккелік мүшіріктерден. Толық аты-жөні – Әбдулғуза ибн Әбді Мүтәліп (?–624 ж.). Мұхаммед пайғамбардың немере ағасы және Ислам дінінің қас дұшпаны. Хақ дінге көрсеткен озбырлықтары нәтижесінде «Әбу Ләһәб», яғни «отқа күйөші», «ортенуші» деген лақабымен танымал болған. Оның өзі мен әйелінің жалындап тұрған отқа түсетіндігі туралы Қасиетті Құранның 111-ші сүресінде ашып айтылған. Осылайша Құранда аты аталып, лағынеттелген Ислам дұшпандарының бірі. Оның Атаба және Утайба деген екі ұлы пайғамбардың екі қызына үйленген. Әбу Тәліп дүниеден өткеннен кейін Бәнү Хашим руының көсемі болған. Алғашында Әбу Тәліп секілді пайғамбарға көмектескен, кейін Хақ дінді мойындамастан, Алла елшісіне көп жәбір көрсеткен.

Әбу Һурайра – Мұхаммед пайғамбардың атақты сахабаларының бірі. Толық аты-жөні – Әбдірахман ибн Сахрәл-Дауси Әбдішәмс (602–679 жж.). Пайғамбар оны Әбдірахман деп атаған. Мысықтарды жақсы көрген. Оның етегінде мысық баласының ұйықтап жатқанын көрген пайғамбар оны «Әбу Һурайра», яғни «мысық баласының әкесі» деп атаған. Содан бастап Ислам әлеміне осы атпен танымал болған. Кедей тұрғандықтан да «Әсхабул-суффа» қатарында болған. Пайғамбардың қасынан бір елі де қалмаған. Пайғамбардың айтқан сөздері мен істеген амалдарын жатқа білген. Сондықтан да ол Алла елшісінен 5374 хадис риуаят еткен. Бұл хадистердің 335-і Имам Бұхари мен Имам Муслимнің хадис жинақтарына енгізілсе, 93 хадис тек Имам Бұхариде кездеседі. Ал 189 хадис Имам Муслимнің хадис жинағынан орын алған. Қалған 4757 хадис басқа мұхаддистердің еңбектерінде қамтылған. Хазірет Омардың кезінде Бахрейнге әкім етіп тағайындалған. Кейіннен Хазірет Оспанның кезінде Меккенің қазысы, ал Омаядтар династиясының негізін қалаушы Мұғауияның тұсында Мединенің әкімі болған. Әбу Һурайра 72 жасында Мединеде қайтыс болған.

Әли (ибн Әбу Тәліп) – Мұхаммед пайғамбардың ең атақты жарандарының бірі (600–661 жж.). Ислам әлеміне «Хуләфәи рашидин», яғни «Тура жолмен жүруші халифалар», ал түркі мұсылман жұртына «шадияр», яғни «төрт дос» деген атпен танымал болған төрт әділ патшаның төртіншісі. Исламды ең алғаш қабылдаған сахабалардың бірі. Мұхаммед пайғамбардың немере інісі әрі күйеу баласы (Хазірет Фатиманың күйеуі). Пайғамбардың немерелері – Хазірет Хасан мен Хусейннің әкесі. Мұхаммед пайғамбарды жастайынан бағып-қағып, ол Хақ дінді алғаш тарата бастағанда оған қолғабыс берген – Әбді Мүтәліптің ұлы Әбу Тәліп

болатын. Анасының аты – Фатима бинт Асад ибн Хашим. Тоғыз жасынан бастап пайғамбардың тәрбиесінде болған. Өте батыр, ержүрек болған. Сондықтан да «Хайдар», яғни «Арыстан» деп аталған. Парсы тіліндегі «Әлішер», яғни «Әли арыстан» аты да осы Хазірет Әлиге тікелей қатысты. Хазірет Оспаннан кейін 656 жылы «мұсылмандар әмірі» болып тағайындалған. 661 жылы Куфа мешітінен шығып бара жатқанында шәһид етілген. Денесі сонда жерленген, кейіннен Нежефке көшірілген. Хазірет Әли заманында көптеген жерлер фатх етілген. Оның дін тарату жолындағы ерліктері мен құлшылық-ғибадатта орындаудағы діндарлығы тарихи кітаптарда кеңінен қамтылған. Пайғамбардың тәрбиесінде болғандықтан да, Алла елшісінен 586 хадис риуаят еткен.

Білал – Мұхаммед пайғамбардың ардақты сахабаларынан. Ислам тарихындағы алғашқы азаншы. Толық аты-жөні – Әбу Абдулла Білал ибн Рабах әл-Хабаші (?–641 жж.). Исламды алғашқылардың бірі болып қабылдаған құл. Иесі Умайя ибн Халаф оны Хақ діннен қайтуын сұраған. Ол бас тартқан. Қожайыны қатты азаптаған. Содан оны Хазірет Әбу Бәкір сатып алып, оған бостандық алып берген. Мұсылмандармен бірге Мединеге hijрет еткен. 622 жылы алғаш азан айту мүмкіндігі Білалға нәсіп болған, содан пайғамбардың азаншысына айналған. Пайғамбар дүниеден өткеннен кейін қайта азан айтпаған, Шамда өмір сүрген. Бір рет Мединеге келгенінде Хазірет Хусейннің өтінішімен азан айтқан деген дерек бар. Қабірі Дамаскіде.

Дәуіт пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталған пайғамбарлардың бірі. Бәни Исраил қауымына түсірілген. Ол әрі пайғамбар, әрі патша болған. Дәуіт пайғамбарға Зәбур кітабы түскен. Алланың бұл кітабы, негізінен, өлең түрінде түсіріліп, Жаратушыны мадақтайтын бәйіттер мен діни құлшылық-ғибадаттар қамтылған. Дәуіт пайғамбар Талут әскерлерінің қатарында қызмет етіп жүргенінде Жалутты жекпе-жекте жеңіп, ел арасына атағы тараған. Дәуіт пайғамбар патша бола тұра өте қарапайым өмір сүрген. Күндерді төртке бөліп, бірінші күні Аллаға құлшылық-ғибадат етумен өткізсе, келесі күні халық арасына шығып, үкім шығарумен айналысқан. Тағы бір күні халыққа үгіт-насихат айтса, тағы бір күнді өзінің жеке істеріне арнаған. Алла Тағала Дәуіт пайғамбарға ұсталықты берген. Бұл туралы «Саба» сүресінің 10–11-ші аяттарында және «Әнбия» сүресінің 80-ші аятында баяндалған. Құранда Дәуіт пайғамбардың есімі он алты жерде кездеседі. Онда Дәуіт пайғамбарға құлшылық еткенде айналадағы аң-құстар да бірге тәспі айтатын болған. Дәуіт пайғамбардан кейін бар патшалық Сүлеймен пайғамбарға мирас болып қалған.

Жақып пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталған пайғамбарлардың бірі. Ысқақ пайғамбардың ұлы, ал Жүсіп пайғамбардың әкесі. Алланың хақ дінін насихаттаған. Он екі ұлы болған. Солардың ішінен Жүсіп пайғамбарды жақсы көрген. Барша йәһудилер Жақып пайғамбардың он екі ұлынан тарайды деген дерек бар.

Жүсіп пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталатын пайғамбарлардың бірі. Жақып пайғамбардың ұлы. Адамзат баласының ішіндегі ең сұлуы болған. Алла Тағала оған түс жору қасиетін берген. Жас кезінде бауырлары құдыққа тастап кеткен. Мысырға бара жатқан керуен оны алып кетіп, құл ретінде сатқан. Содан Мысырдың бас уәзіріне дейін көтерілген. Түс жору қасиетінің арқасында мысыр халқын аштықтан сақтап қалған. Қасиетті Құранның 12-ші сүресі «Жүсіп» деп аталып, оның ең әдемі қисса екендігі айтылған.

Ибн Аббас – Мұхаммед пайғамбардың немере ағасы. Әл-Аббас, Әбул Аббас аттарымен де танымал болған. 619–686 жж. өмір сүрген. Мұхаммед пайғамбар мен оның сахабалары туралы мәліметтер мен олардың айтқан сөздерін топтастыруды ең алғаш қолға алған. Құран ілімі мен Ислам тарихын жетік бігендіктен де заманында «Хәрубул-умма», яғни «үмметтің данышпаны» деген лақап атқа ие болған.

Ибраһим (ибн Әдһам) – Қасиетті Құранда аты аталған пайғамбарлардың бірі, өзінен кейін шыққан барша пайғамбарлардың бабасы. Атақты пайғамбарлар Исхақ пен Исмайылдың әкелері. Деректер бойынша бүгінгі араб пен йәһуди халқының түп атасы. «Халилулла» (Алланың досы), «Хәниф» (Жалғыз Алланың жолын ұстанушы) деген аттармен танымал болған. Ежелгі Бабылда дүниеге келген. Отқа, жұлдызға, күнге табынушыларға қарсы шығып, Жалғыз Аллаға құлшылық етуге шақырған. Әкесі мен басқа да халықтар сиынып жүрген пұттарды сындырған. Сол үшін де оны жазаламақ мақсатымен отқа тастаған, алайда Алланың құдіретімен оттан аман-есен шыққан. Исламдағы құрбандық шалу, қажылық жасау, сүндетке отыру секілді амалдардың бәрі осы Ибраһим пайғамбардан қалған. Меккедегі Бәйтулланы, яғни Алланың үйін тұрғызған. Бүгінде сол Харам мешітінде «Ибраһим мақамы» деген жер бар, деректерге қарағанда сол жер Ибраһим пайғамбардың құлшылық ететін орны болған. Сондай-ақ оның 175 жыл өмір сүріп, Мәдинәтул Халилға (Палестина) жерленгендігі айтылады. Ибраһим пайғамбар туралы мәлімет Қасиетті Құранның 24 жерінде кездеседі.

Имам Ағзам (Әбу Ханифа Куфи) – Ислам әлеміне аты кеңінен танылған фикһ және хадис ілімдерінің білгірі, Имам Ағзам фикһтық мектебінің (мәзһабының) негізін салушы. Толық аты-жөні – Нұғман ибн Сәбит әл-Куфи (699–767). Куфада бай дәулетті, оқымысты отбасында дүниеге келген. Өзінің білімінің арқасында «Имам Ағзам», яғни «Ұлы Имам» деген атаққа ие болған. Әкесінен қалған бар байлықты ілім үйренуге жұмсаған. Жастайынан Құранды жатқа білген. Кәләм мен Мантық ілімдерін үйренген. 22 жасында ирақтық атақты ғалым Хаммад ибн Әбу Сүлейменнен дәріс алған. Кейін өзі де Куфа мен Басраның ең атақты ғалымы ретінде танылып, көптеген шәкірттер тәрбиелей бастаған. Өте қарапайым және аса діндар болған. Қырық жыл бойына құптан намазының дәретімен таң намазын оқығаны, өмірінде елу бес рет қажылық жасағаны туралы деректер бар. 747–748 жж. Ирак әкімі Ибн Хубайраның қуғындауынан Меккеге кеткен. Кейін, билік басына Аббасидтер династиясы келгенде, Иракқа қайта келіп, ғалымдық ісін жалғастырған. Халифа Мансур (754–775 жж.) Бағдатта қазы болуы өтінген, алайда ол бас тартқан. Содан халифқа қарсы шыққаны үшін зынданға тасталған. Сонда дүниеден өткен.

Әбу ханифа бірінші болып фикһ ілімінің негізін қалап, оны баптарға ажыратып, ретке келтірген және кітап ретінде дайындаған. Бірнеше еңбектер жазған. Солардың негізгілері – «Китәбус-салат» («Намаз туралы кітап»), «Китәбул-Мәнасик» («Қажылық туралы кітап»), «Китәбуш-шурут» («Шарттар туралы кітап»), «Китәбул-фәраиз» («Мирас ілімі туралы кітап»), «Китәбул-әлим уә мутәғәллим» («Ұстаз бен шәкірт туралы кітап»), «Китәбул-фикһул-әкбәр» («Үлкен фикһ кітабы») және «Китәбул-уәсиға» («Өсиетнама кітабы»).

Бірнеше шәкірт тәрбиелеген. Олардың басым бөлігі Ислам әлеміне кеңінен танылған. Солардың қатарында Имам Шафиғиға дәріс берген Мұхаммед ибн Хасан, «Қазылардың қазысы» деген лақапқа ие болған Әбу Жүсіп, атақты фикһ және хадис ілімдерінің білгірі Зүфар ибн Хузайл, бірнеше діни еңбектердің авторы Хасан ибн Зийад және т.б. ғалымдардың есімдері зор құрметпен аталады.

Имам Ахмет ибн Ханбал – Әһлі сүннеттегі Ханбали мәзһабының негізін қалаушы, діндар ғалым. Ислам әлеміне Имам Ханбал атымен танымал болған (780–855 жж.). Жастайынан дін ілімдеріне қанық болып, фикһ, хадис ілімдерін терең үйренген. Сол заманның атақты ғалымдары Әбу Жүсіп пен Имам Шафиғидан дәріс алған.

Әһлі сүннет жолын жақтап, мұғтазилиттерге қарсы шыққан. 816–833 жж. Бағдатта дәріс беріп, фикһ ілімімен айналысқан. Аббаситтік халифтар Мағмун (813–833), Муғтасим (833–842) және Уасиктар (842–847) тұсында мұғтазилиттер пікірі ресми көзқарас ретінде қабылданған кезде көптеген ғалымдар қудаланған. Солардың қатарында Ахмет ибн Ханбал да болған. Өз пікірінен қайтпағандықтан да екі жыл түрмеде отырған. Түрмеден шыққаннан кейін өзінің діни ұстанымын жалғастыра берген. Ислам ақидасы, құлшылық-ғибадаты туралы бірнеше шығармалар жазған. Солардың ішіндегі ең танымалы – Алла елшісінің отыз мың хадисін жинақтаған «Муснад» деген еңбегі.

Имам Мәлік – Әһлі сүннет уәл жамағаттағы Мәлики мәзһабының негізін қалаушы, атақты фәкіһ, мұхаддис ғалым. Толық аты-жөні – Мәлік ибн Анас Әбу Абдулла (713–795 жж.). Мединеде дүниеге келген. Ислам дінінің ілімдерін жетік меңгерген, сондықтан да «Медине имамы» деген атқа ие болған. Шәкірттер тәрбиелеген. Оның шәкірттерінің арасында шәфиғи мәзһабының негізін салушы Мұхаммед ибн Ыдырыс Шафиғи (?–820 жж.) және атақты мұхаддис Мұхаммед Шайбанилар болған. Имам Мәлік Мұхамед пайғамбардың өсиеттерін қырық жыл жинақтап, кейін «әл-Муаттағ» аталған хадистер жинағын жазған.

Имам Шафиғи – Әһлі сүннеттегі Шафиғи мәзһабының негізін қалаушы, діндар ғалым, факиһ. Толық аты-жөні – Әбу Абдулла Мұхаммед ибн Ыдырыс ибн Аббас әш-Шафиғи (767–820 жж.). Екі жасында анасы Меккеге алып келген. Сонда Құран жаттаған. Меккенің мүфтиі муслим Халид әз-Занжи мен Мединеде Имам Ханбалдан тәлім алған. Көп жерлерге сапар шеккен. Имам Ағзамның шәкірті Мұхаммед ибн Хасанмен Бағдатта жақын араласып, сол жерде өзінің жолын салған. Имам Шафиғидың «Әр-Рисала» және «Әл-Умм» деген еңбектері бар.

Иса пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталатын пайғамбарлардың бірі. Оны кейде «Иса Мәсіх», «Ибн Мәриям» деп те атайды. Пайғамбарлықтың енуі жағынан Мұхаммед пайғамбардың алдында өмір сүрген. Отыз жасқа жеткенінде Бәни Исраил қауымына пайғамбар етіп жіберілген. Қасында он екі жараны (хауари) болған. Алла Тағала оған алапес ауруын жазатын, соқырдың көзін ашағын және т.б. мұғжизалар берген. Мұсылмандар Иса пайғамбардың Аланың ұлы емес, қайта Алланың елшісі екендігіне, қыз Мәриямнан дүниеге келгендігіне, оған Інжіл кітабының түскендігіне және оның көкке ұшып кеткендігіне сенеді.

Исмайыл пайғамбар – Қасиетті Құранда ата аталатын жиырма бес пайғамбардың бірі. Ибраһим пайғамбардың ұлы. Ибраһим пайғамбардың Хажар деген әйелінен дүниеге келген. Деректерде Ибраһим пайғамбардың Сара деген бәйбішесінен туылған Исхақ пайғамбардан йәһудилер тараса, осы Исмайыл деген ұлынан бүгінгі арабтардың тарағандығы айтылады. Пайғамбарлар тарихына қатысты қиссаларда Исмайыл пайғамбардың өмірі туралы қызықты хикаялар баяндалған. Исламның бесінші шарты – қажылықта өтелетін амал-құлшылықтардың басым бөлігі дерлік осы Ибраһим мен Исмайыл пайғамбарлардың өмірімен тікелей байланысты. Қасиетті Құран аяттары мен қиссаларда баяндалуынша, Ибраһим пайғамбар Хажарға үйленгеннен кейін Исмайыл пайғамбар дүниеге келеді. Бәйбішесі Сараның айтуымен сәбилі ананы бүгінгі Араб түбегіне алып келіп тастайды. Жапан далада қалған ана кішкентай сәбиіне су тауып беремін деп, Сафа мен Маруа тауларының арасында сағым қуып жеті рет жүгіреді. Сол кезде қатты шөліркеген Исмайыл жерді өкшесімен тепкенде, Алланың қалауымен зәмзәм суы шығады. Сондай-ақ малды құрбандыққа шалу дәстүрі де осы Ибраһим пайғамбар мен Исмайыл пайғамбардан қалғандығы айтылады. Бұл туралы көптеген шайырлар қалам тербеген. Солардың бірі – XII–XIII ғғ. өмір сүрген Сүлеймен Бақырғанидың «Исмайыл қиссасы» деген дастаны бар. Деректерде Исмайыл пайғамбардың 137 жыл өмір сүргендігі, өмірінің соңында Меккеде дүниеден өтіп, анасы Хажардың қасына жерленгендігі айтылады.

Исхақ пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталған пайғамбарлардың бірі. Үлкен пайғамбар Ибраһимнің бәйбішесі Сарадан туылған ұлы. Риуаяттарда оның бүгінгі йәһудилердің түп атасы екендігі айтылады. Деректерде Сара тоқсанға келгенде босанған делінеді. Содан атын «Йазхак» (күледі деген мағына береді), яғни жасы келген кемпірдің босанғанына күледі деп қойған. Исхақ пайғамбар Рифқа деген қызған үйленіп, одан Йусу және Жақып деген екі ұл сүйген. Жақып кейін аталары секілді пайғамбар болған. Исхақ пайғамбардың 180 жыл өмір сүргендігі, қабірі бүгінгі Мәдинәтул Халилда (Палестина) екендігі айтылады. Қасиетті Құранның төрт жерінде Исхақ пайғамбардың есімі зор құрметпен аталған.

Лұт – Қасиетті Құранда аты аталатын пайғамбарлардың бірі. Хазірет Ибраһим пайғамбармен бір заманда жасаған. Месопатамияда туған, кейіннен Палестинаға келген. Өз қауымын Хақ дінге шақырған, алайда халық оны қабылдамаған. Деректерде Лұт қауымының бұзылғандығы соншалық, жаман істердің кең етек алғандығы айтылады. Сонда Алла Тағаладан Лұтқа қаланы тастап шығу туралы қаулы келеді. Лұт пайғамбар қаланы тастап шыққанда ондағы халықтың бәрі апатқа ұшырайды. Лұт пайғамбар туралы мәлімет Қасиетті Құранның 17 жерінде кездеседі.

Мұса – Қасиетті Құранда аты аталған үлкен пайғамбарлардың бірі. Мұса пайғамбарға көктен «Тәурат» кітабы түскен. Алла Тағаламен сөйлескендіктен де, Мұса «Кәлимулла» (Алламен сөйлесуші) деп те атайды. Мысырда дүниеге келген. Сол заманның ең жауыз патшасы Ферғауынды Хақ дінге шақырған. Алла Тағала Мұса пайғамбарға бірнеше мұғжиза берген. Сол Алла берген мұғжизаның арқасында қалтасынан қолын шығарғанда жалтырайтын, қолындағы аса таяғы аждаһаға айналатын болған. Хазірет Шұғайып пайғамбардың екі қызына үйленген. Алла Тағала Хақ дінді насихаттауда Мұса пайғамбарға ағасы Харунды көмекші етіп берген. Алайда Ферғауын оның үгіт-насихатына құлақ аспастан, оны қудалаған. Сонда Мұса пайғамбар йәһудилерді ертіп, Ніл өзенін кешіп өтіп, бүгінгі Таяу Шығысқа алып келіп қоныстандырған. Ізінен қып келе жатқан Ферғауын мен оның қалың қолы Ніл өзеніне батып кеткен.

Мұртаза – Хазірет Әлидің лақап аты. *Қараңыз:* Әли.

Мұғаз (ибн Жәбәл) – Мұхаммед пайғамбардың сахабаларынан. Толық аты-жөні – Әбу Әбдірахман Мұғаз ибн Жәбәл ибн Амр әл-Ансари (603–638 жж.). Мединеде дүниеге келген. Он сегіз жасында мұсылман болып, екінші Акаба келісіміне қатысқан. Қауымына келіп, Хақ дінді насихаттаған. Хунейн мен Тайфтағы ғазуаттардың бәріне қатысқан. Мұхаммед пайғамбар Хнейн соғысына кетіп бара жатып, Мұғазды Меккеге әмір етіп тағайындап кеткен. Нижреттің тоғызыншы жылы Әбу Мұса әл-Ашғаринмен бірге пайғамбар атынан Йеменге елші болып барған. Мұғаз Алла елшісіне 157 хадис риуаят еткен. Қасиетті Құранды жатқан білген. Деректерде оның пайғамбардың өзінен Құран үйренуге қол жеткізген төрт сахабаның бірі, сондай-ақ сол дәуірдегі фәтуа бере алатын алты адамның бірі болғандығы айтылады.

Мұхаммед ибн Абдулла – Алла Тағала тарапынан барша әлемге жіберілген соңғы елші, Ислам дінінің ардақты пайғамбары. 570 жылы Меккеде туып, 632 жылы Мединеде дүниеден өткен. Құрайыш тайпасының Хашим руынан. Әлеуметтік жағынан орташа отбасында туғанымен де, Мекке аксүйектеріне жақын әулеттен болған. Әкесінің аты – Абдулла, пайғамбар дүниеге келместен бұрын дүниеден өткен. Алты жасқа келгенінде анасы Әмина қайтыс боған. Содан атасы Әбдімүтәліптің қолында тәрбиеленген. Атасы дүниеден өткеннен бастап немере

ағасы Әбу Тәліптің қолында ержеткен. Жиырма бес жасқа келгенінде Хадишаға үйленген. Одан Абдулла, Қасым, Тайиб, Заһир деген төрт ұл және Зейнеп, Рұқайя, Үммү Күлсім, Фатима деген төрт қыз сүйген. Ұлдарының бәрі жастай шетінеген. Абдулла ұлы Мұхаммед 63 ғұмыр кешіп, соның 23 жылында Хақ дінін насихаттаған. Оған Алланың кітабы Құран үзік-үзік қалпында 23 жыл бойына түскен. 622 жылы Меккеден Мединеге һижрет еткен. Сонда алғашқы ислами мемлекеттің негізі қаланған. Дін тарату жолында бірнеше ғазауаттарға қатысқан. Мұхаммед (Алланың оған сәлемі болсын) барша адамзат баласына мейірім пайғамбары болып жіберілгендіктен де, барша халықты Бір Алланың хақ, ал өзін Алланың құлы әрі елшісі деп иман келтіруге, Жаратушыға құлшылық-ғибадат етуге, жамандық істерден аулақ болып, игі істер мен жақсы амалдарды жасауға бұйырған. Сондай-ақ қайырымды, мейірімді болуға, кісі ақысын жемеуге, жалған, өтірік айтпауға және т.б. адами қасиеттерді аяқасты етпеуге шақырған. Оның атырабына жиналған жарандары сахабалар деп аталған. Олар пайғамбар дүниеден өткеннен кейін де Хақ дінді насихаттап, пайғамбар өсиетіне берік болған. Мұхаммед пайғамбар араға он жыл салып, қасына 100 мыңға тарта жарандарын ертеп, соңғы қажылығын өтеу үшін Меккеге келді. Сонда Ислам тарихында ерекше орны бар «Қоштасу қажылығын» жасады. Бұл қажылықта пайғамбар өзінің 23 бойына Алланың үкімін жеткізгенін, мұсылмандар Алланың кітабы мен пайғамбардың өсиетіне берік болса, тура жолдан таймайтынын нықтап жеткізді. Меккеде біраз күн болып, Мединеге келді. Сол жылы, алпыс үш жасына қараған шағында, 632 жылы Медине шаһарында дүниеден өтті. Пайғамбар дүниеден өткенімен де, оның жеткізген Ислам діні күн сайын айнала-төңірекке тарала бастады. Алғашқы төрт әділ халиф тұсында көктен енген Қасиетті Құранды біріктіру жағы қолға алынды. Көп уақыт өтпестен пайғамбардың айтқан өсиеттері мен жасаған амалдарын жинау жағына баса назар аударылып, мұхаддистер хадис ілімінің негізін қалады. Мұхаммед пайғамбардың уағыздаған Хақ дінін бұл күнде бір жарым миллиардтан артық үметі ұстанады. Бұл да болса, соңғы діннің мәңгілік өміршендігінен хабар берсе керек.

Нұх пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталатын ұлық пайғамбарлардан. 950 жыл өмір сүрген. Өз қауымын Хақ дінге шақырған, алайда қауымы оның үгіт-насихатына құлақ аспастан, оған қарсы шыққан. Сонда Алла Тағалаға жалбарынып, имансыздарды жазалауын сұраған. Алла оған үлкен кеме жасауға бұйырған. Кеме дайын болғанда Алла Нұх пайғамбарға әр жануардан бір жұптан салуды және өзіне ерген имандыларды да кемеге отырғызуды бұйырған. Жер бетін топан су қаптаған. Имансыздың бәрі опат болған. Бірнеше айдан кейін кеме Жуди тауына тоқтаған. Қасиетті Құранда «Нұх» деген сүре де бар. Сондай-ақ Қасиетті кітаптың 43 жерінде Нұх пайғамбар туралы мәлімет берілген.

Омар (уби Хаттаб) – Ислам әлеміне Хуләфәи рашидин деген атпен танымал болған төрт әділ халифтың бірі. Мұхаммед пайғамбардың ардақты сахабаларынан. Тірі кезінде жұмакпен сүйіншіленген он сахабаның бірі. Дін жолындағы барша ғазауаттарға қатысқан. Хазірет Әбу Бәкірден кейін халифалық таққа отырған. Оның халифалығы тұсында Ирак, Сирия, Мысыр, Ливия, Иранның біраз бөлігі фатх етілген. Оның басшылығы кезінде көптеген саяси-әлеуметтік өзгерістер болған. Сахабалар мен ғазауатшыларға арнайы айлық тағайындалған, оларға азық-түлік үлестіріліп тұрған. «Мұсылмандар әмірі» деген лауазымды бірінші болып иеленген. Сол кезде мұсылмандар жыл санағы һижри болып бекітілген. Деректерде оның әділ, батыр әрі көреген басшы болғандығы айтылады. Оның

дәуірін Ислам тарихшылары «Алтын дәуір» деп есептейді. 644 жылы Басра әмірі Мұғира ибн Шұғбаның христиан құлы Әбу Лулуат тарапынан өлтірілген. Денесі Мұхаммед пайғамбар мен Хазірет Әбу Бәкірдің қасына қойылған.

Оспан (ибн Аффан) – Ислам әлемінде Хуләфәи рашидин деген атпен танымал болған төрт әділ халифтың үшіншісі (575–656 жж.). Исламды алғаш қабылдаған пайғамбар сахабаларынан. Тірі кезінде жәннатпен сүйіншіленген он сахабаның бірі. Алғашында пайғамбардың Рүқия деген қызына үйленген, кейін ол қайтыс болғаннан кейін екінші қызы Үммү Күлсімге үйленген. Сондықтан да «Зиннурейн», яғни «Екі нұрдың иесі» деген атқа ие болған. Хазірет Омардан кейін мұсылмандар тарапынан халиф етіп сайланған. Оның билігі кезінде Сасанидтер билігі түгелімен фатх етілді, оның бұйрығымен Қасиетті Құран кітап қалпына келтіріліп, жеті нұсқаға көшіріліп, жан-жаққа жіберілген, Мединедегі пайғамбар мешіті кеңейтілген, Рума арығы қазылған. Ислам дұшпандары оған қарсы шыққан. Мединеде Құран оқып отырған жерінде шәһид етілген.

Сүлеймен – Қасиетті Құранда аты аталатын пайғамбарлардың бірі. Дәуіт пайғамбардың ұлы. Он үш жасынан таққа отырып, патша болған. Деректерде Алла Тағала оған жер бетіндегі барша мақұлықтардың тілін білетін қасиет берген. Желді пырақ қылып мінген. Хақ пайғамбар болып, қауымын тура жолға шақырған. Саба елінің күнге табынушы патшайымы Билкесті (кейде Балқис) Хақ дінге үгіттеген. Пайғамбарлардың ішінде оның мал-мүлкі мен патшалығына сай келетін пайғамбар болмаған. Қасиетті Құранның 17 жерінде Сүлеймен пайғамбар туралы мәлімет берілген.

Фатима – Мұхаммед пайғамбардың төрт қызының бірі. Анасының аты Хазірет Хадиша. Толық аты-жөні – Фатима бинт Мұхаммед әз-Заһра (605–632 жж.). Меккеде туған. Мұсылмандар әмірі Хазірет Әлиге тұрмысқа шыққан. Пайғамбардың немерелері Хазірет Хасан мен Хазірет Хусейннің анасы. Пайғамбардың ұрпағы Фатимадан тарайды. Пайғамбар қайтыс болғаннан кейін алты айдан соң дүниеден өткен.

Хадиша – Мұхаммед пайғамбардың сүйікті жары (555–620 жж.). Пайғамбар жиырма бес жасқа келгенінде Хадишаға үйленген. Алла елшісіне ең алғаш уахи келген уақытта біріншілерден болып Хақ дінді қабылдаған. Пайғамбар Хадишадан төрт ұл (Абдулла, Қасым, Тайиб және Заһир), төрт қыз (Зейнеп, Рұқайя, Үммү Күлсім және Фатима) сүйген.

Хамза – Мұхаммед пайғамбардың немере ағасы. Толық аты-жөні – Сәйидуш-шуһәда Әсадулла Әбу Умара Хамза бин Әбді Мүтәліп бин Хашим бин Әбдімәннаф әл-Құрайыши әл-Хашими (570–625 жж.). Меккеде туған. 612 жылы Хақ дінді қабылдаған. Оның мұсылмандар қатарына өтуі мүшріктерге қатты соққы болып тиген. Хақ дінді тарату жолындағы қазауаттарға қатысып, ерліктер көрсеткен. Сондықтан да «сәйидуш-шуһәда», яғни «шәһидтердің қожасы», «әсадулла», яғни «Алланың арыстаны» деген лақап аттарға ие болған. Меккеден Мединеге hijрет еткенде, Мекке мүшріктерінен ешбір тайсалмастан, ашық түрде қоныс аударған. Ислам тарихында орны бар Ұхд соғысында Жубәйр ибн Мутғимның хабаштық құлы Уахши ибн Харб тарапынан шәһид етілген.

Хасан – мұсылмандар әмірі болған Хазірет Әлидің (Хазірет Фатимадан туған) ұлы. Мұхаммед пайғамбардың немересі. Толық аты-жөні – Хасан ибн Әли (625–669 жж.). Мединеде дүниеден өткен.

ЖЕР-СУ АТТАРЫ

Арафат – Мекке қаласынан 20 км қашықтықта орналасқан, ұзындығы 11–12 км, ал кеңдігі 6,5 км келетін таудың аты. Қажылыққа барғандар зулхижжа айының тоғыз күні осы Арафат тауына шығып, күн батқанша Аллаға дұға жасап, Жаратқанға жалбарынады. Діни түсінік бойынша жәннаттан қуылған Адам ата мен Хауа ана осы жерде қайта табысқан делінеді. Сондай-ақ Ибраһим пайғамбарға қажылықтың шарттарын үйретіп жүрген Жебірейіл періште: «Мына жер – Арафат. Қажылық амалдарының осы жерде кемелдікке келетінін біліп алыңдар, осы жерде күнеларының кешірілуін сұраңдар», – деген. Осы Арафат төбесінде «Жәбәлир рахмә», яғни «Мейірім тауы» деген жер бар. Мұхаммед пайғамбар дүниеден өтерінен 81 күн бұрын, һижреттің оныншы жылы Мединеден Меккеге қажылыққа келіп, арафа күні сол жерде өзінің «Қоштасу уағыздарын» айтқан. Қоштасу уағызы айтылған жер бұл күнде ақ түске боялып қойылған.

Басра – Оңтүстік Иракта Хазірет Омардың халифалығы кезінде салынған шаһар. Бағдаттың оңтүстік-шығысында 420 км қашықтықта Ефрат пен Тигр өзендерінің түйісетін жерден оңтүстік-батысқа қарай 50 км қашықтықта орналасқан.

Бәйтул Мақдис – Құддыс шаһарында ежелден киелі саналған құлшылық үйі. Мұны кейде Бәйтул Мұқаддас (Қасиетті үй) деп те атайды. Себебі бұл ғибадатхана христиандар, йәһуди және мұсылмандар үшін де қасиетті саналады. Орта ғасырларда ол жерлер «Харам шәриф» деп аталып, оның құрамына Ақса мешіті, Құббатус-сахра секілді және т.б. құлшылық үйлері кірген. Қасиетті Құранда Мұхаммед пайғамбардың Миғражға көтерілерде осы Бәйтул Мақдиста болғандығы айтылған. Исламның алғашқы жылдарында, яғни Мединеге һижрет еткеннен кейін екі жылдай шамасында мұсылмандар Бәйтул Мақдиске қарап намаз оқыған. Кейін Алланың қалауымен қыбла Қағба болып өзгертілген. Бәйтул Мақдис Хазірет Омардың халифалығы тұсында мұсылмандардың қолына өткен. 705–715 жж. Ақса мешітінің қайта жөндеуі, сондай-ақ Құббатус-сахра мешітінің салынуы бұл жерлерді діни орталыққа айналдыра білді. Сол кезден бастап бұл жер бұрынғы аты Илия деп емес, арабша Құддыс деп атала бастады. Құддыс шаһары XI–XIII ғғ. ірі діни-саяси ұрыстардың ортасына айналды. Батыстан келген кресшілер мен мұсылмандар арасында кескілескен соғыстар болған. 1517 жылдан бастап Осман империясының қарамағына өткен. Бәйтул Мақдис бұл күнде Израил мемлекетінің қарамағында.

Дәжла – Месопотамиядағы Тигр өзені.

Ефрат – бүгінгі Ирак жеріндегі өзеннің аты. Ефрат және Тигр өзендерін Қос өзен деп те атайды.

Жуди – Нұх пайғамбардың кемесі тоқтаған тау. Жуди тауы Түркияның оңтүстік-шығыс жағында, Түркия-Ирак шекарасынан 15 км қашықтықта, Тигр өзені сағасындағы Жизрадан солтүстік-шығысқа қарай 32 км қашықтықта орналасқан. Қасиетті Құранда Нұх пайғамбардың кемесі осы Жуди тауына тоқтағандығы айтылған.

Зәмзәм – Меккеде Харам мешітінің ішіндегі қасиетті бұлақ. Қағбаның жанында. Деректерде зәмзәмнің шығуы Ибраһим пайғамбардың ұлы Исмайылдың дүниеге

келуімен байланыстырылады. Ибраһим пайғамбар әйелі Хажар босанған уақытта жас сәбиімен бірге бүгінгі Харам мешітінің орнына алып келеді. Күн ыстық болғаннан кейін бала шөлдейді, анасы су іздеп шарқ ұрып жүрген уақытта, Исмайыл өкшесімен жерді теуіп қалғанда, зәмзәм суы шыға келеді. Сондықтан да зәмзәм суы мұсылмандар үшін қасиетті саналады. Зәмзәм суы асқазан-ішек, қан тамыры және басқа ауруларға ем екендігі анықталған.

Куфа – орта ғасырлық шаһардың аты. Ол жерден Ислам әлеміне белгілі көптеген ғалымдар шыққан. Бүгінгі Ирактың территориясында орналасқан.

Қағба – Ислам дініндегі ең киелі жер. Кейде оны «Бәйтулла», яғни «Аланың үйі» деп те атайды. Әлемдегі ең үлкен мешіт саналатын Харам мешітінің қақ ортасында орналасқан. Ұзындығы 15 м, ені 10х12 м. Қағбаның сырты қара матамен (кисуа) оралып, оған Қасиетті Құранның Мекке және қажылыққа қатысты аяттары жазылып қойылады. Қағбаның сыртқы батыс жағында көктен түскен қара тас бар. Оны «Хәжәрул әсуад» деп атайды. Солтүстік-шығыс жағында жерден екі метрдей биіктікте есік орналасқан. Діни риуаяттарға қарағанда, Қағба Шис пайғамбар тұсында құрылған, Ибраһим пайғамбар тарапынан жөнделген және Мұхаммед пайғамбар арқылы кәпірлерден тазартылған. 624 жылдан бері әлемнің барша мұсылмандары осы Қағбаға қарап намаз оқып келеді.

Камус – араб түбегіндегі жердің атауы.

Маруа (-Сафа) – қажылықта өтелетін құлшылық орны. Мұсылмандар осы екі төбенің арасында жүгіреді. Оны сағи деп атайды. Сағи Сафа тауынан басталып, Маруада аяқталады. Екі төбенің арасы 450 метр.

Мәдәйін – орта ғасырлардағы Сасанидтердің бас қаласы. Бүгінгі Бағдаттан оңтүстік-шығысқа қарай 30 км қашықтықта Тигр өзенінің екі жағасына бір-біріне қарама-қарсы салынған жеті қала. Сондықтан да арабша «мәдәйін», яғни «қалалар» деп аталған. Мәдәйін 637 жылы сапар айында атақты сахаба Сағд ибн Әбу Уақкас тарапынан фатх етілген.

Медине – Бүгінгі Сауд Арабиясының солтүстік-батыс жағында орналасқан қала. Оны кейде «Мәдинәтун-нәбәуия» яғни «Пайғамбар қаласы», «Мәдинәтумунәууэрә» яғни «Нұрлы Медине» деп те атайды. Ежелгі атауы – Йасриб. 622 жылы мұсылмандар Меккеден Мединеге һижрет еткен күннен бастап, Медине діни орталық ретінде мойындалған. Мұхаммед пайғамбардың қабірі сонда. Мұсылмандар үшін ардақты болып есептелетін «Мәсжидун-нәбәуи», яғни «Пайғамбар мешіті» де сол қалада. Қажыға барған мұсылмандар Меккеде қажылық шарттарын орындап болғаннан кейін, көбінесе осы Пайғамбар мешітіне соғып, Алла елшісін зиярат етеді.

Мекке – бүгінгі Сауд Арабиясының батысында, Қызыл теңізден 80 км қашықтықта орналасқан мұсылмандардың қасиетті қаласы. Оны кейде «Уммул-Құрра», «Уммул-мәдәйн», яғни «Қалалар анасы» деп те атайды. Құранда бұл атау «Бәккә» болып кездеседі. Мұхаммед пайғамбарға түскен сүрелердің басым бөлігі (114 сүренің 86-сы) осы шаһарда түскен. «Бәйтулла», яғни «Аланың үйі» делінетін Қағба осы қаладағы Харам мешітінде. Мұхаммед пайғамбар осы қалада дүниеге келген және өзінің алғашқы үгіт-насихаттарын осында бастаған. 622 жылы Мединеге һижрет еткен. 630 жылы Мекке мұсылмандар тарапынан фатх етілген. Сол күннен бастап бұл шаһар Ислам әлеміндегі қасиетті жер саналып келеді.

Мина – қажылық рәсімі орындалатын жер. Мекке мен Мұздалифаның арасында, Харам мешітінен солтүстік-шығысына қарай 7 км қашықтықта орналасқан.

Қажылықтағы шайтанға тас ату, құрбандық шалу секілді рәсімдер сол төңіректе өтеді.

Мұздалифа – қасиетті шаһар Меккенің төңірегінде орналасқан жер. Қажылыққа барған мұсылмандар қажылық құлшылығын өтеу барысында осы жерде шайтандарға тас лақтыру рәсімін жасайды.

Мысыр – Солтүстік-шығыс Африкада орналасқан араб елі.

Нәжәф – бүгінгі Ирактағы қаланың аты, Куфадан батысқа қарай 10 км қашықтықта орналасқан жердің аты. Деректерде Хазірет Әлидің кабірі сонда екендігі айтылады.

Сафа (- Маруа) – қажылықта өтелетін құлшылық орны. Мұсылмандар осы екі төбенің арасында жүгіреді. Оны сағи деп атайды. Сағи Сафа тауынан басталып, Маруада аяқталады. Екі төбенің арасы 450 метр.

Тур Сина – Мұса пайғамбардың Жаратушымен тілдескен тауы. Мұса пайғамбар Алланы көрмекші болып, осы тауға шыққан. Алайда көруге шамасы келместен естен танып қалған.

Хайбар – Мединенің солтүстігінде орналасқан өлке. VI–VII ғғ. ол жерлерде негізінен йәһудилер мен солардың дінін қабылдаған арабтар тұрған. Жері шалғын, егінге ыңғайлы, құрма ағаштары көп өсетін мекен болған. Ислам дұшпаны саналатын Хайбар йәһудилерін жазалау үшін мұсылмандар сол жерлерді фатх еткен, содан бастап Хайбар мұсылмандар қарамағына өткен.

Хайфа мешіті – Мекке мен Мұздалифаның арасындағы Минадағы мешіт. Деректерде сол жерде Мұхаммед пайғамбар «Қоштасу құтпасын» оқып, кейін жамағатпен намаз оқыған делінеді. Сол жерге кейіннен осы Хайфа мешіті құрыған.

Хәжәрул әсууд – Меккедегі Қағбаның ішіндегі қара тас. Қағбаның қабырғасына жабыстырыла қойылған. Діни деректерде ол тастың жұмақтан келгендігі айтылады. Сондықтан да мұсылмандар үшін қасиетті саналады. Қажылыққа барғандар сол тасты ұстауға, сүюге тырысады. Оған шамасы келмегендер қара тастың тұсына кегенде алыстан қолымен ишара жасап, қолын сүйеді.

Хұдайбие – Меккенің батыс жағында 17 км қашықтықта орналасқан жер. Ескі Жидданың жолында. Мекке мүшіріктері мен Медине мұсылмандарының арасындағы келісімшарт осында жасалғандықтан, Ислам тарихында Хұдайбие келісімі деген атпен қалған.

Шам – бүгінгі Дамаск (Сирия).

Яхия пайғамбар – Қасиетті Құранда аты аталатын пайғамбарлардың бірі. Зәкәрия пайғамбардың ұлы. Жастайынан құлшылыққа беріліп, өте жұмсақ болған. Ержеткен уақытта Шамға барып, сондағы халықты Хақ дінге шақырған. Сұлуды болған. Патшаның әйелі оған ғашық болып, өзінің сезімін айтқан. Алайда Яхия пайғамбар бас тартқан. Сонда патшаның әйелі сыры ашылып қалудан қорқып, патшадан оны өлтіруін өтінген. Содан Яхия пайғамбар құлшылық жасап жатқан жерінде өлтірілген.

ШЫҒАРМАДА ЖИИ КЕЗДЕСЕТІН КЕЙБІР КІРМЕ СӨЗДЕРДІҢ МАҒЫНАЛАРЫ

абдәсте – (п.) дәрет алу, жуыну
ағаз – (п.) бастау
ағзаб – (а.) ашулану
ағмал хасана – (а.) жақсы амалдар, істер
ажам – (а.) арабтан өзге халықтар
аждад – (п.) ата – баба
ажыз – (а.) әлсіз
айуан – (п.) сарай, дәліз
ақраба – (а.) ағайын – туыс, жақындар
аламат – (а.) белгі, нышан
али насаб – (а.) асыл текті
амбар – (п.) қысқыш
ансари сабиқин – (а.) алғашқы, бұрынғы ансарлар
арасат – (а.) о дүниеде пенделердің жиналатын алаңы
арбаб – (а.) мырза, ие
асан – (п.) оңай
аси – (а.) күнәһар
асиан – (а.) күнә, күнәлі
асхаб – (а.) сахабаның көпше түрі
ашраф – (а.) ақсүйек, аристократ
ауам – (а.) қара халық
ахи – (а.) аға, бауыр
ахмар – (а.) қызыл
аху – (п.) киік

әбәд – (а.) мәңгіге
әбәдул әбәд – (а.) мәңгілік
әбта – (а.) әке, ата
әғзас – (а.) ең мейірімді
әдауат – (а.) өшпенділік, жек көрушілік
әдәд – (а.) сан
әкма – (а.) ауру түрі
әксар – (а.) көп, көбірек
әкрам – (а.) ең қайырымды
әламан – (а.) амандық сұрау
әләд-дәуам – (а.) үздіксіз, әрқашан, әр уақытта
әләф – (а.) жем-шөп
әлбетте – (п.) әрине, міндетті түрде
әмме, әмми – (а.) немере туыс
әмин – (а.) сенімді
әнуар – (а.) нұрлы
әсир – (п.) тұтқын
әфған – (п.) жылау
әфеус – (п.) өкініш
әшиа – (а.) заттар
әһд – (а.) ант беру
әһлі бейт – (а.) пайғамбарымыздың үй-іші, отбасы

бағз – (а.) ашу
бағзы – (а.) кейбір
байғат беру – (а.) дауыс беру
балағат – (а.) ділмарлық, шешендік
бамдат – (п.) таң намазы
батин – (а.) ішкі
батыл – (а.) жалған
басат – (а.) кілем
башарат – (а.) жақсы хабар, сүйінші
бәдбахт – (п.) сормандай
бәдкәрдар – (п.) жаман іс жасаушы
бәлки – (п.) мүмкін
бәли – (п.) қоштау, ия
бәнд – (п.) байлау, бекіту
бәрһам ету – (п.) талқандау, опат ету
бәһанә – (п.) желеу, себеп
бәшәр – (а.) адамзат
бесийар – (п.) көп
бибақа – (а.) мәңгілік емес, өткінші
бидар – (п.) ояу
биқарар – (п.) тынышсыз, шыдамсыз
бил – (п.) кетпен сияқты аспап
бина – (а.) салу, тұрғызу
битаб – (п.) мазасы болмау, ыстығы көтерілу
биһуш – (п.) естен тану
бихәд – (п.) шексіз
боз – (п.) тағы, және
бузургуар – (п.) жоғары мәртебелі
бәләнд – (п.) биік
бутпәрәст – (п.) бұтқа табынушы

ғайыбана – (п.) жасырын
ғазап – (а.) ашу
ғамгін – (п.) қайғылы, мұңды
ғани – (а.) бай
ғақ – (а.) құлақсыз, қарғысқа ұшыраған
ғапыл – (а.) білмеу
ғар – (а.) үңгір
ғарқ – (а.) шөгу
ғафлат – (а.) адасушылық
ғәл – (а.) жек көру, қастандық
ғиддет – (а.) уақыт, мерзім
ғинайат – (а.) мейір, ықыластық
ғишрат – (а.) көңіл көтеру
ғубар – (п.) шаң-тозаң
ғулам – (п.) қызметкер

дағуат – (а.) үгіттеу
дад салу – (п.) айқай салу
дахил – кіру

дахилы нар – тозаққа кіру
дарахт – (п.) ағаш
дәрре – (а.) аңғар
дәркар – (п.) керек, қажет
дәсте – (п.) бөлшек
дибаж – (а.) жібекке ұқсас қымбат мата
дийанат – (а.) тазалық, діндарлық
дуруд – (п.) мадақ, сәлем
душнам – (п.) тіл тигізу, келемеждеу

жам – (п.) шарап
жаме – (п.) киім
жар ғар – (п.) үнгірлес дос
жаһаннам – (а.) тозақ
жаһил – (а.) надан
жаһуд – (т.) еврей
жәзира – (а.) арал
жәмғ – (а.) жинау
жуаһир – (а.) жауһардың көпше түрі
жәһл – (а.) ашу
жәһилиет – (а.) арабтардың Исламға дейінгі қараңғылық кезеңі
жәһір оқу – (п.) дауыстап оқу
жәһд – (п.) тырысу
желуа – (п.) көрініс, жарқырау
жуш – (п.) қайнау

забани – (п.) ауызша
зағипа – (п.) әйел кісі
зайыл – (а.) жоғалу, шығу
закикуй – (п.) таза сөйлеушілер, діндарлар
заққұм – (а.) тозақтағы ағаш
залалат – (а.) адасу, шатасу
замин – (а.) кепіл, жауапты
зар тазарруғ – (п.) зар еңіреу
зауқы – (а.) талғам
заһид – (а.) діндар
заһир – (а.) анық, күмәнсіз, сыртқы
зәбәржәд – (п.) хризолит
зәмин – (п.) жер
зән – (п.) әйел
зәндик – (а.) манихейлік, манихей дінін ұстанушы
зәнжәбил – (п.) (*бот.*) имбирь
зәрб – (а.) сокқы
зәрбафт – (п.) алтын жалатылған мата
зәрзебер – (п.) алтындалған, әшекейленген
зәрре – (а.) бөлшек
зәрур – (а.) қажет
зәбәрдәст – (п.) өнерлі, қолы шебер деген мағынада
зинһар – (а.) мейірім, кешірім, сақ болу
зийа беру – (п.) сәулелену, жарқырау

зийад – (п.) көп
зумуррад – (а.) зүбәржат, изумруд
зулхажжа – (а.) ай аты
зуһур – (а.) шығу

ибтада – (а.) басы, бастау
игтикад – (а.) сенім
иза беру – (а.) қинау, азаптау
иктида – (а.) намазда имамға ұю
икамат – (а.) тұру, тәкбір айту
илә – (т.) мен, пен
илһам – (а.) шабыт, аян
има – (а.) ишара, белгі
инс – (а.) адам
ирсал – (а.) жіберу
иршад – (а.) өсиет, басшылық, өсу
истибрақ – (а.) люстрин (алтындалған матаның бір сорты).
истиғфар – (а.) Алладан кешірім сұрау
истикамат – (а.) беріктік, орналасу
итағат – (а.) шыдам, тағат
иттифақ – (а.) одақ
ихрам – (а.) қажылықта қиетін киім
ихтилаф – (а.) дау-дамай, талас
ихтилам – (а.) түнгі ұйқыда ер адамның бүлінуі
ичра – (т.) іші

кафур – (а.) камфара
каһ – (п.) кейде
каһин – (а.) бақсы, балгер
кәләм – (а.) сөз
кәләм шәриф – (а.) қасиетті сөз. Мұнда Құранды айтып отыр.
кәлимағөй – (п.) сөзшең, шешен
кәмәр – (п.) белдік
кәрам – (а.) қайырымды
кәрдән – (п.) мойын
кәс – (п.) кісі
кәттә – (т.) үлкен
кәф – (а.) алақан
кешеш-күндіз – (т.) күндіз-түні
кибар – (а.) үлкен
кибр – (а.) тәкәппарлық, менмендік
конгрә – (п.) сарай
кул шәйн – (а.) барлық нәрсе
куффар – (а.) кәпірдің көпше түрі
кушк – (п.) сарай
күлпәт – (п.) ауыртпашылық

қабихат – (п.) айтулы, сұмдық
қабыз – (а.) жаулап алу, ұстап алу

қабила – (а.) тайпа
қағда – (а.) намаздағы отыру
қағид – (а.) отырушы
қайыл – (а.) айтушы
қандил – (п.) шырақ
камат – (а.) бой
қарар алу – (т.) орналасу, орын тебу
қасас – (а.) кек
қасра – (а.) қамал
қатра – (п.) тамшы
қатыл – (а.) өлтіру
қахт – (а.) құрғақшылық
қаһр – (а.) ашу
қул – (а.) сөз, дерек
қурға – (а.) жеребе
Құда – (п.) құдай
құжыра – (а.) бөлме
құптан – (п.) түнгі намаз
құрсанд – (п.) қуану
құтба – (а.) мешітте жұма күні айтылатын уағыз
қырат – (а.) намазда оқылатын сүре
қысым – (а.) бөлік

лағын – (а.) қарғыс тиген
лахад – (а.) көрдің түрі
лэрзэ – (а.) тебіреніс
ләтіф – (а.) мейір, ықыластылық
лэ фэтэ иллэ Әли – (а.) Әлиден басқа жігіт жоқ
лүлү – (а.) інжу

мабғус – (а.) елші болып жіберілген
мағин – (а.) белгілі, көмекші
мағни – (а.) әнші
мағрур – (а.) тәкәппар
мағсийат – (а.) күнә
мажал – (а.) мүмкіндік, ыңғайлы жағдай
мазлұм – (а.) зұлымдыққа ұшыраған адам
мактул – (а.) өлтірілген
матам – (а.) қайғы
матағ – (а.) зат, тауар
мүтиғ болу – (а.) бағынышты болу
машғал – (а.) от
машғұл – (а.) айналысу
махлұқ – (а.) жаратылыс
мәбада – (п.) егерде
мәдар – (а.) кіндік, ось
мәдур – (а.) дөңгелек, шенбер
мәдфін – (а.) жерленген
мәзана – (а.) азан айтатын жер
мәзһәб – (а.) ағым

мәкір – (а.) айла
мәләк – (а.) періште
мәләкут – (а.) періштелер
мәрдана – (а.) ерлік, батыр
мәржамак – (а.) қарақұмық
мәрхаба – (а.) қош келдің
мәтлуб – (а.) тақырып, мақсат
мәужуд – (а.) бар болу
мәузун – (а.) ырғақтық
мәхкум – (а.) үкімге кесілген, жазаланған
мәхфи – (а.) жасырын
мәһір – (а.) үйленгенде жас келінге берілетін сыйлық
мензил – (а.) мекен, үй
миғраж – (а.) пайғамбардың көкке шығуы
мисақ – (а.) ант беру
миск – (а.) жұпар иіс
михраб – (а.) мешіттегі имам тұратын орын
муәккіл – (а.) сенімді уәкіл
мубарез – (п.) күрескер
муғжиза – (а.) керемет
муғтабар – (а.) киелі, қасиетті
мужмал – (а.) рет, тәртіп
мужтахид – (а.) жан-тәнімен берілген
музтар – (а.) қиындатылған, ауыр, тығырыққа тірелу
муқарраб – (а.) жақын, туыс
муқарриб – (а.) жақындау
мунақаш – (а.) бейнеленген, ілінген
мунәууар – (а.) нұрланған, нұрлы
мунжам – (а.) жұлдызға қарап болашақты болжаушы
мунқар – (а.) тыйым салынған, қабылданбаған
мурқаб – (а.) көлік
муртад – (а.) діннен безген
мурууат – (а.) ақкөңілділік, қайрымдылық, адамилық
мусибат – (а.) ауыртпашылық
муснаф – (а.) жазылған, шығарма
мутабиғат – (а.) бағынышты, мойынсұну
мутаһаррат – (а.) таза, пәк
мушк – (а.) жұпар иіс
мухкам – (а.) берік
Мухрамраз – қиссада пайғамбар лақабы
мунажир – (а.) Меккеден Мединеге қоныс аударған сахабалар
муһлат – (а.) мерзім, уақыт
мүбарак – (а.) қасиетті, киелі
мүддат – (а.) уақыт, мерзім
мүмін – (а.) мұсылман, сенуші
мүрсал – (а.) жіберілген елші
миқдар – (а.) өлшем, шама

нағғаре – (а.) барабан
нағре тарту – айқай салу
назыл – (а.) түсу

накиб – (а.) көсем, ру-тайпа көсемі
нақлийат – (а.) дерек, аңыз
нама – (п.) хат
насрат – (а.) көмек
насырани – (а.) христиан
нафэрман – (п.) құлақсыз, айтқанға жүрмейтін
нәбуд – (п.) опат, талқан болу
нәзд – (п.) жаны, қасы
нәпака – (п.) пайда
нәпәс – (а.) дем
нәпіл – (а.) қосымша құлшылық
нәфсі хауа – (п.) адамның нәпсілері
нәһи – (а.) тыйым салу
неда – (п.) үн, дауыс
нажат – (а.) көмек
нику – (п.) жақсы
нисәр – (а.) құрбандық шалу, себу, лақтыру
нисбат – (а.) теңеу, салыстыру
нифас – (а.) босанған әйелде қырық күн бойына бөлінетін қан
нубууәт – (а.) пайғамбарлық
нур дидәм – (п.) көзімнің қарасы деген мағынада
нуш – (п.) ішу

парә – (п.) жырту, бөлу
пәнд – насихат – (п.) үгіт-насихат
пәруз – (п.) ұшу
пейуәнд – (п.) жалғау, жалғастыру
пусте һиләл – (п.) ай тәрізді
пірадар – (п.) ағайын, бауыр

раушан – (п.) жарық
раһбар – (п.) діни көсем, басшы
риғая – (а.) амал ету
рида – (а.) көйлек
риуаж – (п.) тарау, жайылу
рукуғ – (а.) намаздағы иілу
рүкін – (а.) тірек

сабиқин – (а.) бұрынғы
сағадат – (а.) бақыт
сағи – (а.) қажылықта екі таудың арасында жүгіру
сағыр – (а.) кішкентай, балалық
садыр – (а.) болу
сақаф – (а.) шатыр
салих – (а.) жақсы
сана – (а.) жыл
сандас – (а.) жібек мата
сахауат – (а.) жомарттық, ақкөңілділік
сахифа – (а.) парак

сәлсәбил – (а.) жәннаттағы сусын
сәна – (а.) мадақ
сәркарде – (п.) колбасшы
сәуар – (п.) міну
сәһу – (а.) қате
сейр ету – (п.) серуендеу
сирап ету – (п.) ішу
субханалла – (а.) Алла пәк
сурет – (а.) адамның жүзі, беті
сусмар – (п.) кесіртке
сүннет муәккада – (а.) бекітілген сүннет
сыдқа – (а.) шын, рас
сыххат – (а.) денсаулық

табақ – (а.) қабат
табғ – (а.) ізбасар
табиғ – (а.) еруші
тағна – (а.) жазғыру, кінә, сөгіс
тағриф – (а.) мадақтау, суреттеу
тақрир – (а.) мазмұндама, ауызша
тақуадар – (п.) діндар
тала – (п.) алтын
танаб – (а.) жіп
танбих – (а.) жазалау, сөгіс
тараш қылу – (п.) қыру, шаш алдыру
тахсин – (а.) аң-таң болу, таңырқау
тахте – (п.) такта
таһарат – (п.) дәрет алу
тәбәссум – (п.) күлу, жымию
тәбдил – (а.) өзгеру
тәбиб – (а.) емші, тәуіп
тәжуб – (а.) таңдану
тәліп – (а.) ізденуші
тәпсір – (а.) түсінік, түсініктеме
тәрхим – (а.) жанашырлық таныту
тәсмие – (а.) бисмилләні айту
тәфсіл – (а.) толық түсінік
тубаншы – (т.) арандатушы
тухмат – (а.) жала
туйур – (а.) құстар

уәғид – (а.) қауіп-қатер
уәди – (а.) аңғар
уәжһ – (а.) сыртқы беті, тәсіл, белгі
уәсф – (а.) суреттеу
устун – (а.) тірек

фасих – (а.) шешен, ділмәр
фариг болу – (п.) айығу

фажа – (а.) қайғылы жағдай
фазайыл – (а.) ерекшеліктер, қасиеттер
фатих – (а.) ашу, жеңу
фасихи лисән – (а.) шешен тілді
фахыш – (а.) жаман сөз
фарағат – (а.) бос уақыт, демалу, тыныштық, құтылу
фасахат – (а.) шешен, ділмәр
фасыл – (а.) кезең
фәзилат – (а.) ерекшелік
фәйз – (п.) пайда, мейірімділік
фәри – (п.) тамаша, керемет
фәрийад – (п.) айқай салу
фәхр – (а.) мақтаныш
фитнә – (а.) іріткі
Фуркан – (а.) Құранның бір аты

хадис – (а.) пайғамбардың айтқан сөздері мен істеген амалдары
хадиса – (а.) оқиға
хажарул әсуад – (а.) Қағбаның ішіндегі қара тас
хаж ғумра – (а.) кіші қажылық
хазана – (а.) мемлекеттік қазына
хайз – (а.) қыз-келіншектерде айына келетін қан
Хайи – (а.) Алланың тоқсан тоғыз атының бірі. Мәңгі тірі деген мағынада.
Хайрулбашар – (а.) киссадағы пайғамбардың аты
Хайрунниса – (а.) әйелдердің абзалы
Хаким кулл – (а.) баршаның билеушісі деген мағынада. Алла Тағаланы айтып отыр.
халал – (а.) адал
халас егу – (а.) азат егу, босату
хали егу – (п.) босату
халил – (а.) күйеу, жолдас
хамайыл – (а.) байлау
хана – (п.) үй
хараж – (а.) мұсылман еместерден алынатын салық
хараб – (п.) бұзу
хәрир – (а.) жібек
хасанат – (а.) жақсылық
хасыл – (а.) өнім
хатиб – құтба оқушы, шешен
Хәйруләнам – (а.) киссадағы пайғамбардың аты
хәкім – (а.) билеуші, әкім
хәлак – (п.) қайтыс болу
хәлле – (п.) байлық
хәлуәт – (п.) ерекше тыныш жер, қылуат
хәмд – (а.) мадақ
хәме – (п.) бәрі
хәмле – (а.) шабуыл
Хәтим нәби – (а.) соңғы пайғамбар
Хәтим пайғамбар – (п.) соңғы пайғамбар
хәтиф – (а.) жасырын дауыс
хиз – (п.) соғысу деген мағынада
хилаф – (а.) айырмашылық

химе – (п.) шатыр
хире – (а.) батыл
хуруж – (а.) шығу
хусумат – (а.) алауыздық, өшпенділік
хусн – (а.) көрік, сұлу
хусусән – (а.) әсіресе
хүкім – (а.) үкім

Һәм – (п.) және
һиммет – (а.) кеңпейілділік, тырысу, талпыну
һуш – (п.) таным, ақыл

шақи – (а.) жауыз
шарх – (а.) түсіндіру
шауқун – (т.) айқай
Шаһәбрар – (п.) қиссадағы пайғамбар аты
Шаһәлем – (п.) қиссадағы пайғамбар аты
Шаһжаһан – (п.) қиссадағы пайғамбар аты
Шаһрасул – (п.) қиссадағы пайғамбар аты
шаһид – (а.) Алла жолында жол берген адам
шән – (а.) атақ
шәншәукат – (п.) атақ-даңқ
шәрәр – (а.) жалын
шекәст – (п.) жеңіліс
шекл – (п.) түр
шиддат – (а.) қатты
шикаят – (п.) арыз
шұғыл – (а.) жұмыс, іс
шөрі – (п.) күң
шужағат – (а.) батырлық
шуһрат – (а.) атақ, абырой
шукрана – (п.) ризашылық

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Арабско-русский словарь. (Сост. проф. Х.К.Баранов). Москва, 1957.
2. *Байниязов А., Байниязова Ж.* Түрікше-қазақша сөздік. Алматы, 2007.
3. *Жеменей И.* Парсыша-қазақша сөздік. Алматы, 2003.
4. *Захиратдин Мұхаммед Бабыр.* Бабырнама. Әдеби жәдігерлер сериясы, 14-том. Алматы, 2011.
5. *Захиратдин Мухаммад Бабура.* Бабурнама. Тошкент, 2003.
6. Құран-кәрім қазақша мағынасы. Аударған шейх Халифа Алтай. Алматы, 2000.
7. Мубәййән дәр Исләм. Тошкент, 1905.
8. *Наджип Э.* Регионы и этапы формирования тюркских письменных языков и литературы. Туркестан: Туран, 2007.
9. *Наджип Э.* Культура и тюркоязычная литература мамлюкского Египта XIV века. Туркестан: Туран, 2004.
10. Персидско-русский словарь. (Под редакцией Ю.А.Рубинчика). Тегеран, 2004.
11. *Самойлович А.* Тюркское языкознание. Филология. Руника. Москва, 2005.
12. *Стеблева И.В.* Семантика газелей Бабура. Москва, 1982.
13. *Ectann J.* harezm, Kırçak ve Çağatay türkçesi üzerine araştırmalar. Ankara, 2003. - 438 s.
14. *Zhirud-din Muhammed Babur Mirza.* Mubeyyen der fikh. Hazırlayan: Dr. Oral Seyhan. Istanbul, 2004.

РЕЗЮМЕ

Институт литературы и искусства имени М.О. Ауэзова Министерства образования и науки РК продолжает работу по подготовке и изданию очередных томов двадцатитомного свода «Әдеби жәдігерлер» («Литературные памятники»), изданного в рамках Государственной программы «Мәдени мұра» («Культурное наследие»).

Основная цель данной серии – издание литературных памятников, вышедших до 1917 года отдельными книгами; издание всех текстов древней и средневековой литературы, хранящихся в рукописях; издание текстов литературных памятников средневековья в первоначальном виде, в том, в каком они дошли до нас.

Восемнадцатый том серии «Әдеби жәдігерлер» включает в себя сочинение «Толкования шариата» («Мубайян дар фикх») выдающегося тюркского государственного и общественного деятеля, ученого, историка, поэта и писателя XVI века Захираддина Мухаммеда Бабура. До этого в 14-томе данной серии было опубликовано его знаменитое историко-мемуарное произведение «Бабур-наме».

В тюркской письменной литературе особое место занимает и это сочинение «Толкования шариата» («Мубайян дар фикх») Бабура. Он в этом произведении в стихах объяснил каноны исламской религии, основы шариата, свода законов поведения и обязанностей мусульманина. Среда обитания поэта была временем конкурентной борьбы суннитских и шиитских направлений в исламе. В Хорасане и Мавреннахре жили мусульмане суннитского течения. В Иране же в связи с приходом к власти шаха Исмаила Хатаи шиитское направление было объявлено государственной религией, что побудило притеснения других общин. Бабур ясно понимал политическую ситуацию своего времени и поэтому, наверное, приступил к написанию основных правил традиционного ислама на поэтическом языке.

Этот труд Бабура был завершен в 1522 году (по мусульманскому летоисчислению хижры – в 928 году). Объем этого литературного памятника – 2258 бейтов, т.е. 4516 строк. Сочинение состоит из пяти разделов, в действительности – из пяти следующих книг: 1. Книга исламского религиозного убеждения и молитв («Китабус-салат»); 2. Книга зикят («Китабуз-зьякат»); 3. Книга уразы, мусульманского поста («Китабус-саум»); 4. Книга хаджа («Китабул-хаж»); 5. Заключение («Таммат»). Каждая книга состоит из нескольких частей. Само произведение написано в форме аруза.

Сочинение «Толкования шариата» («Мубайян дар фикх») Бабура, восхваляющее исламскую культуру, еще досконально не исследовано. Здесь следует отметить, что турецкий ученый проф. Ф.Кёпрюлю, ученые-востоковеды Р.Арат, И.Березин, А.Самойлович, З.Азимжанова, С.Хасан, Х.Хасан, О.Сейхан изучали языковые и художественные особенности этого произведения.

До нас дошли несколько вариантов этого средневекового письменного памятника. Сегодня науке известны вариант Кепрюлю, несколько вариантов в Узбекистане (Музей Алишера Навои, Институт востоковедения им.А.Бируни), Берлинский вариант (Стаатсбибиотек), Ленинградский вариант, а также варианты Института востоковедения России.

Произведения Бабура еще не полностью исследованы в казахском литературоведении. Его лирика и научный труд об учении аруз еще ждут своих исследователей. В целях восполнения этого пробела решили ознакомить казахских читателей с настоящим его произведением «Толкования шариата», издание которого было строго запрещено в советское время.

Рукопись же этого сочинения Бабура, включенного в восемнадцатый том серии «Әдеби жәдігерлер», подготовлена на основе узбекского варианта, который хранится в Музее Алишера Навои Республики Узбекистан под инвентарным № 103. Объем рукописи 13x18, произведение написано каллиграфическим способом *талиқ*, каждая страница состоит из 9 строк.

В процессе подготовки книги в целях полного сохранения литературного духа и стиливых особенностей золотоордынской эпохи впервые осуществлен наиболее близкий к оригиналу научный перевод. По этой причине в томе без изменения даны некоторые стиливые свойства и предложения произведения.

Настоящий том к изданию подготовил, впервые осуществил полный перевод и написал комментарии известный молодой ученый-тюрколог, кандидат филологических наук Торали Кыдыр. Том снабжен научными приложениями, которые включают в себя сведения о публикуемом тексте, словарь терминов и понятий религиозного характера, а также список использованной литературы, факсимиле текста поэмы, резюме на русском и английском языках.

Объем – 480 стр.

SUMMARY

M.O.Auezov Institute of Literature and Art, Ministry of Education and Science continues preparing and publishing of the next volumes of twenty volume collection of "Adebi zhadigerler" ("Literary Monuments") which is published under the State program "Madeni Mura" ("Cultural Heritage").

The main goal of this series - is publishing of literary monuments which were published before 1917 in separate books: publication of all texts of ancient and medieval literature in manuscripts; publication of texts of literary monuments of Middle Ages in original form in which they have reached nowadays.

The eighteenth volume of the series "Adebi zhadigerler" includes the work "The interpretation of Sharia" ("Mubayyan dar fiqh") of the prominent Turkic state and public figure, scientist, historian, poet and writer of XVI century Zahariddin Muhammad Babur. Prior to that, in the 14-volume of this series his famous historical- memoirs work "Babur-name" was published.

In Turkic written literature the work "The interpretation of Sharia" ("Mubayyan dar fiqh") by Babur has a special place. In this work in verses he explained the canons of Islam, basics of Sharia, a set of laws of behavior and responsibilities of a Muslim. The poet lived during the period of competition and struggle between Sunni and Shiite branch of Islam. In Khorasan and Mavrennahre lived Sunni Muslims. In Iran, where Shah Ismail Khatai has ruled the Shiite trend was declared as the state religion, which resulted in discrimination of other communities. Babur clearly understood the political situation of that time, and therefore, probably, he started writing the basic rules of traditional Islam in poetic language.

This work was completed by Babur in 1522 (according to the Islamic Hijra calendar - in 928 year). The volume of this literary monument - is 2258 beits, i.e. 4516 lines. Essay consists of five sections, in fact - of the following five books: 1. Book of Islamic religious belief and prayers ("Kitabus- salat") 2. Book zikyat ("Kitabus-zyakat") 3. Book of Uraza - Muslim fasting ("Kitabus-saum") 4. Book of Hajj ("Kitabul-Haj") 5. Conclusion ("Tammat"). Each book consists of several parts. The work is written in the form of Aruz.

Essay "The interpretation of Sharia" (" Mubayyan dar fiqh") by Babur which is praising the Islamic culture, has not been investigated thoroughly. It should be noted that Turkish scholar prof.F.Kepryulu, orientalist R.Arat, I.Berezin, A.Samoylovich, Z.Azimzhanova, S.Hassan, H.Hassan, O.Seyhan have studied about the linguistic and artistic features of this work.

Several versions of this medieval written monument have reached nowadays. Today Koprulu's version is known in scientific circles, several options in Uzbekistan (Museum of Alisher Navoi, the Institute of Oriental Studies A.Biruni), the Berlin version (Staatsbibliotek), Leningrad option, and options of the Institute of Oriental Studies in Russia.

Babur works have not been yet studied fully in Kazakh literary science. His lyrics and scientific work on Aruz study has not been yet explored. To fill this

gap, we decided to acquaint Kazakh readers with the work "Interpretation of Sharia", the publication of which was strictly forbidden in the Soviet era.

The manuscript of this work by Babur included in the eighteenth volume of the series "Adebi zhadigerler", has been prepared on the basis of the Uzbek version, which is stored in the Alisher Navoi Museum of the Republic of Uzbekistan under # 103. The manuscript volume is 13x18, the work is written in talik calligraphic, each page has 9 lines.

During the preparation of the book in order to fully preserve the literary spirit and style features the Golden Horde period, the scientific translation which is the closest to the original was done for the first time. For this reason, the volume presents some stylistic features and sentences without any changes.

The well-known young scientist in Turkic studies Cand.Phil.Sc. Toraly Kydyr has prepared this volume for publication, and he first has done the full translation and wrote comments. The volume is supplied with with scientific annexes, which include information on the published text, glossary of terms and concepts of religious character, list of references, facsimile of the text of the poem, summary in English and Russian languages.

Volume – 480 p.

МАЗМҰНЫ

Редакциялық Бас алқадан.....	5
Захираддин Мұхаммед Бабыр. Шариғат түсініктері. <i>Мәтін</i>	7
Захираддин Мұхаммед Бабыр. Шариғат түсініктері. <i>Факсимиле</i>	143
Ғылыми қосымшалар.....	437
Пайдаланылған әдебиеттер.....	474
Резюме.....	475
Summary.....	477

Ғылыми басылым

ӘДЕБИ ЖӘДІГЕРЛЕР

Захираддин Мұхаммед Бабыр

ШАРИҒАТ ТҮСІНІКТЕРІ

Редакторы Р.Б. Асапбай

Техникалық редакторы Г.Ә. Сәбитова

Көркемдеуші редакторы С.Бахретдинов

Компьютерде беттеген Ә. Молдахметова

Баспаға Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің
№ 0000082 мемлекеттік лицензиясы 2005 жылы 11 қаңтарда берілген

ИБ № 13

Басуға 17.10.12 ж. қол қойылды. Пішімі 60x90^{1/16}. Офсеттік басылыс. Офсеттік қағаз.
Әріп түрі “Times New Roman”. Шартты баспа табағы 30,0. Есептік баспа табағы 20,0.
Таралымы 2000 дана мемлекеттік тапсырыс + 300 дана баспа есебі бойынша.

“Таймас” баспа үйі” ЖШС. Алматы қаласы, Абай даңғылы, 153-үй, 27-офис.
Тел.: 250-09-95, 250-09-96, 250-09-97, 250-09-98; факс: 266-21-14.

ISBN 978-601-264-097-7

УДК 28
ББК 86.38
Ә22

Әдеби жәдігерлер. Жиырма томдық.

Ә22 18-т.: Заһираддин Мұхаммед Бабыр. Шариғат түсініктері. /Құраст.: Т. Қыдыр. – Алматы: «Таймас» баспа үйі, 2012. – 480 бет. – (Әдеби жәдігерлер)

ISBN 978–601–264–097–7

Әдеби жәдігерлер сериясының 18-томын ХҮІ ғасырда өмір сүрген көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері, тарихшы, жазушы, ғалым, ақын Заһираддин Мұхаммед Бабырдың «Шариғат түсініктері» («Мубәййән дәр фикһ») атты шығармасы құрап отыр.

Орта ғасырлық бұл әдеби жәдігерде Ислам дінінің ұстындары, иман негіздері мен шариғат шарттары өлең сөзбен жырланып берілген.

**УДК 28
ББК 86.38**

ISBN 978–601–264–097–7 (18-т.)
ISBN 9965–806–41–1